

Ouders en kinderen in (kans)armoede

Een onderzoek naar de beleving van
de leefsituatie van gezinnen in (kans)armoede
met kinderen tussen 0 en 3 jaar in leper

Nele Cox, Heidi Detailleur, Helena Van der Vorst
Expertisecentrum Sociale Innovatie

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

vives

Eerste druk najaar 2015

Auteurs: Nele Cox, Heidi Detailleur, Helena Van der Vorst, VIVES Expertisecentrum Sociale Innovatie, Onderzoekslijn Lokaal Sociaal Beleid
Omslagontwerp en lay-out : Matthias Malfre

D/2015/13330/3

ISBN 9789082194371

©2015, Katholieke Hogeschool VIVES, Doorniksesteenweg 145, 8500 Kortrijk

Tel.: + 32 56 26 41 60 Fax: + 32 56 26 41 75

E-mail: leen.vandervorst@vives.be

Internet: www.vives.be

Niets uit deze uitgave, zelfs gedeeltelijk, mag openbaar gemaakt worden, gereproduceerd worden, vertaald of aangepast, onder enige vorm ook, hierin inbegrepen fotokopie, microfilm, bandopname of plaat, of opgeslagen worden in geautomatiseerd gegevensbestand behoudens uitdrukkelijke en voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ouders en kinderen in (kans)armoede

Een onderzoek naar de beleving van de leefsituatie van gezinnen in (kans)armoede met kinderen tussen 0 en 3 jaar in leper

Nele Cox, Heidi Detailleur, Helena Van der Vorst
Expertisecentrum Sociale Innovatie

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

INHOUD

INHOUD.....	2
LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN.....	6
VOORWOORD.....	7
1. Probleemstelling en onderzoeksvragen	8
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	8
1.2 Probleemstelling	10
1.2.1 Kansarmoede en kinderarmoede	10
1.2.2 Onderzoek en beleid : focus op kinderarmoede.....	12
1.2.3 Hulpverlening en kansarmoede	13
1.3 Onderzoeksvragen	15
2. Onderzoeksmethodologie.....	16
2.1 Kwantitatief onderzoek - secundaire data-analyse	16
2.2 Kwalitatief onderzoek	17
2.2.1 Keuze voor kwalitatief onderzoek via diepte-interviews.....	17
2.2.2 Dataverzameling	18
2.2.3 Steekproefkader.....	19
2.2.4 De respondenten	22
2.2.4.1 Diversiteit in woonplaats	22
2.2.4.2 Gezinssamenstelling, kinderaantal en leeftijd van de kinderen.	22
2.2.4.3 Nationaliteit van de ouder(s) en thuistaal.	23
2.2.4.4 Opleidingsniveau van de ouders.....	23
2.2.4.5 Werksituatie en inkomen van de ouders	24
2.2.4.6 Kinderopvang	25
2.2.4.7 Ervaring uithuisplaatsing kinderen binnen de bijzondere jeugdzorg	25
2.2.4.8 Verleden ouders: plaatsingsverleden en generatie-armoede.	25
2.2.4.9 Huisvesting en woonomgeving	26
2.2.5 Analyse van de gegevens	26
2.3 Participatie van stuurgroep en doelgroep	27
2.3.1 Toelichting van het onderzoeksopzet voor leden van de stuurgroep	27
2.3.2 Focusgroepen met doelgroep en stuurgroep	28
2.3.3 Tussentijdse terugkoppeling van resultaten aan de stuurgroep	29
2.3.4 Terugkoppeling van de definitieve resultaten	29

2.4	Besluit.....	29
3.	Kwantitatief luik: omgevingsanalyse	30
3.1	Inleiding.....	30
3.1.1	Het ‘meten’ van armoede	30
3.1.2	Het armoederisico en de leperse indicatoren	32
3.2	Demografische invalshoek	37
3.2.1	Kinderen uit eenoudergezinnen	37
3.2.2	Evolutie niet-Belgen in leper.....	39
3.2.3	Kansarme geboortes	42
3.3	Dimensie materieel welzijn.....	45
3.3.1	Gemiddelde fiscale inkomens	45
3.3.2	(Equivalent) leefloon.....	46
3.3.3	Budgetbeheer	48
3.3.4	Inkomen uit arbeid.....	48
3.3.5	Verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering.....	49
3.3.6	Werkloosheid	50
3.4	Dimensie huisvesting en leefomgeving	53
3.4.1	Huisvesting.....	53
3.4.1.1	Verhouding huurders – eigenaars.....	54
3.4.1.2	Sociale huurwoningen.....	54
3.4.1.3	Kandidaat-huurders	57
3.4.1.4	Crisiswoningen	58
3.4.2	Leefomgeving.....	59
3.5	Dimensie opvoeding en onderwijs.....	61
3.5.1	Kinderopvang: voorschoolse en buitenschoolse opvangvoorzieningen.....	62
3.5.2	Onderwijs.....	65
3.5.2.1	Kleuterparticipatie	65
3.5.2.2	Schoolloopbaan kinderen naar gezinskenmerken.....	65
3.6	Dimensie gezondheid.....	72
3.7	Besluit.....	75
4.	Kwalitatief luik : de doelgroep aan het woord.....	78
4.1	Inleiding.....	78
4.2	Beleving van de leefsituatie – omgaan met leefwereld.....	78
4.2.1	Dimensie materieel welzijn.....	79

4.2.1.1	Inkomen	79
4.2.1.2	Werkgelegenheid	84
4.2.2	Dimensie huisvesting en leefomgeving	91
4.2.2.1	Woning.....	92
4.2.2.2	Buurt	99
4.2.3	Dimensie opvoeding en onderwijs.....	103
4.2.3.1	Zwangerschap en geboorte	104
4.2.3.2	De voorschoolse periode : al of niet kinderopvang?	106
4.2.3.3	Het opvoedingsgebeuren.....	109
4.2.3.4	Ervaringen met de school	113
4.2.4	Dimensie gezondheid.....	120
4.2.4.1	Gezondheid en welzijn.....	121
4.2.4.2	Gezondheidsgedrag en leefstijl.....	124
4.2.4.3	Gebruik van gezondheidsdiensten.....	128
4.2.5	Dimensie participatie aan de samenleving	130
4.2.5.1	Aanwezigheid van kwaliteitsvolle relaties – sociaal netwerk	131
4.2.5.2	Vrijtijdsbeleving van de ouders.....	138
4.2.5.3	Vrijtijdsbeleving van de kinderen.....	140
4.3	Beleving/ervaring van het hulp- en dienstverleningsaanbod.....	146
4.3.1	Bereikbaarheid.....	147
4.3.2	Beschikbaarheid.....	153
4.3.3	Betaalbaarheid.....	157
4.3.4	Bruikbaarheid.....	158
4.3.5	Begrijpbaarheid.....	163
4.4	Besluit.....	166
5.	SWOT-analyse	168
5.1	Inleiding.....	168
5.2	Sterktes	168
5.2.1	Omgevingsanalyse	168
5.2.2	Kwalitatieve analyses.....	169
5.3	Zwaktes	170
5.3.1	Omgevingsanalyse	170
5.3.2	Kwalitatieve analyses.....	172
5.4	Opportunities	173

5.5	Bedreigingen	175
5.6	Besluit.....	176
6.	Beleidsaanbevelingen	177
6.1	Participatie van de doelgroep: Cultuur van het zwijgen.....	177
6.2	Beleidsaanbevelingen, ingebed binnen een visie op (kinder)armoede.....	178
6.2.1	Armoede en de definiëring	179
6.2.2	Individu en/of structuur?	180
6.2.3	Universeel,categoriaal of progressief universalistisch beleid ?	182
6.2.4	Het balansmodel van Bakker als handvat voor interventies	184
6.2.5	Hiërarchie in beleidsaanbevelingen : een piramide	187
6.3	Tien concrete beleidsaanbevelingen voor leper.....	191
6.3.1	Zorg voor bewaken van visie : armoedetoets.....	192
6.3.2	Zorg voor kennis mbt leven in armoede: benut ervaringsdeskundigheid	195
6.3.3	Zorg voor een menswaardig gezinsinkomen	197
6.3.4	Zorg voor een degelijke huisvesting	200
6.3.5	Zorg voor een kinderopvang waar kinderen én ouders zich goed voelen.....	204
6.3.6	Zorg voor een school waar kinderen én ouders zich goed voelen	207
6.3.7	Zorg voor vrijwilligersinitiatieven van onderuit	211
6.3.8	Zorg voor een gecoördineerd en transparant aanbod van hulpverlening.....	213
6.3.9	Zorg voor een brede vorm van gezinsondersteuning voor het volledig traject dat gezinnen afleggen	215
6.3.10	Zorg voor ontmoetingskansen en netwerkbevordering	218
7.	Besluit.....	220
BIJLAGEN	223	
	Bijlage 1 : Beschrijving van de wijken gebruikt door Steunpunt Sociale Planning	223
	Bijlage 2 : Beleidsvoorstellen geformuleerd door doelgroep en professionals.....	225
	Bijlage 3 : Beleidsaanbevelingen schematisch.....	232
Bibliografie	237	

LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN

CGG=centrum voor geestelijke gezondheidszorg

CKG=centrum voor kindzorg-en gezinsondersteuning

ECEC=early childhood education and care

GTB= gespecialiseerde trajectbegeleiding

KenG=Kind en Gezin

LOI=lokaal opvanginitiatief

LOK= lokaal overleg kinderopvang

PAAZ=psychiatrische afdeling van een algemeen ziekenhuis

POD MI=programmatorische federale overheidsdienst maatschappelijke integratie

RMI=recht op maatschappelijke integratie

RSVK=regionaal sociaal verhuurkantoor

RWO=ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed

SES=socio-economische status

SHM= sociale huisvestingsmaatschappij

SVK=sociaal verhuurkantoor

SVR-DWH = Studiedienst van de Vlaamse Regering – Data Warehouse

SWOT=strengths, weaknesses, opportunities, threats

SWSE = Steunpunt Werk en sociale economie

UN CRC=United Nations Conventions on the Rights of the Child

VMSW=Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen

VOORWOORD

Dit onderzoek werd mogelijk dankzij de geëngageerde betrokkenheid van vele actoren.

Een welgemeend woord van dank aan :

- De twintig gezinnen die bereid waren om hun levenservaringen met ons te delen.
- De vertegenwoordigers van de doelgroep en van de professionelen in de verschillende focusgroepen tijdens de loop van het onderzoek.
- De mensen van de Stuurgroep onder leiding van Schepen Marieke Cloet, met in het bijzonder Charlotte Caron, Davy Bauwen en Lindsey Mylle voor de intensieve samenwerking.
- Alle welzijnsactoren die inspanningen deden om gezinnen te motiveren tot deelname aan het onderzoek.

1. Probleemstelling en onderzoeksvragen

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

De Vlaamse Regering kende in februari 2014 **middelen toe aan de stad Ieper voor de opmaak en uitvoering van een lokaal kinderarmoedebestrijdingsplan** tijdens de beleidsperiode 2014-2019. Ieper scoort op 4 van de 7 indicatoren van de Vlaamse Kinderarmoedebaarometer boven percentiel 75 ¹ en kan hiermee gerekend worden tot die gemeentes met de grootste kinderarmoedeproblematiek in Vlaanderen (OCMW, 2013).

De ondersteuning van de lokale besturen heeft tot doel, op maat van de lokale situatie, een integraal lokaal kinderarmoedebestrijdingsbeleid te realiseren. Hiertoe moeten enerzijds waar nodig bijkomende acties worden toegevoegd aan regulier beleid, en anderzijds moet het lokaal bestuur een regierol opnemen binnen lokale netwerken. Er dient afstemming te worden gerealiseerd met alle lokale actoren die ten goede komt aan mensen in armoede (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2015).

De subsidiërende overheid geeft aan dat de nadruk dient te worden gelegd op kinderen in de leeftijdscategorie nul tot drie jaar. Dit wordt gemotiveerd door verwijzing naar de recente literatuur en recent onderzoek dat aantoont dat deze periode cruciaal is voor de ontwikkeling van intellectuele, emotionele en sociale vaardigheden van jonge kinderen en het doorbreken van de armoedespiraal. Achterstanden die voor de geboorte of in de eerste levensjaren ontstaan, zijn later niet meer in te halen (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2015).

In maart 2014 werd een **stuurgroep kinderarmoede** opgericht, op initiatief van OCMW Ieper. Partners binnen deze stuurgroep zijn: Lokaal bestuur Ieper als regisseur, Kind en Gezin, Jeugddienst, CAW, delegatie vanuit Onderwijs, Vrij CLB, CLB Go!, vzw Op 't Spoor (voedselbedeling), Groep Intro, vzw Uit de Marge, VOT Ons Tehuis (bijzondere jeugdzorg), OSiO (Ouders Steunen in Opvoeden), delegatie vanuit LOK, Te Goare (Welzijnsschakel),

¹ Zie 3.1.2.

Preventiedienst stad en nog verder aan te vullen organisaties naarmate het denkproces zal vorderen (OCMW, 2013).

Deze stuurgroep fungeert als een denktank om het beleid vorm te geven, met inspraak van de doelgroep zelf. Om dit alles te sturen en in goede banen te leiden, werd vanaf 17.12.2015 een **coördinator** aangeworven, die vanuit de stuurgroep de verschillende beleidsdoelstellingen en actieplannen, vastgelegd in het plan tegen kinderarmoede zal opvolgen.

Als basis voor een gefundeerd lokaal beleid voelt deze stuurgroep de **nood aan een nauwgezette analyse van de bestaande situatie**. Deze analyse dient zowel kwantitatief als kwalitatief te gebeuren. De stuurgroep ontwikkelde een omgevingsanalyse op basis van gegevens vanuit Steunpunt Sociale Planning, Kind en Gezin, de Kinderarmoedebaarometer, Jeugddienst Ieper, Integratiemonitor, OCMW Ieper. Deze kan aangeleverd worden als basis voor kwantitatief onderzoek, maar er is een uitgesproken nood aan deskundige interpretatie van het bestaand materiaal. Verder werd het aanbod van de bestaande dienstverlening voor kinderen en ouders door de stuurgroep zorgvuldig in kaart gebracht (OCMW, 2013). Dit geeft echter nog geen zicht op hoe deze dienstverlening door de doelgroep wordt ervaren. Er is weinig inzicht in hoe mensen in Ieper armoede beleven, hoe ze de toekomst voor hun kinderen zien...

Vanuit deze stuurgroep werd aldus een **kwantitatief en kwalitatief onderzoek vooropgesteld als eerste fase in het plan tegen kinderarmoede**.

De onderzoeksoopdracht werd toegewezen aan VIVES, Expertisecentrum Sociale Innovatie (augustus 2014).

1.2 Probleemstelling

1.2.1 Kansarmoede en kinderarmoede

Armoede is een complex en divers fenomeen waardoor het moeilijk is om de problematiek goed te omschrijven. Daarom willen we eerst afbakenen wat onder (kans)armoede verstaan wordt.

Alom bekend en vaak gebruikt om **armoede** te definiëren, is de **definitie** zoals geformuleerd door **prof. Jan Vranken**: *‘Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen op verschillende domeinen van het maatschappelijk en individueel leven. De ene vorm van uitsluiting kan een andere vorm van uitsluiting in de hand werken of versterken. Ze staan niet los van elkaar. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen.’*(Vranken, 1997)

Armoede kent vele gedaanten. Mensen kunnen in hun levensloop, door een variatie aan gebeurtenissen, in een bestaansonzekere situatie belanden, andere mensen worden geboren in gezinnen (in families) met bestaansonzekere condities en dragen die geschiedenis verder mee in hun eigen levensloop (generatiearmoede). Wat alle gezinnen in kansarmoede gemeen hebben is dat hun levensconditie op een bepaald moment arm aan kansen wordt – vandaar de term kansarmoede.

Kind en Gezin hanteert de volgende definitie van **kansarmoede** : *‘Kansarmoede is een toestand waarbij mensen beknot worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid, huisvesting. Het gaat hierbij niet om een eenmalig feit, maar om een duurzame toestand die zich voordoet op verschillende terreinen, zowel materiële als immateriële’* (Website van Kind en Gezin, 2015).

Verder bouwend op deze definitie, hanteert men vanuit Kind en Gezin **zes criteria** om na te gaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd. De zes criteria verwijzen naar zes domeinen waarop kansarme gezinnen zich kunnen onderscheiden van vele andere gezinnen. Het gaat met name om: het *inkomensniveau* van het gezin, het *opleidingsniveau* van de ouders, de aard van *tewerkstelling*, de *huisvesting*, de *gezondheidskwaliteit* van de gezinsleden, de *ontwikkeling* van de kinderen. Per criterium werd een grens bepaald, die

aanduidt of men op dat criterium al dan niet als kansarm wordt beschouwd. Wanneer een gezin aan drie of meer van deze zes criteria beantwoordt, wordt het als kansarm beschouwd. Wanneer een gezin aan twee of minder criteria beantwoordt, wordt het gezin niet als kansarm beschouwd (Steenssens, Aguilar, Demeyer, & Fontaine, 2008).

Om zicht te krijgen op de armoedesituatie gebruikt men in Vlaanderen als criterium vaak de ‘**armoederisicodrempel**’. Deze drempel is bepaald op 60% van het mediaan netto beschikbare gestandaardiseerde huishoudinkomen in het land (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2015). In het voortgangsrapport van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014 (2015) lezen we dat er in Vlaanderen 10.9% van de inwoners onder de armoederisicodrempel leven. Vooral niet-EU-burgers, gezinnen waar niet of nauwelijks gewerkt wordt, éénoudergezinnen en huurders zijn de groepen die een hoger risico lopen. In België leven daarenboven bijna 1 op 5 kinderen onder deze drempel – in Vlaanderen bedraagt dit 1 op 10, oftewel 140.000 kinderen en jongeren groeien op in armoede.

De **Vlaamse kinderarmoedebaarometer** maakt gebruik van **7 indicatoren** om de spreiding van het kinderarmoederisico in kaart te brengen over de Vlaamse gemeenten. Hieruit blijkt dat **leper** op 4 van de 7 indicatoren ‘positief’ scoort, of met andere woorden een risicoscore haalt (OCMW, 2013). De vier indicatoren zijn de verhoogde tegemoetkoming ziekteverzekering, het aantal éénoudergezinnen, de kansarmoedeindex van Kind en Gezin en het (equivalent) leefloon categorie gezinslast.

In de volgende paragraaf gaan we dieper in op redenen waarom kinderarmoede zoveel aandacht krijgt en hoe ons onderzoek kan bijdragen aan een structurele aanpak van de armoedeproblematiek.

1.2.2 Onderzoek en beleid : focus op kinderarmoede

Armoede bij kinderen kan niet zomaar worden beschouwd als een bijproduct van armoede bij volwassenen. Ten eerste is de positie van kinderen in armoede ambivalent (Hoelscher, 2004). Enerzijds is de welvaart en het welzijn van een kind in belangrijke mate afhankelijk van de situatie van de (gezins)context waarin het opgroeit. Anderzijds worden kinderen vanuit een rechtenbenadering - en mede onder impuls van het Internationaal Verdrag over de Rechten van het Kind - in toenemende mate beschouwd als volwaardige burgers met recht op volwaardige sociale participatie aan alle levensdomeinen. Ten tweede kan hun leefwereld zoals die zich voltrekt doorheen verschillende ontwikkelingsfasen en eigen sociale settings (bv. speelplaatsen, kinderopvang en de school) opvallend verschillen van de leefwereld van volwassenen (Bradshaw, Hoelscher, Richardson, 2007; Vandenbroucke, 2013). Uit het belevingsonderzoek van Van Gils & Willekens (2010) bleek wel dat kansarme kinderen het gezin een centrale plaats geven in hun belevingswereld, waarbij **de relatie tot het gezin gekenmerkt wordt door een sterke loyaliteit en een sterk wij-gevoel**. Hoewel de gezinssamenstelling vaak complex is en de omstandigheden niet altijd even rooskleurig zijn, blijft het gezin voor de kinderen een thuishaven. De school krijgt weinig plaats in hun belevingswereld en ook hun vriendenkring is vrij beperkt.

De laatste decennia is de aandacht voor kinderarmoede gegroeid. Dat is zo voor het Vlaamse beleid, voor het federale beleid, voor het Europese beleid en evenzeer binnen de internationale organisaties. Daar zijn ook goede redenen voor. Kinderen die in arme gezinnen geboren worden hebben vaak minder ontwikkelingskansen, mede omdat hun ouders met heel wat problemen tegelijk geconfronteerd worden (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014). Studies in de Verenigde Staten tonen verbanden aan tussen armoede en ontwikkeling van kinderen (Brooks-Gunn & Duncan, 1997) en ook in Europa is dat het geval (Leseman & Slot, 2014). Onderzoek toont dat het leven in armoede stress meebrengt die op haar beurt een impact heeft op de ontwikkeling van ouderlijke vaardigheden (Berger, Paxson, & Waldfogel, 2009; Brotman, Dawson-McClure, & E.J., 2013) en op de ontwikkeling van andere cognitieve functies (Mani, Mullainathan, Shafir, & Zhao, 2013).

In het nieuwe millennium heeft die toenemende aandacht voor kinderarmoede in eerste instantie geleid tot een bijna euforisch geloof in de mogelijkheden om via de kinderen de cirkel van de generatiearmoede te doorbreken. **Inzetten op kwetsbare jonge kinderen en hun ouders blijkt immers uit onderzoek een positief effect te hebben op het welbevinden op korte en lange termijn** (Geenen & Corveleyn, 2010). Zo wijzen verschillende onderzoeken op positieve verbanden tussen preventieve programma's voor kwetsbare kinderen en ouders en de cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling (Heckman, 2008). Echter, Morabito et al (2013) wijzen op enkele **gevaren die verbonden zijn aan het reduceren van het armoedebeleid tot enkel een beleid inzake voorzieningen voor kinderen**. Een belangrijk risico van de verenging van een armoedebeleid tot een kinderarmoedebeleid is dat dit kan leiden tot de idee dat andere maatregelen, die inzetten op bescherming en herverdeling, minder aandacht zouden moeten krijgen. Een tweede risico is dat kinderen als slachtoffers gepercipieerd worden en zo een culpabiliserend schuldmodel ten aanzien van ouders wordt opgebouwd. Daarbij vergeet men dat kinderarmoede steeds ook gezinsarmoede is. Of anders gezegd: arme kinderen zijn steeds kinderen van arme ouders. Zo hangen de mogelijkheden van ouders om te investeren in hun kinderen nauw samen met hun beschikbare (financiële) middelen (Kornrich & Furstenberg, 2013).

1.2.3 Hulpverlening en kansarmoede

Zoals we hierboven duidelijk maken, is een eenzijdige focus op arme kinderen geen goede oplossing. Het is essentieel om **kinderarmoede te zien als een onderdeel van kansarmoede in het gezin en in de samenleving** (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014). In Vlaanderen is het zo dat er extra wordt ingezet op kinderarmoede, maar dat hulpverlening steeds de bedoeling heeft om contextgericht te werken. In het decreet integrale jeugdzorg bijvoorbeeld, wordt expliciet opgenomen dat jeugdhulp altijd contextgericht moet gebeuren, waar dus zoveel als mogelijk de hulpverlening in en met de context gebeurt (Huizinga, 2012).

Uit onderzoek naar de leefwereld van arme gezinnen bleek dat de **leefwereld** van arme gezinnen vaak beperkt blijft tot hun gezinsleven als gevolg van verregaande uitsluiting van respectvolle maatschappelijke posities en rollen. Deze uitsluiting bleek gereproduceerd te

worden door onder andere het onderwijs, arbeid en huisvesting, en uit te monden in een zeer interne gerichtheid op het gezinsleven. **Hulpverlening** werd door de respondenten vaak gepercipieerd als een ongelijke en afhankelijke relatie, aangezien formele hulp pas ingeroepen wordt als ze echt geen andere optie meer zien. Hulpverleners anderzijds, ervaren vaak onmacht wanneer ze werken met mensen in armoede. Spanningsvelden aangehaald in het onderzoek zijn vertrouwen versus controle, autonomieverhoging versus verafhankelijkking en deklassering versus reklassering (Driessens, 2003). Ander onderzoek toont het belang aan van een vertrouwensrelatie tussen hulpvrager en hulpverlener die van in het begin bewaakt wordt en die een langetermijnperspectief in zich draagt, gezien de kwetsbare positie waarin mensen in armoede zich bevinden (Geenen & Corveleyn, 2010).

1.3 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen werden scherp omschreven door de stuurgroep. Deze vormden, vrijwel ongewijzigd, het vertrekpunt voor het onderzoek.

1. Een kwantitatieve analyse van het fenomeen (kinder)armoede in Ieper.

Deze vraag vertaalt zich naar een omgevingsanalyse met betrekking tot kinderarmoede in Ieper. Op basis van secundaire gegevens krijgen we een zicht op de situatie in Ieper, in vergelijking met West-Vlaanderen en Vlaanderen.

2. Het ontwikkelen van een inzicht in de beleving van ouders en kinderen die leven in (kans)armoede.

Deze vraag wordt verder geconcretiseerd in volgende deelvragen :

- Hoe beleven en ervaren kansarme gezinnen hun leefsituatie?
- Hoe gaan kansarme ouders en kinderen met hun leefwereld om?
- Hoe beleven en ervaren kansarme gezinnen het hulpverleningsaanbod van lokale diensten?

Het beantwoorden van bovenstaande onderzoeksvragen dient te resulteren in het formuleren van **tien beleidsaanbevelingen voor de stad en het OCMW van Ieper, die de aanzet geven tot concrete structurele acties in de bestrijding van kinderarmoede.**

2. Onderzoeksmethodologie

2.1 Kwantitatief onderzoek - secundaire data-analyse

In dit deel van het onderzoek brengen we de gegevens over leper die voorhanden zijn, samen in een omgevingsanalyse. Waar mogelijk zorgen we hier voor een vergelijking met West-Vlaanderen en Vlaanderen.

Onze voornaamste bronnen om verwerkte data op te halen, zijn ‘Lokale Statistieken’² en herwerkte data van het Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen³.

De data die te vinden zijn op ‘Lokale Statistieken’, zijn secundaire data die verwerkt zijn tot vergelijkbaar en relevant cijfermateriaal. De methodologie per statistiek wordt telkens via een achterliggende link beschikbaar gesteld.⁴ De primaire data zijn voor een aantal indicatoren ook te vinden via de instelling die de data verzameld heeft, zoals bijvoorbeeld POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid (sociale bijstand), VMSW (sociale huisvesting), Kind en Gezin (kansarme geboortes, kinderopvang,...). Het voordeel om standaard met data uit ‘Lokale Statistieken’ te werken, is dat de ruwe data reeds verwerkt zijn. Dit maakt vergelijking op verschillende niveaus mogelijk. Helaas zijn ze niet altijd verwerkt tot relatieve percentages waardoor vergelijkingen tussen leper, West-Vlaanderen en Vlaanderen nog steeds weinig verheldering brengen. Daarnaast merken we dat de data van ‘Lokale Statistieken’ soms afwijken van de primaire data, zonder exact te kunnen nagaan waar dit verschil vandaan komt.

² Lokalestatistieken.be is een samenwerkingsverband tussen de Vlaamse Overheid en de lokale besturen. Momenteel maken de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR), het Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB), de Vereniging Vlaamse Provincies (VVP), de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Regionaal Economisch en Sociaal Overlegcomité (RESOC) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) er deel van uit (http://aps.vlaanderen.be/lokaal/over_deze_site.html).

³ Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen is een dienst binnen team welzijn van de provincie West-Vlaanderen. Ze ondersteunen lokale besturen, welzijnsorganisaties en provinciale diensten inzake cijfermateriaal en statistieken op regionaal, lokaal -en wijkniveau (http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/welzijn/_wegwijzerennetwerking/steunpuntsocialeplanning/Paginas/default.aspx).

⁴ Voor meer details inzake de methodologie verwijzen we naar http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_statistieken.htm.

De indicatoren waarover we te weinig (verfijnde) data terugvonden via ‘Lokale Statistieken’, werden opgevraagd via het Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen. Ook zij maken hoofdzakelijk gebruik van ‘Lokale Statistieken’, maar hebben ook toegang tot ander cijfermateriaal om bijvoorbeeld meer gedetailleerde gegevens of relatieve percentages mee te geven.

2.2 Kwalitatief onderzoek

2.2.1 Keuze voor kwalitatief onderzoek via diepte-interviews

In het tweede deel van ons onderzoek gaan we na hoe jonge gezinnen in armoede zelf hun leefsituatie ervaren, welke strategieën ze ontwikkelen om hiermee om te gaan, en hoe ze het hulpverleningsaanbod percipiëren. In dit hoofdstuk overlopen we op welke wijze we de data in dit deel verzamelen en analyseren.

Om te begrijpen welke betekenis leven in armoede heeft, dienen we zichtbaar te maken hoe gezinnen in armoede hun realiteit ervaren en vorm geven. In eerste instantie, omwille van de gevoeligheid van een aantal thema’s, kozen we er voor om interviews met afzonderlijke gezinnen te voeren. Het doel van het interview is niet om te komen tot een juist en ‘objectief’ beschreven beeld van de leefsituatie van jonge gezinnen in armoede, maar om te begrijpen hoe deze realiteit wordt beleefd door de verschillende gezinnen. De beleving van de leefsituatie en de hulpverlening trachten we zichtbaar te maken door respondenten te laten praten over hun ervaringen in en met het leven in armoede, en over hun ervaringen met hulpverlening (Mortelmans D. , 2007). We hanteren hierbij een **semi-gestructureerde vorm van interviews**. Semi-gestructureerde interviews bieden een leidraad aan het verloop van het interview waardoor alle thema’s aan bod kunnen komen, zonder de respondent te beperken in zijn of haar antwoord. De interviewer speelt in op wat er gezegd wordt en past hier zijn volgorde en verwoording van zijn vragen aan. Het is de kunst van de interviewer om door te vragen en naast het **wat** ook het **hoe** en het **waarom** naar boven te halen (Mortelmans D. , 2007).

2.2.2 Dataverzameling

Zoals voorgaand aangegeven, wordt er bij een semi-gestructureerde bevraging veelal gewerkt met een zogenaamde topic-lijst. Concreet ligt de focus op wat armoede betekent binnen verschillende levensdomeinen, hoe gezinnen met jonge kinderen hiermee omgaan, wat hun bekommernissen zijn, wat hen kwaad maakt, of beschaamd maakt (deel 1), hoe zij zelf kijken naar het hulp-en dienstverleningsaanbod (deel 2).

Voor de opmaak van de topiclijst – deel 1 (leefsituatie) - gebruiken we 5 dimensies geïnspireerd op de index voor kindermisstanden door Bradshaw, Hoelscher en Richardson (2007). Voor het tweede deel maken we gebruik van de vijf B's om kwaliteit van hulp-en dienstverlening te bevragen, met name: bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bruikbaarheid en begrijpbaarheid (Hubeau & Parmentier, 1991).

De topiclijst werd opgesteld door de onderzoekers en daarna voorgelegd aan twee focusgroepen met professionelen, en aan een focusgroep met vertegenwoordigers van de doelgroep. Op basis hiervan werden nieuwe accenten gelegd, en ook doorheen het veldwerk werd de topiclijst flexibel aangepast om maximaal in te spelen op de ervaringen en verhalen die tijdens de interviews naar boven kwamen (Mortelmans, 2007).

De **dataverzameling** viel in de periode **oktober 2014 - februari 2015**. Voorgaand onderzoek leert ons dat de doelgroep niet zo gemakkelijk te bevragen is. Vaak blijft de deur gesloten of wordt de onderzoeker tijdens een huisbezoek meegezogen in de noden van het hier en nu waardoor er zelfs niet aan het thema van het onderzoek toegekomen wordt (Geenen & Corveleyn, 2010). Daarom kozen we er resoluut voor om onderzoekers met ervaring in te zetten voor deze dataverzameling.

Bij de contactname met de respondent werd gepeild naar zijn/haar voorkeur voor plaats en tijdstip van het interview. De respondent kon ervoor kiezen om vergezeld te worden door een vertrouwenspersoon tijdens het gesprek. Via een **active informed consent** kregen de respondenten garanties voor de **anonimiteit** waartoe we ons verbonden. Om de

respondenten zo optimaal mogelijk te informeren, kon dit document door de respondenten bij de aanvang van het interview gelezen en ondertekend worden en werd dit door de interviewer mondeling toegelicht. Het interview werd – na goedkeuring van de respondent – **audio opgenomen** en later **uitgetypt** door de onderzoeker zelf.

2.2.3 Steekproefkader

Om zicht te krijgen op de noden van de gezinnen in armoede met jonge kinderen, stelden we een streefdoel van 20 interviews voorop. De keuze voor **interviews met 20 gezinnen** was gestoeld op het streven naar een evenwicht tussen haalbaarheid enerzijds en een voldoende grote omvang van de sample anderzijds, die toelaat om de diversiteit tussen de gezinnen te bevatten.

De onderzoekspopulatie werd gevormd door **jonge gezinnen in (kans)armoede**. Deze populatie echter, is een zogenaamde ‘verborgen populatie’, er is geen lijstje ‘kansarme jonge gezinnen in leper’ beschikbaar bij de gemeente, en daarenboven vormt ze geen homogene groep. Daarom was het belangrijk om ‘vindplaatsgericht’ te werken (Vranken & Geldof, 2005). Om de vaak onzichtbare en moeilijk bereikbare groep van arme gezinnen te kunnen vinden en benaderen, deden we in eerste instantie een beroep op de leperse organisaties die reeds een band hadden met de gezinnen (Kind en Gezin, Te Goare, OCMW, CAW, OSIO, Vereniging Ons Tehuis, Uit De Marge, CLB, jeugdopbouwwerk, voedselbedeling).

Het criterium ‘jonge gezinnen’ werd nader omschreven als: ‘gezinnen waar er minstens één kind is dat behoort tot de leeftijdscategorie 0 tot 3 jaar.’ Voor wat betreft het criterium (kans)armoede, gingen we als volgt te werk: de potentieel doorverwijzende instanties kregen uitgebreide toelichting bij het onderzoeksopzet. Tevens werd verduidelijkt vanuit welke definities (definitie Vranken, definitie Kind en Gezin⁵) omtrent (kans)armoede het onderzoek zou starten. Op basis hiervan diende men binnen de doorverwijzende instantie na te gaan welke mensen konden worden aangesproken/gemotiveerd tot deelname. De inschatting ‘(kans)arm’ werd hierbij overgelaten aan de doorverwijzer, rekening houdend met de door ons gehanteerde definities. Gezien het multi-dimensionele karakter van armoede, kozen we

⁵ Zie 1.2.1.

ervoor om niet te werken met een meer ‘objectief’ criterium (vb. inkomensgrens). Bovendien konden we ervan uitgaan dat de graad van professionaliteit en/of de graad van vertrouwde met de doelgroep garant kon staan voor een vrij ‘correcte’ inschatting.

De betrokken organisaties contacteerden vervolgens hun cliënten/leden met de vraag of zij bereid waren tot medewerking aan het onderzoek. De gezinnen die bereid waren, werden vervolgens gecontacteerd door de onderzoeker zelf om een afspraak te maken. Indien wenselijk, kwam de **vertrouwenspersoon** mee naar het interview. Dit was het geval voor **8 van de 20 interviews**. In onderstaande tabel worden de doorverwijzende instanties en de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon transparant gemaakt. We zien dat de respondenten aangeleverd werden door verschillende instanties. De meeste respondenten vonden we via het OCMW (6), Welzijnsschakel Te Goare (5) en ‘Kind en Gezin’ (4). Verder werden er 2 respondenten doorverwezen via het CAW (vrouwenopvang), 1 via de voedselbedeling en 1 via het CLB. Eén respondent werd ‘via via’ aangebracht (ook wel de **sneeuwbalmethode** genoemd). Hij hoorde toevallig over het onderzoek, en kende via zijn engagement als vrijwilliger een gezin dat tot de doelgroep behoorde. De meeste interviews werden thuis afgenomen, behalve twee respondenten die aangaven liever buitenshuis af te spreken. Het motief om het interview niet thuis te laten plaatsvinden was de ‘gebrekigheid’ van de woning, waarbij mensen aangaven het niet te zien zitten om de onderzoeker te ontvangen in dergelijke omstandigheden. Voor één van de respondenten was een bijkomend gegeven dat haar partner hier niet achterstond, maar wel kon akkoord gaan met deelname indien zij het gesprek buitenshuis deed.

Tabel1: Doorverwijzende instantie & aanwezigheid vertrouwenspersoon.

Respondent	Doorverwijzer	Vertrouwenspersoon aanwezig?
1	Voedselbedeling	nee
2	Kind en Gezin	nee
3	Welzijnsschakel Te Goare	ja
4	Sneeuwbal (gehoord via CLB)	ja
5	Welzijnsschakel Te Goare	ja
6	Kind en Gezin	ja
7	OCMW	ja
8	CAW-vrouwenopvang	nee
9	Kind en Gezin	nee
10	Kind en Gezin	nee
11	Welzijnsschakel Te Goare	ja
12	OCMW	nee
13	CAW-vrouwenopvang	ja
14	Welzijnsschakel Te Goare	nee
15	OCMW	nee
16	Welzijnsschakel Te Goare	ja
17	OCMW	nee
18	OCMW	nee
19	CLB	nee
20	OCMW	nee

Bij aanvang, tijdens of na elk interview werd een **drop-off** ingevuld, die ons toeliet om relevante basisgegevens op te lijsten. Deze geven ons een volledig beeld van de uiteindelijke steekproef.

2.2.4 De respondenten

De weergave heeft geenszins de bedoeling om veralgemenende conclusies te trekken met betrekking tot de totale populatie. Wel geeft dit een zicht op het profiel van de mensen die deelnamen aan het onderzoek. Op die manier wordt eveneens de diversiteit van de steekproef zichtbaar. In dit hoofdstuk geven we ‘sec’ de cijfers weer. In hoofdstuk 3 worden interpretaties gemaakt en linken gelegd tussen het profiel enerzijds en de leefsituatie en percepties van de respondenten anderzijds.

2.2.4.1 Diversiteit in woonplaats

De gemeente Ieper bestaat uit elf deelgemeentes. Naast het stadscentrum zelf, liggen daar rond nog de deelgemeenten Boezinge, Brielen, Dikkebus, Elverdinge, Hollebeke, Sint-Jan, Vlamertinge, Voormezele, Zillebeke en Zuidschote. Alle deelgemeenten worden gekenmerkt door een landelijk karakter.

13 van de 20 respondenten wonen in het stadscentrum. Daarnaast is er een vertegenwoordiging uit Boezinge (1), Elverdinge (1), Vlamertinge (2), Voormezele (2) en Zillebeke (1).

2.2.4.2 Gezinssamenstelling, kinderaantal en leeftijd van de kinderen.

Onze doelgroep zijn ouders met kinderen, waarbij minstens één van de kinderen behoort tot de leeftijdsgroep 0-3jaar. Hierdoor bereikten we voornamelijk jonge gezinnen. In de huidige steekproef zijn er 8 gezinnen met 1 kind, 5 gezinnen met 2 kinderen en 5 gezinnen met 3 kinderen. Er was 1 gezin met 4 kinderen en het laatste gezin telde 8 kinderen. We ontmoetten 11 éénoudergezinnen (waaronder 1 alleenstaande papa), 7 tweeoudergezinnen en 2 nieuw samengestelde gezinnen.

Wat betreft de leeftijd van de thuiswonende kinderen, zien we in de tabel de leeftijdsgroepen en het aantal kinderen met die leeftijd in de bevraagde gezinnen. Gezien de afbakening van de doelgroep heeft elk gezin minstens 1 kind jonger dan 3 jaar. Twee respondenten vormen hier een uitzondering op, waar de jongste kinderen 4 en 5 jaar zijn.⁶

⁶ Omwille van de relevantie van de inbreng van deze gezinnen werd op het einde afgeweken van het strikte leeftijdscriterium.

Tabel 2: Leeftijd thuiswonende kinderen

Leeftijd kind	Frequentie
ongeboren (zwangerschap)	2
0 -3 jaar	21
4 – 5 jaar	5
6-12 jaar	16
12+	2

2.2.4.3 Nationaliteit van de ouder(s) en thuistaal.

In onze steekproef vinden we voornamelijk Belgen terug. Voor zover we konden nagaan⁷ zijn er:

- 15 moeders en vaders met de Belgische nationaliteit.
- 4 moeders en 3 vaders met een niet-Belgische nationaliteit
- 1 moeder en 1 vader met een dubbele nationaliteit.

In de gezinnen waar de nationaliteit niet-Belg of dubbel is, wordt er thuis in de eigen moedertaal gesproken.

2.2.4.4 Opleidingsniveau van de ouders

In onderstaande tabel wordt het opleidingsniveau van beide ouders opgenomen. Van 10 van de (afwezige) vaders en 4 moeders is geen informatie bekend inzake opleidingsniveau. We zien in onze steekproef een oververtegenwoordiging van laag opgeleide ouders. 6 moeders en 5 vaders hebben maximaal het lager middelbaar afgewerkt (waarvan 2 vaders binnen het BUSO). 2 moeders en 2 vaders hebben een diploma van het regulier hoger middelbaar, 7 moeders en 2 vaders behaalden hun diploma hoger middelbaar binnen het BUSO. Slechts 1 moeder en 1 vader behaalden een diploma binnen het hoger onderwijs.

⁷ Er is 1 gezin waar we de nationaliteit van de biologische vader niet kennen.

Tabel 3: Opleidingsniveau van de ouders

	Moeder	Vader
Lager middelbaar	6	3
lager middelbaar BUSO	0	2
hoger middelbaar	2	2
hoger middelbaar BUSO	7	2
Hoger onderwijs	1	1
Geen info	4	10

2.2.4.5 Werksituatie en inkomen van de ouders

Onderstaande tabellen geven de frequenties van de werksituatie en het inkomen van de ouders (voor zover gekend). Veel van onze respondenten zijn werkloos, met name 10 van de moeders en 8 van de vaders. 3 moeders en 5 vaders werken (deeltijds). Ook ziekte en invaliditeit komt relatief vaak voor in onze steekproef. 3 moeders en 1 vader zijn maximum één jaar ziek, 4 moeders en 3 vaders geven zichzelf de status ‘langdurig ziek’ (invalide).

Tabel 4: Werksituatie van de ouders

	Moeder	Vader
Werkend	3	5
Werkloos	10	8
Ziekte <1 jaar	3	1
Ziekte >1 jaar	4	3
Geen info	0	3

Aansluitend bij het voorgaande, zien we dat – ten tijde van het interview - 5 moeders en 4 vaders leven van een werkloosheidsuitkering, 3 moeders en 5 vaders een loon ontvangen en 3 moeders en 2 vaders een leefloon. 6 moeders en 3 vaders genieten een ziekte-of invaliditeitsuitkering. 1 moeder en 2 vaders zeggen over geen inkomen te beschikken. Van 2 moeders en 4 vaders beschikken we niet over informatie inzake inkomen.

Tabel 5: Inkomen van de ouders

	Moeder	Vader
Werkloosheidsuitkering	5	4
Loon	3	5
Leefloon	3	2
Ziekte uitkering (<1 jaar)	3	0
Ziekte uitkering (>1 jaar)	3	3
Geen inkomen	1	2
Geen info	2	4

2.2.4.6 Kinderopvang

10 respondenten geven te kennen geen gebruik te maken/gemaakt te hebben van de reguliere kinderopvang. Van de 10 overige respondenten zijn er 6 die beroep deden/doen op een onthaalmoeder, en 4 gezinnen brachten/brengen hun kinderen (regelmatig) naar een kinderdagverblijf.

2.2.4.7 Ervaring uithuisplaatsing kinderen binnen de bijzondere jeugdzorg

De meerderheid van de bevroegde gezinnen hadden geen ervaring met plaatsing van de kinderen (18) binnen de bijzondere jeugdzorg. In twee gezinnen was minstens 1 kind geplaatst (geweest).

2.2.4.8 Verleden ouders: plaatsingsverleden en generatie-armoede⁸

Als we kijken naar het verleden van de ouders zelf, zien we dat er 5 moeders en 1 vader zelf geplaatst zijn geweest in hun jeugd. Bij 12 moeders kunnen we uit het gesprek afleiden dat ze zelf opgroeiden in een kansarm gezin. Bij de vaders, zien we - van de 8 vaders waarvan deze informatie beschikbaar is - dat er 4 vaders in kansarmoede zijn opgegroeid.

⁸ Generatie armoede verwijst naar de overgeleverde kansarmoede van de éne generatie op de andere. Het betreft complexe leefpatronen waarin maatschappelijke, individuele en relationele elementen ervoor zorgen dat armoede bestendig wordt.

2.2.4.9 Huisvesting en woonomgeving

Slechts 2 respondenten bezitten een eigen woning. De rest huurt een woning, waarvan 10 op de private huurmarkt en 8 op de sociale huurmarkt. Op de vraag of de respondenten klachten hebben met betrekking tot het comfort van de woning, zijn er 12 die aangeven klachten te hebben. Op de vraag ten slotte, of ze graag in de buurt wonen, zien we dat 10 respondenten aangeven er graag tot heel graag te wonen, 8 respondenten hebben er geen mening over, en 2 respondenten geven aan er helemaal niet graag te wonen.

Tabel 6: huisvesting en tevredenheid buurt

	Ja	Nee, private huurmarkt	Nee, Sociale huurmarkt	
Eigen woning?	2	10	8	
	Ja	Nee		
klachten comfort	12	8		
	Heel graag	Graag	Neutraal	Niet graag
Woon je graag in deze buurt	3	7	8	2

2.2.5 Analyse van de gegevens

De dataverzameling was erop gericht om zoveel mogelijk ervaringen van jonge gezinnen in armoede zichtbaar te maken, en dit zowel met betrekking tot het leven in armoede, de ontwikkelde strategieën en de beleving van het hulpverleningsaanbod. Elke respondent vertelt zijn uniek verhaal, maar door deze verschillende verhalen samen te brengen en te analyseren, willen we komen tot een aantal veralgemeningen met betrekking tot de **leefwereld van jonge gezinnen in armoede, de strategieën om om te gaan met problemen op verschillende levensdomeinen, en de perceptie van hulpverlening in Ieper.**

Onze kwalitatieve data zijn semi-gestructureerd en dus niet klaar voor onmiddellijke analyse. Om dit op te lossen, werd er gebruik gemaakt van een **coderingstechniek**. Aan stukken data worden verschillende codes toegekend. Wanneer stukken tekst over hetzelfde gaan, kan veel

gemakkelijker met de data worden omgegaan. Coderen vormt in die zin een aspect van datamanagement. Het kan gezien worden als het versimpelen van de data, ze worden als het ware gereduceerd tot een skeletvorm. De rol van coderen is drievoudig: relevante fenomenen ontdekken, voorbeelden hiervan verzamelen en ze analyseren om gelijkenissen, verschillen, patronen en structuren terug te vinden (Kelle & Seidel, 1995). Daarnaast doen we aan datacomplicatie. Coderen maakt de data complexer: ze worden getransformeerd, verbreed en opnieuw geconceptualiseerd om zo meer analytische mogelijkheden te openen.

Met de ondersteuning van het **dataverwerkingsprogramma MAXQDA**⁹ werd een **thematische analyse** uitgevoerd op de data. Bij een thematische analyse is het de bedoeling om door het systematisch en iteratief werken met ruwe data eerst te komen tot codes en daarna tot clusters of thema's (Boyatzis, 2008).

2.3 Participatie van stuurgroep en doelgroep

De opdrachtgever hecht zeer veel belang aan de betrokkenheid van de doelgroep en de welzijnsactoren (stuurgroep) bij het verloop van het onderzoek. De betrokkenheid van beide groepen kan de validiteit en de betrouwbaarheid van de kwalitatieve data verhogen.

Verder verhoogt participatie van beide groepen de kans op 'gedragenheid' van de onderzoeksresultaten ; wat een belangrijke basis vormt voor het verder aan de slag gaan op beleidsmatig vlak.

2.3.1 Toelichting van het onderzoekopzet voor leden van de stuurgroep

Op 30.09.2014 werd het onderzoekopzet toegelicht aan de leden van de stuurgroep. Op die manier maakten ze kennis met een aantal belangrijke uitgangspunten. Ze kregen er de nodige informatie om mee te kunnen op zoek gaan naar geschikte respondenten voor het onderzoek.

⁹ MAXQDA is een softwareprogramma dat kan gebruikt worden bij verschillende soorten onderzoek (kwalitatief, kwantitatief en mix-methods) en bij de verwerking van verscheidene data (bv. teksten, multimediamateriaal, foto's...) Deze software wordt in een brede scala van disciplines toegepast, zowel in de academische, de wetenschappelijke en de zakelijke wereld. Het programma verwerkt onder andere grote eenheden tekst in een relatief korte tijdspanne, mede dankzij de uitgebreide functies waarover het beschikt. MAXQDA wordt ingezet bij het testen van hypothesen, het beheersen/managen van informatie en/of kennis, de ontwikkeling van theorieën, etc. (Software, 2013).

2.3.2 Focusgroepen met doelgroep en stuurgroep

Aangezien de doelstelling van het onderzoek is ‘het verkrijgen van 10 beleidsaanbevelingen voor de stad en OCMW van Ieper die een aanzet geven tot concrete structurele acties in de bestrijding van kinderarmoede’ is het belangrijk om zicht te krijgen op de ervaringen van de bij de bestrijding van kinderarmoede betrokken actoren binnen Ieper, en de knelpunten die zij ervaren. Bovenstaande aanbevelingen dienen immers in te haken op bestaande knelpunten en tekorten.

Hiertoe werd gewerkt met ‘klankbordgroepen’ in begin-en eindfase van het onderzoek. We werkten hierbij telkens met twee klankbordgroepen : een groep met vertegenwoordigers van de doelgroep (gezinnen in armoede); een groep met vertegenwoordigers vanuit het werkveld. De gebruikte methodiek werd hierbij zoveel als mogelijk afgestemd op de aanwezigen teneinde daadwerkelijke participatie te verzekeren. De samenstelling van de klankbordgroepen gebeurde in nauw overleg met de mensen behorend tot de ‘kerngroep¹⁰’ van het onderzoek.

De **klankbordgroepen in de beginfase** (november 2014) gaven ons belangrijke input om te komen tot een aangepaste topiclijst. De ‘voorlopige’ topiclijst werd voorgelegd. Het gesprek met de aanwezigen bracht relevante elementen aan het licht die geen deel uitmaakten van deze topiclijst. Op deze wijze kwam de definitieve versie van de topiclijst tot stand.

Tijdens **de klankbordgroepen** in de eindfase (mei – juni 2014) werden de voorlopige beleidsvoorstellen voorgelegd en afgetoetst. Er werd nagegaan in welke mate de aanwezigen zich al of niet konden vinden in de geformuleerde voorstellen; in welke mate deze aansloten op hun overwegingen tot verdere aanpak. De input vanuit de klankbordgroepen zorgde voor verdere aanpassing en bijsturing van de finaal geformuleerde beleidsvoorstellen.

¹⁰ Davy Bauwen, Lindsay Mylle, Charlotte Caron (OCMW Ieper)

2.3.3 Tussentijdse terugkoppeling van resultaten aan de stuurgroep

Op 29.01.2015 werden de voorlopige resultaten (zowel kwantitatief als kwalitatief) voorgelegd en toegelicht aan de leden van de stuurgroep. De geformuleerde vragen en bedenkingen tijdens deze presentatie werden meegenomen in de verdere aanpak van het onderzoek.

2.3.4 Terugkoppeling van de definitieve resultaten

Op 24.06.2015 kwam de stuurgroep opnieuw bijeen. De nadruk van de presentatie lag hierbij sterk op de geformuleerde beleidsvoorstellen. Gezien het belang werden ook een aantal actoren uitgenodigd die niet ‘vast’ deel uitmaken van de stuurgroep maar wel een belangrijke actor zullen zijn bij de verdere aanpak van het beleid ter zake (o.a. SHM ‘Ons Onderdak, SVK ‘De Woonsleutel).

Op 07.07.2015 werden de geformuleerde beleidsvoorstellen voorgesteld op de OCMW-raad.

Op 15.10.2016 vindt het ‘Netwerkevenement Kinderarmoede’ plaats in Ieper waar de onderzoeksresultaten gepresenteerd wordt aan het ruimere publiek.

Naast deze ‘formele’ overlegmomenten werd gedurende de ganse looptijd van het onderzoek zeer frequent overlegd tussen de onderzoekers en de leden van ‘kerngroep’ van het onderzoek.

2.4 Besluit

In dit hoofdstuk gingen we dieper in op de methodologische keuzes die gemaakt werden en de wijze waarop de steekproef tot stand kwam. Ook het profiel van de respondenten werd uitgebreid beschreven. De informatie uit dit hoofdstuk zorgt voor transparantie van het onderzoek en dient meegenomen te worden bij het lezen van volgende hoofdstukken, waar de resultaten besproken worden.

3. Kwantitatief luik: omgevingsanalyse

3.1 Inleiding

3.1.1 Het 'meten' van armoede

Cijfers en betekenis... Iedereen die zich waagt aan een cijfermatige analyse van een problematiek als kansarmoede, verdrinkt snel in een veelheid aan dimensies, indicatoren, meeteenheden en waarden. Wat betekenen de cijfers nu echt, en welke conclusies kunnen we eruit trekken? Welke tabellen zijn belangrijk, en welke tabellen zijn nodig om de rest te kunnen interpreteren?

Wat we hier pogen te doen, is op basis van een aantal indicatoren inzicht te geven in kinderarmoede in Ieper op basis van de factoren die er een invloed op uitoefenen.

De **kansarmoede-atlas** van het Steunpunt Sociale Planning van de provincie West-Vlaanderen gebruikt *10 indicatoren* die onderverdeeld zijn in *4 dimensies* om kansarmoede op buurtniveau te meten, met name *demografie* (indicatoren: eenoudergezinnen, alleenstaanden en gescheiden 60-plussers), *huisvesting* (indicatoren: wooninstabiliteit, huurders 35-59jaar, huurders 60+), *onderwijs* (indicatoren: leerlingen met schoolse vertraging in het lager onderwijs, leerlingen met schoolse vertraging in het secundair onderwijs en leerlingen uit het buitengewoon onderwijs) en *werkloosheid* (indicator: laaggeschoolde werkzoekenden). Daarnaast maakt het Steunpunt Sociale Planning een doelgroepanalyse kwetsbare jongeren. Om de doelgroep kwetsbare jongeren te analyseren op buurtniveau, werden 6 indicatoren gebruikt: leerlingen met schoolse vertraging in het lager onderwijs, leerlingen met schoolse vertraging in het secundair onderwijs, leerlingen uit het buitengewoon onderwijs, wooninstabiliteit, eenoudergezinnen en kansarme geboortes. Uit de analyses van 2013 blijkt dat **vier buurten in Ieper** gelabeld kunnen worden als 'kansarm' omdat ze op drie van de vier dimensies boven de drempelwaarde scoren. De buurten **'Zaalhof'**, **'Dikmuidse Poort'** en **'Hoveland'** scoren slecht op demografie, huisvesting

en onderwijs. De ‘stationsbuurt’ overschrijdt de drempelwaarde demografie, huisvesting en werkloosheid. Alle vier de buurten overschrijden de drempelwaarde kwetsbare jongeren¹¹.

De **Armoedebaarometer**, opgemaakt door de ‘Decenniumdoelen 2017’¹², gebruikt **6 domeinen** om armoede in kaart te brengen, met name: *gezondheid, arbeid, inkomen, wonen, onderwijs en samenleven*. Elk domein wordt berekend met behulp van een heel aantal indicatoren¹³. De armoedebaarometer wordt voornamelijk gebruikt om de vinger aan de pols te houden wat betreft armoedebeleid. De overheid zegt armoede te bestrijden op de verschillende domeinen, maar als we naar de jaarlijkse cijfers kijken, schijnt ze daar niet in te slagen. Elk jaar geeft decenniumdoelen 2017 een stand van zaken met betrekking tot de vooropgestelde doelstellingen en de nog af te leggen weg.

De **Vlaamse kinderarmoedebaarometer** opgemaakt door ‘Lokale Statistieken’ maakt gebruik van **7 indicatoren** om de spreiding van het kinderarmoederisico in kaart te brengen over de Vlaamse gemeenten, met name *verhoogde tegemoetkoming gezondheidszorg, huishoudens eenoudergezin, kansarmoede-index van Kind en Gezin, onderwijs kansarmoede indicator voor het kleuteronderwijs, het (equivalent) leefloon categorie gezinslast, huishoudens zonder werk, huishoudens niet-EU*¹⁴. Elke gemeente krijgt per indicator een score. Afhankelijk van de hoogte van deze score (onder of boven het 75ste percentiel), krijgt de gemeente respectievelijk 0 of 1 als risicoscore. De som van de risicoscores voor alle indicatoren vormt de kinderarmoedebaarometer van de gemeente. **De stad Ieper scoort op 4 indicatoren boven het 75ste percentiel**, met name **verhoogde tegemoetkoming, aantal eenoudergezinnen, de kansarmoedeindex van Kind en Gezin en het (equivalent) leefloon categorie gezinslast**. Het is deze barometer die gebruikt wordt om te bepalen of een gemeente in aanmerking komt voor subsidiëring voor lokale kinderarmoedebestrijding: gemeenten met een kinderarmoedebaarometer van 4 of meer komen in aanmerking voor een subsidie voor lokale kinderarmoedebestrijding.

¹¹ Meer informatie vind je via <http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/welzijn/wegwijzerennetwerking/steunpuntsocialeplanning>

¹² Decenniumdoelen 2017 is een samenwerkingsverband tussen 12 organisaties en sociale bewegingen die de leefsituatie van mensen in armoede structureel willen verbeteren.

¹³ Voor een volledig overzicht, ga naar www.decenniumdoelen.be/documenten

¹⁴ Voor de uitleg van de indicatoren zie: <http://aps.vlaanderen.be/lokaal/kinderarmoede/kinderarmoede.html>.

De **Vlaamse armoedemonitor** ten slotte, wordt jaarlijks opgemaakt door de Studiedienst van de Vlaamse Regering in opdracht van de Vlaamse minister van Armoedebestrijding ter ondersteuning van het Vlaamse armoedebeleid. De monitor brengt op een bevattelijke en overzichtelijke manier de armoedesituatie en -evolutie in Vlaanderen (in vergelijking met de EU) in kaart. De Vlaamse Armoedemonitor brengt verschillende armoede-indicatoren samen die gebruikt worden in Europese, federale of andere Vlaamse monitorrapporten. Het gaat onder meer om indicatoren uit het Pact 2020, de EU2020-strategie, de Interfederale Armoedebaarometer en de Armoedebaarometer van 'Decenniumdoelen 2017'. Deze worden aangevuld met eigen accenten en aandachtspunten gebaseerd op de prioriteiten van het Vlaamse armoedebeleid. Dat uit zich onder meer in de visualisering en bespreking van de verschillende armoededoelstellingen die door de Vlaamse Regering in het kader van het Pact 2020 en het Vlaamse Hervormingsprogramma voor de EU2020-strategie werden geformuleerd¹⁵.

3.1.2 Het armoederisico en de leperse indicatoren

De meest gebruikte maat om het over armoede te hebben, is de zogenaamde '**armoedegrens**' of '**armoederisicodrempel**'. Dit is een relatieve maat (dus afhankelijk van het Netto Nationaal Inkomen van een land) die aangeeft wanneer een huishouden - op basis van beschikbaar inkomen – over een inkomen beschikt met verhoogd risico op armoede. Als standaard in Europees onderzoek geldt 60% van het mediaan equivalent beschikbaar gestandaardiseerde huishoudinkomen als armoedegrens. Er wordt vanuit gegaan dat personen die leven in een huishouden dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel een verhoogd risico op armoede lopen. Door het huishoudinkomen te standaardiseren wordt rekening gehouden met de grootte en samenstelling van het huishouden.

¹⁵ De monitor 2014 vind je terug via: <http://www4.vlaanderen.be/sites/svr/Pages/2014-07-01-armoedemonitor2014.aspx>

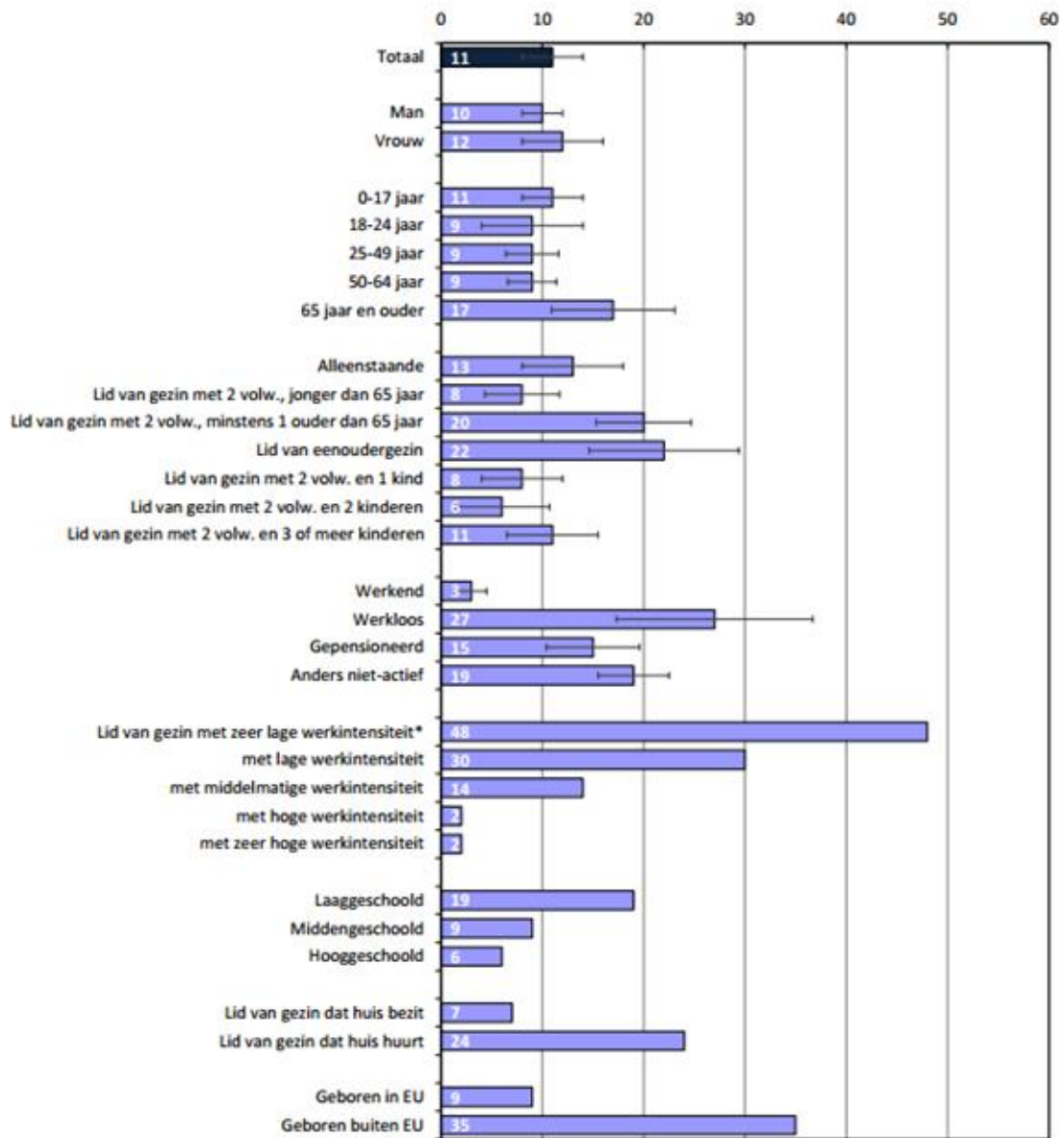
Het armoederisico is gebaseerd op de **EU-SILC enquête**¹⁶, waardoor het niet representatief is op gemeentelijk niveau, maar enkel op het niveau van België en de gewesten. Volgens de EU-SILC-survey van 2012 leefde in 2011 15% van de Belgische bevolking en 11% van de Vlaamse bevolking in een gezin met een inkomen lager dan de armoedegrens. Als we kijken naar de armoedecijfers bij kinderen, is dit voor Vlaanderen ook 11% (2011).

Ondanks het feit dat deze maat om armoede in kaart te brengen, bekritiseerd wordt¹⁷, geeft het ons inzicht in de sociale ongelijkheid die er heerst in ons land, en kunnen we de risicogroepen in kaart brengen. Daarom beginnen we deze omgevingsanalyse met twee tabellen uit de Vlaamse armoedebaarometer. Hierin worden een aantal groepen geïdentificeerd met een zogenaamd verhoogd armoederisico, wat wil zeggen dat deze groepen meer kans hebben om onder de armoederisicodrempel te duiken. Een aantal van deze groepen zullen we dan ook van naderbij bekijken in onze omgevingsanalyse inzake kinderarmoede van leper. In de eerste tabel vinden we het percentage terug van mensen die zich onder de armoederisicodrempel bevinden – opgedeeld naar risicogroepen. De tweede tabel spitst zich toe op het percentage kinderen onder de armoederisicodrempel – opgedeeld naar risicogroepen.

¹⁶ De enquête naar inkomens en levensomstandigheden (SILC) is een belangrijk instrument om op Belgisch en op Europees niveau armoede en sociale uitsluiting in kaart te brengen. Het is een panel waarbij jaarlijks gepeild wordt naar inkomens en levensomstandigheden van zowel een aantal eerder bevroegde personen als een aantal nieuwe respondenten.

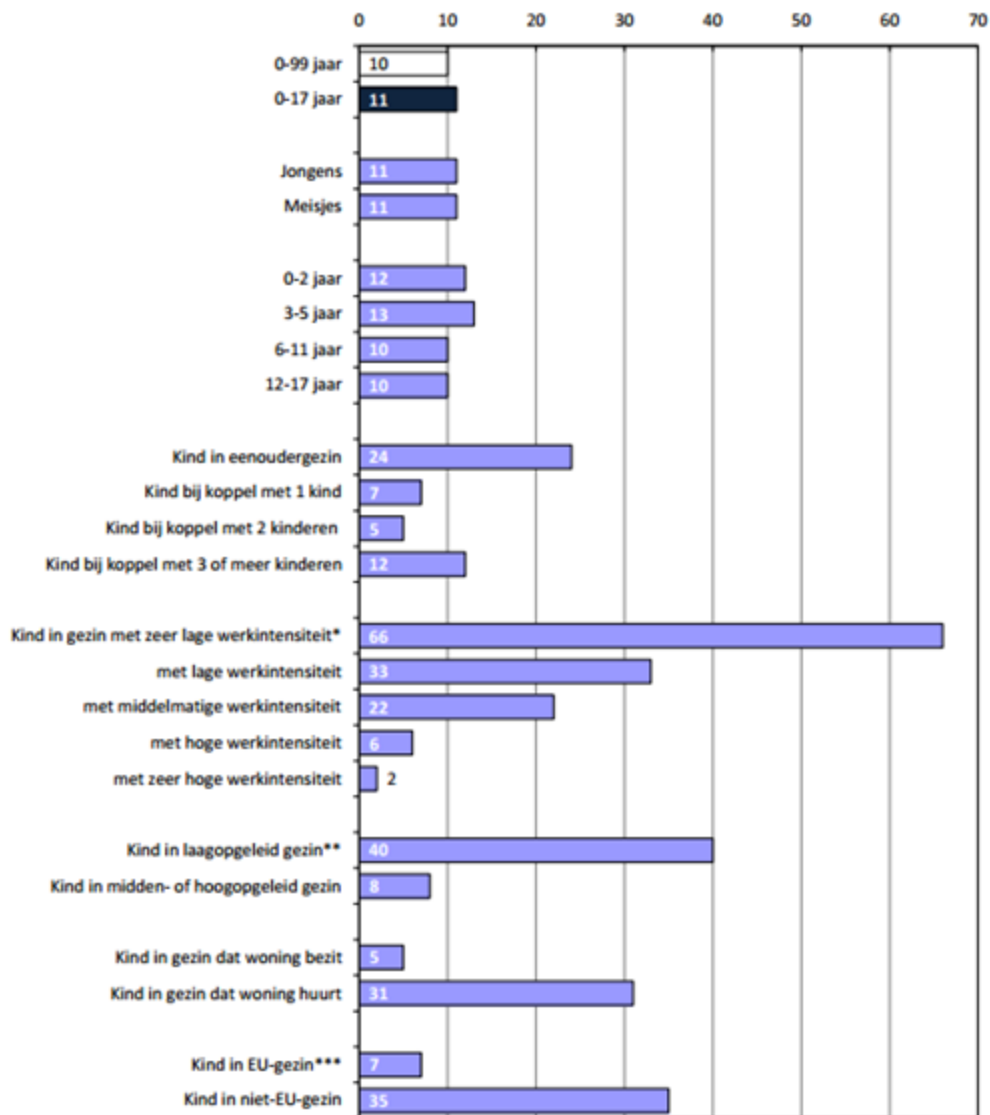
¹⁷ De 60%-drempel is een arbitrair gekozen grens. De grens verschuiven naar boven of beneden geeft meteen heel andere cijfers. België heeft bijvoorbeeld 4% huishoudens die onder de 40%-grens liggen, en 24% 'arme' huishoudens als we de grens op 70% leggen. Verder wordt in deze maat geen rekening gehouden met wat mensen zelf vinden van hun inkomen (de subjectieve armoede) (Dierckx, Coene, & Raeymaeckers, 2014).

Tabel 1. % personen onder de armoederisicodrempel (Vlaanderen)

* Werkintensiteit (W): het aantal werkelijk gewerkte maanden door alle volwassen leden van het huishouden ten opzichte van het aantal werkbaar maanden tijdens het referentiejaar (gehanteerde categorieën: $W < 0,2$ / W tussen 0,2 en 0,45 / W tussen 0,45 en 0,55 / W tussen 0,55 en 0,85 / $W > 0,85$).

Tabel 2: % kinderen onder de armoederisicodrempel (Vlaanderen)

Bron: Vlaamse armoedemonitor 2014 – populatie: Vlaamse gemeenschap

In bovenstaande tabellen springen er duidelijk enkele kwetsbare groepen uit. Deze zijn: eenoudergezinnen (22% van hen bevinden zich onder de armoederisicodrempel), werklozen (27%), gezinnen met een zeer lage (48%) en lage (30%) werkintensiteit, laaggeschoolden (19%), gezinnen die een huis huren (24%) en personen geboren buiten de EU (35%).

De cijfers met betrekking tot kinderen zijn nog frappanter. 24% van de kinderen die deel uitmaken van een eenoudergezin, bevindt zich onder de armoederisicodrempel. Voor kinderen waar de werkintensiteit zeer laag tot laag is in het gezin, is dit respectievelijk 66% en 33%. Kinderen uit een laag opgeleid gezin hebben 40% kans om onder de armoederisicodrempel te vallen, en voor gezinnen die huren is dit 31%. Kinderen in een niet-EU-gezin hebben ten slotte 35% kans om zich onder de armoederisico te bevinden.

In dit eerste ‘kwantitatief’ deel van het onderzoeksrapport, gebruiken we basisdomeinen die gerelateerd worden aan armoede, vertaald naar kinderarmoede. We starten vanuit een breder demografisch perspectief om daarna verder in te zoomen op specifieke levensdomeinen. Binnen deze domeinen bekijken we enkele beschikbare indicatoren. Omdat er geen primaire indicatoren zijn op lokaal niveau (zoals de armoederisicodrempel), gebruiken we **secundaire indicatoren**. Deze indicatoren zeggen ofwel iets over de bevolkingsgroepen met een verhoogd armoederisico, ofwel zeggen ze iets over de inwoners die daadwerkelijk met expliciete aspecten van armoede worden geconfronteerd. We proberen zoveel als mogelijk te vergelijken met West-Vlaanderen en Vlaanderen. Hiervoor opteren we gebruik te maken van de data die beschikbaar gesteld wordt door ‘Lokale Statistieken’.

3.2 Demografische invalshoek

3.2.1 Kinderen uit eenoudergezinnen

Uit 'Lokale Statistieken', kunnen we het aandeel eenoudergezinnen berekenen ten opzichte van het totaal aantal huishoudens met kinderen.

Tabel 3: aandeel eenoudergezinnen* tov totaal aantal huishoudens met kinderen

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ieper	19%	19%	20%	19%	20%	20%	20%
West-Vlaanderen	19%	19%	19%	20%	20%	20%	20%
Vlaams Gewest	20%	20%	21%	21%	21%	21%	21%

Note: * Kinderen van een alleenstaande ouder zijn eigen kinderen, stiefkinderen, geadopteerde- en pleegkinderen. Er wordt geen rekening gehouden met het feit dat het thuiswonende kind eventueel zelf een partner of kinderen heeft.

Bron: Lokale Statistieken- Verwerking Studiedienst Vlaamse regering

In het algemeen zien we zowel in Vlaanderen, West-Vlaanderen als Ieper een heel licht oplopende proportie eenoudergezinnen in de tijd. In Ieper zijn anno 2014 20% van de huishoudens met kinderen, eenoudergezinnen. In deze statistieken gaat dit over alle kinderen die inwonen bij hun alleenstaande ouder, ongeacht de leeftijd. Als we enkel kijken naar inwonende kinderen tussen 0-19j, zien we dat bijna 14% van de Ieperse kinderen opgroeit in een eenoudergezin.

Via Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen kregen we ook een meer specifieke kijk op wijkniveau. Opgedeeld per wijk, zien we dat er vier wijken uitspringen, met name: Sint-Jacob (29.29%), Sint-Maarten/Sint-Niklaas (25.4%), Sint-Pieter (31.25%) en Wieltjesgracht (20.66%). In deze wijken groeit minstens 20% van de kinderen op in een eenoudergezin.

Tabel 4: aandeel eenoudergezinnen per wijk* (aandeel tov het aantal huishoudens met kinderen) (2012)

	Aandeel eenoudergezinnen met kinderen 0-19j (%)**
Augustijnenwijk	9,60%
Boezinge	10,14%
Brielen	8,93%
Capucienenwijk	12,97%
Dikkebus	9,24%
Elverdinge	8,42%
Hollebeke	10,53%
Pannenhuis-Hommelhofstraat	10,30%
Sint-Jacob	29,29%
Sint-Jan	9,79%
Sint-Maarten/Sint-Niklaas	25,40%
Sint-Pieter	31,52%
Sportcentrum-Oude Bellewaerdestraat	14,08%
Vlamertinge	12,76%
Voormezele	11,82%
Wieltjesgracht	20,66%
Zillebeke	9,06%
Zuidschote	<5%

Note: *Een beschrijving van de wijken vind je in bijlage 1. Deze analyse bevat zowel 'buurten' als 'deelgemeenten' van Ieper. Wij gebruiken in dit rapport voor beiden de term 'wijken' **De percentages zijn berekend op basis van het aantal gezinnen met kinderen (0-19j) in de respectievelijke wijk.

Bron: Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen

3.2.2 Evolutie niet-Belgen in Ieper

De lokale inburgerings- en integratiemonitor geeft elk jaar een gedetailleerde update met betrekking tot het aantal en de positie van vreemdelingen en personen met een buitenlandse herkomst op vlak van tewerkstelling, huisvesting, onderwijs, welzijn, armoede en participatie in de gemeente. De opgenomen cijfers in dit rapport komen uit deze monitor.

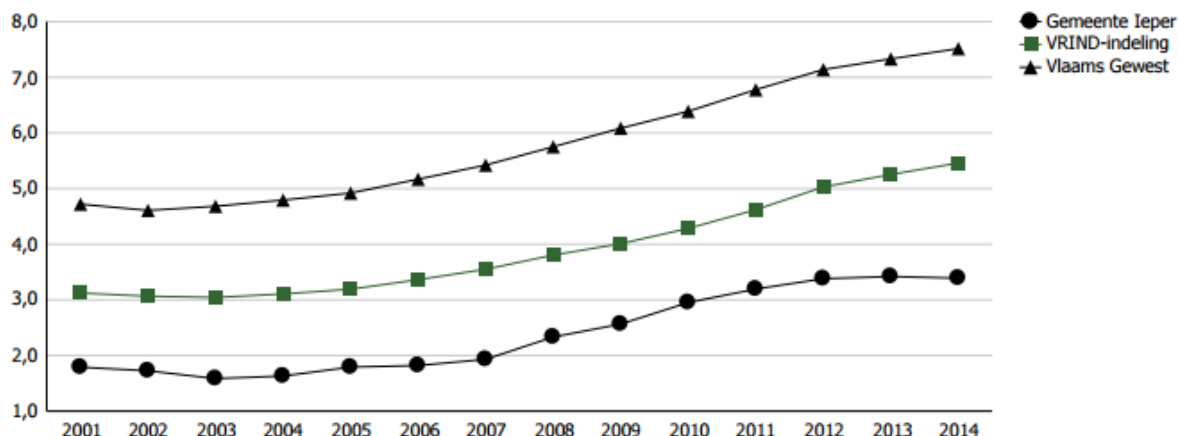
Tabel 5: Aandeel vreemdelingen en personen met een buitenlandse herkomst* tov totaal aantal inwoners (2014)

	Vreemdeling			Buitenlandse Herkomst		
	EU	niet-EU	Totaal	EU	Niet-EU	Totaal
Ieper	1,90%	1,50%	3,40%	5,60%	4,10%	9,70%
VRIND structuur-ondersteunende steden (gemiddelde)**	3,20%	2,20%	5,50%	5,90%	9,20%	15,10%
Vlaams Gewest	4,90%	2,70%	7,50%	8,40%	10%	18,40%

Notes: * Binnen de statistieken wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘vreemdelingen’ en ‘personen van buitenlandse herkomst’. Waar de eerste term de personen met een niet-Belgische nationaliteit covert, vallen onder de tweede alle inwoners waarvan de huidige of de eerste nationaliteit van de persoon zelf, zijn vader of zijn moeder, niet-Belgisch is. ** VRIND classificeert de steden en gemeentes op basis van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Ieper valt onder de structuurondersteunende steden – de volledige lijst vind je op aps.vlaanderen.be/lokaal/pdf/gebiedsindelingen/vrind.pdf

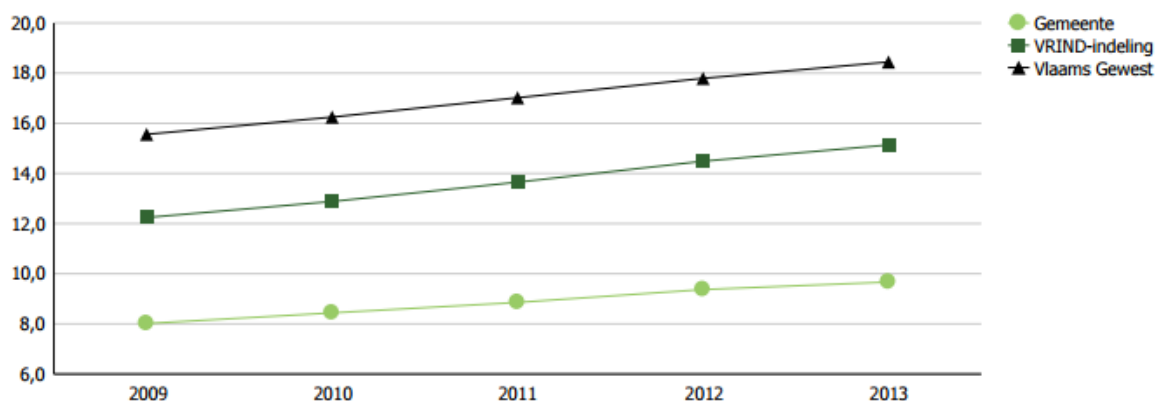
Bron: Lokale Statistieken: integratiemonitor

Evolutie van aandeel vreemdelingen t.o.v. de totale bevolking van 2001 tot 2014 in %

Bron: <http://aps.vlaanderen.be/lokaal/pdf/integratiemonitor/leper.pdf>

Evolutie van aandeel personen van buitenlandse herkomst ten opzichte van de totale bevolking van 2009 tot 2013 in %

Bron: <http://aps.vlaanderen.be/lokaal/pdf/integratiemonitor/leper.pdf>

Net zoals in het hele Vlaamse Gewest is er voor Ieper een stijging in het aandeel vreemdelingen en personen met een buitenlandse herkomst tegenover de hele bevolking. In Ieper zien we in 2014 dat er 3,4% van de inwoners van Ieper enkel een niet-Belgische nationaliteit bezit. 9,7% van de Ieperlingen hebben niet-Belgische roots. Hoewel het aandeel

etnisch-culturele minderheden groeit, blijft de prevalentie eerder laag vergeleken met andere structuurondersteunende steden en het Vlaams Gewest.

Tabel 6: Aandeel kinderen (0-19j) met een vreemde nationaliteit (niet-Belgen) en van vreemde origine* tov totaal aantal 0-19-jarigen per wijk (2012)**

	Aandeel niet Belgen (0-19j) (%)	Aandeel jongeren van vreemde origine (0-19j)
Augustijnenwijk	3,31%	3.74%
Boezinge	1,17%	2.14%
Brielen	<5	2.82%
Capucienenvijk	3,55%	5.56%
Dikkebus	1,76%	2.93%
Elverdinge	3,31%	3.86%
Hollebeke	0%	0%
Pannenhuis-Hommelhofstraat	3,17%	3.52%
Sint-Jacob	13,94%	17.58%
Sint-Jan	1,92%	1.92%
Sint-Maarten/Sint-Niklaas	9,66%	11.35%
Sint-Pieter	19,69%	22.43%
Sportcentrum-Oude Bellewaerdestraat	5,59%	7.57%
Vlamertinge	1,01%	2.02%
Voormezele	0%	<5
Wieltjesgracht	9,07%	13.1%
Zillebeke	1,55%	2.76%
Zuidschote	<5	<5

Notes: * Jongeren van vreemde origine hadden bij geboorte een niet-Belgische nationaliteit, jongeren met een vreemde nationaliteit hebben nog steeds een niet-Belgische nationaliteit. ** Een beschrijving van de wijken vind je in bijlage. Bron: Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen

Het aandeel kinderen (0-19j) met een vreemde nationaliteit en van vreemde origine verschilt in leper van wijk tot wijk. De wijk Sint-Pieter valt hier op met een relatief hoog aandeel. 19.69% (ten opzichte van het totaal aantal 0-19jarigen in de wijk) van de jongeren in Sint-Pieter hebben een vreemde nationaliteit, 22.43% van de jongeren daar zijn van vreemde origine. 15 van de 60 jongeren met een vreemde nationaliteit staan daar ingeschreven in het wachtregister¹⁸. Ook in de wijken Sint-Jacob, Sint-Maarten/Sint-Niklaas en de Wieltjesgracht zien we een hogere concentratie jongeren van vreemde origine.

3.2.3 Kansarme geboortes

Uit de definitie van kansarmoede volgens Kind en Gezin¹⁹ werden zes toetsingscriteria afgeleid (telkens bevraagd aan de hand van 1 indicator), en wanneer er op 3 of meer van deze toetsingscriteria zwak wordt gescoord door de medewerkers van Kind en Gezin, dan wordt het gezin als kansarm beschouwd:

1. Beschikbaar maandinkomen: gemiddeld onregelmatig maandinkomen of het beschikbaar inkomen (min schulden) is lager dan het bedrag van het leefloon; leven van werkloosheidsuitkering en/of leefloon. Er wordt onderscheid gemaakt naar het aantal kinderen ten laste, maar geen rekening gehouden met de kinderbijslag.
2. Opleiding ouders: lager onderwijs, beroepsonderwijs, buitengewoon onderwijs, niet beëindigd lager secundair onderwijs en/of analfabeet.
3. Arbeidssituatie ouders: precare tewerkstelling (bv tijdelijke contracten), werkloosheid van beide ouders of van de alleenstaande ouder en/of werkzaam in beschutte werkplaatsen.
4. Laag stimulatieniveau: laag stimulatieniveau kinderen, niet of onregelmatig volgen van kleuteronderwijs en/of moeilijkheden verzorging kinderen.

¹⁸ Het wachtregister bevat de gegevens over vreemdelingen die zich vluchteling verklaren of vragen om als vluchteling erkend te worden, en hun familieleden (bv. datum van asielaanvraag, gekozen woonplaats, stand asielprocedure).

¹⁹ Zie 1.2.1.

5. Huisvesting: verkrotte, ongezonde en/of onveilige woning (bv. schimmels, lekken, verzakkingen,...); te klein en/of te weinig nutsvoorzieningen (bv. bad, centrale verwarming,...)
6. Gezondheid: zwakke gezondheid van de gezinsleden, gebrek aan kennis en deelname aan de gezondheidszorg, chronische ziektes en/of handicaps in het gezin.

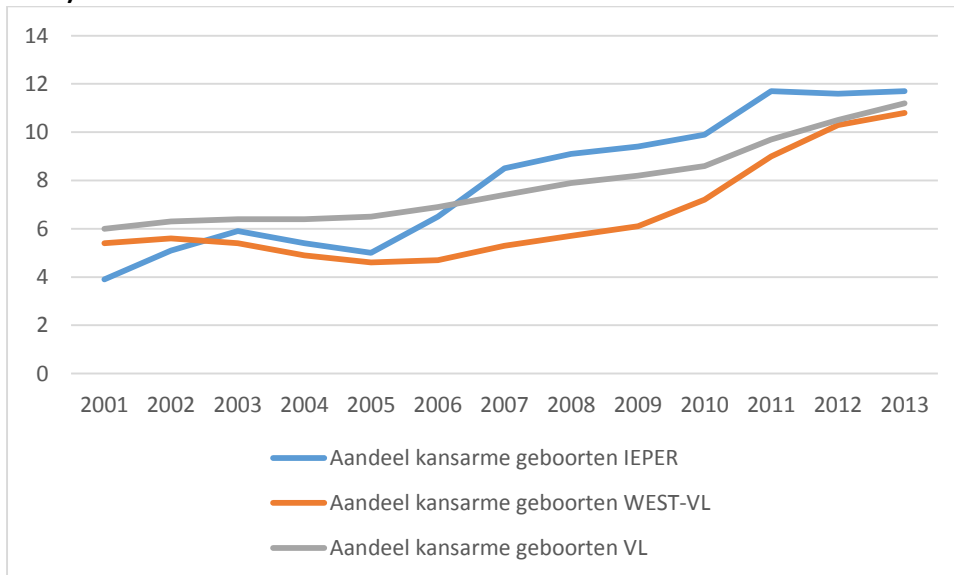
Tabel 7: Evolutie kansarme geboortes in Ieper*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ieper	3,9	5,1	5,9	5,4	5	6,5	8,5	9,1	9,4	9,9	11,7	11,6	11,7
West-Vlaanderen	5,4	5,6	5,4	4,9	4,6	4,7	5,3	5,7	6,1	7,2	9	10,3	10,8
Vlaams Gewest	6,0	6,3	6,4	6,4	6,5	6,9	7,4	7,9	8,2	8,6	9,7	10,5	11,2

Note: * Het aandeel geboorten in kansarme gezinnen wordt als volgt voorgesteld: voor bijvoorbeeld 2012 wordt het aandeel geboorten in kansarme gezinnen genomen voor de jaren 2012, 2011 en 2010 ten opzichte van het totaal aantal geboorten voor dezelfde jaren. KenG telt bij de eindberekening de ‘nieuwe kansarmen’ ook mee (bv nieuwkomers en gezinnen die in de loop van de 3 jaar verschuiven in de richting van kansarm).

Bron: Lokale Statistieken: Kind en Gezin

Grafiek: Evolutie kansarme geboortes in Ieper, West-Vlaanderen en het Vlaams Gewest (2001-2013).

Bron: Lokale Statistieken: Kind & Gezin, rapporten kinderopvang

We zien in Ieper dat **11.7%** van de gezinnen ‘kansarm’ scoort volgens deze index (2013). Dit is een hoge score vergeleken met andere gemeentes in Vlaanderen. 88% van de Vlaamse gemeentes scoort namelijk lager. Als we de gemiddeldes bekijken zien we dat West-Vlaanderen hier 10.8% scoort en Vlaanderen 11.2%, hetgeen de hoge score enigszins relativeert.

Als we naar de evolutie²⁰ kijken, zien we wel dat het aandeel kansarme geboorten sinds 2001 blijft toenemen, en dat deze stijging iets scherper verloopt in Ieper dan in West-Vlaanderen en het Vlaams gewest.

Tabel 8: geboorten in kansarme gezinnen naar herkomst van de moeder²¹ (gemiddelde van 2011, 2012 en 2013)

Herkomst moeder ↓	Ieper	VRIND structuur- ondersteunende steden	Vlaams Gewest
België	48,4%	41.9%	32,4%
EU	4,9%	7%	9,2%
Niet-EU	45,9%	46.8%	55,1%
Onbekend	2,5%	4.7%	4,1%

Bron: Lokale Statistieken: integratiemonitor

Als we de cijfers opsplitsen naar **etniciteit**, zien we dat over de jaren 2011 – 2013 van deze 11.7% kansarme gezinnen, 48.4% van Belgische herkomst zijn, 4.9% van niet-Belgen met een EU-herkomst en 45.9% met niet-EU herkomst. Voor Vlaanderen en de VRIND structuurondersteunende steden, zien we dat het percentage autochtone kansarme gezinnen kleiner is dan in Ieper – met name 41.9 % (gemiddelde VRIND structuurondersteunende steden) en 32.4% (gemiddelde Vlaams Gewest).

²⁰ Sinds 2010 wordt niet meer gewerkt met jaarcijfers maar met het gemiddelde van het jaar en de 2 voorgaande jaren. Dat zorgt voor robuustere resultaten.

²¹ Op basis van de eerste nationaliteit van de moeder

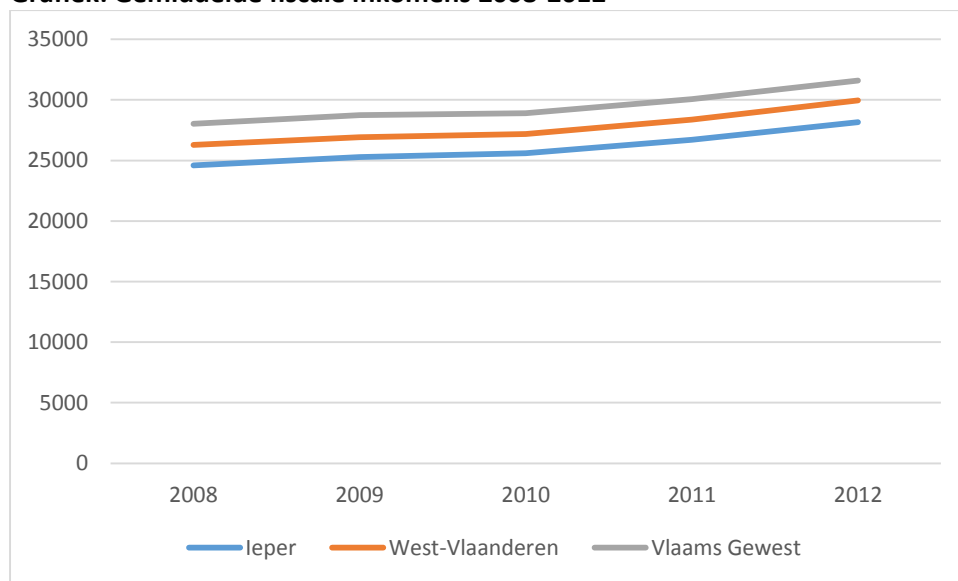
3.3 Dimensie materieel welzijn

Materieel welzijn gaat over de materiële bronnen waarover een huishouden beschikt. Alhoewel de stelling dat armoede gelijk staat aan ‘enkel een gebrek aan geld’, achterhaald is, blijft dit wel een essentieel kenmerk van armoede. De twee indicatoren waaraan materieel welzijn doorgaans gelinkt wordt, is dat van het beschikbaar inkomen en de arbeidssituatie van de ouders.

3.3.1 Gemiddelde fiscale inkomens

De gemiddelde fiscale inkomens van Ieper zijn over de hele periode 2008-2012 lager dan die van West-Vlaanderen en het Vlaams gewest. Ze volgen alle drie wel dezelfde trend (zie grafiek).

Grafiek: Gemiddelde fiscale inkomens 2008-2012

Bron: Lokale Statistieken: rubriek economie – inkomensstatistieken

3.3.2 (Equivalent) leefloon

Veel mensen in armoede halen hun inkomen uit een vervangingsinkomen zoals invaliditeitsuitkering, ziekte-uitkering, werkloosheidsuitkering of uit (equivalent) leefloon²². Deze laatste gebruiken we als indicator voor materieel welzijn.

Voor een weergave betreffende het aantal dossiers leefloon, equivalent leefloon, budgetbegeleiding werden, op vraag van de opdrachtgever, de statistieken van het OCMW Ieper zelf geraadpleegd; deze cijfers verschillen van de cijfers die de POD MI of ‘Lokale Statistieken’ ter beschikking stellen omwille van bepaalde filters binnen hun database en omwille van verschillende eenheden (dossiers versus aantal personen). Voor deze indicator kon de vergelijking met West-Vlaanderen en Vlaanderen niet gemaakt worden.

Tabel 9: Aantal dossiers Leefloon – RMI

Periode	2011	2012	2013	2014
Jaartotaal	218	197	213	227

Bron: OCMW Ieper

Tabel 10: aantal dossiers leefloon naar type huishouden (31/12/2014)*

	dossiers	%
Gezinslast	19	20%
Alleenstaande	46	49%
Samenwonende	29	31%
Totaal	94	100%

Note: * het verschil met de vorige tabel: hier gaat het over een momentopname, met name op 31/12/2014, terwijl de vorige tabel over het totaal aantal van 2014 gaat.

Bron: OCMW Ieper

Qua dossiers leefloon merken we dat het jaartotaal minimum 200 dossiers telt, met opnieuw een lichte stijging in 2014 t.o.v 2013. Indien we de situatie op 31.12.2014 nemen, zien we dat

²² Sinds 1 oktober 2002 vervangt het recht op maatschappelijke integratie het recht op het bestaansminimum. Het OCMW van elke gemeente heeft de opdracht om het recht op maatschappelijke integratie te waarborgen aan iedereen die over onvoldoende bestaansmiddelen beschikt en die aan de voorwaarden van de wet voldoet. Er moet worden gestreefd naar maximale **integratie** in en **participatie** aan het **maatschappelijk leven**. Daarvoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten, onder andere het **leefloon**: een financiële tussenkomst wanneer tewerkstelling niet mogelijk is. Het **equivalente leefloon** is financiële steun die het OCMW kan toekennen aan personen die geen recht hebben op een leefloon maar die zich wel in een vergelijkbare noodsituatie bevinden.

er op dat moment 94 lopende dossiers leefloon zijn, waarvan 19 of 1/5 binnen de categorie personen met gezinslast (met minstens 1 minderjarig kind).

Tabel 11: aantal dossiers equivalent leefloon

Periode	2011	2012	2013	2014
Jaartotaal	104	93	78	54

Bron: OCMW Ieper

Tabel 12: aantal dossiers equivalent leefloon, stand van zaken op 31/12

Periode	2011	2012		2013	2014
Totaal	56	45		24	20

Bron: OCMW Ieper

Tabel 13: Equivalent leefloon op 31/12/2014

	dossiers	%
Gezinslast	7	35%
Alleenstaande	9	45%
Samenwonende	4	20%
Totaal	20	100%

Bron: OCMW Ieper

Het aantal dossiers equivalent leefloon daalt jaarlijks; opvallend is dat er in 2011 nog 104 dossiers waren en dat dit cijfer in 2014 gedaald is naar 54, bijna de helft dus. Dit is te verklaren door een drietal factoren: ten eerste werd de **procedure inzake medische regularisatie** hervormd eind 2011 met het invoeren van een filter, waardoor reeds bij de aanvraag een beslissing tot niet-ontvankelijkheid kan genomen worden op basis van de medische informatie. Voorheen werd ieder dossier, indien dit administratief in orde was, ontvankelijk verklaard, waardoor men rechten opende op equivalent leefloon. Deze bijsturing zorgde dus voor een eerste grote daling inzake gerechtigden op equivalent leefloon. Ten tweede werden de dossiers in de nasleep van de **algemene regularisatiemaatregel** van 2009 afgewerkt, zodat ook vanuit deze kant geen nieuwe instroom kon gebeuren. En ten derde daalde het **aantal asielaanvragen** in België van zo'n 25000 in 2011 naar een 17000 in 2014, mede door de verstrenging binnen de asielwetgeving, wat er dus ook voor zorgde dat asielzoekers binnen

de materiële opvang blijven tijdens hun procedure, waar men voorheen door het tekort aan opvangplaatsen rechten opende op equivalent leefloon.

3.3.3 Budgetbeheer

Wat het aantal dossiers budgetbeheer betreft, waren er op 31.12.2014 binnen het OCMW leper 268 lopende dossiers, waarvan 56 dossiers met minstens 1 minderjarig kind (20%); ook hier is een lichte daling te merken t.o.v. de toestand op 31.12.2013 waar toen 23% dossiers met gezinslast waren.

3.3.4 Inkomen uit arbeid

Het belang van arbeid als dam tegen de armoede moet niet meer aangetoond worden. Uit veelvuldig onderzoek blijkt dat arbeid een sterke buffer is tegen armoede. In België valt 3% van de werkenden nog onder de armoedegrens, waarmee we in deze de beste leerling van de klas zijn in Europa (EU-SILC 2012, sd). Daarnaast ziet onze samenleving arbeid ook als zingever en als middel om te integreren in de maatschappij.

Uit de Vlaamse armoedemonitor 2014²³ zien we dat het armoederisico een stuk groter is bij werkzoekenden: In Vlaanderen zit 27% van de werkzoekenden onder de armoedegrens (2011). Bekijken we de cijfers voor kinderen, zien we dat het armoederisico groter wordt naarmate de werkintensiteit²⁴ in het gezin lager wordt: 66% van de kinderen uit een gezin met zeer lage werkintensiteit, 33% van de kinderen uit een gezin met lage werkintensiteit, tot 2% van de kinderen uit een gezin met een zeer hoge werkintensiteit bevindt zich onder de armoederisicodrempel (zie tabel2).

²³ Zie 3.1.2.

²⁴ Werkintensiteit: het aantal maanden dat er gewerkt werd in een gezin op jaarbasis.

Het percentage huishoudens dat zich onder de armoederisicodrempel bevindt, is gebaseerd op Europees survey onderzoek. Dit betekent dat dit uitspraken zijn op basis van een steekproef. Deze steekproef laat toe uitspraken te doen over regio's in Europese context, maar niet over gemeenten. Voor leper hebben we met andere woorden geen concrete cijfers over het armoederisicopercentage. We beschikken wel over Lokale Statistieken met betrekking tot werkloosheid (zie 3.5.).

3.3.5 Verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering

De **verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering**²⁵ zullen we hier beschouwen als een specifieke maat voor materieel welzijn, omdat dit alle gezinnen omvat die met een laag inkomen leven. Het is een van de zeven indicatoren die gebruikt wordt in de kinderarmoedebaarometer.

Tabel 14: Aandeel kinderen (0-4j) dat recht heeft op voorkeurstarief tov totaal aantal kinderen (0-4j)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
leper	3,5%	3,9%	5,6%	7,3%	7,7%	8,2%
West-Vlaanderen	4,6%	4,4%	4,8%	5,8%	6,3%	6,5%
Vlaanderen	5,7%	6,1%	6,9%	8,2%	9,0%	9,4%

Bron: Lokale Statistieken: KSZ, bewerking Steunpunt Sociale Planning

Anno 2013 groeide 8,2% van de kinderen tussen 0 en 4 jaar in leper op in een gezin met een laag inkomen. Als we de evolutie bekijken zien we dat dit cijfer meer dan verdubbeld is de laatste 5 jaar. In West-Vlaanderen en Vlaanderen zien we eveneens een stijging tussen 2008 en 2013, maar niet in die mate zoals in leper.

²⁵ Het cijfer over verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering is een maat voor het aandeel van de bevolking dat een relatief laag inkomen geniet. Het recht op de verhoogde tegemoetkoming kan pas toegekend worden voor zover het belastbare bruto gezinsinkomen op jaarbasis van het jaar voordien het bedrag van 16 965,47euro (2015) voor de gerechtigde (titularis), verhoogd met 3140,77euro (2015) voor elke persoon ten laste, niet overschrijdt. Een aantal categorieën krijgen automatisch de status 'verhoogde tussenkomst' toegewezen in de terugbetaling van hun medische kosten binnen de ziekteverzekering, zoals bijvoorbeeld weduwen, wezen en leefloontrekkers. Andere categorieën moeten zelf deze verhoogde tegemoetkoming aanvragen, bijvoorbeeld andere gezinnen met een inkomen onder het grensbedrag.

3.3.6 Werkloosheid

In 2013 lag de werkloosheidsgraad²⁶ voor 18-64-jarigen in Ieper op 6.36%. Dit percentage is vergelijkbaar met het gemiddelde in West-Vlaanderen, en ligt iets lager dan de 7.42% in het Vlaams Gewest. De evolutie laat de gevolgen van de economische crisis zien, met een stijging van het aandeel werklozen vanaf 2009. In 2011 waren de cijfers iets positievers, maar het jaar daarop is opnieuw een stijging in de werkloosheid merkbaar.

De werkloosheidsstatistieken voor de jongeren beschikbaar op de arbeidsmarkt zijn over de hele lijn een stuk hoger, en dat geldt ook voor Ieper. In 2009 was 12.91% van de 18-24-jarigen werkloos. Vergelijken met 2007 zijn deze cijfers niet zo veel veranderd.

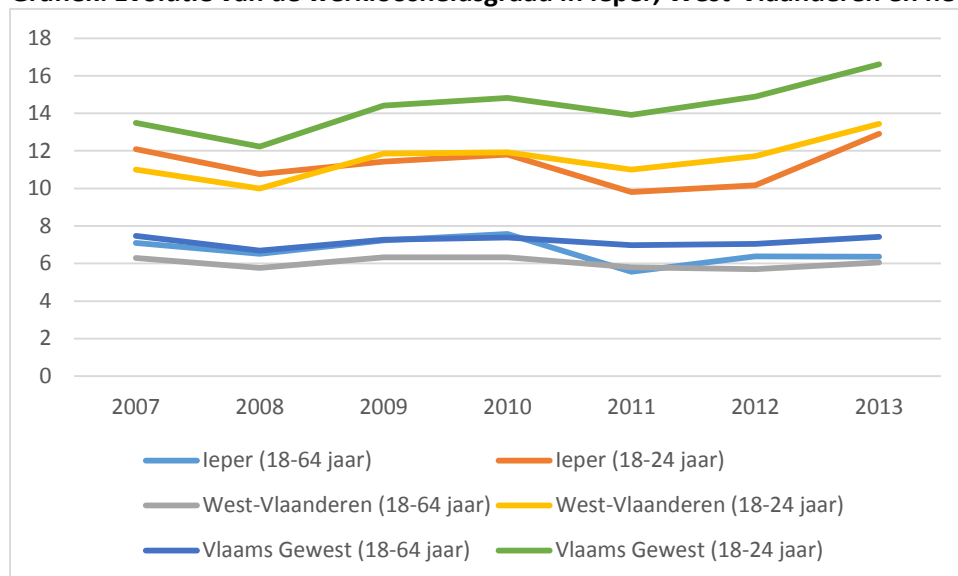
Tabel 15: werkloosheidsgraad (18-64-jarigen)

werkloosheidsgraad (18-64 jaar)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ieper (18-64 jaar)	7,1%	6,51%	7,23%	7,58%	5,56%	6,38%	6,36%
Ieper (18-24 jaar)	12,09%	10,77%	11,42%	11,81%	9,8%	10,16%	12,91%
West-Vlaanderen (18-64 jaar)	6,3%	5,77%	6,33%	6,33%	5,8%	5,7%	6,05%
West-Vlaanderen (18-24 jaar)	11,01%	9,99%	11,86%	11,93%	11,01%	11,72%	13,44%
Vlaams Gewest (18-64 jaar)	7,48%	6,69%	7,27%	7,39%	6,98%	7,05%	7,42%
Vlaams Gewest (18-24 jaar)	13,49%	12,23%	14,42%	14,82%	13,91%	14,89%	16,61%

Bron: Lokale Statistieken: SWSE - bewerking SVR-DWH

²⁶ De werkloosheidsgraad is het percentage actieve bevolking dat werkloos is tegenover de totale actieve bevolking. De graad wordt berekend door het aantal werklozen gedeeld door de som van het aantal werklozen en het aantal werkenden. Studenten worden hier niet bijgeteld.

Grafiek: Evolutie van de werkloosheidsgraad in Ieper, West-Vlaanderen en het Vlaams Gewest (%).

Bron: Lokale Statistieken: SWSE - bewerking SVR-DWH

Als we de werkloosheidscijfers opsplitsen naar etniciteit, zien we dat het aandeel werklozen groter is bij de niet-Belgen. 6.9% van de niet-Belgen uit de EU is werkloos anno 2013, en van de groep niet-Belgen die niet uit de EU afkomstig zijn is dit zelfs 16%. Vergeleken met het gemiddelde van de VRIND-structuurondersteunende steden (6.3% en 14.1%) en het Vlaams Gewest (7% en 15%) zien we dat dit relatief hoge percentages zijn voor Ieper.

Tabel 16: Werkloosheidsgraad (18-64 j) naar etniciteit (2013)

	Belg	niet-Belg EU	niet-EU
Ieper	3,9%	6,9%	16,0%
VRIND-structuurondersteunende steden	4,0%	6,3%	14,1%
Vlaams Gewest	3,8%	7,0%	15,0%

Bron: Lokale Statistieken: integratiemonitor

De volgende tabellen geven **wijkspecifieke statistieken** weer. In Ieper zijn er 356 gezinnen met kinderen (0-19j) waarvan er minstens 1 gezinslid werkzoekend is oftewel **9.3%** ten opzichte van alle Ieperse gezinnen met kinderen (0-19j). Uit gegevens van 2011 (rijksregister

en VDAB, 2011) blijkt dat er 5 wijken zijn waar het percentage gezinnen met werkzoekend gezinslid, groter is dan 10%. Met name: Capucienewijk (10.23%), Sint-Jacob (14.16%), Sint-Maarten/Sint-Niklaas (17.2%), Sint-Pieter (10.67%), Wieltjesgracht (14.13%) en Zillebeke (10.23%).

Tabel 17: aandeel jongeren (0-19j) met minstens 1 werkzoekend gezinslid per wijk *

	Jongeren (0-19j) met minstens 1 werkzoekend gezinslid (2011)
Augustijnenwijk	5,41%
Boezinge	6,69%
Brielen	<5
Capucienewijk	10,23%
Dikkebus	8,56%
Elverdinge	9,09%
Hollebeke	<5
Pannenhuis-Hommelhofstraat	8%
Sint-Jacob	14,16%
Sint-Jan	3,91%
Sint-Maarten/Sint-Niklaas	17,20%
Sint-Pieter	10,67%
Sportcentrum-Oude Bellewaerdestraat	9,17%
Vlamertinge	8,45%
Voormezele	5,93%
Wieltjesgracht	14,13%
Zillebeke	10,23%
Zuidschote	<5
Totaal	9,30%

Note: * Een beschrijving van de wijken vind je in bijlage. Voor de totaalberekening werden Brielen, Hollebeke en Zuidschote buiten beschouwing gelaten.

Bron: Rijksregister, 01.01.2011 en VDAB, 2011 verwerkt door Steunpunt Sociale Planning

3.4 Dimensie huisvesting en leefomgeving

De volgende dimensie die we bekijken, is de dimensie huisvesting en leefomgeving. De kwaliteit van de leefomgeving wordt zowel bepaald door de kwaliteit van de woning als die van de algemene leefomgeving.

3.4.1 Huisvesting

Huisvesting of wonen hangt nauw samen met andere dimensies van armoede. Gezinnen in armoede hebben weinig of geen keuze in hun huisvesting, hebben meestal niet de kans om een eigen huis te kopen en komen vaker terecht in ongezonde en/of onveilige woonomgevingen. Onderzoek en tal van cijfermateriaal toont aan dat er een toenemende tegenstelling heerst tussen de eigendomsmarkt en de huurmarkt: wie een laag inkomen heeft, laaggeschoold is, alleenstaand of alleenstaande ouder is of van een vervangingsinkomen leeft, heeft het veel moeilijker om zich een ‘degelijke’ huisvesting te veroorloven (Dierckx, Coene, & Raeymaeckers, 2014).

Een veelgebruikte indicator om wonen in kaart te brengen, is de woonlast van een huishouden, oftewel het percentage van het beschikbaar inkomen dat naar huur/wonen gaat. Er bestaat een negatieve relatie tussen woonlast en inkomen: huishoudens met een laag inkomen zijn genoodzaakt om een groter deel van hun inkomen aan huisvesting te besteden dan diegenen met een hoger inkomen. In de Vlaamse armoedemonitor 2014 zien we bijvoorbeeld dat bij 18% van de kinderen in een gezin dat een woning huurt, de woonkost hoger ligt dan 40% van het beschikbare inkomen (tegenover 5% van de kinderen in een gezin met eigen woning).

Uit de cijfers van de armoedemonitor 2014 blijkt naast een hoge woonkost, ook dat huishoudens met een laag inkomen en huurders vaker te kampen hebben met huisvestingsproblemen zoals het gebrek aan elementair comfort, gebrek aan ruimte of structurele problemen. 34% uit de laagste 20% inkomens ondervinden huisvestingsproblemen, versus 9% uit het hoogste kwintiel. Voor kinderen in een gezin dat

een woning huurt, loopt dit percentage op tot 52%, versus 21% voor kinderen in een gezin dat een woning bezit.

3.4.1.1 Verhouding huurders – eigenaars.

Een eerste indicator waar we naar kijken, is de verhouding tussen huurders en eigenaars in Ieper. In Ieper wordt 66% van de bewoonde wooneenheden bewoond door de eigenaar (Kadaster 2013). 34% van de mensen uit Ieper huren met andere woorden een woning. In West-Vlaanderen ligt deze verhouding op 71% eigenaars en 29% huurders. Als we kijken naar de ouderdom van de woningen, zien we dat 82% van de huizen ouder is dan 25 jaar. In West-Vlaanderen ligt dit percentage iets lager, namelijk op 75% (Registratie RWO Vlaanderen 2013, 2015).

3.4.1.2 Sociale huurwoningen

In Vlaanderen wordt sociale huisvesting gezien als een alternatief voor degenen die onvoldoende middelen hebben om op de private huur-of koopmarkt geschikte huisvesting te vinden. De voornaamste doelgroepen in deze zijn ouderen, nieuwkomers en alleenstaanden of gezinnen met een bescheiden inkomen (Portaal Belgium.be, 2015).

In deze wordt het ook gezien als een instrument binnen de armoedebestrijding. Sociale huurwoningen zijn een belangrijk hulpmiddel om het recht op wonen voor iedereen te vrijwaren. Hierdoor krijgen mensen die het niet zo breed hebben toch een goede woning en dit tegen een betaalbare huurprijs en met woonzekerheid. De sociale huisvestingsmaatschappijen (SHM) bouwen sociale huurwoningen en verhuren deze met een langlopend contract. De huurprijs van een sociale huurwoning is gekoppeld aan het inkomen. Ook sociale verhuurkantoren (SVK) bieden sociale huurwoningen aan. Als derde kan het OCMW huizen in zijn bezit hebben die verhuurd kunnen worden als sociale woning.

Tabel 18: Sociale huurwoningen SVK, SHM en OCMW, Ieper*.

		2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ieper	SVK	51	55	56	56	53	58
	SHM**	1421	1454	1154	1154	1157	1153
West-Vlaanderen	SVK	1586	1707	1827	1950	2039	2238
	SHM	27547	27792	27736	28128	28584	28858
Vlaams Gewest	SVK	4364	4913	5296	5751	6401	7025
	SHM	140949	142338	142891	144163	147041	148078

Notes: * in deze cijfergegevens zitten ook leegstaande huizen en huizen die gerenoveerd worden. **SHM 'Ons Onderdak' heeft het grootste deel van de sociale woningen in haar patrimonium. SHM 'De Mandel' staat in voor een 60-tal sociale woningen in Ieper.

Bron: Lokale Statistieken: VMSW – domein wonen, sociale huisvesting

In bovenstaande tabel zien we het beschikbaar aantal sociale woningen terug in Ieper, West-Vlaanderen en het Vlaams Gewest (OCMW-woningen niet meegerekend). Alhoewel de sociale huisvestingsmaatschappijen het grootste patrimonium blijven hebben in Ieper, West-Vlaanderen en het Vlaams Gewest, zien we wel dat er in Vlaanderen een sterke groei is binnen de sociaal verhuurkantoren, maar dat we deze trend veel minder terug vinden in West-Vlaanderen en Ieper. In Ieper zien we trouwens ook een lichte daling van het aantal huurhuizen van de sociale huisvestingsmaatschappij.

Om een specifiekere zicht te krijgen op de stand van zaken in Ieper, met betrekking tot onze doelgroep (kansarme gezinnen), bekeken we het jaarverslag 2013 van de sociale huisvestingsmaatschappij 'Ons Onderdak' en het jaarverslag 2014 van het sociaal verhuurkantoor, 'De Woonsleutel'.

Ons Onderdak beheert het gros van de sociale woningen in Ieper, met name 1153 in 2013. De verdeling naar gezinstype, is berekend op hun hele patrimonium (dus ook de huurwoningen buiten Ieper, met name Poperinge, Zonnebeke, Houthulst, Vleteren en Heuvelland – goed voor 346 huurwoningen), maar geeft ons dus wel een zicht op de verdeling. Van de 1412 huurwoningen, waren er in 2013 518 woningen verhuurd aan huishoudens met kinderen. Als

we kijken naar de nationaliteit van de huurders, zien we dat 125 woning verhuurd zijn aan niet-Belgen (Jaarverslag 2013 - Ons Onderdak CVBA).

‘De Woonsleutel’ beheert 61 van de sociale woningen in Ieper anno 2014. De verdeling naar gezinstype, is berekend voor Ieper. Van de 61 huurwoningen, waren er in 2014 4 woningen voor koppels met kinderen en 15 woningen voor eenoudergezinnen. Slechts 3 gezinnen tellen 3 à 4 kinderen, geen enkel gezin telt meer dan 4 kinderen. Als we naar de nationaliteit van de huurders kijken, zien we dat 13 woningen van de 61 verhuurd zijn aan niet-Belgen (Jaarverslag 2014 - SVK De Woonsleutel).

Ook voor wat betreft woningen verhuurd door het OCMW²⁷ hebben we zicht op de verdeling. Hier zien we dat van de 105 sociale woningen in hun bezit, er 29 gezinswoningen voorhanden zijn (OCMW Ieper - Dienst Huisvesting, 2015). In realiteit zien we dat er 26 woningen bewoond worden door huishoudens met kinderen, hetgeen 25% van het hele patrimonium vormt. Binnen het hele patrimonium zien we dat 11% verhuurd wordt aan niet-Belgen.

Tabel 19: Aantal woningen in Ieper toegekend aan huishoudens met kinderen en niet-Belgen

	Totaal aantal woningen *	Aantal HH met kinderen	Relatief aandeel HH met knid tot totaal aantal beschikbare woningen	Aantal niet-Belgen	Relatief aandeel niet-Belgen tov totaal aantal beschikbare woningen
SHM Ons onderdak	1412	518	37%	125	9%
SVK De woonsleutel	61	19	31%	13	21%
OCMW	105	26**	25%	12	11%

Note: * deze cijfers gaan over het hele patrimonium van SHM ons Onderdak. Voor SVK De Woonsleutel gaat het enkel over het patrimonium in Ieper. ** Er zijn in het OCMW 29 gezinswoningen maar er zijn er maar 26 waarin er effectief een HH met kinderen woont.

Bron: Jaarverslagen SHM Ons Onderdak (2014) en SVK De Woonsleutel (2013)

²⁷ Hier zijn LOI's en doorgangswoningen niet inbegrepen.

Hieruit kunnen we besluiten dat Ieper zeker investeert in sociale woningen, maar dat het merendeel van de sociale huurmarkt voorbehouden/bezet wordt door ouderen en dat er relatief weinig beschikbare gezinswoningen zijn.

3.4.1.3 Kandidaat-huurders

Een tweede relevante indicator rond wonen, is het aantal kandidaat-huurders op de huurmarkt.

Uit de data van de VMSW zien we dat er in 2006 528 kandidaat- huurders waren voor de sociale huurwoningenmarkt in Ieper, en dat dit in 2012 lichtjes afgenomen is tot 485 kandidaat -huurders. 3.2% van het totaal aantal huishoudens in Ieper was in 2012 kandidaat-huurder, tegenover 3.6% in West-Vlaanderen.

Tabel 20: Aantal Unieke Kandidaat-huurders in Ieper

	2011	2012	2013
Ieper	215	485	407

Bron: Lokale Statistieken: VMSW – domein wonen, kandidaat-huurders

In het jaarverslag 2013 van SHM 'Ons Onderdak', zien we dat de 510²⁸ kandidaat-huurders zich voornamelijk bevinden onder de laagste inkomens. Opvallend in deze is de vergelijking met de actuele huurders, die zich veel minder in die allerlaagste inkomenscategorieën bevinden (met name de categorieën '0-6179,32 belastbaar inkomen' en 6179,32-8428.36 belastbaar inkomen). De grootste nood zit blijkbaar in deze allerlaagste categorie (Jaarverslag 2013, SHM Ons Onderdak). Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het hier over inkomens gaat die zelfs lager zijn dan het leefloon. Het is goed mogelijk dat deze opgetrokken worden tijdens de wachttijd waardoor ze op het moment van huisvesting reeds in een hogere inkomenscategorie zitten.

²⁸ Dit cijfer gaat over het hele werkingsgebied van de SHM.

In het jaarverslag 2014 van SVK 'De Woonsleutel', zien we dat er 325²⁹ kandidaat-huurders ingeschreven zijn op de wachtlijst. Hieronder zitten 56 personen met een leefloon, en 48 personen met een werkloosheidsuitkering. 177 kandidaat-huurders hebben minstens 1 kind ten laste. Onder de kandidaat-huurders zijn er 75 niet-Belgen aanwezig. In het jaarverslag worden inkomenscategorieën meegegeven op basis van de verdeling die gehanteerd wordt in het toewijzingssysteem van de SVK's. Categorie 20 zijn bijvoorbeeld de inkomens die maximum 121 euro boven het gangbaar leefloon liggen. In de statistieken van SVK 'De Woonsleutel' zien we dat de laagste inkomenscategorieën effectief het meeste kans maken op een sociale woning.

Via het OCMW ten slotte, kregen we inzage in de wachtlijst van hun sociale woningen. Hier houden ze enkel de gezinstypes bij. Van de 232 kandidaat-huurders, staan er 22 koppels met kinderen en 54 alleenstaande ouders met kinderen op de wachtlijst (Persoonlijke communicatie, 2015).

3.4.1.4 Crisiswoningen

Het OCMW beschikt over 5 doorgangswoningen/studio's. De doorgangswoningen/studio's bevinden zich in het centrum van Ieper en kunnen voor maximum 4 maand verhuurd worden aan mensen die hier nood aan hebben. De woningen worden ter beschikking gesteld van mensen die dakloos zijn geworden omwille van relatieproblemen, een uithuiszetting, brand, ... of aan mensen die het LOI (lokaal opvang initiatief) moeten verlaten en nog geen andere woonoplossing vonden. In eerste instantie wordt nagegaan in hoeverre een opname binnen het circuit van onthaalhuizen mogelijk is (voor alleenstaanden of vrouw met kinderen). Pas wanneer er binnen het CAW geen plaats is, wordt overgegaan tot het ter beschikking stellen van een doorgangswoning. Het aanmelden bij het CAW is de enige voorwaarde die gesteld wordt.

Indien de bewoner er door omstandigheden onafhankelijk van zijn wil niet in slaagt geschikte huisvesting te vinden binnen de termijn van vier maanden, kan de overeenkomst uitzonderlijk

²⁹ Dit cijfer gaat over het hele werkingsgebied van het SVK.

eenmalig verlengd worden voor de tijd die nodig is om nieuwe geschikte huisvesting te vinden en maximaal voor een periode van vier maanden.

In uitzonderlijke situaties kan de duur van het verblijf in de doorgangswoning beperkt worden tot eventuele opname binnen het CAW. Dit wanneer het OCMW van mening is dat de betrokkenen meer hulp nodig hebben dan enkel en alleen het aanbieden van huisvesting.

Een opname kan, mits er een doorgangswoning vrij is en indien nodig, onmiddellijk en dit na een beslissing bij hoogdringendheid genomen door de Voorzitter (mailverkeer tussen Nele Cox en Davy Bauwen, 2015).

3.4.2 Leefomgeving

Cijfergegevens over de woonomgeving beperken zich veelal tot wooninstabiliteit. Wooninstabiliteit in een buurt hangt samen met een grotere kans op kwetsbaarheid: er wordt weinig of niet geïnvesteerd in de woningen en de buurt. Maar ook de bewoners zelf kunnen geen stabiele leefomgeving uitbouwen, zoals een vaste huisarts, school, netwerk van burens... (Kesteloot & Meys, 2008). Typerend voor gezinnen in kansarmoede is hun grotere verhuismobiliteit in vergelijking met niet-kansarme gezinnen.

Woonomgeving gaat daarnaast ook over de sfeer in de buurt, het aanbod speelruimte en het veiligheidsgevoel. Bewoners van achtergestelde buurten hebben vaak minder toegang tot voorzieningen, maar ook tot een degelijk netwerk. De bereikbaarheid van voorzieningen binnen onderwijs, arbeid, gezondheid en vrije tijd blijkt in deze buurten ook kleiner. In de armoedebarmeter wordt gevraagd naar gebreken in de woonomgeving, zijnde: lawaai van de burens of de straat, vervuiling en andere hinder veroorzaakt door verkeer of industrie, vandalisme of criminaliteit in de buurt, afgelegen en niet goed bereikbaar met openbaar vervoer en/of een weinig nette buurt (Vlaamse armoedemonitor, 2014). 28% van de Vlaamse kinderen klaagt over gebreken in zijn/haar buurt (EU-SILC 2011, sd).

Steunpunt Sociale Planning gebruikt in haar kansarmoedeatlas, drie indicatoren om huisvesting te meten op buurtniveau, met name de wooninstabiliteit, het aantal huurders 35-59j en het aantal huurders 60+. Die eerste indicator gaat over de verhuisbewegingen in een

buurt. Buurten waar veel verhuist wordt, worden gekenmerkt door een aantal kwetsbare factoren: er gebeuren minder investeringen in de kwaliteit van de huisvesting, er is geen vast publiek voor scholen, huisartsen,... (Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen, 2013). In Ieper zien we dat voornamelijk buurten in het centrum hoog scoren op wooninstabiliteit. De vier risicowijken 'Zaalhof', 'Dikmuidse Poort', 'de stationsbuurt' en 'Hoveland' scoren alle vier slecht op de indicatoren huisvesting (De Jonghe, 2014).

We beschikken niet over verdere lokale cijfers inzake woonomgeving. Dit aspect komt echter wel uitgebreid aan bod in de kwalitatieve analyse.

3.5 Dimensie opvoeding en onderwijs

Internationaal wordt de term ‘early childhood education and care’ (ECEC) gebruikt voor alle voorzieningen voor de gezondheid en ontwikkeling van de prenatale periode tot de schoolleeftijd. Hieronder vallen bijvoorbeeld de voorschoolse en buitenschoolse opvang, het vaccinatiebeleid, de systematische screening van alle kinderen, preventieve gezinsondersteuning, kinderbijslag,... Onderzoek toont dat kinderen die in armoede opgroeien, vaak al voor de schoolleeftijd een achterstand oplopen in hun ontwikkeling (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014). Studies naar de effecten van voorschoolse voorzieningen tonen aan dat die een positieve impact hebben op de verstandelijke, sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen, zowel op jonge leeftijd als in de latere schoolloopbaan.

Vlaanderen scoort in vergelijking met de rest van de wereld zeer goed inzake ECEC. Het is bijvoorbeeld één van de weinige regio’s die de Barcelona-normen³⁰ haalt. Ook wordt er hier structureel ingezet op een sluitend vaccinatiebeleid en een systematische screening van bijna alle kinderen, dankzij een goed uitgebouwd netwerk van preventieve gezondheidszorg via de raadplegingen en huisbezoeken door verpleegkundigen van Kind en Gezin. Deze laatste slagen er ook effectief in om ook de meeste kansarme gezinnen te bereiken. Daarnaast is de kinderopvang in België grotendeels betaalbaar, ook voor gezinnen met een laag inkomen, en de kleuterschool is zo goed als gratis in Vlaanderen (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014).

Waar het schoentje inzake ECEC voor kansarme gezinnen wel nog wringt, blijkt onder andere in de toegankelijkheid van kinderopvang en de overstap van kinderopvang naar de kleuterschool (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014). Uit recente statistieken blijkt dat kinderopvang ongelijk verdeeld is naar SES en etniciteit. Zo gebruikte bijvoorbeeld 66% van de niet-kansarme gezinnen regelmatig kinderopvang, tegenover 21% van de kansarme gezinnen. Ook de niet-Belgen zijn hier ondervetegenwoordigd met 32.6% die er gebruik van maakt versus 70.8% Belgische gezinnen (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014). Uit onderzoek

³⁰ De Barcelona-normen stellen voorop dat er kinderopvang is voor meer dan één derde van de kinderen en kleuterschool voor elk kind.

blijkt dat dit niet enkel te verklaren valt door een ongelijke vraag, maar dat gezinnen in armoede en gezinnen van buitenlandse origine in Vlaanderen oververtegenwoordigd blijken te zijn in de wachtlijsten (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014). Een recente ontwikkeling die de toegang voor kansarme gezinnen tot kinderopvang niet ten goede zal komen, is de responsabilisering van besturen en ouders. Hier geldt kort: ‘opvang bestellen is opvang betalen’, ook als deze niet opgebruikt wordt. Er zijn 18 respijtdagen waarop de ouders de opvang niet moeten betalen, ook als ze deze besteld hadden, bijvoorbeeld omdat het kindje ziek is. Kinderen in arme gezinnen zijn echter vaker ziek, stellen doktersbezoek vaker uit en hebben doorgaans een onregelmatiger leven. Hierdoor is het voor hen veel moeilijker om opvangnoden lang op voorhand vast te leggen. Ze hebben nood aan een flexibel kader (De Kimpe & Eeckhout, 2004). Voor de besturen geldt hierdoor ook dat opvangplaatsen met kansarme gezinnen een groter risico betekenen op ongebruikte plaatsen en dus een verlies aan subsidies. Dit responsabiliseringsprincipe blijkt met andere woorden de zwaksten uit te sluiten (Vandenbroeck & Van Lancker, 2014).

In dit deeltje bespreken we kinderopvang (voorschools en buitenschools), schoolloopbaan en ongekwalificeerde uitstroom.

3.5.1 Kinderopvang: voorschoolse en buitenschoolse opvangvoorzieningen

Zoals in de inleiding geschetst, kan de voorschoolse opvang een belangrijke hulpbron zijn voor de ontwikkeling van het jonge kind. Onderstaande tabellen geven een zicht op de capaciteit en het aantal aanwezige kinderen.

Tabel 21: capaciteit voorschoolse en buitenschoolse opvang Vlaanderen vs leper (per 100 kn)

	2009	2010	2011	2012	2013
capaciteit voorschoolse opvang per 100 leper	45,48	45,94	46,6	44,78	43,04
capaciteit voorschoolse opvang per 100 Vlaanderen	37,04	37,81	38,52	39,21	40,1
capaciteit buitenschoolse opvang per 100 leper	4,69	4,63	4,57	4,52	4,52
capaciteit buitenschoolse opvang per 100 Vlaanderen	5,22	5,36	5,42	5,48	5,59

Bron: Lokale Statistieken: Kind en Gezin

Tabel 22: capaciteit en aantal aanwezige kinderen (telling week 01/02)

	2009	2010	2011	2012	2013
capaciteit voorschoolse opvang leper	472,49	475,48	482,76	467,07	448,44
aanwezige kinderen voorschoolse opvang leper	976	957	951	997	904
capaciteit voorschoolse opvang Vlaanderen	83.154,00	86.43,9	88.290,1	89.726	90.548
aanwezige kinderen voorschoolse opvang Vlaanderen	95.431	100.379	102.783	102.136	87.074
capaciteit buitenschoolse opvang leper	140	140	140	140	140
aanwezige kinderen buitenschoolse opvang leper	131	156	140	133	123
capaciteit buitenschoolse opvang Vlaanderen	32.583,00	33.740	34.592	35.564	36.326
aanwezige kinderen buitenschoolse opvang Vlaanderen	65.478	70.180	71.444	73.021	70.420

Bron: Lokale Statistieken: Kind en Gezin

In Ieper zien we dat de capaciteit van de voorschoolse opvang over de voorbije jaren lichtjes is afgenomen van een capaciteit van 45.5 kinderen per 100 kinderen in 2009 naar een capaciteit van 43 per 100 kinderen in 2013. In Vlaanderen is de capaciteit iets kleiner, maar is deze wel toegenomen van 37% in 2009 tot 40% in 2013. De capaciteit van de buitenschoolse opvang is iets groter in Vlaanderen dan in Ieper. Waar Vlaanderen een capaciteit van 5.6 per 100 kinderen heeft, ligt dit percentage op 4.5 per 100 kinderen in Ieper.

Wanneer we dan de capaciteit vergelijken met de effectieve opvang (telling telkens in de week van 1 februari), zien we dat er in Ieper minder voorziene plaatsen zijn in de voorschoolse opvang dan aanwezige kinderen. In Ieper zien we dat er 904 kinderen aanwezig zijn in de voorschoolse opvang, versus de 448,44 voorziene plaatsen. In Vlaanderen is er wel voldoende capaciteit voorzien. Met betrekking tot de buitenschoolse opvang zien we het omgekeerde: voldoende capaciteit in Ieper, maar minder capaciteit dan aanwezige kinderen in Vlaanderen, met name 36.326 capaciteit versus 70420 aanwezige kinderen (bij de telling tijdens de eerste week van februari).

We kunnen uit deze cijfers moeilijk conclusies trekken inzake al dan niet voldoende plaatsen. Bij de berekening van de behoefte aan kinderopvang zijn er twee uitgangspunten waar rekening mee moet gehouden worden: niet elk kind heeft een opvangplaats nodig (de behoefte wordt geraamd op 65%) en doordat niet elk kind voltijds opvang nodig heeft, kan meer dan 1 kind per opvangplaats worden opgevangen. Op basis van de aanwezige kinderen in de opvang tijdens de eerste week van februari 2014 werd berekend dat er gemiddeld 1.17 kinderen per opvangplaats opgevangen worden in de Westhoek (Aanbod kinderopvang in de Westhoek, 2015)

Daarnaast beschikken we niet over gegevens betreffende het aantal kinderen uit kansarme gezinnen dat effectief gebruik maakt van de kinderopvang. Deze gegevens zouden ons een beter beeld geven over de toegankelijkheid van de kinderopvang voor deze doelgroep. In het kwalitatieve gedeelte krijgen we hier wel een beeld van.

3.5.2 Onderwijs

3.5.2.1 Kleuterparticipatie

Qua kleuterparticipatie scoort Ieper hoog. Als we de cijfers bekijken, zien we dat de meeste 2 tot 5-jarigen ingeschreven zijn in een kleuterschool. Tussen het schooljaar 2008-2009 en 2013-2014 zien we dat er elk jaar minimum 99% van de kleuters ingeschreven was. In het schooljaar 2012-2013 was 98,7% van de Vlaamse kleuters ingeschreven in een school, versus 98,4% in het schooljaar 2013-2014.

3.5.2.2 Schoolloopbaan kinderen naar gezinskenmerken

3.5.2.2.1 Schoolse achterstand naar thuistaal

Een eerste indicatie van de impact van gezinskenmerken op schoolse prestaties, is deze van de **thuistaal** die gesproken wordt. In Ieper zien we dat 124 en 81 leerlingen in respectievelijk de lagere school en de middelbare school niet het Nederlands als thuistaal heeft.

Tabel 23: Schoolse achterstand kind naar thuistaal (schooljaar 2012-2013) IEPER

Schoolse vordering *	Lager onderwijs		Middelbaar onderwijs	
	Thuistaal Ndl	Thuistaal niet Ndl	Thuistaal Ndl	Thuistaal niet NDL
Geen schoolse vertraging	1550 (89%)	78 (63%)	1587 (77%)	33 (41%)
1 jaar achterstand	193 (11%)**	46 (37%)	423 (21%)	26 (32%)
2 jaar achterstand			40 (2%)	17 (21%)
+ 2jaar achterstand			7 (0,3%)	5 (6%)
Totaal aantal lln***	1.743	124	2057	81

Notes: * Schoolse vordering wordt berekend obv een vergelijking tussen het leerjaar waarin de leerling is ingeschreven en het leerjaar waarin de lln obv zijn geboortjaar en bij normale studievordering ingeschreven zou moeten zijn. ** In het lager onderwijs wordt er geen onderscheid gemaakt tussen 1 en 2 jaar achterstand, dit cijfer gaat dus over het aantal leerlingen met minstens 1 jaar achterstand. *** Leerlingen in het onderwijs dat volgens een specifieke pedagogische methode worden ingericht, zijn niet inbegrepen; daarnaast ook geen lln in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers, modulair onderwijs, secundair-na-secundair, derde leerjaar van de derde graad en de vierde graad.

Bron: Departement onderwijs, verwerking provincie West-Vlaanderen (schooljaar 2011-2012) – verwerkt door Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen

In de lagere school zien we dat 37% van niet-Nederlandstalige kinderen minstens 1 jaar schoolachterstand heeft, hetgeen hoog is vergeleken met Nederlandstalige kinderen (11%).

1/5de van de secundaire leerlingen met als thuistaal Nederlands, heeft 1 jaar schoolachterstand. Bij de groep leerlingen met als thuistaal niet-Nederlands loopt dit op tot bijna 1/3de van de totale populatie niet-Nederlandstaligen. Verder zien we dat 2% van de Nederlandstaligen een schoolse achterstand heeft van twee jaar of meer, versus 27% van de niet-Nederlandstaligen. Met andere woorden: 59% van de leerlingen met thuistaal niet Nederlands heeft minimum 1 jaar schoolse vertraging in het secundair onderwijs.

3.5.2.2.2 Schoolse achterstand naar opleiding van de moeder

Een tweede indicatie van de impact van gezinskenmerken op schoolachterstand, is deze van de opleiding van de moeder. In Ieper zien we dat 16% en 23% van de leerlingen in respectievelijk de lagere school en de middelbare school een laag opgeleide moeder³¹ heeft.

Tabel 24: Schoolse achterstand kind naar opleiding van de moeder (Ieper, schooljaar 2011-2012)

Schoolse vordering *	Lager onderwijs		Middelbaar onderwijs	
	Niet laag opgeleide moeder	Laag opgeleide moeder	Niet laag opgeleide moeder	Laag opgeleide moeder
Geen schoolse vertraging	1408 (90%)	220 (72%)	1327 (81%)	293 (60%)
1 jaar achterstand	152 (10%)**	82 (27%)	282 (17%)	167 (34%)
2 jaar achterstand		5 (2%)	35 (2%)	22 (5%)
+ 2jaar achterstand			5 (0,3%)	7 (1%)
Totaal aantal Iln***	1560	307	1649	489

Notes zie tabel 23

Bron: Departement onderwijs, verwerking provincie West-Vlaanderen (schooljaar 2011-2012) – verwerkt door Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen.

³¹ Opleiding van de moeder wordt gescoord op ‘laag’ indien ze niet in het bezit is van ten minste een studiegetuigschrift van het 2 de jaar van de derde graad beroepssecundair onderwijs.

In de lagere school zien we dat 27% van de kinderen met een laag opgeleide moeder een schoolachterstand heeft van minstens 1 jaar, hetgeen hoog is vergeleken met leerlingen van niet laag opgeleide moeders (10%). In het middelbaar zien we een nog frappanter verschil: 40% van de leerlingen wiens moeder geen hogere opleiding heeft genoten heeft minimum 1 jaar schoolse vertraging versus 19% van de leerlingen wiens moeder wel een hogere opleiding genoten heeft.

3.5.2.2.3 Schoolse achterstand naar studietoelage

Als laatste zien we dat er een positieve relatie is tussen het recht hebben op een studietoelage, en het hebben van schoolachterstand. Het recht hebben op een studietoelage wordt gebruikt als een indicator voor de hoogte van het inkomen.

Tabel 25: Schoolse achterstand kind naar schooltoelage (Ieper, schooljaar 2011-2012)

	Lager onderwijs		Middelbaar onderwijs	
Schoolse vordering *	Geen schooltoelage	Schooltoelage	Geen schooltoelage	Schooltoelage
Geen schoolse vertraging	1282 (90%)	346 (80%)	1173 (79%)	447 (68%)
1 jaar achterstand	150 (10%)	89 (20%)	277 (19%)	172 (26%)
2 jaar achterstand			25 (2%)	32 (5%)
+ 2jaar achterstand			8 (1%)	4 (1%)
Totaal aantal Iln***	1432	435	1483	655

Notes: zie tabel 23

Bron: Departement onderwijs, verwerking provincie West-Vlaanderen (schooljaar 2011-2012) – verwerkt door Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen

In Ieper zien we dat 11% van de lagere schoolkinderen zonder studietoelage minstens 1 jaar schoolachterstand heeft vergeleken met 21% van de lagere schoolkinderen met studietoelage. In het middelbaar liggen deze percentages iets verder uiteen: 32% van de leerlingen die een schooltoelage krijgen, hebben minstens één jaar schoolse vertraging, tegenover 22% van de leerlingen zonder schooltoelage.

Ten slotte werden de combinaties bekeken. Als een kind uit het basisonderwijs de drie kenmerken combineert (lage opleiding moeder, schooltoelage en thuistaal niet Nederlands, N leper = 28), heeft het 29% kans op schoolse vertraging. Als een kind geen van de drie kenmerken bezit, is er slechts 7% kans op schoolse vertraging. In het middelbaar liggen deze cijfers nog meer uiteen: kinderen die geen van de kenmerken combineren, hebben in 82% van de gevallen geen schoolse achterstand, tegenover slechts 21% van de van 19 kinderen die de drie kenmerken bezitten (Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen).

3.5.2.2.4 Buurtkenmerken: prevalentie van kinderen met thuistaal niet-Nederlands, lage opleiding moeder en/of studietoelagen op buurtniveau.

Wanneer we naar de verschillende buurten kijken in Ieper, zien we opnieuw een aantal 'probleembuurten' opduiken. In Sint-Jacob, Sint-Maarten/Sint-Niklaas, Sint-Pieter en Wieltjesgracht spreken meer dan 10% van de jongeren thuis geen Nederlands. In Sint-Pieter loopt dit zelfs op tot 28%. De wijken Brielen, Elverdinge, Sportcentrum-oude Bellewaerdestraat en Wieltjesgracht scoren hoog op het aandeel laag opgeleide moeders, met een percentage van 20% of meer. In de wijken Boezinge, Elverdinge, Pannenhuis-Hommelhofstraat, Sint-Pieter, Sportcentrum-Oude Bellewaerdestraat, Vlamertinge, Wieltjesgracht en Zillebeke hebben meer dan 20% van de kinderen recht op een schooltoelage. In Wieltjesgracht loopt dit op tot 32.4%.

Tabel 26: aandeel* jongeren met GOK-kenmerken per wijk** (schooljaar 2012-2013)

Wijk	Aandeel thuisstaal Nederlands	niet opleiding moeder	lage	Aandeel schooltoelage
Augustijnenwijk	2,6%	6,8%		10,9%
Boezinge	5,1%	14,8%		22,4%
Brielen	2,4%	24,1%		15,7%
Capucienenwijk	7,7%	12,5%		19,6%
Dikkebus	3,7%	15,3%		17,2%
Elverdinge	7,2%	20,0%		25,0%
Hollebeke	7,0%	4,7%		16,3%
Niet gekend	8,7%	13,0%		17,4%
Pannenhuis-hommelhofstraat	4,1%	11,6%		24,0%
Sint-jacob	23,7%	16,9%		15,3%
Sint-jan	2,7%	10,4%		14,8%
Sint-maarten-sint-niklaas	15,5%	19,0%		16,1%
Sint-pieter	28,0%	18,9%		33,3%
Sportcentrum-oude bellewaerdestraat	9,4%	22,3%		25,9%
Vlamertinge	3,7%	16,7%		22,1%
Voormezele	5,4%	17,1%		16,2%
Wieltjesgracht	14,1%	21,6%		32,4%
Zillebeke	4,6%	16,7%		28,3%
Zuidschote	3,8%	5,7%		7,5%
Eindtotaal	7,6%	15,5%		21,0%

Note: *Een beschrijving van de wijken en deelgemeenten vind je in bijlage. **De percentages zijn het aandeel tegenover het totaal van de huishoudens met kinderen in de wijk.

Bron: Departement onderwijs, verwerking provincie West-Vlaanderen

3.5.2.2.5 Vroegtijdige schoolverlaters

Zoals we al aanhaalden, vormt werk een belangrijke buffer tegen armoede. Maar naast tewerkstelling beperkt ook scholing het armoederisico. Het armoederisicopercentage van personen met een diploma hoger onderwijs ligt bijna 3 keer lager dan dat van personen met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs (Vlaamse armoedemonitor, 2014).

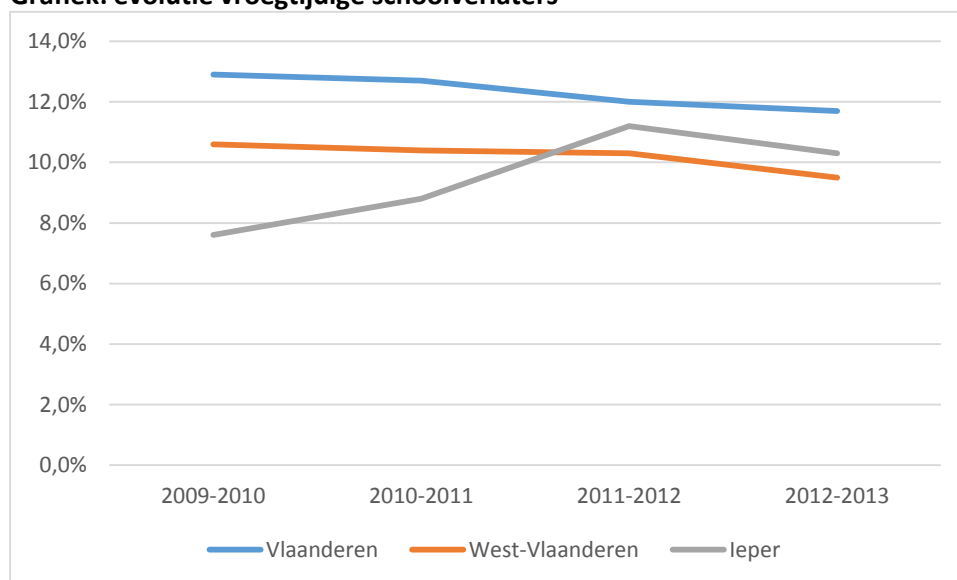
In onderstaande tabel en grafiek zien we het aandeel vroegtijdige schoolverlaters in Vlaanderen, West-Vlaanderen en Ieper voor de schooljaren 2009-2010 tot en met 2012-2013.

Tabel 27: evolutie vroegtijdige schoolverlaters

	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Ieper	7,6%	8,8%	11,2%	10,3%
West-Vlaanderen	10,6%	10,4%	10,3%	9,5%
Vlaanderen	12,9%	12,7%	12,0%	11,7%

Bron: http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/VSV_Gemeenten_wp_2009-2013.pdf

Grafiek: evolutie vroegtijdige schoolverlaters

Bron: http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/VSV_Gemeenten_wp_2009-2013.pdf

In Vlaanderen verliet in 2013 12% van de leerlingen het leerplichtonderwijs zonder kwalificatie. Bij de meisjes is dit 9,4%; bij de jongens 13,8%. Ongekwalficeerde uitstroom is een goede voorspeller voor een leven in kansarmoede, en deze bedraagt in Ieper 10,3% anno 2012-2013. Als we de evolutie bekijken (zie grafiek), zien we dat de cijfers in Vlaanderen en in West-Vlaanderen lichtjes dalen, maar in Ieper de laatste jaren stijgen.

Laaggeschoolden en ongekwalificeerde uitstromers blijken de meeste problemen te hebben om een job te vinden. Van de ongekwalificeerde uitstromers van 2011-2012, was 40% na een jaar nog steeds werkzoekende. (Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen 2014 - schoolverlaters 2011-2012, 2015)

In onderstaande tabel zien we dat de kans op het vroegtijdig verlaten van de school (ongekwalificeerde uitstroom) samenhangt met de leerlingenkenmerken. 28,4% van de leperse leerlingen die de school vroegtijdig verlieten in 2012-2013, scoorden minstens op 1 van de 4 kenmerken. Van 58% was echter geen informatie hierover beschikbaar.

Tabel 28: Vroegtijdige schoolverlaters naar leerlingenkenmerken*

Aantal kenmerken waarop een leerling aantikt	Ongekwalificeerde Uitstroom	
	leper	Vlaanderen
0	2,2%	4,3%
1	10,0%	9,9%
2	12,5%	18,5%
3of4	5,9%	25,1%
geen info	58,1%	49,2%

Note: * de vier leerlingenkenmerken zijn: thuistaal, opleiding van de moeder, recht op schooltoelage en een buurtindicator (woont het kind in een buurt met een verhoogd percentage leerlingen met minstens 2 jaar schoolachterstand op de leeftijd van 15 jaar).

Bron: http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/VSV_Gemeenten_wp_2009-2013.pdf

3.6 Dimensie gezondheid

Om de vier jaar organiseert het wetenschappelijk instituut voor volksgezondheid een grootschalige bevraging rond gezondheid in België, met name de 'nationale gezondheidsenquête' (Nationale Gezondheidsenquête 2013, 2015). Deze enquête heeft onder andere als doelstelling om gezondheidsproblemen te identificeren en sociale ongelijkheden in gezondheid en toegang tot gezondheidsdiensten in kaart te brengen.

Gezondheid heeft een belangrijk effect op kansarmoede. Er wordt vaak gezegd 'ziek maakt arm en arm maakt ziek', en beide beweringen kloppen helaas. Gezondheid kan een belangrijke invloed hebben op het inkomen van mensen, bijvoorbeeld doordat het arbeidskansen beïnvloedt. Psychologische of psychiatrische problemen leggen vaak een druk op woonzekerheid en kunnen leiden tot leefbaarheidsproblemen in de woonomgeving of uithuiszetting. Uit onderzoek blijkt dat de gezondheidsstatus van een individu samenhangt met de socio-economische status. En deze SES beïnvloedt tevens de levenswijze (roken, eten, bewegen, tandhygiëne,...) en toegang tot de gezondheidszorg (informatie, financiële toegankelijkheid,...) (Dierckx, Coene, & Raeymaeckers, 2014).

Gezien er weinig concrete actuele cijfers inzake gezondheid in leper beschikbaar zijn, beperken we ons hier tot de voornaamste verschillen in gezondheid naar opleiding. In onderstaande tabel werden alle variabelen opgenomen waar er sociale ongelijkheid zichtbaar was. Lager opgeleiden scoren significant slechter op een aantal indicatoren inzake gezondheid en welzijn, gezondheidsgedrag & leefstijl en de toegang tot gezondheids- en welzijnsdiensten.

Opvallend is toch nog steeds hoe groot de sociale ongelijkheid aanwezig is in dit domein. Zowel op vlak van subjectieve als objectieve gezondheid, fysische als psychische gezondheid, scoren laag opgeleiden vaak lager dan hoog opgeleiden. Ook qua gedrag en leefstijl merken we dat lager opgeleiden er vaker een ongezonde leefstijl op na houden. Zo wordt er bijvoorbeeld meer gerookt, minder aan lichaamsbeweging gedaan, minder aandacht besteed aan tandhygiëne en meer seksueel risicogedrag opgetekend (wisselende partners, minder frequent gebruik van voorbehoedsmiddelen). Inzake toegang tot gezondheidsdiensten, zien we dat lager opgeleiden minder vaak een kinderarts raadplegen, maar wel vaker op spoed belanden. In lijn met de tandhygiëne, zien we dat lager opgeleiden minder frequent een

tandarts bezoeken. In het algemeen komt er uit de enquête dat een vierde van de respondenten van oordeel is dat uitgaven voor gezondheidszorg moeilijk in hun budget passen; en 8% stelt medische consumptie uit omwille van financiële redenen.

Tabel 29: Significante verschillen inzake gezondheid: samenvatting gezondheidsenquête 2013.

Gezondheid en welzijn: variabelen die significant verschillen naar opleiding	Gezondheidsgedrag en Leefstijl: variabelen die significant verschillen naar opleiding	Gebruik van gezondheids- en welzijnsdiensten: variabelen die significant verschillen naar opleiding
Subjectieve gezondheid Chronische aandoeningen (hart-en vaatziekten, chronische longziekten, diabetes, chronische nierziekten en multimorbiditeit). Psychische problemen en vitaliteit Emotionele problemen Eetstoornissen Zelfmoordpogingen Psychotrope geneesmiddelen Lichamelijke pijn Gezondheidsgerelateerde levenskwaliteit Roken Lichaamsbeweging	Roken Lichaamsbeweging Overgewicht en zwaarlijvigheid Gezonde eetgewoontes (dagelijks fruit en groenten, voldoende melkproducten, dagelijks ontbijt,...) Mondgezondheid: vaker vals gebit , minder frequent tanden poetsen Seksueel risicogedrag (wisselende partners, minder frequent gebruik van voorbehoedsmiddelen)	De drempel om een specialist te contacteren Lager opgeleiden contacteren minder frequent een kinderarts Lager opgeleiden belanden vaker op spoed Lager opgeleiden bezoeken minder frequent een tandarts Een kwart van de respondenten is van oordeel dat uitgaven voor gezondheidszorg moeilijk in het budget passen 8% van de respondenten is genoodzaakt medische consumptie uit te stellen vanwege financiële redenen

Bron: <https://his.wiv-isp.be/nl/SitePages/Rapporten.aspx>

Zoals gesteld, beschikt Ieper over weinig cijfers als het gaat over gezondheid. LOGO Midden-West-Vlaanderen maakte een preventief gezondheidsrapport op voor de steden en gemeentes onder haar vlag, en hieruit konden we enkele interessante gegevens halen met betrekking tot gezondheid, beweging en kansarmoede (Preventief Gezondheidsrapport Ieper, 2012). Ten eerste zien we dat West-Vlaanderen hoger scoort op dood als gevolg van suïcide, dan gemiddeld in Vlaanderen – met name 21,05 versus 17,75 per 100.000 inwoners. De prevalentie van suïcide in Ieper lag anno 2009-2010 in lijn met de Vlaamse gemiddeldes, met name 17.95 per 100.000 inwoners.

Het bereik van Kind & Gezin inzake vaccinaties ligt ook hoog in Ieper, vergeleken met Vlaanderen en West-Vlaanderen. In Vlaanderen wordt gemiddeld 66.1% van de kinderen ingeënt door Kind en Gezin, dit percentage ligt op 77.8% in West-Vlaanderen en 81.2% in Ieper. Ook de meest kwetsbaren worden hier bereikt.

Tabel 30: gezondheidsindicatoren: Suïcide en vaccinatiebereik van KenG.

	Suïcide (per 100 000 inwoners) (2009)	Vaccinatie door K&G (gemiddelde van alle vaccinaties tegen polio, mazelen, bof, rubella, meningokokken) (2008)
Vlaanderen	17,75	66,10%
West-Vlaanderen	21,05	77,80%
Ieper	17,95	81,20%

Bron: Preventief Gezondheidsrapport Ieper 2012, Logo Midden-West-Vlaanderen.

3.7 Besluit

De hamvraag is: hoe staat het nu met kinderarmoede in Ieper? Neemt armoede in Ieper toe of af en hoe groot zijn de risicogroepen in de gemeente? En nemen deze groepen toe of af?

Deze omgevingsanalyse licht een tipje van de sluier op, maar doordat we geen armoederisico kennen op lokaal niveau, moeten we het doen met de zogenaamde **secundaire indicatoren**. Deze indicatoren zeggen ofwel iets over de bevolkingsgroepen met een **verhoogd armoederisico** (gezinsamenstelling, etniciteit, arbeidsstatus, opleiding,...), ofwel zeggen ze iets over de inwoners die **daadwerkelijk met expliciete aspecten van armoede worden geconfronteerd** (beperkt inkomen, kansarme geboortes,...). Deze secundaire indicatoren zeggen onrechtstreeks iets over armoede in Ieper, maar het is niet mogelijk om hiermee te bepalen hoeveel mensen in Ieper nu in armoede leven.

Voor de indicatoren die peilen naar bevolkingsgroepen met een verhoogd armoederisico, zien we dat het aandeel van **eenoudergezinnen** gestabiliseerd is in de periode 2008-2014. De groep blijft wel groot qua omvang, met name 20% (ongeacht leeftijd van de kinderen) en 14% (kinderen tussen 0-19 jaar).

Terwijl de groep **etnisch-culturele minderheden** blijft toenemen in Vlaanderen en vergelijkbare steden (VRIND-structuurondersteunende steden), daalt dit percentage lichtjes in Ieper. Echter, als we deze groep bekijken op vlak van werkloosheid, zien we dat de werkloosheid voor deze groep relatief groter is dan gemiddeld in West-Vlaanderen en Vlaanderen.

De **werkloosheidsgraad** is lichtjes gedaald in Ieper voor de 18-64-jarigen (van 7.1% in 2007 naar 6.36% in 2013) maar blijft aan de hoge kant wat betreft de jongere werklozen (18-24-jarigen). Hier liggen de percentages op 12.1% in 2007 en 12.9% in 2013. Hiermee samenhangend zien we in Ieper een stijging van het aandeel vroegtijdige schoolverlaters; en dit van 7.6% in 2009-2010 tot 10.3% in 2012-2013.

Het aandeel personen met recht op **verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering** is toegenomen van 3.5% in 2008 tot 8.2% in 2013. Dit is een sterke stijging, zeker vergeleken met West-Vlaanderen waar er (slechts) een stijging van 2% te zien is tussen 2008 en 2013.

De trend van het aantal **kandidaat huurders sociale huisvesting** is stijgend. Waar er in 2011 215 kandidaat-huurders waren in Ieper, loopt dit op tot 407 kandidaat-huurders in 2013. In het aanbod zien we relatief weinig woningen beschikbaar voor huishoudens met kinderen.

Kleuterparticipatie is hoog in Ieper, met name 98% ingeschreven kleuters. Het aandeel van leerlingen met een schoolse vertraging in het gewoon lager onderwijs is 13%, maar we zien een groot verschil tussen leerlingen met en zonder **GOK-kenmerk** (thuis taal niet Nederlands, lage opleiding moeder en schooltoelage). In het secundair onderwijs heeft 21% 1 jaar vertraging en 3% twee jaar of meer. Ook hier zien we een significant verschil tussen leerlingen met en zonder GOK-kenmerken.

Over het aandeel van de bevolking dat met persoonlijke gezondheidsproblemen kampt, hebben we geen lokale cijfers.

De indicatoren die bevolkingsgroepen vatten die **daadwerkelijk met expliciete aspecten van armoede** worden geconfronteerd, gaan over (equivalent) leefloon en kansarme geboortes. De indicatoren rond **(equivalent) leefloon** evolueren van 218 leefloondossiers en 104 equivalent leefloondossiers in 2011 naar 227 leefloondossiers en 54 equivalent leefloondossiers in 2014.

Ten slotte krijgen we een zicht op het effectief aantal kansarme gezinnen in Ieper door de **kansarme geboortes** te bekijken. Waar het aandeel kansarme geboortes in 2001 op 3.9% lag, is dit dramatisch gestegen tot 11.7% in 2013. Een stijging geldt evenzeer voor West-Vlaanderen en het Vlaams Gewest – zij het voor deze laatste twee in iets mindere mate.

Tot slot. Cijfers zeggen veel en zeggen niets. Veel hangt af van de interpretatie, de context... De indicatoren geven een stukje van de werkelijkheid weer, maar er zijn andere indicatoren die rond hetzelfde item een heel ander verhaal kunnen vertellen. De beschikbaarheid en de keuze voor deze of gene indicatoren, en de eraan verbonden methodologie, bepalen voor een stuk het beeld dat bekomen wordt.

Daarom blijft het in ons onderzoek niet bij deze cijfergegevens alleen. In het volgende deel bespreken we dezelfde levensdomeinen, maar gaan we op zoek naar betekenis, naar inhoud van het leven in armoede. We interviewden 20 gezinnen in armoede en verwerken hun antwoorden in deel 2.

4. Kwalitatief luik : de doelgroep aan het woord...

4.1 Inleiding

Om hulpverlening en beleid te kunnen afstemmen op de doelgroep zelf, is het essentieel om deze doelgroep zelf aan het woord te laten. Het armoedebeleid kent hier reeds een lange traditie in, maar toch merken we al te vaak een mismatch tussen de armoede-problematiek en de aanpak ervan.

In dit kwalitatieve deel van het onderzoek laten we de stem van de gezinnen in armoede horen. We gaan enerzijds dieper in op de leefsituatie en anderzijds bevragen we de ervaringen met de hulp- en dienstverlening in leper. Voor het eerste deel gebruiken we de indeling in vijf dimensies, geïnspireerd op het werk van Bradshaw, Hoelscher en Richardson (2007). Voor het tweede deel maken we gebruik van de vijf B's om kwaliteit van dienstverlening te evalueren, met name: bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bruikbaarheid en begrijpbaarheid (Hubeau & Parmentier, 1991).

4.2 Beleving van de leefsituatie – omgaan met leefwereld

Bradshaw, Hoelscher en Richardson (2007) onderscheiden verschillende dimensies die ze bundelen tot een index voor de meting van kinderwelzijn. Ze gaan hierbij uit van een multi-dimensionele benadering van kinderwelzijn. De keuze van dimensies, en eraan verbonden indicatoren is gebaseerd op de kinderrechten zoals weergegeven in de UN CRC. Hoewel deze index ruimer ingezet wordt dan voor het thema kinder'armoede' (met name : kinder'welzijn') vonden wij hierin een nuttige inspiratiebron om onze kwalitatieve onderzoeksgegevens aan op te hangen.

Wij maken hierbij een indeling in vijf dimensies, zijnde :

- dimensie materieel welzijn (inkomen, arbeid)
- dimensie huisvesting en leefomgeving (woning, buurt)

-dimensie opvoeding en onderwijs (zwangerschap, geboorte, kinderopvang, school, opvoedingsgebeuren)

-dimensie gezondheid (gezondheidsklachten, leefstijl, gebruik van gezondheidsdiensten)

-dimensie participatie aan de samenleving (sociaal netwerk, vrijetijdsbeleving)'

4.2.1 Dimensie materieel welzijn

Een gekend gegeven dat opnieuw bevestigd wordt in ons onderzoek: mensen in armoede kampen met een tekort aan geld. Zoals we in de omgevingsanalyse reeds konden lezen, linken we dit gebrek aan het beschikbaar inkomen en aan de arbeidssituatie. In de verhalen van de respondenten horen we naast de feitelijke gegevens hieromtrent, vooral ook in welke realiteit zij leven, hoe ze zelf kijken naar hun situatie, welke drempels ze ervaren om volwaardig deel te nemen aan het arbeidscircuit en hoe ze omgaan met een beperkt inkomen.

4.2.1.1 Inkomen

De feiten: Leven met een beperkt (vervangings)inkomen

Het merendeel van de respondenten (16 mama's, 11 papa's) ontvangen een **vervangingsinkomen**, in de vorm werkloosheidsuitkering, ziekte-uitkering of leefloon. Kenmerkend aan dit type van inkomen, is de beperkte omvang ervan. Twee papa's en één mama beschikken over geen enkele vorm van inkomen.

R: 'Ik ben bij het OCMW terecht gekomen voor een leefloon, omdat ik na de bijzondere jeugdzorg meteen alleen moest gaan wonen. Nu ben ik aan het werk sinds 14 januari – dus nu moet ik mijn loonfiche nog aan het OCMW bezorgen om te kijken of ik nog geld krijg van hen of niet.'

R: (over haar man)'Hij heeft nooit heeft willen in orde zijn met de stempelcontrole. Hij moet een 1.5 jaar volledig werken om in orde te zijn, en dat is niet het geval. Extra van OCMW kunnen wij niet krijgen, omdat ik een inkomen heb.'

De feiten: Schuldenlast

Veel van onze respondenten zitten met een schuldenlast, 'on the way' opgebouwd, en vaak heel moeilijk om ze terug kwijt te raken. Hoe komen mensen in die schulden terecht? Hierover horen we meerdere verhalen. Ze confronteren ons met een realiteit die enkel lijkt te gelden voor mensen in armoede, en met daaraan gekoppelde overlevingsstrategieën. Met andere woorden : in deze levens doen zich dingen voor die moeilijk voorstelbaar zijn voor mensen zonder armoede-ervaring.

R : (mama vertelt over ex man, papa van kindje) 'Gezien hij niet in orde is met adres en al, komen al die schulden bij mij terecht.'

R : 'En toen aan mijn 17 jaar weggegaan van thuis. Ik had geen andere keuze. Omstandigheden met mijn moeder en haar man , ik had geen keuze. Ofwel moest ik bij mijn toenmalige vriend gaan wonen, ofwel gingen ze me in een internaat of een tehuis steken. Ik wou niet in een instelling vliegen. De ouders van mijn toenmalige vriend stelden toen voor dat ik bij hen introk. Ik heb daar een jaar afgezien, ik ben daar een lening aangegaan voor die jongen, ik was toen juist 18 jaar. '

R : 'Ik heb die schulden gemaakt, maar ik heb ze zeker niet gewild. Ik zag wel dat het mis aan het gaan was, maar ik kon niet anders. Al die kosten van dat kindje met die gezondheidsproblemen kwamen daarbij, ik kon daar niets tegen doen.'

Eens in de schulden, is het moeilijk om er terug uit te raken. Het overblijvende leefgeld is vaak erg beperkt, daar een comfortabel leven mee uitbouwen is geen evidentie. Sparen is in een dergelijke toestand onmogelijk.

R : 'Voor het moment hebben wij daar geen zicht op (op het inkomen), het is via het OCMW dat wij Niet dat wij met achterstal staan, maar het is het OCMW die onze financiën regelt. We krijgen 150 euro leefgeld per week.'

R : 'Wij hadden eigenlijk maar 400 euro om te leven, want zijn 2000 ging al op aan het betalen van de schulden en de huishuur en al. En dan met een kindje staan...'

R : 'Sparen zit er niet meer in nee, eigenlijk nee, want als ik 20 euro wegzet, ik moet er 40 weer afhalen. En daarin heb ik geen courage meer.'

Omgaan met beperkt budget: diverse strategieën

Het moeten rondkomen met een **beperkt budget** is een algemeen gedeeld gegeven – en wordt door sommigen als een kracht omschreven:

R : 'Dat is een voordeel van weinig geld hebben, dat we heel goed geleerd hebben om overal te zoeken hoe je op de goedkoopste manier aan dingen geraakt.(.....) Wij zoeken dan naar Webdeals, bvb. voor TV en wasmachine hebben we dat gedaan.'

Heel wat respondenten reiken ons **strategieën** aan om zo goedkoop mogelijk te leven. Soms wordt geld letterlijk in potjes verdeeld, zodat ze perfect weten hoeveel ze aan eten, school, afbetaling, huisvesting en dergelijke kunnen besteden die week of maand.

R : 'Ik verdeel mijn geld altijd in 'potjes', eentje om de lening af te betalen, eentje voor het huishouden, eentje voor eigen comfort,...'

R : 'Ik reken al mijn kosten samen en bekijk dan of ik nog iets overkom voor deze maand.'

Ook zijn sommige respondenten **goed op de hoogte** waar er welke aanbiedingen lopen, waar het vlees of de groenten het goedkoopste zijn, hoe ze eten op tafel kunnen toveren zonder dat ze over hun budget gaan.

R : 'Met veel krabben in het haar lukt het wel, ik moet iedere frank in twee bijten. Ik probeer creatief te zijn met broodbeleg. Ik maak zelf tonijnsla, want tonijn dat kost niets. Zelf eiersla maken. We gaan naar Roeselare naar de Kleine Bassin achter ons vlees, want die pakketten zijn spotgoedkoop.'

Kledij en (elektronische) toestellen worden meestal tweedehands aangekocht of gezocht.

R : 'Ik kijk op Facebook en Free Cycle en al, daar vind je goedkope of gratis spulletjes die mensen weg doen. Ik geraak daar aan mooie kleertjes voor de kleine, soms zelfs merkklaren.'

R : 'Ik soms van tweedehands, van kringloopwinkel, soms ik krijg. Glazen van klasgenoot Nederlandse les. Kookfornuis en gaskachel stonden er al, en een kast is hier ook gebleven, het sociaal verhuurkantoor vroeg of die kasten mochten blijven staan, en ja, dat kon ik gebruiken.'

Het al of niet hebben van **een (financieel) steunend netwerk** maakt een enorm verschil voor wie het zelf krap heeft.

R : En van ons, dat is zo, wij zitten op ons tandvlees. Chance van ma en pa anders zaten wij zeker al in de schulden.'

R : 'Dus ik heb dan 517 euro over om een hele maand van te leven.(....) Maar dat is dan het voordeel dat ik heb : mijn moeder haalt eens een zak pampers, mémé haalt eens een zak pampers. '

Door deze aanpassingsstrategieën, hebben een aantal respondenten het gevoel dat ze de situatie meester zijn, dat ze erin slagen om met een beperkt budget een **leefbaar** bestaan uit te bouwen.

R : 'Ik denk niet dat mijn kinderen voelen dat wij krap zitten. Gelijk voor Sinterklaas, ik spaar dat gewoon bijeen. Ik denk niet dat mijn kinderen daar mee bezig zijn eigenlijk.'

I: Vind jij zelf dat je in de armoede zit?

R: Nee

I: En kan je uitleggen waarom niet?

R: Omdat ik alles kan kopen wat ik nodig heb wat ik wil, en ik heb zelfs nog over, dus ik hoef niet elke maand te denken "k heb maar dat"... Eigenlijk ja, ik heb geld genoeg om andere dingen te doen, en ik heb nog geld op mijn spaarrekening staan.

R : ‘Het lukt mij nu om alle belangrijke dingen te betalen : de huur, de energie.... Ik kan dat allemaal betalen. Als ik iets anders nodig heb, dan hangt het ervan af. Dan moet ik kijken of ik nog voldoende heb, zoniet dan moet ik sparen en wachten. Ik betaal altijd eerst het huis, de school, ‘tous les affaires que mes enfants ont besoin’, altijd de belangrijke dingen eerst.(...) Ik mag niet voortdurend alles kopen wat ik wil, ik moet goed opletten. ’

Desalniettemin ervaren veel van de respondenten het ‘altijd moeten scharten’ als **stresserend en frustrerend**. Door altijd zo goedkoop mogelijk te moeten leven en kopen, verschuiven ‘minder dringende’ aankopen snel op de achtergrond, terwijl ze toch ook nodig zijn. Daarnaast zorgen deze eeuwige tweedehandsaankopen soms voor meer kosten op lange termijn, denk maar aan oude elektrische toestellen die meer energie verbruiken, of de tweedehandsauto waar de kans op grote kosten veel realistischer is dan bij nieuwe auto’s. Ook de povere huisvesting zorgt vaak dat energie een te grote uitgavenpost is. Een beperkt inkomen maakt de mogelijkheden om samen met de kinderen leuke dingen te ondernemen kleiner. Dat weegt zwaar.

R : ‘Je moet voortdurend improviseren en keuzes maken hé. Gelijk nu : batterij van de laptop is kapot, maar ik kan dat niet vervangen. OK, hij werkt nog met stopcontact, dus dan gebruik ik die zo. Er zijn nu andere dingen die belangrijker zijn, dus geen geld steken in die batterij... Alles gaat hé, maar dat werkt soms wel op je.’

R : ‘Soms heb je ook eens pech. We hebben zo enkele jaren geleden een auto gekocht, op afbetaling – omdat we het geld niet hadden, en we hebben er voortdurend miserie mee. Elke maand 200 of 300 euro kosten eraan. Sedert dat we er een accident mee tegenkwamen is het altijd iets. En we zijn die auto nog aan het afbetalen, 165 euro per maand. Nu begint er van alles te verslijten aan die auto, dat loopt allemaal op hé die kosten. En ik ben verplicht om iedere keer te laten herstellen, omdat ik geen andere kan kopen. Ik kan er ook niet zonder, want is de enige manier om in mijn opleiding te geraken.’

R : ‘En je kan meer doen dan voor je kinderen (wanneer je werkt) : je hebt congégeld, dertiende maand en al. Je kan eens naar een pretpark gaan, je kan je dat permitteren. Maar nu, ik

moet ik nergens gaan met mijn gasten of er zou mij een ander moeten trakteren. Ewel dat gaat niet. Ik leef niet graag zo.'

4.2.1.2 Werkgelegenheid

Een 'goede job' als oplossing voor veel problemen

R : 'Ik moet werk hebben, en als ik werk heb, dan ga ik voor mijn kind een toekomst kunnen maken.'

Een sprekend citaat, dat de grote droom van heel wat respondenten goed weergeeft : een goede job vinden, zich nuttig kunnen voelen, werk hebben dat loont en dat hen vooruit helpt.

Dit sterk uitgesproken **verlangen naar een 'goede job'** gaat bij velen gepaard met de vaste overtuiging dat dit het leven op vele vlakken heel wat makkelijker zou maken.

R : 'Maar ja, natuurlijk, ik zou alles doen om werk te vinden. Ik zit hier al lang genoeg thuis. '

Een 'goede job' is geen evidentie...

Uit het 'profiel van de respondenten' kunnen we al afleiden dat **betaald werk geen evidentie** is. Drie moeders en vijf vaders zijn werkend, alle anderen hebben op dit moment geen betaald werk. In geen enkel gezin zijn beide ouders aan het werk.

De gesprekken met de gezinnen geven ons inzicht in tal van factoren die ervoor zorgen dat een goede job vinden niet evident is. Lage opleiding, beperkte mobiliteit, gezondheidsproblemen, en de beperkte draagkracht om gezin en arbeid te combineren zijn de meest voorkomende drempels die we in de gesprekken tegenkwamen. Ook de overtuiging dat een moeder bij haar kinderen moet zijn en de realiteit dat voor veel van hen de combinatie tussen (voltijds) werk en gezin te zwaar is, speelt mee bij de moeilijk toegang tot de arbeidsmarkt.

De **lage scholing** van de ouders is een vaak terugkerend gegeven. Het vermindert hun kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk. Hierdoor dromen ze soms van jobs, die ze wel zouden willen

doen, maar waarvoor ze formeel niet in aanmerking komen omwille van de te beperkte scholing.

R : 'In een kindercrèche zou ik ook graag werken, echt waar, kindjes verversen – eten geven.... Ik heb al eens gevraagd welke opleiding ik zou moeten volgen, maar het is allemaal streng hoor als je voor kindjes wil zorgen. Het is met kinderen hé, ze zijn echt streng daarop – wat ik ook begrijp. Ik zou dat goed doen, maar ja, iedereen is anders, Daardoor ben ik wel een beetje beperkt.'

De weg naar **aangepaste tewerkstelling** lijkt ook niet door iedereen te worden gevonden die er effectief voor in aanmerking komt.

R : 'Het is wel jammer dat ik geen papieren heb om in de Westlandia te werken, mama en papa hebben daar nooit voor gekeken.(....) Ja, ik ga daar zeker wel eens voor kijken, want overal waar ik al gewerkt heb krijg ik altijd reclamaties omdat ik te traag ben. Dat is lastig als je altijd kritiek krijgt. Ik ben blij dat ik nu thuis ben voor de kleine, dat kan ik wel. Nu laten ze mij gerust van de VDAB, maar straks gaat het weer beginnen hoor...'

R : 'Mijn man is wel sterk, en hij kan wel goed met zijn handen werken als hij wil ; maar voor zo hele dagen in een gewoon bedrijf, dat zou toch niet gaan.'

Voor de mama's is **de combinatie arbeid-gezin** een belangrijk gegeven. Werk is belangrijk maar mag de opvoedende rol als moeder niet in de weg staan. Heel wat moeders ervaren deze combinatie als zeer moeilijk of onmogelijk met de jobs waar zij kans op maken.

R : 'Alleszins geen fulltime job, iets part time; verkoop doe ik wel graag maar dan zit ik weer met die weekends... Ik denk dat dat fysiek wel beter is of kuisen'.

R : 'Ik wil part time werken, geen volle dagen meer. Want als de kinderen thuis komen, ze hebben ook aandacht nodig. En thuis moet je dan ook nog eten maken, en de was doen en vanalles. Ik kan ook niet rekenen op x (papa), want hij is er niet. En ook , je kent dat hé, stofzuigen en afwassen en al, venten , ze doen dat allemaal niet graag. Ik zou iets willen doen van 8u tot 12 u ofzo... Dat zou ideaal zijn.'

R : 'Daar had ik vroeger wel last mee, want ik had zoiets van 'ik wil thuisblijven met en voor mijn kindjes'. Dat was echt mijn droombeeld. Ik kom uit zo'n familie. De vrouw blijft thuis, ook nu in de moderne tijden, en de mannen die doen desnoods twee of drie jobs om toe te komen. Ik was dat zo ingeprent. Ik was dat zo gewoon van te zien. Nu heb ik van hem (man) een tijdje mogen thuisblijven als de kinderen klein waren, hij zei je bent de moeder ik heb liever dat jij ervoor kijkt. Maar na een tijdje kwam ik hier zot hé, ik ben geen mens om thuis te zijn. Dus nu wil ik graag part time gaan werken, dat ik ook iets binnenbreng, maar vraag me niet van fulltime te werken. Daar ga ik niet mee akkoord gaan. Ik kan dat emotioneel en fysiek niet aan.'

Een alleenstaande mama vertelt over haar werk in een fabriek:

R : 'Het ging meestal om ploegwerk met inbegrip van de nacht. (...) Ja, was heel erg moeilijk voor mij, ik was kapot. Ik werkte heel de nacht, en 's morgens moest ik mijn kinderen naar school brengen ; maar x ging nog niet naar school, dus ik moest zorgen voor haar. Ik kon dus niet slapen.'

Ook **zwangerschappen** kunnen de combinatie arbeid-persoonlijke situatie bemoeilijken, zeker in deze jobs waar de mensen met wie we spraken terecht komen.

R : 'Want ja, ik ging wel solliciteren, maar dan van 'oh ja, gij zijt zwanger', precies alsof het een ziekte is. Dus ik ben nu aan het wachten tot er nog iets uit de bus komt, en anders'

R : 'Mijn contract was ten einde (tijdelijk contract), en als ze dan hoorden dat ik in verwachting was, geen verlenging of nieuw contract.'

R : 'Het is bijna altijd zo geweest, vanaf ik in verwachting was het gedaan met werken.'

In de omgevingsanalyse werd reeds melding gemaakt van het frequenter voorkomen van bepaalde **gezondheidsproblemen** bij mensen in armoede. Ook deze beperkingen bemoeilijken het bemachtigen én behouden van een goede job.

R : 'In een gewone fabriek zullen ze me nooit aanvaarden als ze heel mijn dossier zien. Ik moet een werk hebben waar ze begrip hebben voor mijn ziekte.'

R : 'In bedrijf x ging ik een vast contract krijgen, maar ik ben daar buiten gegaan wegens gezondheidsovermacht of zoiets, rechtstreeks naar het psychiatrisch centrum x. Ik ben nu eigenlijk levenslang thuis. Dat is nu al vier jaar. Maar ik zie dat niet zitten hoor, ik wil toch weer graag iets van werk doen, al is het maar drie of vier uur op een dag. Ik ben nu bezig met de GTB en de ziekenbond aan het zoeken naar iets. Want hier altijd thuis zitten is ook iets, maar buiten kan ik me moeilijk aanpassen.'

R : 'Na de geboorte van x (kintje van 14 maand), in een depressie gesukkeld, en daar niet meer uit geraakt. Ik heb nog niet gewerkt sedert ik hem heb.'

R : 'Voor mij is het gedaan met werken, ik ben een hartpatiënt, ik heb hartproblemen, ik kan niet meer werken.'

Bij allochtone ouders speelt hier bovenop ook het **gebrek aan, of te beperkte kennis van het Nederlands** mee. De gedrevenheid voor het aanleren van de taal is zeer groot en is verbonden met de hoop om vervolgens snel werk te vinden.

R : 'Nee, dat is moeilijk om werk te vinden in de verkoop. Mijn Nederlands is ook niet goed genoeg. Het is heel moeilijk om werk te vinden.'

Werken vereist flexibiliteit op vlak van zich verplaatsen. Het werk moet ten allen tijde vlot kunnen bereikt worden. Gezien het hebben van een auto voor heel wat van deze gezinnen niet mogelijk is; en gezien de kwaliteit van het openbaar vervoer in deze landelijke regio, zit ook het gegeven **mobilititeit** in de weg.

R : 'Had ik nu al een auto en rijbewijs gehad, dan ging het al makkelijker zijn om werk te vinden. Je kan toch veel verder geraken, gelijk in Roeselare en al. Allee, tis niet dat je er niet kan geraken met de bus, maar het is toch moeilijker. Want die werkuren passen ook niet altijd met die busuren, zeker niet als je in ploeg werkt.'

R : 'En hoe was het bij de dienstencheques, bij Ambi, ik zei tegen hen dat ik geen auto had; maar er moeten toch genoeg mensen in stad zijn die poetshulp nodig hebben, waar ik naartoe kan met mijn fiets. Maar nee, ze zei, als jij geen rijbewijs hebt kan jij hier niet beginnen. Ik

probeerde nog te onderhandelen om toch aanvaard te worden, voor mensen in stad dan, maar ze zei dat ik moest in staat zijn om mensen te vervangen die buiten leper werken. Maar allee, ik zal toch niet direct iemand moeten vervangen, ze hebben er toch genoeg met een auto die iemand kunnen vervangen.'

We zien opnieuw **het multi-dimensionele karakter van armoede** opduiken. Deze mensen worden geconfronteerd met problemen op verschillende levensgebieden. Ook deze maken soms een job onmogelijk. Opnieuw worden we hier geconfronteerd met verhalen die moeilijk voorstelbaar zijn voor mensen zonder armoede-ervaring.

R : 'Ik deed dat werk eigenlijk wel graag, dat was in de koffieshop. Koffies opdienen en afwassen en al. Het was een part time, maar het verdiende nog goed. Ik ging daar een vast contract krijgen en al, maar door x (toenmalige partner) heb ik dat werk dan verloren. Op een dag had hij het weer in zijn kop gestoken, en hij sloot mij op, en ik kon niet weg naar mijn werk. Dus ik was onwettig afwezig, en heb dan natuurlijk dat contract niet gekregen.'

R : 'Gelijk op het laatste, hij wilde zelfstandig worden in dakwerken ; en hij vroeg aan mij om de papieren te doen. Maar die druk was voor mij echt te groot. Ik moest gaan werken, en mijn huishouden doen en dan nog die papieren.... En dan is het volledig verkeerd verlopen. Ik had het altijd gezegd van in bijberoep OK, maar hij wilde helemaal zelfstandig zijn. Hij heeft dus zijn werk opgegeven om zelfstandig te beginnen. Dat is dan een straatje.....Ik weet niet of hij er nog uit zal geraken. (.....) Hij zit niet in collectieve, want hij heeft niets. '

Een uitputtende zoektocht

Veelvuldig iets proberen, wat telkens weer opnieuw tot een slecht resultaat leidt zorgt voor veel **frustratie**. In de literatuur (Seligman, 1975) wordt gesproken over 'aangeleerde hulpeloosheid', om het fenomeen te duiden waarbij mensen vervallen in passiviteit omwille van het veelvuldig ervaren dat inspanningen tot geen resultaat leiden. Dit is zeker een reëel gevaar in de zoektocht naar werk.

R : 'Hij krijgt dan brieven van de VDAB voor CNC draaier zonder ervaring, hij gaat daar dan naartoe, maar dan zeggen ze van 'ja, we hebben wel in de vacature gezet zonder ervaring, maar eigenlijk zoeken we iemand met ervaring'.

R : 'Ik heb direct gesolliciteerd vanaf ik het zag, het is nu twee weken geleden maar ik heb nog niets gehoord. Het is ook weer van de interim. Als ik morgen niets hoor, ik zal gaan naar de interim en vragen hoe het nu zit. Ik kan toch niet blijven solliciteren zonder resultaten. Je moet eigenlijk bijna elke dag gaan zagen en 'ertefretten' vooraleer je iets krijgt van werk.'

R : 'En dat ontmoedigt, om altijd te horen dat het al ingevuld is. Wij maar lopen naar al die interims, zo dikwijls voor niets.'

R : 'Mijn ma en de familie helpen mij wel om vacatures te zoeken. Maar ja, het is altijd iets. Er is iemand voor, of ja, ik denk dat ze misschien ook een beetje bang zijn omdat ik nu al zo lang niet meer werk.'

Zich bijscholen

Een periode van werkloosheid wordt door een aantal ouders aangegrepen als kans **om zich bij te scholen**. We zien hier zeer grote inspanningen in de hoop een diploma te behalen en het in de toekomst beter te hebben. Een leven in een situatie van armoede maakt het echter ook niet altijd evident om ten volle in studie of opleiding te investeren. Dat er 'nu' geld moet binnenkomen; dat er geen netwerk is om mee de zorg voor het gezin op te nemen.... maakt dat we een aantal mensen een opleiding zien afbreken.

R : 'Ik was toen bezig met studeren in Kortrijk, tweede kansonderwijs, voor secretaresse. Ik moest stoppen, omdat ik zonder geld – zonder inkomen was. Ik moest werk zoeken. Dat was moeilijk, ik had dan al x (oudste dochter).'

R : 'Ja, ik weet het die opleiding (opleiding verpleegkunde in HBO 5) is bezig, maar ik solliciteer toch. Ik heb altijd stress voor betalingen, en de kinderen zitten daar ook mee in van, 'mama gaat het lukken deze maand om alles te betalen, gaan we er geraken'; zij hebben daar ook stress van. Ik kan dat niet meer aan. Ik kan zo niet op mijn gemak die opleiding doen. Ik zit

nu met de stress van die zware examens; en dan nog eens de stress van een huishouden waar je niet meer doorgeraakt. Dat is teveel aan het worden voor mij.'

'Tevreden zijn' met een 'mindere job'

De 'droomjob' is voor vrijwel geen enkele van de respondenten bereikbaar. Als ze erin slagen een job te vinden, zien we dat ze er meestal moeten bereid zijn om er één en ander bij te nemen dat niet zo interessant is.

Het **'hoppen' van interim naar interim**, zonder zekerheid, zonder duidelijkheid over perspectief op langere termijn komt veelvuldig voor. Weekcontracten, of zelfs dagcontracten, zijn zeer moeilijk combineerbaar met het opvoeden van kinderen. Deze hoge graad van onvoorspelbaarheid maakt ook het beroep doen op de kinderopvang moeilijk.

R : 'Ik heb nu alleen nog maar overal korte jobkes gedaan, altijd vervangingen; en ze hebben daar geen goed gedacht van hé bij de interims; ze zeggen waarschijnlijk 'dat is éne die nergens kan blijven'; maar ik heb nog nooit geen kans gehad van iets beter. En zo, ze hebben geen goed gedacht van je, en je geraakt niet vooruit.(...) Maar ja, ik pakte ik dat mee hé, beter dat dan niets; maar je komt er nergens mee.'

Tewerkgesteld worden via de maatregel **'artikel 60'** is gunstig om terug sociale rechten op te bouwen, maar geeft ook niet steeds perspectief op verder werk na de 'verplichte' periode.

Wanneer men dan toch *'niets treffelijks'* vindt, is de verleiding tot **zwart werk** soms groot. Dat mensen hiermee geen sociale rechten opbouwen, en ook geen aanspraak kunnen maken op niet betaalde lonen door slechtmenende bazen, is een overweging die veelal niet gemaakt wordt wanneer men hoopt om op deze wijze uit de armoede te geraken.

R : 'Dat was vooral zwart werk, dus ik verdiende heel goed geld daar. Vier uur per dag officieel, en de rest was in het zwart betaald. En de interim wist daarvan. En ik deed daar wel 13 uur per dag. Maar ik had wel schoon geld, en ik kon die overuren goed gebruiken hé. Ik verdiende 10 euro per uur, voor mijn zwart; dat was meer dan officieel. Ik had soms 1800 euro alleen van mijn zwart. Ik werkte soms ook 7/7. (...) van de ene dag op de andere dag werd ik ontslagen waardoor ik plots weer zonder inkomen zat'

R : ‘Het was zo, één weekend op twee gingen ze naar de papa of naar de grootvader. En dat weekend werkte ik eigenlijk van vrijdagavond tot zondagavond, en op zo’n weekend verdiende ik dan een 400 euro. In de horeca (keuken). Ik vond dat ideaal. Vrijdag en zaterdag moest ik aangeven; maar zondag niet, want je krijgt geen stempelgeld op zondag. En door te gaan werken in die weekends, kon ik mijn schulden betalen vanuit mijn huwelijk.’

4.2.2 Dimensie huisvesting en leefomgeving

De kwaliteit van de leefomgeving wordt zowel bepaald door de kwaliteit van de woning als die van de algemene leefomgeving. In de omgevingsanalyse zagen we dat mensen in armoede vaker het slachtoffer zijn van poeve huisvesting. Cijfers uit de Vlaamse armoedemonitor geven aan dat onze doelgroep vaker te kampen heeft met huisvestingsproblemen zoals het gebrek aan elementair comfort, gebrek aan ruimte of structurele problemen. Inzake cijfermateriaal specifiek voor Ieper, konden we enkel iets zeggen over de beschikbaarheid van sociale huisvesting, over het aantal kandidaat-huurders en over de verhouding tussen huurders en eigenaars in Ieper. Betreffende de kwaliteit van de huisvesting en de tevredenheid hieromtrent, grijpen we terug naar de verhalen van de respondenten zelf.

In de interviews was huisvesting een heikel thema, waar veel schrijnende verhalen naar voor kwamen, en waar ook de observaties van de interviewer relevante informatie opleverden. Uit de analyses kwamen vier thema’s inzake **wonen**: de **verhouding tussen huurders en eigenaars**, de **ervaren huisvestingsproblemen**, de **zoektocht naar betaalbaar wonen** en het **reële risico op dakloosheid** bij deze doelgroep.

Vragen over de **buurt** leveren een aantal interessante percepties **op over de cohesie in de buurt** en over de **speelpleintjes** voor de kinderen; maar het is duidelijk dat één van de belangrijkste problemen in Ieper gaat over **mobilititeit**. Dit thema wordt dan ook uitgediept in het laatste stukje onder deze dimensie.

4.2.2.1 Woning

Wonen is huren

Twee van de gezinnen die we bezochten beschikken over een **eigen woning**. Beide kregen financiële hulp uit hun netwerk voor deze aankoop. Zonder deze netwerkondersteuning zou de aankoop wellicht onmogelijk zijn geweest. Gezien de hoge leninglast zijn deze eigenaars verplicht om verbeterwerkzaamheden aan de woning uit te stellen en goed te spreiden. Dit maakt dat ze, zeker tijdelijk, ook moeten leven met een beperkt comfort (badkamer in orde doen als er geld is, keuken in orde doen als er geld is...). Deze bewoners klagen hier echter niet over.

De overige gezinnen zijn **huurder**. Tien gezinnen huren op de private huurmarkt, acht gezinnen betrekken een sociale woning.

Wonen in een huis met veel gebreken

Een woning zou voor iedereen een **veilige en comfortabele plek** moeten zijn, waar het goed en ontspannen is om te vertoeven. Dit blijkt voor de meeste respondenten echter een erg problematisch terrein te zijn. De vele **klachten met betrekking tot het comfort** van de woning lijken te zorgen voor stress en frustratie. Het gaat om: het niet goed werken van verwarmingsinstallaties of sanitair, een gebrek aan ruimte, aanwezigheid van vocht en schimmel in de woning. In de verhalen horen we weinig verschil tussen private en sociale huur, met uitzondering van de nieuwste sociale woningen waar dit comfort wel verzekerd is. Dat twee respondenten aangeven wel te willen meewerken aan het interview, maar alleen als dit niet bij hen thuis plaatsvindt ‘omdat het te erg is’, is in dat opzicht veelzeggend.

R : ‘We zaten hier in de kou en we hadden geen warm water. Uit noodzaak moesten we toen verwarmen met een ‘petrole vuurke’; en de kleine is daar dan eens tegen gelopen. De kleine en ik hebben alle twee in het ziekenhuis gelegen, we waren alle twee slecht gekomen door dat vuur. Het was niet echt CO vergiftiging, maar iets dat er op trok.’

R : ‘X (man) en ik slapen in de living, daarmee dat ik hier (bij een vrijwilliger van Welzijnsschakel thuis) met u wou spreken, want ik vind dat geen zicht dat mijn bed in de living staat. Ik zou

moeten zeggen, kom binnen en zet u op bed, dat is geen werk – dat gaat niet. Dat bed hebben we nu een maand geleden in de living gezet, omdat ik last kreeg aan mijn rug. Voorheen sliepen X en ik in twee zetels.’

R : ‘Probleem in de badkamer: je kan niet verluchten. Dat is helemaal zwart van de schimmel. Papier valt van de muren. Er is wel een ventilator, maar dat is onvoldoende. Ik heb nu al het papier er af getrokken, alles gereinigd met een speciaal product, nu alles geschilderd met speciale dure verf tegen schimmel. Eigenlijk moeten daar tegels staan tegen de muur, dat is toch geen doen met papier in een badkamer. Nu staan er enkel tegels in het bad en de douche, maar dat moet eigenlijk in heel de badkamer. Die tegels staan nu ook al weer vol met schimmel hoor, ik kan dat niet proper houden.’

R : ‘Nu hebben we een dampkap gehangen in de keuken, die maar half werkt. Blijkbaar wordt de damp onvoldoende afgezogen waardoor de keuken helemaal nat is als er gekookt wordt. Kosten dampkap werden wel betaald door eigenaar, het is zijn huis. Maar die marcheert dus niet. Dat is in dezelfde ruimte (keuken) waar maar één chauffage werkt. Ik zie dus uit naar beter, een huis met een tuin.’

R : ‘Ze (dochtertje van 2.5 jaar) komt zij ’s nachts wakker van de kou, en wij kunnen niet anders dan haar bij ons in bed nemen. Het is enkel glas boven en niet verwarmd.’

R : ‘Boven niet OK, koud – geen chauffage; wij altijd slapen hier (in de living)’.

R : ‘Je moet eens kijken wat voor kookfornuis ik hier heb. Chance dat dat steunt op de oven, of heel dat spel zakt hier in mekaar, omdat dat hier gebarsten is hé. En geen dampkap. Eén van mijn vuren werkt niet, ik heb maar drie vuren. En niet genoeg kastruimte. En ook geen plaats om nog dingen te zetten. Kijk mijn frigo, die moet ik hier in de living zetten. (...) Er hangt hier balatum aan de muur in plaats van tegeltjes tegen de muur. Dat is een vuile bedoening hoor, want er geraakt daar dan water achter, en dat komt dan los en al.’

R : ‘Er hing daar ook balatum aan de muur. Dat hing allemaal los, er waren daar allemaal spleten in. Dus als je een douche nam, dat water kon tot bij de muur, en dat sijpelde door naar beneden, naar de WC. Maar de plonk kast hangt daar wel hé. Dat water passeerde daar

achter die plonk. Er is daar nu ik weet niet hoeveel schade, ik hoop dat ze dat gaan komen herstellen, want ze zeggen dat ze het nog gaan bespreken wat ze ermee gaan doen.'

R : 'Maar in de WC, achter de WC, dat papier komt helemaal zwart. Je wast dat dan af, maar dat komt terug hoor. Dat is echt vuil en lelijk. Ik denk dat dat vanuit de buitenmuur komt.'

R : 'Ik ben blij met dit huis van SVK. Er is een gaskachel, dat is goed, maar dat is te klein om heel de ruimte op te warmen.'

Opmerkelijk is ook dat **de uitspraken ivm 'tevredenheid over de woning' niet steeds recht evenredig zijn met de kwaliteit van de woning die wij daar als interviewer aantreffen**. Zo ontmoeten we een alleenstaande ouder met kinderen in erbarmelijke woonomstandigheden (keuken in erbarmelijke staat, vochtplekken op muren en plafond, gebrek aan ruimte...) die zegt 'geen klagen te hebben' over zijn woning. De tevredenheid van de bewoners kan dus niet zonder meer gezien worden als een graadmeter voor kwaliteit. Vandenbroeck (2009) omschrijft deze valkuil bij tevredenheidsmetingen helder : *"wanneer er geen reële keuze uit alternatieven bestaat, dan meet je iets anders dan tevredenheid, namelijk de mate waarin men zich kan schikken in zijn lot."*

Een **tuin** wordt op prijs gesteld door mensen met kinderen, en door de kinderen zelf. Toch moeten gezinnen deze vaak missen. Ze krijgen een woning of appartement aangeboden door de sociale huisvestingsmaatschappij zonder tuin, en gezien hun noodzaak tot wonen willen/kunnen ze deze niet weigeren.

R : 'Ik zou hier wel graag willen blijven in dat huis. Surtout, we hebben hier een grote tuin voor de kinderen.'

R : 'Ik heb hier een klein tuintje en ik ben daar heel content mee. Het is eigenlijk de eerste keer in mijn leven dat ik een eigen huis heb, met een tuin enzo ; ik heb dat nog nooit nie gehad hé.'

Betaalbaar wonen?

Huurders op de **private huurmarkt** spenderen duidelijk een grotere hap uit hun budget aan het wonen. Het niet beschikbaar zijn van een sociale woning is vaak de reden om dan toch in de duurdere (daarom niet kwalitatievere) woning te blijven. Met een groot kinderaantal lijkt het zeker ook geen evidentie om aan een geschikte sociale woning te komen. Private huurders klagen over een gebrek aan verantwoordelijkheidszin bij de huisbaas en voelen zich niet steeds respectvol behandeld.

R : 'Stuk plafond valt naar beneden (door vochtproblemen), boef, naar beneden. Wat als dat is op kleine zijn hoofd? Is gevaarlijk! Politie hier geweest en eigenaar zeggen OK, OK, ik zal dat maken... Politie weg, eigenaar niet komen om te maken... Wij hier zitten.'

R : 'Tegen die eigenaar moet je niet teveel klappen hoor, die trekt zich niets nie aan.'

Huurders op de **sociale huurmarkt** uiten zich steeds positief over de prijs die ze betalen. Het verschil met de huurprijzen op de private markt weten ze zeker te waarderen. Betreffende de sociale huisvestingsmaatschappij horen we vaak terugkerende klachten over het toezicht door de woonbegeleider. Het toezicht door de woonbegeleider wordt door veel mensen ervaren als onredelijk streng. Het feit dat deze woonbegeleider duidelijk in een machtspositie zit maakt het niet makkelijk om niet akkoord te gaan met de verwachtingen.

R : 'Er zijn zowel positieve als negatieve elementen aan Ons Onderdak. Negatief is bvb. dat ze hier plots kunnen aan de deur staan om eens te controleren. En als je zegt dat het niet past, dan komen ze toch binnen. Ze hebben mij dat eens gelapt, en mijn vrouw was in het moederhuis, en het lag hier helemaal niet proper...'

R : 'Ik heb dat al een paar keer uitgetrokken, maar ja, dat komt altijd terug. Al de rest was nochtans in orde, maar zagen van dat onkruid(onkruid tussen de terrastegels). Ze hebben dan gezegd dat we die voegen moeten her toedoen met cement. Er kwam hier een van Ons Onderdak met die cement, maar hij had geen tijd om het te doen en zei dat ik het aan X (echtgenoot) moest vragen. Maar X wil het niet doen. Maar plots gaan ze daar weer zijn hé, wat zal het dan weer zijn... Van het minste dat er rond ligt, ze hebben kritiek.'

R : 'We hebben wel heel veel moeten zagen voor een nieuwe douche. Toen we hier toekwamen dat was helemaal kapot. Dat stond helemaal los, dat was 'al zo vort of dat het groot was'. Ik durfde mijn kinderen daar niet in wassen... En ik maar heel de tijd zagen voor een andere douche, en niet willen hé, tot dat alles perfect in orde was. Ik moest hier de ruiten doen blinken, dat je je er kon in spiegelen. Ik moest hier alles in kasten steken, zodat er niets meer rond lag en alles zou blinken. En dan eindelijk, na maanden, OK ik zie dat je je best doet – je gaat een nieuwe douche krijgen. Achter maanden astublieft.... En het was nochtans nodig wi. Want die man die dat hier kwam doen zei het ook: het is plukkevort. Ik zei tegen hem, je moet dan eens goed beseffen, dat ik hier moest drie kinderen wassen. Zo lang heb ik moeten zagen daarvoor. Ze bleef zij maar zeggen dat die douche niet proper was, maar dat was gewoon versleten. Nadat ik bijna, ten schoonste gezegd op mijn knieën heb moeten kruipen, heb ik hem dan uiteindelijk gehad. En nu is het een luxe. Maar ik heb toch doorgezet hé, nee ik ging niet opgeven. Maar ben blij dat ik die nu heb, en hij blinkt ook.'

De wachttijden voor een sociale woning zijn soms onredelijk lang. De respondenten halen aan dat ze de wachtlijst bij de sociale huisvestingsmaatschappij te lang vinden. Het systeem binnen het **sociaal verhuurkantoor**, waar er gewerkt wordt met een puntensysteem, wordt als positief omschrijven

R : 'Zes jaar. Ze weten dat ik zwanger ben, maar dat verandert mijn plaats op de wachtlijst niet bij Ons Onderdak.'

R : 'Bij De Woonsleutel werken ze met een puntensysteem. Voor ons: twee kinderen met een dossier bij FOD zijn extra punten; schulden zijn extra punten; en uw inkomsten worden bekeken. Ik denk dat we meer kans hebben om daar eerder aan de beurt te zijn.'

Een andere realiteit : de kans om op straat komen te staan

Meerdere mama's vertellen over een **crisisperiode** in de relatie, waarbij ze samen met de kinderen het huis en de partner verlieten. Het blijkt verre van een evidentie om in zo'n situatie aan een woning te raken. De éne mama zag zich genoodzaakt om zich te wenden tot de vrouwenopvang, samen met haar kind. Ze ervoer dit als zeer ingrijpend. Een andere

moeder ging met haar kinderen naar de vrouwenopvang, waardoor haar ex-man het hoederecht over de kinderen kreeg...

R : 'Een alleenstaande vrouw met een kind op straat, ze beschouwen dat als een probleemgeval, ze hebben daar geen vertrouwen in. De huisbazen moet daar niet van weten. En als je dan moet zeggen dat je in collectieve zit... In het OCMW hadden ze ook niets voor mij. Ik heb niet verder gekund dan naar de vrouwenopvang te gaan, precies alsof ik k weet niet wat een probleemgeval was. Ik had alleen geen huis, hadden ze mij dat kunnen geven ik moest nooit in die opvang zijn; want dat is geen plaats voor een kind.'

R: (vertrouwenspersoon): De rechter vond de vrouwenopvang geen plaats waar kinderen hoorden, dus werden ze van de éne dag op de andere toegewezen aan haar man. (...)
(respondent): De rechter zei mij: "als jij huis hebt, als jij goede financiën hebt, als jij werkt, jij misschien je kinderen hebben, misschien..." Maar ik heb dat nog niet allemaal. Nu wel huis, maar geen geld, geen werk,.... Nog niet alles.'

Twee andere mama's trokken in dergelijke omstandigheden tijdelijk in bij een vriendin, bij wie eigenlijk onvoldoende mogelijkheden waren tot opvang van de kinderen. Eén mama dreigde hierbij haar kinderen kwijt te geraken, en keerde terug naar de partner niettegenstaande zeer grote relationele moeilijkheden.

R : 'Ik was weggegaan van mijn man omdat ik het niet meer zag zitten. Ik stond met acht kinderen op straat, en kon nergens nie terecht. Ik ging dan bij een vriendin, ik weet het, het was daar te klein, we moesten de kinders op de zetel leggen. De politie kwam langs en zei van 'madam, als je hier blijft zal je je kinderen afgepakt zijn.' Ik ben toen teruggekeerd naar mijn man, maar het was niet beter, maar wat moest ik doen. Ik vind dat de stad zou moeten een crisiswoning hebben voor zo'n gevallen.'

R : 'En ik ben toen even ingetrokken bij X (vriendin), maar die haar buur heeft dat overgedragen aan Ons Onderdak, en door mij was ze dan bijna haar appartement kwijt. Ik heb dan vlug moeten iets anders zoeken.'

Twee respondenten wonen in **bij familie** omdat ze op dit moment niet in de mogelijkheid zijn om een huur te betalen. In beide gevallen zorgt dit voor spanningen. Beide hebben ook de indruk dat de sociale huisvestingsmaatschappij voor hen minder moeite doet omdat ze een dak boven het hoofd hebben.

R : 'Dat is hier geen makkelijke situatie om hier samen te leven met al die generaties. Pépé kan daar echt niet tegen, het is veel te druk voor hem met die twee kleine kinderen. En mémé komt dan ook nerveus en ik ook, en het spel zit op de wagen hé. (...) Maar ja, in Ons Onderdak zeggen ze 'ze staat toch niet op straat'. '

R : 'We moeten altijd maar wachten. Ik heb dat daar allemaal uitgelegd hoe dat hier zit, dat X (schoonzus die mee inwoont) ook haar kindje moet hebben binnenkort en dat mama en papa ook binnenkort terugkeren; ze weten hoe het hier zit, maar toch hebben ze nog niets hoor voor ons.(...) In de plaats dat ze dan ergens een vervangwoning geven ofzo, die desnoods een beetje kleiner is; wij zouden de kinderen dan te samen leggen op een kamer, dat ze dan toch een beetje verder kijken of doen. Ik moet ik hier gewoon buiten, dat is niet te doen.'

Eén respondent **dreigde** in het nabije verleden **uit zijn woning te worden gezet** vanwege achterstallige betalingen. Hij willigde de eis van de sociale huisvestingsmaatschappij tot verplichte budgetbegeleiding in en kon daardoor alsnog in zijn woning blijven.

R : 'Er werd hier geen huurpacht meer betaald of niet sedert dat mijn vrouw van mij weg was. En ik was daarvan niet op de hoogte, dus dat is hier van de maatschappij hier, van Ons Onderdak. En natuurlijk, zij waren hier plots om te zeggen, 'eila, dat is hier al zoveel maanden dat wij geen geld meer zien van jou'. En ik zeg, maar allee, dat kan toch niet, ...'

4.2.2.2 Buurt

Cohesie en speelruimte in de buurt

In het 'profiel van de respondenten'³² zie je dat mensen zich meestal positief uitlaten over de buurt waarin ze wonen (3/20 wonen er 'heel graag'; 7/20 wonen er 'graag'). Acht gezinnen zijn 'neutraal' betreffende de buurt: het is er goed noch slecht wonen. Twee gezinnen zijn uitgesproken negatief over de buurt waarin ze wonen en willen er absoluut weg van zodra ze kunnen.

Waar mensen de buurt als **positief** ervaren hangt dit vaak samen met het contact met de **buren en speelruimte** voor de kinderen in de buurt.

R : 'Het is hier rustig. We hebben hier goede vrienden. Ook mensen met kinderen in de leeftijd van de onze, ook gastjes die voetballen. En dan voor de rest een beetje oude mensen. De meeste zijn wel vriendelijke. Sommige ouder mensen zouden eens reclameren van een bal die over vliegt.'

R : 'Ja, ik jeun me hier. Het is hier rustiger. De mensen vallen mee. Ik zeg een goeiedag. En van mijn buur hier heb ik wel hulp gekregen op het moment van dat brandje. Je kan daar iets aan vragen hoor. Ik heb zelfs al pruimen gekregen ervan.'

R : 'X heeft hier een vriendinnetje, en ze volgt samen met dat meisje dansles. En ze kan dan meegaan met de buren.'

R : 'Het is een leuke buurt. Ze doen hier ook een buurtfeest in de Bruggestraat. De eerste keer zijn we naar de bowling geweest en stone grill eten. (...) Dit jaar was het Spaanse avond met paëlla (...)'

Openbare speelruimte voor kinderen wordt enerzijds **gewaardeerd**, anderzijds merken we bij ouders toch ook wel veel **angst en argwaan** om hun kleine kinderen daar te laten spelen zonder toezicht. Aanwezigheid van oudere jongeren lijkt iets te zijn wat wantrouwen opwekt bij de ouders van kleine kinderen. Over het speelpleintje van Vlamertinge vertellen de

³² Zie 2.2.4.

mensen dat er veel kapotte toestellen zijn, dat maakt het voor de kleintjes niet leuk om daar te spelen.

R : 'Spelen op dat pleintje vind ik toch gevaarlijk, X is nog maar drie jaar hé. Ik zou hier de hele tijd uit mijn raam moeten staan kijken, dat gaat ook niet hé.' (mama woont op appartement)

R : 'Mensen gooien daar brood (graspleintje rond appartementsgebouw), ik weet niet voor wat, voor katjes ofzo. Het is daar vuil. Er zitten zeer heel veel katten, en vogels. Ik kan daar niet spelen met de kinderen.'

R : 'Je moet eens kijken, het is allemaal kapot. Die groten maken dat kapot hé. Als hij (de kleinste) dan eens wil gaan, zegt hij 'schommel kapot' . Hé ja, vaneigens, schommel kapot, met al die grote die daar zitten. En ze jagen de kleintjes weg hé. Zo gaat dat hé.. Eigenlijk weet je, om eerlijk te zijn, hier dat wijkje, dat is hier een plaats waar veel drugs zit. En dat gaat daar dan al te samen op dat pleintje gaan zitten. Het is zo dat mijn oudste er ook aan geraakt is.'

Enkele van onze respondenten, die zich dan eerder 'neutraal' uiten over de buurt, maken duidelijk dat zij zeer weinig contacten hebben in de buurt. Ze lijken **sterk geïsoleerd** te leven.

R : 'Mijne man moet daar niets van weten, van contacten met gebuurs en vrienden en al, hij is daar allemaal niet aan. Ik ben meer open, maar hij wil dat niet. Er komt bij ons niemand nie, en we gaan ook bij niemand nie binnen.'

R : 'De éne buur is een Hollander en de andere een Pool, maar we klappen er niet mee, we klappen hier met niemand.'

R : 'Ik ben strikt gesteld op mijn privé. Dat is naar de winkel, thuiskomen met mijn boodschappen, binnen en deur toe. Alleen tegen die van rechtover zou ik eens een klapke doen, of tegen die twee oudjes.'

De gezinnen die uitdrukkelijk aangaven niet graag in de buurt te wonen, spreken over een uitgesproken '**negatieve sfeer**' in de wijk. Ze hebben ook de indruk dat de buurt sterk negatief gepercipieerd wordt en hebben het er moeilijk mee dat dit negatief imago op hen afstraalt.

R : 'Het is hier geen goede buurt. Veel mekaar het leven zuur maken. Negatieve sfeer. Als je buitenkomt word je uitgescheten. Als de kinderen buitenkomen worden ze uitgescheten. En dat door kinderen hé. Dat is afschuwelijk hier, moesten we kunnen we zijn hier weg. Het is echt straatcrapuul hier.(....) Ik noem dat hier een laag niveau wijk. Ik ben dan misschien een sociaal geval, maar dat niveau zijn wij nu ook weer niet. Ik wil daar niet bijhoren.(....) De oude mensen in de wijk zijn OK, maar de jonge gezinnen, niet te doen. Het is eigenlijk één bepaald gezin dat heel de wijk terroriseert, en je moet niets zeggen of ze zijn daar gezet met al hun broers. En ze hebben heel veel familie, die allemaal samenspant. Als je daar tegen één zijn schenen schopt, heb je heel de clan tegen jou. Het is het crapuul van leper. Als je hen tegen je hebt, je weet dat je in de shit zit. Zij zijn ook verbonden met een bende van de Hell's Angels en al, daar heb je beter niet mee te doen hoor. En die ruzies van op straat, dat gaat verder tot in de school hoor, de school waar X (zoontje) zit.'

Ten slotte geven een aantal respondenten de negatieve reacties van de omgeving tegenover sociale woonblokken nog weer. Een mama vertelt bijvoorbeeld over een gesprek in de slagerij, waarbij de slagervrouw zich negatief uitte over 'de OCMW blokkers':

R: 'En ik ben tussengekomen en ik heb gezegd, pardon hé, ik woon ik daar ook hé. Niet iedereen die daar woont is crapuul hoor. Ze had daarvan verschoten hoor.'

Mobiliteit

De meerderheid van de gezinnen (14/20) waarmee we in gesprek gingen, beschikt niet over een auto. Zeker wanneer mensen in een deelgemeente wonen is mobiliteit zonder autobezit geen evidentie. **Busverbindingen zijn problematisch**, zeker in het weekend, de vakanties en na de kantooruren.

R : 'Je moet eens vanuit Voormezele naar het ziekenhuis gaan in leper, je bent een halve dag onderweg. Eerst met de belbus naar het station van leper. Daar moet je dan stappen op de bus die naar Roeselare rijdt om tot aan het ziekenhuis te geraken. Je bent k weet niet hoe lang onderweg, en we zien het ziekenhuis bijna liggen van waar we wonen. En je moet dan nog weer terug geraken ook.'

Door de gesprekken heen wordt duidelijk hoe veel dagdagelijkse zaken een **zware inspanning** vragen van mensen zonder auto. De ‘simpele’ beweging naar crèche en kleuterschool neemt vaak al heel wat tijd in beslag. Barre weersomstandigheden trotseren hoort er bij.

R : ‘Want wij zitten zonder auto. En ik moet ’s morgens te voet eerst X naar school brengen; dan weer te voet Y naar de crèche brengen. Dat is heel de andere kant van stad. En als het regent gelijk nu of erg koud is, je ontziet dat hoor.(...) Ik ben een heel eind onderweg, nu gaat dat nog, ik ben thuis, maar als ik zou moeten werken ik weet niet hoe dat zou gaan ’s morgens.’

R : ‘Ik had altijd een grote vuilzak bij mij, als het begon te regenen kon ik die over de kleine trekken, zo bleef hij droog.’

De meeste verplaatsingen worden gedaan **met de fiets of te voet**. Een aantal zaken worden ook simpelweg niet overwogen omwille van de problematische bereikbaarheid. Het gaat dan vooral om vrijetijdsactiviteiten voor de kinderen, die hoofdzakelijk in het centrum doorgaan.

Het halen van een rijbewijs, en het **bezitten van een eigen auto** is voor de meesten een sterk **verlangen**.

R : ‘We gaan nu maandag naar de bank om te kijken of we een lening kunnen krijgen voor een auto.’

R : ‘Ik wil ook mijn rijbewijs halen, dat is ook één van mijn dromen. Zo kan ik een beetje ver, vb. naar Mac Donalds en al. Ook mijn kinderen brengen naar de sporthal en al. Te voet buiten wandelen lukt me niet meer want ik heb altijd vrieskoud door mijn ziekte.’

Een aantal andere mensen zijn het zo gewoon zonder auto, en laten dit liefst zo.

R : ‘Ik trek mijn plan wel. Mijn moeder had wel een rijbewijs, maar financieel was het dan ook niet altijd mogelijk om een auto te hebben, we hebben in periodes een auto gehad, maar ook veel niet.... Ik ben dat eigenlijk wel gewoon. We hebben altijd onze plan moeten trekken, sleuren met zakken....’

Een respondent, wonend in het centrum, was heel tevreden met **een busabonnement voor 38 euro/jaar** via het OCMW. Dat verplaatsingen op die manier heel wat tijd kosten, was voor hen geen minpunt.

Terwijl veel mensen dromen van een auto, zien we hoe X (alleenstaande mama, 2 kinderen) probeert **geld bijeen te sparen voor het aankopen van een fiets**.

R : 'Ik doe nu alles te voet, dat vraagt veel tijd. Ik probeer elke maand een beetje geld opzij te zetten om een fiets te kunnen kopen. Dat is mijn prioriteit nu.'

Verschillende mensen zonder auto kunnen wel af en toe beroep doen op iemand uit hun netwerk om 'grote boodschappen' te doen.

R : (...) maar als het eens is voor grote boodschappen dan komt X (vrijwilliger van Te Goare) mij halen met de auto. Dat zijn dan drie-vier Aldi karren vol, om de twee -drie maand ofzo. Kartonnen melk, frisdrank dan profiteer ik daar van.'

4.2.3 Dimensie opvoeding en onderwijs

De derde dimensie vormt het hele pakket rond opvoeding en onderwijs. Ook hier werd in de omgevingsanalyse al gewezen op de sterke relatie tussen de thuissituatie (SES) en de ontwikkelings- en onderwijskansen. In het kwalitatieve gedeelte splitsen we de bevindingen op in vier items. We bevroegen de periode van de zwangerschap en de geboorte, de ervaringen met voorschoolse kinderopvang, de perceptie op opvoeding en ten slotte de onderwijservaringen.

De periode van de **zwangerschap en de geboorte** van het kind, werd voor veel ouders gekenmerkt door zingeving, maar ook door onzekerheid en gebrek aan steun als gevolg van een beperkt netwerk. Daarnaast kwam de positieve rol van Kind en Gezin aan bod.

Verhalen over de **kinderopvang** bevestigen voorgaand onderzoek: er wordt weinig gebruik gemaakt van de kinderopvang. Ervaringen en drempels worden hier op een rijtje gezet.

Als derde werd er heel wat verteld over het **opvoeden** zelf. De angst om het niet goed te doen, de beperkte kennis en vaardigheden, de plaats van de moederrol in hun leven, de impact van het eigen verleden en het beperkt netwerk vormen in de verhalen centrale thema's.

Ten slotte kregen we heel wat verhalen over het **onderwijs**. Hier wordt opnieuw onmiddellijk de link gelegd met de eigen schoolse herinneringen, en zien we hoezeer de actuele ervaringen

hierdoor gekleurd worden. We krijgen een inzicht in de kloof tussen de school (de leerkrachten) en onze doelgroep, over hun ervaringen met huiswerk en over de manier waarop ze het schoolgebeuren betaalbaar houden.

4.2.3.1 Zwangerschap en geboorte

R (mama op 17 jarige leeftijd) : ‘Ik heb gezegd, hoe moeilijk het ook is, ik ga ervoor, ik wil dat kindje. Ik heb ondertussen al veel miserie gehad, maar ik blijf er verder voor vechten.(...) Ik kan een heel boek schrijven over alles wat ik al heb meegemaakt. Maar ze hebben me niet klein gekregen, en ze zullen me nooit klein krijgen ook. Zij (dochtertje) is degene aan wie ik me optrek. Ik heb alles gedaan voor haar. Ik heb diep gezeten, ik heb in een depressie gezeten na mijn zwangerschap, maar ik heb altijd blijven gaan.’

Gesprekken met ouders zijn doorspekt van **het grote belang dat kinderen voor hen hebben**. Ze lijken een zeer belangrijke bron van zingeving, vooral bij mensen die op andere levensgebieden niet steeds waardering en respect ervaren voor wie ze zijn. We zien een heel **groot verlangen om als ouder autonoom te zijn**, (*‘niemand moet zich moeien, het is mijn kind’*) en tegelijk dikwijls een **gebrek aan kennis en vaardigheden dat hen dwingt om hulp in te roepen of te aanvaarden**.

Vragen naar het verloop van de zwangerschap levert verhalen op, blije verhalen – maar ook (en niet weinig) schrijnende verhalen. Voor velen is de periode van zwangerschap en geboorte er één met veel **vragen en onzekerheden**.

Verschillende mama’s vertellen dat de **zwangerschap niet gepland** was of op een moeilijk moment in hun leven kwam. Twijfel, onzekerheid en het moeten nemen van zware beslissingen hoort hier dan bij.

R : ‘Ik heb lang getwijfeld of ik het ging houden. Heb daar ook over gesproken met mijn moeder. Ik was ook bezorgd voor het financiële en al. Ik had het al moeilijk met het eerste. Ik zei bij mezelf, ik kan al bijna niets geven aan het eerste, laat staan wat dat ik ga kunnen geven aan het tweede. Ik heb echt lang getwijfeld. Ik dacht, ik ga het wegdoen; maar het moment dat ik dan beslist had om het weg te doen – dan kreeg ik dat niet over mijn hart.’

Het **gebrek aan een steunende partnerrelatie** wordt door aanstaande mama's scherp aanvoeld en verwoord.

R : 'Ik stond ook voor alles alleen, en me veel zorgen maken in de doopsuikers, in de kaartjes... Ik was dan nog wel samen met de papa van X, maar ik heb toch altijd voor alles alleen gestaan. Hij(de papa) heeft zelf veel problemen...'

R : 'Tijdens de zwangerschap van X (tweede dochter) heb ik beslist om weg te gaan bij mijn man. Ik zeg tegen mezelf : 'il faut que je prends une solution. C'est peut-être mon dernier enfant, je ne veux pas le perdre à cause de lui.. Alors j'ai pris ma décision, et il a dit: je m'en fou de toi, tu n'as rien à faire ici.'

Veelal wordt het gebrek aan steunende partnerrelatie ook niet echt opgevangen door het sociaal netwerk, gezien dat vaak zeer klein en gebrekkig is.

De gebruikte onderzoeksmethodiek en de grootte van de sample laten uiteraard niet toe om hier verbanden te gaan generaliseren. Toch kunnen we ons moeilijk van de indruk ontdoen dat dit gebrek aan sociale steun én het leven in moeilijke omstandigheden, mee verantwoordelijk is voor het vaak voorkomen van **verhalen over postnatale depressie**. Zeven respondenten vertelden dat ze een depressie doormaakten na de geboorte van hun kind.

R : 'Eigenlijk wilde ik alleen rusten, ik zag dat bezoek echt niet zitten. Ik was eigenlijk wel volledig 'omgesmeten' door dat kind te kopen; het gevoel dat ik volledig weer mijn evenwicht moet vinden.'

Indien de baby geboren wordt met **bijzondere noden**, verzwaart dit uiteraard nog de situatie.

R : 'Ze sukkelde met haar maagje en haar darmen. Ze werd overgeplaatst naar Brugge. Ik ben dan elke dag naar Brugge gegaan, vijf weken aan een stuk. Elke dag van Ieper naar Brugge met de trein. 's Morgens om 8.30u stond ik aan het ziekenhuis tot 's avonds zes uur. Toen ze dan overgebracht werd naar Ieper. Dan ben ik weer elke dag naar haar toe geweest.'

Binnen deze context merken we hoe de **huisbezoeken door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin**, vrijwel zonder uitzondering, **zeer positief ervaren** worden door de (aanstaande) mama's. Opmerkelijk is dat dit ook het geval was bij mensen die globaal zeer argwanend kijken naar de hulpverlening.

R : 'Ik stond er heel alleen voor, ik wist van niks. Ik was blij als ik iets kon vragen aan X van Kind en Gezin.'

R : 'X, van Kind en Gezin, dat is echt een goeie. Die kwam langs en daar mocht je alles aan vragen. Ik zou niet geweten hebben aan wie ik het anders moest vragen.'

4.2.3.2 De voorschoolse periode : al of niet kinderopvang?

Op dit moment zijn heel wat academici het er over eens: kinderen hebben er belang bij om gebruik te maken van de kinderopvang, het bevordert hun ontwikkelingskansen (MAS, 2007; Vandenbroeck, 2014). Deze bevindingen echter, hebben nog niet geleid tot een mentaliteitswijziging in de hoofden van veel burgers, onthaalouders en beleidsmakers. Kinderopvang blijft voor veel mensen een puur economische functie dienen.

Bij de gezinnen die we ontmoetten zien we dat **de helft geen beroep doet/deed op kinderopvang**. Dit strookt met de vaststelling uit andere onderzoeken dat er een omgekeerd evenredig verband bestaat tussen het behoren tot een gezin met een lage sociaal-economische status en het gebruik maken van kinderopvang. Kinderen die behoren tot deze gezinnen profiteren dan ook beduidend minder van de positieve effecten van deze vorm van dienstverlening (MAS, 2007 ; Vandenbroeck,2014).

De gesprekken geven ons een zicht op **wat ouders beïnvloedt in het al dan niet gebruik maken van kinderopvang**. We onderscheiden hierbij verschillende motieven.

Meest in het oog springend is de perceptie omtrent het brengen van je kind naar de opvang. **Ouders zien vooral de economische functie van de kinderopvang**, de pedagogische en sociale functie (waaraan academici veel belang hechten) worden weinig gezien. De meeste respondenten lijken het zelfs 'niet gepermitteerd' te vinden om je kind naar de opvang te brengen wanneer je geen werk hebt.

R: *'Je koopt geen kinderen om ze hele dagen in opvangs te steken.'*

R: *'Als je niet gaat werken, zorg je zelf voor je kind.'*

R: *'Je kind naar de opvang doen als je geen werk hebt, het is dat je te lui bent om er zelf voor te zorgen.'*

R: *'Laat die plaatsen in de kinderopvang aan de mensen die werken, er zijn er nu al te kort.'*

R: *'Dat steekt haar kind in de opvang, en dan een beetje op het gemak in stad rondtjoolen,ewel ze moest beschaamd zijn. Ik pak de mijne overal mee, overal, altijd.'*

Wantrouwen ten aanzien van diensten en voorzieningen zien we bij een aantal mensen ook opduiken wanneer het over kinderopvang gaat.

R: *'Ik denk dat zij iets gedaan heeft met kind, ik weet niet. Het was ook een vreemde hé die onthaalmoeder. Hij was eens een week thuis geweest, en ik moest hem dan terugdragen en hij had een gruw van die vrouw. Hij begon al te wenen als we de deur naderden. '(...) Zij zei dat hij zo stout was en niet te doen was met andere kinderen, maar als ik hem zie bij kindjes is hij lief. Ik geloof niet wat ze zegt. Zij heeft er iets mee uitgestoken. Als een kind iemand niet moet hebben, moet dat toch een reden hebben.'*

R: *'Ik ken onthaalmoeders, en ze pakken alleen die kindjes die heel braaf zijn en slapen. En dan zitten ze zelf naar TV te kijken terwijl ze voor die kinderen zorgen. Het is zo niet moeilijk hé.'*

R: *'Je moet toch opletten wat je zegt hé met een onthaalmoeder. Want ik had al eens raar gevaren in de tijd, met een onthaalmoeder in Menen. Ik had aan haar gevraagd om als ze eens wat restjes had van eten ofzo om dat mee te geven met mij, ik had haar verteld dat ik het niet zo makkelijk had. En wat heeft zij dan gedaan? Achter mijn rug gebeld naar Kind en Gezin, en gezegd dat ze zich zorgen maakte, dat ze dacht dat ik geen eten had voor mijn kind enzo. En dan heb ik de flikken aan de deur gehad. Dat was toen ik woonde bij de papa van X.'*

Het probleem **'geen plaats in de opvang'** wordt dan weer aangehaald door ouders die wel overtuigd zijn gebruik te willen maken van deze voorziening.

R: *'Van mij, het is ambetant, ik heb geen opvang. Het is overal volzet en het eerste komt maar vrij in juni.'*

R: 'Het is al volzet, allemaal, en ik ben zelfs samen met CKG aan het kijken voor Felies, dat is zo een organisatie voor onthaalmoeders, en' ik sta daar op de wachtlijst.'

R: 'Mijn man en ik moeten elk om de beurt naar de Nederlandse les gaan, want we hebben niet elke dag opvang voor x. Zo leren we minder snel, maar goed, we kunnen hem toch niet alleen laten...'

Hoewel **de kostprijs** van kinderopvang voor mensen met zeer lage inkomens beperkt is wordt deze toch door verschillende ouders genoemd als reden om geen gebruik te maken hier van.³³ Soms lijkt het alsof mensen geen correcte info hebben over de exacte kostprijs. Ze geven aan dat het 'veel' kost, maar kunnen vaak geen concrete bedragen noemen.

R: 'En ook financieel is dat ook niet makkelijk. Je moet al rekenen, hoeveel ga ik verdienen, hoeveel ga ik moeten betalen – het moet nog de moeite zijn dat je werkt ook.'

Een aantal ouders geeft aan wel gebruik te willen maken van de kinderopvang, maar verduidelijkt terzelfdertijd dat het **geen antwoord biedt op hun specifieke noden**.

R: Maar ja, ik kon daar niets aan doen; ik vond ik nergens opvang voor mijn kind. Het was niet dat ik niet wilde werken é. De crèche in Ieper dat was geen optie hé, te ver en ook ik moest soms al beginnen om vier uur 's morgens ofzo.'

R: 'Er bestaan hier ook geen crèches of onthaalmoeders waar de kinderen kunnen slapen. Dus dat gaat niet met die ploegen.'

R: 'En ook, het werk paste ook niet altijd. Ik moest soms enkele dagen gaan, dan weer niet; dat gaat niet met de opvang – eens wel en eens niet.(...) Ik zou dan moeten betalen ook als ik ze daar niet naartoe deed. Ik werkte niet genoeg, dus...'

Bij enkele gezinnen zien we dat **opvang in het informele netwerk** verkozen wordt boven de formeel georganiseerde opvang.

³³ Vanaf 01.05.2015 geldt een minimumtarief van 5 euro/dag (voorheen : 1.56 euro/dag). In bepaalde gevallen kan hierop nog vermindering toegekend worden, met tussenkomst van het OCMW.

R : ‘Nee nee, gewoon mensen die wij kennen en waar wij de kinderen mogen brengen. Die doen dat gratis voor ons, maar we geven wel iets uit beleefdheid natuurlijk.’

4.2.3.3 Het opvoedingsgebeuren

Het eigen verleden

Een eerste opvallend gegeven is de **zware rugzak** die veel **ouders** te torsen hebben, vanuit een eigen belast opvoedingsverleden. Vijf mama’s en één papa werden als kind/jongere geplaatst in een voorziening voor bijzondere jeugdzorg. Bij twaalf mama’s en vier papa’s wordt duidelijk uit het verhaal dat ze zelf zijn opgegroeid in een situatie van generatiearmoede. Mogelijk zijn dit er nog meer, niet iedereen vertelt alle gegevens over zijn verleden in een eerste én eenmalig gesprek.

Bij deze respondenten komen twee zaken sterk terug: **het zelf beter willen doen voor de kinderen én de nooit aflatende angst om kinderen ‘afgepakt’ te worden.**

R : ‘Dat is ook vermoeiend, altijd denken hoe ik het moet doen om alles voor hem perfect te doen’.

R : ‘Ik wil hem heel graag een gelukkige jeugd geven. Dat heb ik zelf niet gehad, en ik wil dat wel voor X. Maar het is niet makkelijk met de papa.’

R : ‘We drinken niet, we doen wat we moeten doen, we geven extra veel liefde aan onze kinderen ; alles omdat ze het beter zouden hebben dan dat wij het hadden. Ik denk dat we het soms te perfect willen doen, dat is soms lastig.’

Opvoedingsvaardigheden en opvoedingsondersteuning

De **opvoedingsvaardigheden** van ouders zijn **zeer verschillend**. Het lijkt erop dat de eigen voorgeschiedenis, de eigen mogelijkheden, de levensomstandigheden van ouders ‘opvoeden’ vaak tot een moeilijk proces maken. Vaak horen we verhalen over **onmacht** bij het opvoeden van kinderen. Soms zien we ook hoe de **zeer moeilijke omstandigheden waarin mensen**

leven (materiële tekorten, ziekte, relationele moeilijkheden....) het moeilijk maken om vasthoudend en consequent te zijn in het opvoedingsproces.

R : 'Zie je, je kan daar niets mee doen met dat kind; zie je hij lacht ermee, heel zijn vader, niet te doen.'

R : 'Ja maar, ik ben al een beetje strenger dan vroeger hoor. Ik moet ik voor mama en papa spelen hé, ik kan niet anders. Vroeger was de kleine eigenlijk een beetje baas over mij, maar dat kan niet zijn hé. Ik gaf vroeger altijd toe, maar nu niet meer. (...) Het is hard werken hé, maar ik krijg ook veel knuffels he (...) Hij maakt soms ook een beetje baas over mij, ik moet het eerlijk zeggen.'

Als interviewer konden we in bepaalde gezinnen observeren **hoe kinderen eigenlijk 'boven' de mama staan**, en heel goed weten welke 'truukjes' (huilen, schreeuwen, slaan...) in te zetten om mama tot toegeven te bewegen. Het feit dat de mama's op dat moment in een gespreksituatie zitten maakt het er uiteraard niet makkelijker op om consequent te blijven naar een kind dat dreigt het gesprek onmogelijk te maken; toch lijkt het erop dat het hier gaat om een patroon dat zich vaak herhaalt binnen deze gezinnen.

In verschillende gezinnen ontmoeten we kinderen die **bijzondere noden** hebben en waarbij het opvoeden dus zeker niet vanzelfsprekend is.

R : 'X, dat is iedere dag herhaling. Ik moet alles zeggen tegen hem: heb je u gewassen, heb je uw gezicht gewassen. Hij pakt al drie jaar medicatie tegen epilepsie, ik moet elke dag vragen of hij die genomen heeft. Hij is niet zelfredzaam. Hij kan de straat niet alleen oversteken, hij vergeet vanalles. Hij kan zijn poep nog niet afkuisen zoals het moet. Elke dag zijn het ook nog uitwerpselen in zijn broek, voor een kind van 11 jaar. Hij heeft een mentale leeftijd van 4 à 5 jaar. Hij heeft vanalles geërfd van de papa en ik: hij heeft ADD, zwaar epileptisch gestoord, dyslexie, dyscalculie. Epilepsie heeft hij van mij geërfd. ADD van zijn papa.'

R: (over zijn dochter van 9 jaar)'Ja, omdat zij nog altijd in haar bed plast. Voila kijk, dat is het probleem. Dat is allemaal nat, dat is allemaal kapot, dat is geen avance. Ik heb al drie nieuwe matrassen gekocht sedertdien. Ik heb al vijf zes pyjama's moeten kopen. Kijk hier die mand (wijst naar overvolle wasmand) dat is een toren hoog, maar het grootste deel is al van haar.'

Maar, ben al content op dit moment, allee, k ga hout vasthouden, vroeger was het nog veel slechter. Ze piste waar ze zat in school. Ze liet het lopen in de klas, dat de juffrouw zei van ‘we kunnen daarmee niks doen, andere kinderen zien dat...’

Enkele gezinnen hebben ervaring met **opvoedingsondersteuning door professionelen**. (wordt ook verder uitgediept in cluster 2, ‘beleving van hulpverlening’) De beleving hiervan is doorgaans positief, zeker bij de mama’s. Eén papa laat de begeleiding toe, maar wenst er zelf niet aan deel te nemen.

R :’ Ze zeggen dat mijn man moet minder streng zijn en ik moet harder worden. We moeten een beetje meer aan het zelfde zeil trekken. Mijn man zit er niet echt bij hé aan tafel, hij loopt daar wel een beetje rond, ze kennen hem al. Ik heb zelf die begeleiding gevraagd, omdat ik daar niet kon blijven tussen staan, in die conflicten tussen mijn zoon en mijn man. Ik stond altijd tussen twee vuren, maar ik koos eigenlijk altijd de kant van de kinderen en sloot mijn man buiten. En nu moeten we leren om meer samen te werken. Maar het is nog niet helemaal opgelost.’

Eén mama begon vrijwillig met opvoedingsondersteuning maar belandde via dat kanaal toch bij de jeugdrechter, zonder dat de begeleider haar hiervan op de hoogte bracht. Dit verhindert deze mama niet om achteraf alsnog nog vertrouwen te stellen in de hulpverlening.

R : ‘Jong zijn, vele vragen hebben, van niet veel weten...., ik ben daar vrijwillig mee begonnen met die begeleiding. Maar later is het me dan verplicht opgelegd geweest door de jeugdrechter. X heeft onder de jeugdrechter gestaan. Aanleiding was een toenmalige vriendin, die bij mij logeerde, terwijl er werken bezig waren in haar huis. Wat ik niet wist, is dat zij een heel groot strafblad had. Die begeleidster van CKG kende die vriendin van vroeger, die had haar als kind begeleid. Zo heeft die begeleidster aan de alarmbel getrokken bij de jeugdrechter, zonder daarover iets te zeggen aan mij. (...) Plots kreeg ik een aanmaning om naar de jeugdrechter te gaan. Op dat moment woonde die vriendin al niet meer bij mij; en gelukkig zo ben ik X niet kwijt geraakt. De uitspraak van de jeugdrechter was dan : één jaar verplichte thuisbegeleiding. ‘

Rolpatronen: opvoeden als vrouwenzaak

Hoewel in verschillende gezinnen een papa aanwezig is, lijkt de ouderlijke verantwoordelijkheid toch in zeer grote mate op **de mama** te berusten.

R : 'In het weekend is papa wel thuis, maar dan slaapt hij graag lang uit en is graag op zijn gemak, wat normaal is als je zoveel uren klopt.'

R : 'Ik heb acht kinderen, maar ik heb er soms negen hoor; ik wil maar zeggen: ik moet hem ook in het oog houden hoor, dat hij niet teveel drinkt, dat dat niet uit de hand loopt met zijn streng zijn op de kinderen... Ik moet toch veel dingen in het oog houden.'

'Het beste willen voor de kinderen'

Verschillende malen horen we in de gesprekken hoe ouders willen **compenseren** bij de eigen kinderen **wat ze zelf zijn tekortgekomen** in hun jeugd. Grenzen stellen aan kinderen is van daaruit ook vaak een moeilijk gegeven. Ouders geven aan dat dit sterker speelt naarmate de kinderen ouder worden. Dit gegeven wordt in de literatuur ook benoemd met de term 'gevoelskloof' (Spiesschaert, 2005). Vanuit een enorme drang om 'erbij te horen', én een erg gekwetste binnenkant ten gevolge van eigen ervaringen van uitsluiting, wordt overgegaan tot consumptiegedrag dat niet in overeenstemming is met het voorhanden zijnde budget. Schuldtoewijzing door mensen met weinig kennis over leven in armoede is vaak een onmiddellijk gevolg, wat op zijn beurt opnieuw uitsluiting teweegbrengt en dus de 'kloof' tussen arm en niet-arm vergroot.

R : 'Hoe ouder ze worden, hoe meer ze zien, van alles rond hen, op school en al. En dat willen ze dan ook natuurlijk. Als ze kleintjes zijn, zijn ze daar minder mee bezig.'

R : 'Maar ze hebben hier niets tekort, integendeel, ze hebben veel te veel. Ik krijg onder mijn voeten van mijn ma en van iedereen omdat ik al zoveel heb uitgegeven voor Sinterklaas. Maar ik zeg: ik heb vroeger niets kunnen geven, kwam in alles tekort, nu heb ik het goed financieel, waarom dan niet veel geven aan mijn kinderen.'

Beperkt netwerk

We zien **weinig ondersteuning vanuit het familiaal netwerk** in de opvoeding. Vaak is dat netwerk er niet, of is het in die mate beschadigd dat men er geen beroep meer kan/wil op doen. Een oppas in huis halen om er zelf even tussenuit te kunnen is in de meeste gezinnen waar we kwamen niet aan de orde. ‘Te duur’ en ‘geen vertrouwen’ worden hier als redenen genoemd. Er lijken zeer **weinig mogelijkheden te bestaan om de opvoedende rol eventjes te kunnen ‘op pauze’ zetten** als ouder.

R :’ Ik zou daar niet willen mee afkomen hoor naar het OCMW, met te zeggen dat we een oppas nodig hebben, bvb. 20 euro voor een avond.’

R : ‘Ik heb toch geen vertrouwen daarin als er anderen kijken voor de kinderen, die je niet kent. Gelijk een kinderoppas van de bond, ik zou daar niet van moeten weten. Als we de kinderen hier achterlaten bij X (schoonzus van 16 jaar) denk ik nu al dikwijls: zou ik niet beter een camera plaatsen?’

R :’ Eén uitzonderlijke keer heb ik ze weggedaan om naar het toneel te gaan, anders is ze altijd bij mij. Ik ben gezegd geweest door mijn moeder : ‘Je kan kinders maken, je kan er ook voor zorgen’. Dat blijft toch draaien in mijn hoofd. Ik durf ze dus ook niet zoveel naar mijn moeder doen...Ik kan wel zeggen dat dat soms, zeker vroeger als ze kleiner was, echt lastig was en dat ik soms eens dacht van ‘was je vader hier maar en kon hij maar eens kijken’. ‘

4.2.3.4 Ervaringen met de school

Tijdens de gesprekken kregen we slechts in beperkte mate zicht op hoe de kinderen zelf het schools gebeuren beleven. Dit heeft met verschillende zaken te maken. Gezien de leeftijdsgroep waarop we doelden (kinderen van 0 tot 3 jaar), kwamen we in veel gezinnen waar nog geen enkel kind schoolgaand was. Waar dit wel het geval was, ging dit meestal om kleuters. In sommige gezinnen waren er ook lagere school kinderen, maar in die gevallen gaven de ouders er veelal de voorkeur aan om het gesprek te laten plaatsvinden tijdens de schooluren, omdat ze dit zelf haalbaarder vonden. Echt zicht krijgen op hoe kinderen uit

gezinnen in armoede het schoolgebeuren beleven zou dus bijkomend onderzoek vergen. De info die we hier weergeven, vertrekt **hoofdzakelijk vanuit het perspectief van de ouder(s)**.

Negatieve herinneringen, negatieve ervaringen

De kijk op school en onderwijs is voor heel wat **ouders** sterk gekleurd door hun **eigen negatieve ervaringen in het verleden**.

Deze hangen zowel samen met een **gebrek aan betrokkenheid van hun eigen thuiscontext** op de school ; alsook met **stigmatiseringsprocessen binnen de school** zelf.

R : 'Het is wel belangrijk voor de kinderen dat er iemand achter je zit hoor, want ik weet dat uit eigen ervaring. Bij mij was er daar niemand mee bezig met die school, en dan kom je ook nergens. Want als je zelf jong bent, beseft je het belang daar niet van. Als ik thuiskwam zonder boekentas, of mijn huiswerk niet maakte, of niet op tijd op was voor school... niemand die daar naar kraaide. Ik beklag dat nu heel erg dat ik daar niets van gemaakt heb, maar het is eigenlijk mijn schuld niet. Het is nodig dat een volwassene je op het belang wijst daarvan.'

R : 'Er is nooit achter ons gekeken geweest. Ik heb niets bereikt op school. Ik ben geweest tot tweede/derde jaar; en dan deeltijds en leercontract... Er was niemand die daar achter ons stond of dat belangrijk vond. Maar ik ben wel heel goed met mijn handen, als iemand iets toont dan kan ik het direct. Maar ik heb natuurlijk geen diploma...'

R : 'Ja, ze wisten dat ik uit geen normaal gezin kwam; overal waar ik kwam wisten ze dat ik al uit zoveel verschillende scholen kwam; en ik bleef nooit ergens lang, op de duur wisten ze dat al dat ik weer niet lang zou blijven. Je kunt zo nergens houvast vinden.'

R : 'Ik werd gepest en uitgelachen omdat ik niet goed meekon met de lessen in de gewone school. Ik ben dan daarachter naar de school van MPI X geweest, dat was beter.'

Wat betrokkenheid betreft op het schools gebeuren van hun kinderen, merken we dat de ouders waarmee we spreken dit echt goed willen doen. We zien hoe alle ouders, zonder

uitzondering, **belang hechten aan de school** en dit ook ervaren als iets heel belangrijk om ‘het in de toekomst beter te hebben’. Ouders volgen het schoolgebeuren van hun kinderen op, elk op hun eigen manier.

R : ‘Voor het rapport ga ik minder, omdat dat ’s avonds is en dat ik dan met de kinderen zit. Maar anders, als er iets is met de kinderen ik volg dat wel goed op en ik ben daar nauw in betrokken. Ik vraag dagelijks aan de kinderen hoe het is, en als ze met een opmerking zitten ga ik dat direct in de agenda noteren en dan geven zij daar een antwoord op. Dus de communicatie met school verloopt via de agenda. Ik doe dat niet op een brute manier, maar gewoon beleefd vragen hoe dat iets komt en of er een oplossing kan worden gevonden. ’

R : ‘Ik heb dat gevraagd op school, omdat ik zag dat X niet zo rap is in zijn spreken, en met de kleuren en al. En nu is er elke week iemand die zich daar mee bezighoudt en oefeningen doet met hem enz. Ook rond dat tuitje, dat dat niet goed is voor zijn tandjes en al, zij zijn daar ook mee bezig. (...) Het is twee keer in de week een uurtje dat ze kijken ervoor. Ik heb dat wel zelf gevraagd.’

R : ‘Hier hebben ze elke week een rapportje mee, en ik kijk daar goed naar. Hij moet zijn best doen. Als het goed is haalt hij het snel zelf uit, en als het slecht is moet ik er zelf achter vragen. Als het slecht is, moet hij het ook nog eens aan papa tonen; dat doet hij niet graag hoor want hij krijgt dan ook nog eens van hem onder zijn voeten. Maar ik zeg het: hij moet zijn best doen. Niet alleen voetballen é, ook zijn huiswerk maken.’

De inzet van ouders is niet steeds conform aan **hoe de school kijkt** naar ‘goede betrokkenheid’, waardoor veel van deze inspanningen ook niet gezien of gewaardeerd worden door de leerkrachten. Vaak gaat het hier om de ouders die wegblijven op oudercontacten. Ouders geven een aantal beweegredenen aan om hier niet naartoe te gaan.

R : ‘Kijk, de éne zit op school in leper, de andere hier in Vlamertinge. Dat is allemaal op dezelfde moment dat oudercontact. Ik zeg simpelweg, ik ga naar geen één van de twee, want anders is de één kwaad van ‘je bent niet naar mij gekomen en wel naar hem...’.’

R : ‘We weten al vooraf welk liedje er zal gezongen worden, het is toch altijd hetzelfde, al de dingen die niet goed zijn. Daarvoor ga ik niet.’

R : *'Ik geraak hier niet gemakkelijk weg voor die rapportbespreking. Dat is hier druk in huis na vier uur, ik kan toch niet heel de boel in plan laten voor dat rapport.'*

R : *'Volgende week is het oudercontact op school, en ik ben ook uitgenodigd, maar mijn ex gaat daar ook zijn. Ik durf daar niet naartoe, echt niet.'*

Waar het gaat om **stigmatiseringsprocessen** binnen de school, horen we meermaals hoe ouders merken dat deze zich nu **opnieuw voordoen bij hun eigen kinderen en/of in hun huidige contacten als ouder met de school van hun kind.**

R : *'De juffrouw van het eerste leerjaar, ik ben er niet echt aan. Als ze ziet dat je niet zo goed meekan, moet ze je niet meer zo hebben. Twee weken voor ik moest gaan voor het rapport van X, kwam hij wenend thuis met de boodschap dat hij moest blijven zitten. En de juffrouw was dan nog kwaad dat hij dat verteld had aan mij. Ik was kwaad op de juffrouw dat ze dat vooraf had gezegd aan X, terwijl hij nog proeven moest doen, en ik zei dat tegen haar. Ze antwoordde: als het niet wel is, moet je maar veranderen van school.'*

R : *'Ze schrijft heel graag met rood in de agenda, constant het negatieve benadrukken, nooit het positieve. Daardoor zegt X (zoon, 8 jaar) ook snel van zichzelf dat het niet goed is. Zijn zelfbeeld gaat daardoor naar beneden.'*

R : *'Hij (kleuter, 3 jaar) wordt dikwijls gestraft, vooral van die éne juffrouw. Het is altijd iets, hij staat bijna altijd apart als ik hem ga halen omdat hij gestraft is. En ze zegt dat dan met alle mama's erbij dat hij gestraft is en waarom. Het is altijd op hem. Maar ja, van wat is dat dan bvb. ? Vorige week zei ze dat hij gespuugd had op de grond. Maar dat is omdat wij dat hier ook doen als we onze tanden poetsen, ik vind dat.... Ik vind dat wel beschamend ten opzichte van de andere mama's. Ze zegt dat dan waar alle moeders bij staan, hupla, tis weer de mijne. Of hij heeft niet willen eten. Nochtans het is eigenlijk een doodbrave. Nochtans de andere kinderen hebben hem graag hoor, en die andere juffrouw ook. Maar die éne juffrouw....'*

Eén respondent verwoordt **het belang van de leerkracht op groeikansen** mooi in volgend citaat:

R : 'Wel die zag gelijk iets in mij dat de andere niet zagen. Die was gelijk de enige van alle leraars die op een normale manier met mij omging, zonder mij te veroordelen, of zonder zo te kijken van 'ze is hier hoor'. Dat laatste gevoel had ik bijna bij alle andere leerkrachten. Bij heel veel leerkrachten vloog ik telkenmale buiten, maar pas, op mijn gedrag was ook niet te doen hé. Maar bij die leraar muziek deed ik dat allemaal niet hé. Ik zing ook graag, en hij heeft dat talent in mij gezien ; hij heeft me ook gevraagd om alleen te zingen voor de klas en hij begeleidde mij op de piano. Ik had daar heel veel deugd van. Maar bij andere leerkrachten, ik was zo vaak met dingen niet in orde.'

Match school-thuis : geen evidentie!

De relatie tussen school en ouders is in veel gevallen eerder negatief gekleurd. Meerdere respondenten vertellen dat ze 'zich klein' voelen wanneer ze in contact komen met school/leerkrachten. De stap naar oudercontact is voor veel ouders een moeilijke stap. Ouders uiten ook de indruk dat leerkrachten niet weten wat het betekent om in moeilijke omstandigheden te leven. Zo vragen ze de kinderen de dag ervoor om bepaalde zaken mee te brengen naar school (vb. voor de knutsel-les); waarbij het niet voor iedereen evident is om dat onmiddellijk bij de hand te hebben of te kunnen halen. Kinderen krijgen dan soms op hun kop omwille van 'niet in orde zijn'. Ouders hebben ook vaak het gevoel dat 'hun' kinderen anders bekeken worden door de leerkracht, omwille van hun thuissituatie.

We horen in verschillende verhalen hoe '**veranderen van school**' vaak een gevolg is van het feit dat ouders zichzelf/hun kind niet begrepen voelen in de school in kwestie. Sommige kinderen deden van daaruit soms al heel wat scholen aan.

R : 'Hij is begonnen in school x. Hij kwam naar huis met bulten, beten , klauwen.... En ik daar naartoe, en ik kreeg als antwoord: dat zijn kinderen hé. En dat bleef maar duren, tot hij naar huis kwam met gescheurde broeks en al... Ik was dat beu. Na tweede kleuter heb ik gezegd, het is nu genoeg.'

R : 'Ze is sedert vorige week van school veranderd. Ze werd gepest en geterroriseerd, en mijn zus en ik hebben samen gekeken hoe we dat konden oplossen.'

In sommige verhalen horen we ook **zaken die maken dat ouders wel een goed gevoel hebben** over het contact met de school :

R : 'Ja, ze zijn altijd allemaal heel vriendelijk tegen mij, ze zeggen allemaal vriendelijk goeiedag, ook de directeur.'

R : 'Een hele goede directrice. Je kan daar tegen babbelen, als er iets is je mag gaan. Als er pesten is, ze doet eigenlijk iets daaraan. Echt waar. Als je gaat en je zegt iets over pesten, zegt ze 'we gaan dat bekijken' en met het eerste oudercontact, waar dat alle ouders en kinderen bij zijn, zegt ze : 'ik kan hier geen pesten in mijn school verdragen; ik wil hier geen pesterijen meer zien/horen'. Echt waar.'

Huiswerk

Huiswerk voelen veel ouders aan als een struikelblok. Ze willen helpen, maar voelen zichzelf vaak onmachtig en onkundig om dat te doen. Ze ervaren dit als zeer frustrerend, omdat ze weten dat dit in het belang van hun kinderen is. Meerdere ouders zijn uitdrukkelijk vragende partij naar ondersteuning bij het huiswerk. Enkele onder hen hebben reeds ervaring met begeleiding aan huis door De Katrol³⁴. Dit wordt zeker gewaardeerd, maar te kort bevonden. Het opzet van Katrol is een tijdelijke begeleiding, waarbij ouders zelf kunnen aanleren om huiswerk te begeleiden. Ouders geven aan dat dit voor hen 'te hoog gegrepen' is en zij nood hebben aan blijvende ondersteuning. Huiswerkklassen, zoals tot vorig jaar georganiseerd in CC 't Perron vinden ouders minder comfortabel omwille van vervoersproblemen. Wie naar de huiswerkklas gaat, kan niet met de bus naar huis en is dus aangewezen op eigen vervoer.

³⁴ 'De Katrol' biedt studie- en opvoedingsondersteuning aan huis aan kinderen uit kwetsbare gezinnen. De dienstverlening wordt verstrekt door studenten onder begeleiding van een ankerfiguur (professional).

R : 'Ik weet nu al dat ik X ook niet zou kunnen helpen bij zijn huiswerk. Ik ben geen domme, maar van rekenen en taal en al die dingen...'

R: 'Mijn dochter zegt het zelf: "ma, jij zijt een buso-kindje dus jij kunt toch niet helpen". En het is ook zo.'

R : 'X zou al eens afkomen met huiswerk, met wiskunde ofzo, en dan denk ik van oei oei oei, ik zeg hem 'jongen , je weet dat je moeder daar geen verstand van heeft' – probeer het, probeer het... maar ik kan hem niet helpen. Met lezen kan ik nog een beetje helpen, maar zeker niet met wiskunde.'

R : 'Mijn man is analfabeet, dus die kan bij niets helpen. Ik ben zelf ook niet naar een gewone school geweest. Dus ik wil wel mijn best doen, maar ik kan zeker ook niet overal bij helpen. '

R: (over begeleiding door Katrol) 'Ik vond dat supergoed. Je was op je gemak, ze waren heel erg vriendelijk. Alles wat ze vroegen, X deed dat. Dat was eigenlijk echt een ervaring voor hem.'

Naar school gaan kost geld

Het probleem van 'schoolkosten' komt slechts beperkt aan bod in de gesprekken. Vermoedelijk is dit omdat in de meeste gezinnen de kinderen nog in het kleuteronderwijs zitten, in het lager en het middelbaar nemen deze kosten beduidend toe en wordt het dan ook meer een item voor de gezinnen. Voor een aantal gezinnen is het toch iets waar ze nu al mee worstelen. Wat absoluut niet kan voor de ouders, is dat kinderen zelf aangesproken worden op onbetaalde rekeningen, of hierdoor bepaalde zaken (vb. eten) niet meer krijgen op school. Verschillende malen wordt aangehaald dat gemeenschapsonderwijs een pak goedkoper is dan katholiek onderwijs. Dat daarnaast ook nog eens busvervoer georganiseerd wordt in het gemeenschapsonderwijs, maakt dat veel ouders bewust voor dit soort onderwijs kiezen.

R : 'Soms is het wel heel duur als je alles ineens moet betalen. Ochtendopvang, avondopvang, als je gaat werken komt dat daar allemaal bij.'

R : 'Ik ben begonnen met warm eten op school, maar wij konden dat niet betalen. In de school van de kinderen van mijn zus is dat wel goed. Die mogen gratis eten op school, in school X, dat komt daar uit een speciale kas ofzo. En in school Y krijgen ze ook gratis eten, maar ze moeten er iets voor doen, eten opscheppen en zo, afruimen....; en dan krijgen ze een bord eten. Wat ik heel goed vind, zo leren ze dat je iets moet doen om iets te krijgen. (...)

R : 'Ze zeggen altijd: school moet betaalbaar zijn voor iedereen. Maar ik heb nu al af en toe een maand dat ik zeg, foert, ik ga dat hier moeten laten liggen, het zal voor volgende maand zijn. Het is niet voor iedereen betaalbaar he.'

R : 'En mijn zoon komt dan thuis van: ik ga niet meer mogen meezwemmen, want je hebt het zwembad nog niet betaald. Dat ze dat rechtstreeks met mij bespreken, en niet met dat kind.'

4.2.4 Dimensie gezondheid

De sociale gradiënt betreffende gezondheid is een gekend en sterk gedocumenteerd gegeven binnen de literatuur. In de omgevingsanalyse konden we enkel algemene bevindingen meegeven vanuit de Belgische gezondheidsenquête. Hierin zagen we significante verschillen op vlak van **gezondheid en welzijn, gezondheidsgedrag en leefstijl** en **gebruik van gezondheidsdiensten** naargelang opleiding. De analyses van de kwalitatieve gegevens bevestigen heel wat van de bestaande bevindingen.

Doorheen alle gesprekken stellen we vast dat er veel **meer gezondheidsklachten van de ouders op tafel** komen dan van de kinderen. In heel wat gezinnen geven ouders fier aan dat de kinderen 'kloek en gezond' zijn. Gezondheidsproblemen bij de ouders gaan zowel over fysieke als mentale klachten. Gezondheidsproblemen bij de kinderen zitten vooral op het vlak van 'problemen met de luchtwegen' en 'ADHD en hyperactiviteit'.

Daarnaast bevroegen we **voedings- en leefgewoontes** van de gezinnen. De thema's leefstijl (roken, drinken, drugs) en voeding zijn niet zo evident bespreekbaar. Een aantal zaken met betrekking tot deze topics komen echter terloops aan bod in het gesprek en geven ons op die manier toch informatie. Enkele uren bij de mensen aanwezig zijn zorgt soms ook voor zinvolle observaties.

4.2.4.1 Gezondheid en welzijn

4.2.4.1.1 Fysieke klachten

Wanneer we peilen naar fysieke gezondheid, komen heel wat diagnoses aan bod. Een aantal problemen zien we terugkeren bij **verschillende respondenten**:

-Rug- en knieproblemen : we horen dit vooral in het verhaal van de papa's. Behandelingen bij kinesist en 'kraker'³⁵ zijn duur, behandeling bij de huisarts is veelal goedkoper. Inspuitingen worden om die reden vaak geprefereerd op andere behandelingen, hoewel mensen aangeven dat ze daar wel zouden willen gebruik van maken *'omdat ze weten dat het goed is'*.

R : 'Want na de zwangerschap heb ik enorm veel last gehad van mijn bekken en van mijn rug, dus zo is mijn ziekte altijd verlengd geweest. Ik was al in ziekteverlof van voor de bevalling, dus nu is dat in totaal al meer dan een jaar en zit ik dus op invaliditeit.'

R : 'Sedert dat accident en dat rugletsel is het niet meer mogelijk om te gaan poetsen. Ik heb al alles gedaan, ook rugkliniek en al. En dan met piekuren ja, ze kunnen dat een beetje stilleggen, maar dat is niet goed want je gaat je overdoen. En het komt altijd weer terug.'

R : 'Ik sukkel met mijn knie, slijtage aan het kraakbeen. Er zijn er die zeggen dat dat komt door gewichtheffen.'

-Epilepsie: twee papa's, één mama, één kind vermelden deze klacht. Ze worden allen medicamenteus behandeld hiervoor, en geven aan dat de ziekte een belangrijke invloed heeft op hun leven. Eén van deze ouders is hierdoor werkonbekwaam.

-Gezondheid van het gebit: hierover wordt veelal niet uitdrukkelijk gesproken tijdens het interview, maar we observeren meermaals een opvallend slecht gebit bij ouders.

-Hartproblemen en obesitas: bij één (alleenstaande) vader is dit een zeer ernstig probleem, waardoor hij blijvend werkonbekwaam is. Ook de gewone huishoudelijke taken opnemen lukt hem niet meer.

³⁵ Dialect voor 'chiropractor'

R: 'Ik heb een tikker die niet altijd wilt, kijk, ik pak hier per dag 14 pillen. Ik moet wel zien dat ik dat zolang mogelijk trek hier hé, want anders hebben ze niemand.'

Wanneer het gaat over de fysieke gezondheid van **de kinderen**, zijn **'aandoeningen aan de luchtwegen'** het meest voorkomend. Soms linken de mama's dat ook aan de woonomstandigheden.

R: 'Dat is zo hé in oude huizen. Maar daarvoor ben ik wel kwaad, want dat is slecht voor de gezondheid, en daardoor komen ze (de kinderen) dan wel heel de tijd ziek hé, door al die bacteriën.'

R: 'Mijn baby is veel verkouden omdat het hier vochtig is. Ik krijg daarvoor hoestsiroopflessen, dat kost veel geld.'

R: 'De jongste moet voortdurend puffers krijgen, probleem met de longen. Door die puffers komen ze wel hyperactief, dat is vervelend.'

4.2.4.1.2 Psychische klachten

Ook hier weer passeren tal van zaken de revue. Problemen met de geestelijke gezondheid lijken toch wel **in heel veel van de gezinnen aanwezig** te zijn.

Enkele opvallende 'lijnen':

-stemmingsstoornissen, depressies, suïcidaal gedrag: opvallend is dat deze zaken vooral voorkomen in de verhalen van de moeders. Dit wordt ook gelinkt aan de blijvende moeilijke omstandigheden waarin men moet leven.

R: 'Voordat ik de kleine had heb ik ook twee keer geprobeerd om er niet meer te zijn. Allemaal zaken van vroeger ... die weer naar boven kwamen (seksueel misbruik). Maar dat zou ik nu nooit meer doen, want de kleine is mijn grootste wens.'

R: 'Voordat wij in budgetbegeleiding waren, dat was niet te doen. Iedere keer die dreiging van deurwaarders. Ik was 'op en tende', ik zag dat helemaal niet meer zitten.'

R: *'Soms zelfs zo erg dat ik dood wil, maar ik doe dat dan niet hé. Mijn dochter ook hé, ze komt soms zeggen 'ik wil dood zijn, hoe moet ik dat doen mama'.'*

R: *'Ik denk dat ik misschien wel psychische problemen gekregen heb door mijn jeugd ofzo, ik ben er niet mee geboren; ze zeggen van 'je hebt dat gewoon gekregen door al je miserie'; maar zo zware borderline patiënt denk ik niet dat ik ben. Ik ken iemand die dat heeft, en die heeft ook een serieus alcoholprobleem, en dat heb ik dus niet hé.'*

Anderzijds is het ook opmerkelijk, en bewonderenswaardig, **hoe mensen soms heel goed in staat zijn hun mentaal evenwicht te bewaren**, niettegenstaande het leven in moeilijke omstandigheden.

R: *'Nee, ik ben zo geen stresskonijn, ik jaag me daar niet in op, want dat is toch geen avance. Ik heb nog nooit nie aan de drank of niets gezeten hoor. Mijn man is veel meer een zenuwpees hoor dan mij, hij jaagt hem in alles op. Een depressie, nee, ik laat dat zo ver niet komen. Ik trek me op aan mijn kinders, ik doe dat allemaal voor hen. Ik zou me nooit laten afzakken in een depressie, mijn kinders zijn mijn steun.'*

Over psychische problemen bij **kinderen** hebben we minder info. Toch enkele opmerkelijke zaken :

-een meisje van negen jaar, dat nog dagelijks bedplast en ook overdag nog niet 100% zindelijk is. Lichamelijke oorzaken werden reeds uitgesloten. Een andere behandeling werd nog niet overwogen of aangeboden.

-een kleuter waarvan de mama aangeeft dat hij 'getraumatiseerd' is ten gevolge van partnergeweld tussen de ouders

R : *'Hij was nog klein, maar hij heeft dat allemaal gezien als ik slagen kreeg. Dat kind is vergruwd.'*

-kinderen die 'zenuwachtig' zijn en waarvoor oplossingen gezocht worden in allerhande middeltjes.

R : 'X is wel goed gezond, al heeft hij wel last van zijn buik, maar dat is van de zenuwen. Hij heeft veel zenuwen. Juist gelijk ik. Hij is enorm zenuwachtig'.

4.2.4.2 Gezondheidsgedrag en leefstijl

Onder dit item proberen we een zicht te krijgen op gebruik van genotsmiddelen (roken, drinken, drugs); aandacht voor sport en beweging en voedingsgewoonten.

4.2.4.2.1 Roken, drugs & alcohol

We ontmoeten opvallend veel gezinnen waar één of beide ouders **roken**. Sommigen benoemen het ook als een belangrijk middel om te ontstressen.

R: 'Als ik echt niets te doen heb, of als ik helemaal 'tende' kom met de kleine, als me nerveus heb gemaakt; dan ga ik nog meer roken.'

Verschillende ouders geven wel aan dat ze het belangrijk vinden om niet te roken in het bijzijn van de kinderen. Ze roken buiten of in een andere ruimte. Bij sommige ouders (niet alle) is er zeker een bewustzijn van de gevaren, en bij velen ook uitgesproken de wil om ermee te stoppen weliswaar meteen gepaard met het gevoel dit niet te kunnen. Stoppen met roken tijdens de zwangerschap is geen evidentie.

R: 'Ik heb gezegd tegen mezelf, als ik een ander huis heb ga ik stoppen met roken. Ik zou zo graag stoppen, maar heb ik wel karakter genoeg?'

Over **druggebruik** horen we twee verhalen van gebruikende papa's, één verhaal van een gebruikende oudere broer. Hier zien we hoe de moeder met alle middelen probeert te verhinderen dat de kinderen hiermee zouden in contact komen. Voor één mama was het de doorslaggevende factor om bij haar partner weg te gaan. Die mag het kind nu nog zien, maar enkel onder haar toezicht, waarbij ze er streng toezicht op houdt dat hij niet onder invloed is in het bijzijn van het kind.

Betreffende **alcoholgebruik** zien we bij verschillende mama's een sterke aversie, en dit vanuit ervaringen met een vader en/of partner die problematisch dronk.

R : 'Mijn man was vroeger wel een alcoholgebruiker, maar sedert dat hij mij kent doet hij dat niet meer. Maar ik moet dat wel in het oog houden. Je moet de kat niet bij de melk zitten. Ik zorg dat er niet teveel drank in huis is, anders zou het mis kunnen gaan.'

4.2.4.2.2 Sport & beweging

Sport en beweging zijn niet aan de orde bij de ouders. Enkele ouders geven wel aan dat ze dit eigenlijk meer zouden moeten doen, maar er niet toe komen.

R: 'Ik zou eigenlijk moeten gaan lopen of gaan fietsen, maar ik heb er gewoonweg de fut niet voor, het komt er niet van. Ik zou het met twee moeten doen, dat er iemand is die me pusht.'

4.2.4.2.3 Gezond eten

Kennis en (opvoedings)vaardigheden

De literatuur leert ons dat vet-en suikerrijke voeding vaker voorkomt bij mensen en armoede. Ook obesitas komt meer voor bij deze groep.³⁶ De hulpverleners die we ontmoetten tijdens de focusgroep, voorafgaand aan de diepte-interviews, wezen op het belang van dit topic in de interviews. Hun ervaringen stroken sterk met de literatuurgegevens.

Tijdens onze contacten met gezinnen, stelden wij hier een **grote diversiteit tussen gezinnen** vast. Gezinnen waarbij bovenstaande zeker terug te vinden is, maar ook gezinnen die zeer veel belang hechten aan gezonde voeding en op dat vlak ook de nodige creativiteit aan de dag leggen om dat met beperkte middelen te realiseren. Sommige moeders maken er een erezaak van om gezond en vers te koken voor hun kinderen.

R : 'Ik ga heel bewust om met mijn geld, vooral in functie van de kinderen (ze zijn enkel in het weekend bij mama). Ik spaar geld voor het weekend en haal altijd groenten en fruit als de kinderen komen. Mijn dochter eet heel graag fruit, ik zorg dat er altijd fruit in huis is.'

R : 'Ah ja, ik maak graag eten, ik vind dat belangrijk. Het moet allemaal vers zijn van mij alle dagen. Alle dagen vers vlees. '

³⁶ Zie 3.6.

R : 'Nu x (zoontje) er is maak ik daar een punt van om elke dag te zorgen voor patatjes, groenten en vlees. Toen hij er nog niet was, keek ik daar zo niet naar. Nu eet ik ook gezonder sinds hij er is.'

Frisdranken zijn in de meeste gezinnen voorhanden en worden dagelijks gebruikt. Hier zien we vaak een bewustzijn van het feit dat 'dit niet gezond is', maar tegelijk ook een machteloos gevoel over hoe je kinderen hiervan weghoudt.

R: 'Ik heb dat geprobeerd dat hij altijd water zou drinken, maar dan heeft hij eens cola gedronken bij mijn zus, en dat is om zeep hé. Geef maar eens water als ze cola kennen, hij moet dat niet meer hebben. En hij moet toch drinken. Maar hij krijgt geen cola bij het ontbijt, dat niet.'

In andere gezinnen is de kennis onvoldoende aanwezig over gezond versus ongezond. Zo ontmoetten we een alleenstaande ouder, waar het erg fout leek te gaan op dit vlak. De kinderen dronken anderhalve liter frisdrank leeg in de loop van een uur. De respondent zei hierover:

'Maar deze frisdrank kan geen kwaad hoor, dat heeft de dokter gezegd. Er zit hier alleen maar natuurlijke suiker in, dus het is nergens slecht voor'. In datzelfde gezin zagen we dat het vieruurtje van de kinderen bestond uit plakjes charcuterie, die ze eigenhandig uit de koelkast haalden. 'Ze eten graag vlees. Als ik niet oplet heb ik hier na één dag niets meer voor op mijn boterham'. We zagen veel aandacht en een groot engagement naar de kinderen, maar tegelijk een gebrek aan kennis wat hem verhinderde in te schatten wat wel en niet OK is op vlak van voeding. Zo gaf een van de respondenten aan 'dat zijn kinderen geen groenten lusten, en het onmogelijk is om hen dat te doen eten. Dat ik alles probeer wat ik wil, het is geen avance.'

Gezond eten is duur

Quasi niemand klaagt over het hebben van onvoldoende voeding. Toch verwijst één mama naar een periode toen haar kindje zeer klein was, zij alleenstaand en met beperkt inkomen; waarbij ze haar **eigen maaltijden beperkte om voldoende te kunnen geven aan haar baby**.

R : 'Eens mijn kindje geboren was, had ik dan geld van de dop en van het ziekenfonds, maar het was heel krap, ik kwam echt niet toe dan. Ik deed alles wat ik kon om mijn facturen betaald te krijgen, maar ik moest ook zorgen dat ik eten had voor haar. Ik ging mezelf minder geven, gewoon om ervoor te zorgen dat ik eten had voor haar.'

Daarnaast krijgen we heel wat verhalen waaruit blijkt dat de respondenten **creatief** zijn om op een zo goedkoop mogelijke manier aan voeding te komen. Naast het benutten van de voedselbank worden kortingen in het oog gehouden, doen ze hun boodschappen in de goedkopere winkels en weten ze heel goed waar ze wat goedkoop kunnen krijgen.

R : 'Je kijkt een beetje wat je koopt, ik kom daarmee perfect toe. Ik koop ook niet het duurste van het duurste.'

R: 'We halen vleescollis in de Kleine Bassin in Mene, dat zijn mooie aanbiedingen. En het is lekker vlees. Zeven kilo vlees kopen, en zeven kilo gratis. Daar spaar je heel veel mee. We steken dat in de diepvries.'

Beperkte mobiliteit echter, dwingt mensen soms om zich te wenden tot **winkels in de buurt**, die een stuk duurder zijn dan de grote supermarkten.

R : 'Eén keer in de maand kunnen we met vrienden met een auto naar de Colruyt, en dan heb ik zeker voor 250 à 300 euro mee. De kleine boodschappen, gelijk charcuterie en al, dat koop ik dan hier in de slagerij in de buurt. Ook brood en vers fruit en al, dat haal ik hier in de buurt.'

Babyvoeding, en met name poedermelk voor baby's is duur. We horen dat mensen soms proberen om zo snel mogelijk over te schakelen naar andere voeding omwille van de kostprijs.

R : 'Of van die poedermelk, ik zou dat moeten blijven geven aan haar, maar ik doe dat niet hoor, dat kost veel te veel, en met andere melk gaat dat ook. Het kan wel zijn dat er daar iets goed in zit, maar zo gaat het ook.'

Eén mama laat haar kinderen **op school eten**. Ze heeft de indruk dat dat haar minder kost dan dat ze zelf elke dag boterhammen met beleg moet voorzien.

R : 'Nu heb ik beslist om mijn kinderen op school te laten eten, want ik moest altijd boterhammen halen en dat kost ook veel geld. Als ik ze op school laat eten, dan heb ik het gevoel dat dat minder kost.'

4.2.4.3 Gebruik van gezondheidsdiensten

We horen diverse positieve geluiden over een **goed contact met de huisarts**. Voor bepaalde mensen is deze figuur ook de opstap naar zorg op andere levensdomeinen.

R : 'Hij kent heel mijn verhaal hé, gelijk voor wie dat hij hier komt, hij zet zich altijd eens bij mij en vraagt hoe het is.'

R : 'Ja, het is een toffe, je kan daar iets aan vragen. Ja, gelijk van die poetshulp. Hij zegt van 'zeg eens aan die van het OCMW dat ze belt naar mij...' Ik zeg van ja maar, meneer dokter, je moet daar je tijd niet aan verliezen, maar hij zegt van zeg maar dat ze belt. Hij heeft al een paar keer gebeld hoor met het OCMW, hij zou nog strijden voor mij. Hij heeft gezegd dat ik die hulp moet krijgen, dat dat niet te doen is voor mij met mijn gezondheidsprobleem dat ik hier alles zelf moet doen.'

Betreffende de **betaalbaarheid van gezondheidszorgen** spreken we met de ouders telkens over de 'derdebetalersregeling'. Hierbij vallen enkele zaken op: een aantal mensen kennen het systeem niet, lijken er zelfs nooit van gehoord te hebben. Enkele mensen geven ook aan dat niet alle dokters dit willen toepassen. Ook bij zij die het wel kennen/gebruiken, blijft er heel veel onduidelijkheid bestaan.

R : (vertelt over een 'ongekende' dokter van wacht die op zondag moest langskomen) 'Gelukkig was er hier toen iemand in huis, en die heeft dat dan voorgeschoten. Maar ja, dat

is ambetant hoor. Je kan dat niet voorschieten van je leefgeld want je zou niet meer toekomen.'

R: 'Bij mijn vorige dokteres ben ik weggegaan. Ik had een klevertje waaraan ze kon zien dat ik recht had op derde betaler en ze zei 'nee, jij hebt geld genoeg.' In het ziekenfonds zeiden ze dan ook tegen mij dat ze niet verplicht waren. Ik heb het dan opgezocht en las dan dat ze wel verplicht waren.'

R: 'Wij moeten niet zoveel naar de dokter, maar met kleine kinderen is dat toch meer hé. Ik moest dan toch dikwijls naar klinieken en naar specialisten en al, dat loopt toch op hoor als je niet kan gebruik maken van dat derde betalersysteem.'

Gezien de zeer frequent voorkomende psychische problemen, zou je heel wat **contacten met de geestelijke gezondheidszorg** verwachten. We zien hier enkele opmerkelijke dingen. De drempel naar de ambulante geestelijke gezondheidszorg lijkt hoger te zijn dan deze naar de residentiële geestelijke gezondheidszorg. Zo horen we hoe verschillende mama's na een zelfmoordpoging terecht komen in een PAAZ, daar na enkele dagen terug verdwijnen; en er aansluitend geen ambulante behandeling volgt. Enkele ouders getuigen over contacten met het centrum voor geestelijke gezondheidszorg, voor henzelf of voor hun kinderen. Meerdere keren komt terug dat ze een 'vreemd gevoel' hebben bij dit soort hulpverlening. Eén respondent geeft aan '*dat ze daar rare en moeilijke vragen stellen, en dan weet je niet wat daarop geantwoord, en dan zit je daar als een domme tjeute.*' Zij verwoordt eigenlijk krachtig wat we ook aanvoelden bij andere respondenten. Het lijkt alsof de gebruikte werkmethode niet aansluiten bij deze gezinnen.

R: 'Ze zitten daar maar, en luisteren, en altijd maar weer datzelfde vertellen; maar ze zeggen niet wat je moet doen, ook niet als je het echt vraagt. Dat helpt mij niet, ik heb daar niets aan.'

R: 'We zijn daar geweest met onze X (dochter, 10 jaar), omdat ze het dikwijls echt niet meer zag zitten en over zelfmoord sprak. Na twee gesprekken zeiden ze dat zij daar niets vertelt, dus kunnen ze niets doen. Ik was daar wel in ontgoocheld.'

R: 'We zijn daar eens naar doorverwezen geweest voor onze relatieproblemen. Amai, éne keer zijn we geweest, en we zeiden tegen mekaar 'wat is me dat hier?'. Die vent zat daar precies half te slapen, dat was daar de helft van de tijd stil; wij zagen dat niet zitten om daar nog te gaan hoor.'

Uit deze interviews kunnen we niet rechtstreeks afleiden **dat krappe materiële levensomstandigheden mensen weerhouden om beroep te doen op de gezondheidszorg**, zeker niet wanneer het om hun kinderen gaat. Deze vaststelling lijkt in tegenstelling met gegevens uit recent onderzoek in opdracht van de Europese Commissie waaruit blijkt dat negenhonderdduizend Belgen jaarlijks hun bezoek aan de huisarts uitstellen omdat ze het niet kunnen betalen. (De Maeseneer, 2015)

R: 'Zeker als het voor de kinderen is, dan ga ik altijd springen. Als het voor mijn eigen is, dat is wat anders. Als het voor de kinderen is, het is mij al gelijk, geld of geen geld, ik roep iemand. En mijn huisarts is niet zo één die eerst zijn geld vraagt voor dat hij kijkt. Want je hebt wel zo'n dokters hoor. Ik heb eens een dokter geroepen, en die moest eerst 15 euro hebben voor dat hij wilde kijken.'

R: 'Als het dringend is, dan ga ik ; en dan zien we achteraf wel vanwaar het geld zal komen. Dat moet iemand anders dan maar oplossen, dan trek ik me dat niet aan.'

4.2.5 Dimensie participatie aan de samenleving

Waar we in de omgevingsanalyse geen aandacht aan besteed hebben (omwille van het gebrek aan cijfermateriaal), bevroegen we deze dimensie wel in de kwalitatieve interviews. Een eerste thema dat hier uit de analyses wordt gelicht, komt reeds in het voorgaande meermaals aan bod; met name de bevinding dat veel mensen in armoede over een **beperkt kwaliteitsvol netwerk** beschikken. In de verhalen horen we de rol die kinderen (moeten) vervullen, de band met de partners en het gezin van herkomst, en het gebrek aan een uitgebreide vriendenkring. Hiervoor worden ook **oorzaken** aangehaald, zoals wantrouwen, geldgebrek en discriminatie. Hier voegen we een extra thema aan toe, namelijk de **racistische overtuigingen** die

terugkomen als rode draad in nagenoeg alle interviews. Dit racisme wordt heel duidelijk aanvoeld door de allochtone respondenten, hetgeen een impact heeft op hun sociaal netwerk.

Naast percepties over het sociaal netwerk, peilden we eveneens naar de mate waarin ouders en kinderen **deelnemen aan het vrijetijdsaanbod**. Ook hier horen we zaken die in lijn liggen met voorgaand onderzoek: beperkte deelname, beperkt sociaal kapitaal. Drempels en overtuigingen worden in 1.5.2. op een rijtje gezet.

Ten slotte hebben we het in dit deel over de **beleving van de vrije tijd**. Dit bleek voor veel respondenten een ridicule vraag te zijn. Vrije tijd is voor velen een ongekend begrip waar geld-en tijdsgebrek van aan de grondslag ligt.

4.2.5.1 Aanwezigheid van kwaliteitsvolle relaties – sociaal netwerk

Familie

Wanneer we kijken naar **familiale relaties** (buiten het kerngezin), zien we heel vaak een zeer beperkt en/of beschadigd sociaal netwerk van de ouders.

Veel respondenten hebben zelf een moeilijke jeugd gehad, en hebben daardoor weinig tot geen contact met hun familie.

R: 'Ik heb een triestige jeugd gehad, maar ik wil daar niet over spreken; over mijn familie wil ik niet spreken.'

R: 'Ik heb geen goede band met mijn ouders. Met mijn zus is het ook af en aan . Maar als zij in de miserie zat, heb ik haar wel geholpen. Ik ben veel te dom, of te braaf. Ik kon nooit op niemand beroep doen hoor als mijn kindjes klein waren.'

R:' Mijn ouders, het is al 11 jaar dat ik ze niet meer gehoord of gezien heb. Ik heb nooit op hen kunnen steunen, en dat zal ook altijd onmogelijk zijn.'

R: (over haar moeder) 'Aan de éne kant is ze goed, aan de andere kant is ze slecht. Ze kan niet verdragen dat mijn zus en ik er goed uitkomen en er ons goed doorslaan; ze is daar precies jaloers op. '

R: 'We komen met geen één overeen, behalve één broer. Met hem gaat het nu wel weer een beetje goed, maar het is omdat hij iets nodig heeft. Het is vriendschap voor iets hoor. Voor wat hoort wat.'

Bij een aantal jonge mama's horen we wel dat 'mémé' (grootmoeder) een bijzondere rol vervult als steunfiguur, ook betreffende de opvoeding. Eén mama krijgt samen met haar twee jonge kinderen, onderdak bij de grootouders.

R: 'Familie is voor mij het belangrijkste in mijn leven, ik hou enorm aan mijn familie. Altijd geweest. En mémé boven alles, bij haar kan ik altijd en voor alles terecht.'

De rol van de partner

Wat de **partnerrelatie** betreft horen we verschillende verhalen van vrouwen die slachtoffer waren in het verleden van intrafamiliaal geweld.

R: 'Ik ben bijna dood geweest, de kleine ook bijna dood. Drinken en vuiligheid (drugs) en dan geweld. Van zijn drugs is hij af geraakt, maar van zijn alcohol, het was geen avance.(...) Hij heeft me bij mijn keel gegrepen, mijn luchtpijp was gekneusd. Dat ventje (...)hele dagen slaan op dat kind omdat hij teveel bleitte. Echt serieus. Ik ben vier keer teruggekeerd hé bij die vent, omdat hij het zo schoon kon uitleggen. Ik heb hem iedere keer een kans willen geven. Iedere keer, 'ik ga mezelf bewijzen', 'ik mis mijn zoon'; en wat doe ik met mijn domme kop – iedere keer terugkeren en het was altijd weer het zelfde. En de laatste keer heb ik gezegd, baf het is gedaan.'

R: 'Op zich dat was eigenlijk gene slechte mens hoor, maar die mocht niet gedronken hebben. Hij was echt heel gevaarlijk. Hij is dan in de gevangenis terecht gekomen ook, ik heb moeten getuigen tegen hem. Ik mag eigenlijk blij zijn dat ik nog leef hoor, want dat is een halve zot hoor als hij begon.'

Het is opmerkelijk dat verschillende mama's aangeven ingetrokken te zijn bij een partner omwille van 'problemen thuis'. Weten dat de man bij wie je intrekt eigenlijk een moeilijke is, maar de hoop hebben om hem te veranderen; lijkt voor enkele vrouwen het motief te zijn om voor iemand te kiezen.

R: 'Ik probeerde ook iedereen te helpen altijd, ik dacht dat wordt een goede mens als hij stopt met drinken. En hij heeft wel een tijdje gestopt met drinken voor mij, enkele maanden, maar dat bleef niet duren.'

Bij de koppels die samen zijn horen we hoe moeilijke levensomstandigheden vaak ook erg wegen op de partnerrelatie.

Waar huwelijken of situaties van duurzaam samenwonen ontbonden worden, zien we conflicten rond regeling alimentatie, hoederecht, bezoekrecht.

R: 'Ik wil via de rechtbank bekomen dat de kinderen nooit meer moeten gaan naar hem. Want ik ben zeker, als ze gaan, ik zie ze niet meer terug. Maar dat willen zij niet verstaan, die gasten van de rechtbank. Het is al drie keer uitgesteld geweest omdat hij niet komt opdagen. Maar ja, ondertussen kan hij eigenlijk nog altijd weglopen met de kinderen hé, zonder dat ik daar iets kan aan doen. Zo lang er geen definitieve uitspraak is, kan ik daar niets aan doen. Daarom kom ik niet veel buiten, ik kijk overal goed rond, want hij is niet te vertrouwen hoor dat manneke.'

R: 'Het éne moment wil hij de kinderen niet erkennen als de zijne, het andere moment wil hij ze terug.'

Het belang van de ouder-kind relatie

Opvallend betreffende de **ouder-kindrelatie**, zijn de vele verhalen waar kinderen genoemd worden als een bron van steun. Vooral de mama's (we spraken ook vooral met hen) geven dat aan.

R: 'Ja, want ik heb niemand om iets samen mee te doen. Mijn kinderen zijn het allerbelangrijkste voor mij.'

R: 'Ah nee nee, ik heb toch mijn kinderen ook hé. Alles dat ik doe, dat draait rond mijn kinderen hé, ik zoek dat niet hoor om allerhande contacten te hebben buitenshuis. Ik kan wel makkelijk contacten leggen, maar heb er geen nood aan. En ik ben niet eenzaam hoor, helemaal niet. Ik kan wel rap overeen komen met iemand.'

Het ruimere netwerk: vrienden en steunfiguren

In het algemeen is het opvallend hoe klein het netwerk van de meeste respondenten is.

R: 'Maten, dat heb ik zelfs niet. Ik heb wel vrienden, maar het is maar als het hen goed uitkomt. Het is niet dat ik kan zeggen dat ik daar eens kan mee klappen, behalve met één iemand misschien. Maar ik kan haar ook niet zoveel zien of bereiken. Ik had vroeger een hele goede vriendin, waar ik alles kon tegen zeggen, maar waar ik nu jammer genoeg geen contact meer mee heb.'

Wanneer we aan één van de respondenten vragen wie voor hem belangrijke mensen zijn in zijn leven, geeft hij de namen van twee **hulpverleners**.

R: 'En voor de rest niemand. Nee, dat is niet eenzaam, ik heb dat geleerd, alleen zijn.'

Een aantal respondenten zijn lid van **welzijnsschakel 'Te Goare'** en spreken over een grote mate van solidariteit onder de leden. Een andere respondent ging hier al eens naartoe maar voelt zich er niet goed ('niemand die tegen mij spreekt', 'het zijn cliëntjes').

Enkele respondenten kunnen wel een **duidelijke steunfiguur** aanduiden. Zoals het gezin dat bij 'mémé' woont, een alleenstaande mama waar de buurman veel hulp biedt en een alleenstaande mama waarvan de onthaalmoeder heel veel bijkomende ondersteuning biedt.

R: 'X, dat is een uitzonderlijk goede buur voor ons. Die brengt ons overal naartoe, die helpt mij bij mijnen strijk. Ik kan daar voor alles bij terecht. En dan mag hij ook mee eten bij ons, dat is een wederdienst. Ik heb dat nog nooit nie gehad zo een buur, in de stad zou je dat niet vinden.'

R: '(...) De onthaalmoeder is bijvoorbeeld gisteren naar de winkel geweest en vroeg dan of ze iets moest meenemen voor ons, water en patatjes enzo...'

I: 'Dat is de onthaalmoeder? Die brengt dus boodschappen langs?'

R: 'Ja. Daarom ook... die van't OCMW wilde dat ik zou veranderen, maar de rest is niet zo... allé how.'

I: 'En waarom wil het OCMW dat je iemand anders zoekt?'

R: *'Ze rekent per uur en niet op basis van inkomen. Ze stond onder K&G maar is gestopt. Ik betaal nu 2.5euro per uur. Pampers geef ik zelf mee, maar ze had er nog liggen, dus heeft ze eerst die aangedaan.'*

I: *'Maar je gaat dus sowieso niet veranderen omdat je voelt dat ze zoveel voor je doet?'*

R: *'Ja, en ik zit daar ook goed en ze is heel vriendelijk en ik mag haar altijd bellen, dus... bij iemand anders ga je dat niet direct moeten proberen he... (...) Ze doet ook veel voor ons. Ze heeft ons bijvoorbeeld vorige week naar de kliniek gevoerd. Ik heb hem zaterdag bijvoorbeeld ook mogen brengen omdat ik moest werken. Ik kende ze niet op voorhand.'*

Discriminatie en uitsluiting

De drempels die we uit de gesprekken horen, gaan veelal in de richting van geldgebrek (cfr deelname aan het verenigingsleven) en in de richting van **stigmabewustzijn**. Eén mama verwoordt haar gevoel bij het afhalen van haar zoontje aan de schoolpoort.:

R: *'Je ziet dat hé, hoe ze kijken naar jou, van kop tot teen. Of je doet moeite om eens te babbelen, maar je ziet dat ze dat niet willen. Ik sta altijd bij het groepje van de papa's, omdat ik duidelijk zie dat de mama's niet willen spreken – ik moet niet bij de mama's staan, je voelt dat wel. Ze weten dat ik hier woon, in die OCMW woning hier, en daar willen ze niks mee te maken hebben. Maar ik trek het mij niet aan hoor. Ze horen veel negatieve dingen vanuit die blok hoor, onder andere door dat gezin waar regelmatig de politie staat, en dan denken ze dat we allemaal zo zijn. Leg dat maar eens uit dat ik daarom zo niet ben, dat gaat niet hoor. Maar ik trek het mij niet aan, dat ze mijn gat kussen. Pas op, voor de kleine vind ik dat wel erg hoor.'*

Ditzelfde gegeven wordt geïllustreerd door de verhalen van twee mama's die een opleiding volgen.

R: (mama over ervaring toen ze opleiding verzorgende volgde) *'Ze had altijd commentaar van: 'het zijn altijd de beroepers die afvallen', maar zij is zelf gestopt tijdens de stage.'*

I: *Heb je je gesteund gevoeld door school met betrekking tot je zwangerschap?*

R: *'Ja, tegen mijn klasgenoten heb ik het wel niet gezegd, die wisten het pas de vrijdag en de maandag hadden we al examens. Omdat er al een paar commentaar op me hadden gegeven van: 'ja, je kan zien dat het een instellingskind is', dus had ik zoiets van 'ja, ik vertel hier niks. Ik vertel het alleen aan de mensen die dicht bij me staan.'*

R: (mama die een opleiding verpleegkunde volgt) *'Het zijn allemaal mensen die het redelijk wel hebben, merkkledij enzo, dure schoenen, paardrijden, en ik zit daar.... Je kan niet meeklappen over concerten enzo, maar dat interesseert mij ook niet. Na de examens gaan ze dan op café iets gaan drinken, en gaan eten; maar ik ga niet mee - dat kost teveel. En dan nog, ik voel me niet goed bij die mensen. Dan kom ik toe met schoenen van Shoe discount, ik ben daar content mee, maar dan zeggen zij van amaai zo'n brol, daar ga ik niet hoor. Met als gevolg, ik zit nu vaak alleen tijdens de pauzes. En soms doet dat pijn, ik zeg dat eerlijk. Soms zeg ik de maandag, amaai, moet ik terug naar die klas? Er zijn wel enkele anderen, maar daar zit een hele 'rijke klik'. Maar goed, ik zeg dan tegen mezelf, ik kom hier om mijn diploma te halen en voor de rest je m'en fou, maar toch doet het soms een beetje zeer.'*

Discriminatie en racisme: houding van de autochtone doelgroep ten opzichte van allochtonen

Allochtone respondenten geven aan een beperkt netwerk te hebben, voornamelijk te maken met het ontbreken van een familiaal netwerk in België, en **het niet vinden van aansluiting met autochtonen**. Het netwerk dat ze opbouwen bestaat voornamelijk uit mensen met het zelfde land van herkomst. Deze banden gaan ook buiten Ieper, en situeren zich zowat over heel Vlaanderen. Veel sociale contacten ontstaan via deelname aan de Nederlandse lessen.

R: (allochtone mama) *'Ik heb niemand hier, niet echt. Ik mis mijn familie, ik mis iemand om me heen. Soms ik denk later opnieuw trouwen, maar ik nee, ik mag niet. Voor mijn kinderen, mag niet. Ik alleen blijven.'*

R: (allochtone mama) *'Ik ben eigenlijk heel sociaal, maar het lukt me hier niet, niemand wil komen.'*

De negatieve houding ten opzichte van allochtone mensen is een **rode draad** doorheen alle interviews. Er leeft heel sterk het gevoel dat mensen van allochtone origine bevoordeeld worden ten opzichte van Vlaamse mensen die in een moeilijke situatie leven. Vaak is er ook de overtuiging dat de armoedeproblematiek bij Vlaamse mensen voor een groot deel veroorzaakt wordt door de aanwezigheid van allochtonen.

R: ' Daar zitten een hele rij vreemdelingen, Marokkanen en al, die achter je zijn toegekomen, en ze mogen voor je naar binnen gaan. Daarvan zou ik het krijgen hé. En ik maar wachten en wachten....'

R: 'Ze gaan geld gaan vragen in het OCMW en ze komen buiten en rijden weg in een Mercedes. Ik vind dat niet juist. Het moet eigen volk eerst zijn.'

R: ' Echt waar, die vreemde, na een jaar hebben ze een huis. En je moet eens kijken hoe lang de Vlaamse mensen moeten wachten. En weet je waarom dat is ? Ze moeten die voorrang geven, want anders beginnen die makakken direct te zeggen van 'ja , jullie zijn racistisch, jullie willen niet kijken voor een huis.'

R: ' Ze krijgen voedselpakketten, je weet wel, alles waar je maar recht op hebt, hebben ze; maar achter het hoekje staat hun Mercedes. (...) Ze krijgen een nieuwbouw van Ons Onderdak, de schoonste huizen. En in de zomer als hun garage openstaat, chique auto's die wij niet kunnen kopen. En wij, als Belg, wij zouden niet moeten zitten in die vrouwenopvang; zij zouden daar moeten zitten in afwachting van een huis en niet de Belgen.'

De recente bijdrage van Pieter-Paul Verhaeghe bij Poliargus (Verhaeghe, Pieter-Paul, 2015) lijkt enigszins verhelderend met betrekking tot dit, zeker niet alleen lepers, fenomeen. In zijn opiniestuk geeft hij aan hoe een gebrek aan perspectief en sociale vooruitgang leidt tot zich afreageren op degenen die zich in dezelfde sociale positie bevinden. Het creëren van een reëel perspectief op sociale vooruitgang is volgens hem een zeer belangrijke voorwaarde om dit racistisch discours in te dijken.

In de gesprekken met allochtone gezinnen, horen we enkele getuigenissen van ervaringen met racisme. Zo was er een mevrouw die verbleef in de Vrouwenopvang en er extreem hard aangepakt werd door de Vlaamse vrouwen die er verbleven.

R: 'Soms zij komt naar mij en zeggen dat andere kinderen niet willen spelen met haar omdat ze bruin is; of omdat haar haar anders is. Je dis à ma fille que c'est le parlant des enfants, en dat ze daar niet moet naar luisteren.'

R: 'Sommige mensen hebben er moeite mee dat je een andere kleur hebt. Dat is dan wel ambetant. Er zijn mensen waarmee ik samengewerkt heb, die zo waren. Maar niet allemaal, ze zijn niet allemaal zo.'

4.2.5.2 [Vrijtijdsbeleving van de ouders](#)

Vrije tijd, wat is dat?!

Ouders beleven de vraag naar vrijetijdsbesteding voor henzelf soms als 'vreemd', in de zin van 'hebben wij dat?' Bij vele respondenten gaat vooral **veel tijd naar de 'organisatie van het leven op zich'**. Zorgen dat de kinderen verzorgd zijn, zorgen dat er eten is, dat het huishouden op orde is... Omwille van redenen zoals de beperkte mobiliteit, weinig netwerk en weinig geld blijken deze zaken soms heel wat energie op te slorpen, waardoor mensen niet het gevoel hebben echt over vrije tijd te beschikken.

De deelname aan het verenigingsleven is **zeer beperkt of in veel gevallen totaal onbestaande**.

R: 'Nee, ik ben in niets van verenigingen. Ik ga daar niet aan beginnen, ik zou me daar veel te nerveus in maken. (...)Verenigingen kosten ook geld hé, je moet daar ook niet afkomen met één euro, dus dat gaat niet hé voor mij. 'Nee, nee, dat is niets voor mij. (...)En dan nog, alle hobbies kosten geld hé.'

R: 'Ik zou weer willen naar de naailes gaan, maar ja, dat kost ook weer geld, patronen en stof en alles. En dan nog een oppas vinden voor de kleine iedere keer, dat loopt ook op. Ik zou dat wel graag doen, maar ik laat het.'

De **V-paks (vrijtijdspakketten)** en **C-paks (cultuurpakketten)**³⁷ zijn door veel mensen niet gekend. Wie actief is bij 'Te Goare' kent dat systeem, anderen kennen dit niet. Een aantal mensen deden er beroep op om hun kinderen te laten aansluiten bij de sportclub of jeugdbeweging. In een focusgroep geven hulpverleners aan dat dit eigenlijk geen handig systeem is, en er veel beter zou gewerkt worden met een rechtstreekse kortingspas voor mensen.

Waar wel deelgenomen wordt aan het verenigingsleven keren twee organisaties enkele keren terug, met name welzijnsschakel '**Te Goare**' en '**De Spiegel**'³⁸. De dan toch veel voorkomende deelname aan activiteiten van 'Te Goare' moet zeker ook verklaard worden vanuit het feit dat vijf van de deelnemende gezinnen door hen werden aangebracht.

R: 'Enkel Te Goare eigenlijk. Niet de mensen die daar naartoe komen, maar wel de vrijwilligers zelf- dat zijn vrienden. Want de mensen die komen naar Te Goare, dat zijn allemaal mensen met beperkingen of mensen in armoede, die hebben zelf hun problemen hé.'

In bovenstaand citaat is treffend hoe deze respondent zichzelf duidelijk wil onderscheiden van de doelgroep 'mensen in armoede', terwijl ze hier in de feiten wel deel van uitmaakt. Een inzet als 'vrijwilliger' biedt dan toch een mogelijkheid tot deelname, zonder zich daarom met de doelgroep te moeten identificeren.

R: 'In De Spiegel kan je verschillende hobbies doen. Eén keer in de maand is het kaarten, manillen, daar doe ik aan mee. Mijn partner die doet biljart mee, darts, sjoelbak – dat doet hij als vrijwilliger, de inschrijvingen enzo. Wij doen veel vrijwilligerswerk, om toch een bezigheid te hebben.'

³⁷ Stad Ieper biedt aan personen die het financieel niet breed hebben een tegemoetkoming aan voor vrijetijds- en culturele activiteiten. De toekenning van dit financieel voordeel verloopt via welzijnsorganisaties. De tegemoetkoming in de kosten bedraagt max.80% van de werkelijke kosten.

³⁸ 'De Spiegel' is een initiatief van de Werkgroep Vorming en Actie, een organisatie die werkt aan de integratie en emancipatie van personen met een handicap. De Spiegel is een plaats waar je gezellig iets kan drinken, waar je mensen ontmoet, waar je een babbeltje kan slaan, één of ander spelletje kan spelen, genieten van de muziek. Daarbij is er de mogelijkheid om deel te nemen aan activiteiten: een fuif, een vogelpikwedstrijd, een thema-avond, tafeltennistornooi, een uitstap, een cursus,

4.2.5.3 Vrijtijdsbeleving van de kinderen

4.2.5.3.1 Ongeorganiseerde vrijetijdsbeleving

Veel van de vrije tijd wordt **thuis** doorgebracht, zowel door ouders als door kinderen. **TV en PlayStation** zijn voor veel kinderen een belangrijk deel van hun vrijetijdsbesteding. Ook veel ouders geven 'TV' aan als een belangrijke vorm van ontspanning. TV kijken vraagt niet veel ruimte, het zorgt soms ook voor 'rust' in een woning waar er weinig plaats is om te spelen.

*R: 'X (zoontje, 3 jaar) kijkt graag TV naar de kinderprogramma's. Hij zit dan in de kamer bij pépé, de TV staat daar. Het is goed als hij daar een beetje zit, mémé en ik zijn kunnen dan eventjes op het gemak zijn, want het is hier druk in huis.'*³⁹

R: 'Dat is PlayStation 3, en daar achter die grote TV staat PlayStation 4. Ze hebben, ..., mijn kinderen hebben eigenlijk genoeg. Maar dat is een kind, en een kind heeft nooit genoeg hé, is nooit content. Wat betreft consoles: play station 2 hebben we boven, play station 3 en 4 staan hier beneden. Ze hebben een X box gehad, ze hebben een Wi. Ik doe alles dat ze zich kunnen bezig houden.'

R: 'Naar buiten gaan met kinderen, is te druk, altijd moeten zeggen blijf hier – is gevaarlijk.... Het is lastig.'

Naar vrijetijdsbesteding **buitenhuis** zien we een aantal **drempels**: financiële drempels, drempel qua bereikbaarheid, geen oppas....

We zien ouders zoeken in de vrije tijd naar mogelijkheden om dingen te doen met de kinderen **die geen of zeer weinig geld kosten**. Gaan wandelen naar een nabijgelegen speelpleintje, zwemmen met de kinderen... zijn enkele zaken die hier genoemd worden.

Reizen en duurdere vormen van ontspanning (pretparken, reizen naar het buitenland....) behoren voor velen tot hun '**dromen**' maar zijn niet te realiseren wegens een gebrek aan financiële middelen. Eén van de gezinnen kon het afgelopen jaar dan toch eens op reis gaan naar een bungalowpark, dankzij een tussenkomst via 'Te Goare' en beleefde er 'een

³⁹ Het gaat hier over een situatie waar een jonge mama met twee kleine kindjes inwoont bij de grootouders. De woonruimte is erg beperkt.

fantastische tijd'. Ten aanzien van bijzondere kampen voor 'minderbedeelde kinderen' uit één mama zich bijzonder sceptisch.

R 'In sommige van die kampen wordt ook weer veel te veel de nadruk gelegd op armoede. Dat willen wij niet. Ze worden al genoeg geconfronteerd met armoede. Wij willen ook niet hebben dat onze kinderen de hele tijd geconfronteerd worden met armoede. Ik zou willen dat zij kunnen meegaan met die kampen van de CM, waar iedereen mee meegaat, maar dat kunnen wij niet betalen. Zo'n speciaal kamp als troostprijs, nee dank u.'

4.2.5.3.2 Georganiseerde vrijetijdsbeleving: het verenigingsleven

Tijdens de gesprekken proberen we een zicht te krijgen op de mate waarin kinderen deelnemen aan het bestaande vrijetijdsaanbod in Ieper. We vragen hierbij uitdrukkelijk naar de bekendheid met/ervaringen met die initiatieven die (geheel of gedeeltelijk) werken met subsidies van de stad, zoals : speelplein, Grabbelpas, jeugddienst, jeugdbewegingen, Stedelijke Academie...

Belangrijk hier is weerom rekening te houden met het feit dat we ons specifiek richten op gezinnen met kinderen tussen 0 en 3 jaar. Dit maakt dat de **gegevens** die we hierover konden in kaart brengen **eerder beperkt** zijn. Daar waar in de gezinnen ook oudere kinderen aanwezig waren konden we daar enig zicht op krijgen. Ook de focusgroepen brachten één en ander aan het licht. Echt zicht krijgen op deelname van kinderen/jongeren uit kansarme gezinnen aan het vrijetijdsaanbod in Ieper zou bijkomend onderzoek vergen.

Speelpleinwerking

De **speelpleinwerking**⁴⁰ komt in veel gesprekken aan bod. Veel ouders kennen de werking nog doordat ze er zelf naartoe gingen of ooit monitor waren. Opvallend is toch een sterk **wantrouwen** bij veel ouders ten aanzien van deze werking. Veel ouders hebben het gevoel dat hun kinderen daar niet veilig zijn, dat er niet voldoende voor hen gezorgd wordt. Er zijn veel twijfels over de kwaliteit van de begeleiding.

⁴⁰ Zowel 'Sporrewoan' als 'Spelewijs' komen ter sprake.

R: 'Ja, daar maken we gebruik van, ze moeten hier naartoe. Het is niet met liefde dat ze gaan, het is miserie om hen daar naartoe te krijgen, maar ze moeten. (...) De begeleiding vind ik niet zo goed. Die moni's die zitten daar te babbelen met elkaar, en de kinderen die moeten zichzelf bezig houden. Bij de kleintjes is het nog anders, maar vanaf +3 is het zo. Maar ze moeten gaan, omdat ze iets te doen zouden hebben en ook omdat wij een beetje rust zouden hebben. Maar het is toch vaak met een bang hartje dat ik ze afzet. (...) Ik vind dat er niet genoeg gekeken wordt naar de gastjes, ze doen niet genoeg... Er zijn daar ook hoeken en kanten, er kan vanalles gebeuren. Ik ben zelf in de tijd in mekaar geslagen geweest op het speelplein (niet in leper), dus ik ben daar toch wel bang van. Vooral voor een meisje ben ik bang, X dat is een jongen, die kan zich verweren.'

R: 'Ik heb daar zeer slechte ervaringen mee. Ze is gevallen op haar hoofd, akkoord dat gebeurt met ieder kind wel eens, ze hebben ze daar in het bureau gelegd omdat ze zich niet goed voelde. Ze hebben me niet gebeld of niets. Ik ga ze 's avonds halen, ze was helemaal suf. Ik ben ermee moeten naar het ziekenhuis gaan, ze had een hersenschudding. Ik heb gezegd, ik doe ze niet meer, het is gedaan....(...) Vorig jaar tijdens de vakantie, ik kon niet anders dan haar brengen. Ik had maar 13 dagen congé tijdens de vakantie, en de buitenschoolse opvang is ook een maand gesloten. Dus wat moest ik doen? Dus speelplein....(...) Ik versta het, ik ben ook moni geweest vroeger, en iedereen moet een vakantiejob doen, maar steek toch geen kinderen van 16 jaar bij zo'n kleine gastjes. Ze zijn zelf nog een kind en moeten zorgen voor kleuters. Ze moeten daar oudere gasten voor inzetten.'

R: 'Daar hoor ik niet veel goeds over. De mijne zijn er nooit geweest, ik kan er niet over oordelen, maar ik hoor wel veel. De mensen zeggen dat die monitrices niet goed kijken achter de kinderen, het zijn ook heel jonge meisjes.... Daarom, als ik dat hoor, ik zou mijn kinderen naar niet naartoe sturen.'

Niettegenstaande het beperkt vertrouwen zien een aantal ouders zich genoodzaakt om hier beroep op te doen tijdens de vakanties. De buitenschoolse opvang kan niet altijd een alternatief bieden. Tijdens de grote vakantie is deze een maand gesloten, en bovendien is de kostprijs er veel hoger dan op het speelplein.

R: *'Soms gaat hij ook naar Sporrewaan (=speelpleinwerking), maar dat kan ik niet doen als ik moet gaan werken, ik zou hem daar veel te vroeg moeten afzetten. Maar die buitenschoolse kost wel redelijk veel hoor. Dat is 11 euro per dag. Speelplein is toch veel goedkoper hé.'*

Jeugdbeweging

We ontmoeten zeer weinig gezinnen waar kinderen lid zijn van **de jeugdbeweging**. Enkele gezinnen, waar de kinderen nu nog te klein zijn, hebben wel het vaste voornemen om kinderen daar naartoe te sturen als ze groter zijn.

R: *'Ik zou dat wel goed vinden als de kinderen in een jeugdbeweging zitten, ze zien eens andere kinderen en ze bewegen.'*

R: *'Ze mogen zij kind zijn, en altijd dat thuis zitten en bij die kleintjes, dat is niet altijd boeiend voor hen. Ze kunnen zij niet blijven met de blokjes spelen.'* (is samen met de thuisbegeleider aan het zoeken naar een jeugdbeweging in de buurt voor haar oudere kinderen).

Andere respondenten zijn **wantrouwig** tegenover de jeugdbeweging (cfr speelpleinwerking) en ook hier zien we het **stigmabewustzijn** terugkomen.

R: *'Ik weet niet of ik mijn kinderen ga laten gaan hoor naar dingen gelijk de jeugdbeweging en al. Met al die dingen die je ziet op TV. Je weet wel, wat er daar in de tijd gebeurd is in die crèche. En je hoort altijd van allerhande stoten over kampen en al. En de onze zijn juist meisjes, ik weet toch niet hoor, ik ben daar toch mee bezig. Die leiders zijn ook jonge gastjes, ze kunnen zij de kinderen niet beschermen als het nodig is. Ik weet het goed genoeg, ik heb zelf in de chiro gezeten vroeger en op het speelplein in Ieper, en op voetbalplein in Vlamertinge was er ook zo iets. De leiders deden gewoon mee met mij, we vroegen sigaretjes aan de leiders en we kregen ze, is dat dan zo'n goed ding?'*

R: *'Ik spreek uit mijn jeugdtijd, in de jeugdbeweging... Die kinderen uit meer welgestelde gezinnen staan daar met een uniform aan en zelf sta je daar dan in een doodsimpele training. En dat maakt al een onderscheid. Ze zeggen dan van ja, jullie hebben toch niet veel geld, jullie kunnen dat niet betalen. Maar ja, dat geeft zo direct zo, een stempel... Dat is geen leuk gevoel.'*

Jeugdbeweging in de deelgemeenten lijkt ten slotte zeer **beperkt voorhanden** te zijn.

R: 'De chiro dat is hier belachelijk hé in Zillebeke, het is maar één keer in de maand, soms op zaterdag, soms op zondag, dat zijn geen vaste dagen. Wij wilden ze echt naar de chiro doen, want ik (mama) heb vroeger ook bij de gidsen gezeten en ik vond dat tof, maar zo gaat dat niet. Er is geen structuur, en zeker voor X (dochter) moet er daar wel een beetje structuur in zitten, een beetje een vast ritme. En naar leper, dat is te ver en te kostelijk om altijd naar toe te rijden. Mocht het hier goed georganiseerd zijn dan zouden we ze zeker sturen, ze zouden er deugd van hebben.'

Voetbal & kunstacademie

Waar we met kinderen in gesprek kunnen gaan omtrent wat ze graag doen in hun vrije tijd, zien we enkele zaken terugkeren:

Bij meisjes gaat het heel vaak over **dansen en zingen**. Opmerkelijk is dat we tegelijk nergens horen dat kinderen naar de muziekkacademie gaan. Twee meisjes (zusjes) gaan wel naar een dansschool in de buurt. Onwetendheid, hoge kostprijs en beperkte mobiliteit vormen belangrijke drempels.

R: 'Mijn dochter is nog gegaan naar de kunstrichting in de Academie, en ze zeiden : 'dat kost niet veel geld, schrijf ze maar in.' Maar eens dat dat bezig was, had zij heel de tijd gerief nodig, en duur gerief, en ik heb gezegd : dat gaat niet meer, aan een hobby kunnen wij geen zo'n geld hangen.'

R: 'Als de kinderen iets willen doen, bvb. muziek ofzo, de moeilijkheid is altijd om er te geraken.'

Bij de jongens is **voetbal** een topper. Sommigen van hen zijn aangesloten bij de plaatselijke voetbalclub; en de wedstrijden zijn dan vaak een gezinsgebeuren. Echter, we horen ook verhalen over strenge selectieprocedures, over de te hoge kostprijs en een te beperkte mobiliteit om er te raken.

Tijdens de focusgroep met mensen uit de doelgroep wordt verteld dat er streng geselecteerd wordt in de voetbalclub van Ieper. Alleen de besten mogen blijven, de anderen moeten naar de deelgemeenten.

R: (over deelname van haar zoon aan het voetbal) 'Ik zou dat wel willen, maar hij zal moeten een tenue hebben, het gaat weer allemaal uit mijn portemonnee moeten komen. Hij (de papa) moet daar dan wel de helft van betalen, maar ja, ga ik dat zien? Want hij doet nu weer al zijn financiën zelf. (...) Plus ook praktisch, dat is niet simpel, als ik hem dan nog moet beginnen rond voeren overal, en ik moet dan toch ook eten hebben 's avonds, ik kan toch om tien uur 's avonds niet meer beginnen met eten maken hé. Ik dacht van te eten op mijn werk, maar ja, het is altijd dat financiële dat in mijn hoofd draait.'

4.3 Beleving/ervaring van het hulp- en dienstverleningsaanbod

In het tweede deel van dit kwalitatieve hoofdstuk, worden de belevingen en ervaringen met het bestaande hulp- en dienstverleningsaanbod nader bekeken.

Verschillende auteurs beschrijven toetsstenen waaraan dienstverlening moet voldoen om het recht op dienstverlening te kunnen waarborgen. Roose (2006) stelt dat voor de hulpverlening steeds moet worden nagegaan in welke mate zij voor het individu bijdraagt tot gelijke mogelijkheden op *sociale en culturele ontplooiing*.

Sociale ontplooiing verwijst in deze context onder andere naar minimumvoorwaarden waaraan de hulpverlening moet voldoen zodat mensen betere sociale posities kunnen innemen. Die minimumvoorwaarden worden vaak gevat onder de 5 B's: **bereikbaarheid; beschikbaarheid; betaalbaarheid; bruikbaarheid en begrijpbaarheid** (Hubeau & Parmentier, 1991). Deze voorwaarden zijn op zich geen garantie voor een kwaliteitsvolle dienstverlening, maar kunnen een kader bieden waarbinnen het mogelijk moet zijn dat hulp geboden wordt die bijdraagt tot de effectuering van het recht op maatschappelijke dienstverlening.

Culturele ontplooiing verwijst naar het feit dat mensen zich in de hulpverlening **erkend moeten weten**, dat ze de ervaring hebben dat hulpverlening ook **bijdraagt tot een menswaardig bestaan** (Roose, 2006).

De beleving van de respondenten met hulp- en dienstverlening zullen wij hieronder weergeven vanuit het theoretisch kader van de 5 B's. Dit betekent dat we de bijdragen van de mensen telkens zullen ophangen aan deze minimumvoorwaarden. Dit moet ons toelaten een beeld te vormen van hoe de hulp- en dienstverlening door de respondenten wordt beleefd.

4.3.1 Bereikbaarheid

Bereikbaarheid verwijst naar de mogelijkheid een dienst te kennen en vlot te kunnen bereiken. Het omvat drie componenten: de bereikbaarheid van **informatie** over de dienstverlening, de **fysieke** bereikbaarheid van de diensten en de **psychologische** bereikbaarheid van de diensten.

Informatie

Informatie over waar je moet zijn voor welk probleem vormt een moeilijkheid. Het ‘web’ van diensten en voorzieningen is een **ondoorzichtig kluwen**, voor potentiële gebruikers – en zelfs voor hulpverleners. Zo merken we op onze eerste focusgroep voor hulpverleners dat zij niet steeds op de hoogte zijn van de precieze inhoud van mekaars aanbod. Een aanwezige hulpverlener, die werkt met kinderen en jongeren, is positief verrast over het feit dat er in leper een jeugdopbouwwerker aan de slag is, maar had er tot hiertoe nog niets over gehoord.

Hulpverlener tijdens de focusgroep: ‘De hulpverlening is sterk versnipperd. Bij alle diensten is strak afgebakend wat ze wel en niet doen. Dit zorgt ervoor dat er gezinnen zijn die bijna hun weg niet meer vinden in het kluwen van de hulpverleners rondom hen(‘wie ben jij nu ook al weer, en voor wat kom je precies?’). Een oplossing hier zou kunnen zijn dat er een overleg is (met weten/toestemming van het gezin) waarbij alle hulpverleners van dat gezin samen met het gezin rond de tafel zitten. ‘

In deze voorafgaande klankbordgroepen met hulpverleners, horen we ook getuigenissen over mensen die hun rechten niet kennen, en dus bijgevolg niet effectueren. Waar hulpverleners binnenkomen worden uiteraard alle middelen ingezet om deze rechten alsnog te laten gelden, maar vaak is dan al een hele periode van **onderbescherming** voorbij. Dit komen we ook tegen in een aantal interviews.

R: ‘Nee, niets, ik heb niets... Mijn papieren zijn allemaal niet in orde. X (budgetbegeleider) heeft al gezegd dat ik eens moet gaan naar ACV om dat in orde te brengen, maar ja – ik en papieren. (...) Enige wat ik heb van inkomen is kindergeld. En voor de kleinste heb ik ook een geboortepremie gekregen, maar dat was ook al een hele miserie om dat te krijgen.(...) Wel ja, ze zegt dat ik moet gaan naar het ACV, maar ze legt dat dan al zo ingewikkeld uit, en ik ben

alleszins al geen papierfreak. Ik ken daar niets van. Ze zegt zij wel dat ik moet gaan om dat in orde te brengen...'

Door het **niet of te weinig kennen van sociale rechten**, komen mensen vaak in de problemen terecht; of missen ze zaken die het voor hen wel makkelijker zouden kunnen maken.

R: 'Onze huisarts is wel een goeie, we mogen wel een beetje wachten van betalen als we niet meteen geld hebben, hij maakt daar niet van, hij zegt dan breng het eens later.'⁴¹

R: 'Van dat leefloon, ik wist dat ook niet, ik was daarvan heel in paniek omdat ik vanaf januari geen inkomen meer heb. Maar Kind en Gezin heeft mij gezegd dat het OCMW verplicht is om mij dat te geven. Maar ik wist dat niet.'

R: 'Ik had een onderlinge overeenkomst getekend waarin ik akkoord was met mijn ontslag, en daardoor kon ik niet stempelen. Ze hadden me goed liggen gehad daar, ze hadden dat wel niet gezegd dat ik niet zou kunnen stempelen.'

R: 'En dan was ik nog zo dom om ander werk te gaan zoeken terwijl ik aan de ziekenbond was. Ik wilde daaruit hé, maar je mag niet solliciteren als je aan de ziekenbond bent. Ik kon mijn uitkering kwijt zijn, maar ik wist dat niet.'

R: 'Ja, ik heb nodig, maar ik weet niet waar of bij wie ik moet zijn. Voor papieren. Nu heb ik X voor budget, maar bijvoorbeeld met problemen met mijn huis, ik weet niet bij wie ik moet zijn. Bijvoorbeeld om gordijnen op te hangen ofzo. Nu heb ik geen problemen, maar later, ik weet niet waar ik naartoe moet met vragen of papieren.'

Fysieke bereikbaarheid

De fysieke bereikbaarheid van diensten is sterk verschillend naargelang de woonplaats. De **deelgemeenten** zijn op dit vlak het meest problematisch. Mensen moeten naar leper komen, en vanuit de deelgemeenten met openbaar vervoer is dat geen evidentie. (zie ook 'mobiliteit') **Openingsuren en administratieve procedures** kunnen een andere drempel vormen om een

⁴¹ Het gaat hier om mensen die zeker zouden kunnen gebruik maken van het systeem derde betaler, gezien hun situatie. Ze hebben van dit systeem nog nooit gehoord, en de huisarts lijkt er hen ook niet op te wijzen.

dienst te bereiken. Zo ontmoeten we een mevrouw, die recht heeft op voedselbedeling, maar er niet kan geraken gezien ze altijd aan het werk is op die uren. Bovendien zou ze ook het OCMW moeten contacteren voor een nieuwe ‘kaart’, dit is eveneens tijdens de kantooruren wanneer ze aan het werk is.

R: ‘En ik zou nu opnieuw mijn aanvraag moeten doen, om de zes maand moet je dat vernieuwen, ze kijken of je nog recht hebt. Maar ik zou wel nog recht hebben hoor. (...) Maar probleem is, ik moet nu weer mijn aanvraag doen, weer al die papieren te samen vergaren... Het is een heel slameur. Ik heb nog die oude kaart, maar dat telt niet meer hé. En wanneer moet ik in dat OCMW geraken? Ik kan toch moeilijk een halve dag congé pakken om naar die diensten te gaan, dat gaat niet hé. Dat is het probleem altijd met die diensten. Ik weet eigenlijk ook hun uren en dagen niet meer...’

Bij hulpverleners leeft bezorgdheid omtrent de fysieke bereikbaarheid van het **OCMW** eens deze zal verdwijnen uit de binnenstad.⁴²

Psychologische bereikbaarheid

Psychologische bereikbaarheid van diensten kan worden verhinderd door angst voor de consequenties. Anderzijds kan de psychologische bereikbaarheid worden verhoogd door positieve ervaringen of positieve verhalen van vertrouwenspersonen.

Betreffende **de voedselbedeling** horen we bij een aantal mensen dat de drempel vooral psychologisch is.

R: ‘Daar gaan aanschuiven bij die zwervers, je moet dat niet geloven hoor, niks van. (...) Maar ik moet daarvan niet weten, ik ga weer gaan werken. Zeg, ik ben nog een redelijke beschaamde hoor, zie je dat ze dat mijn kop zien en zeggen, kijk nu hier naar den anderen. Nee, ik durf dat niet.’

⁴² De stads- en OCMW-diensten van stad Ieper zullen verhuizen naar het Aurisgebouw. Dat is het centrale gebouw van de voormalige Flanders Language Valley, nu Ieper Business Park.

R: 'Amaai, dat is nog een drempel hoor die ik zou over moeten. Ik zou een muts over mijn hoofd trekken. Maar aan de andere kant, verdorie, er staan er daar wellicht veel in de rij die misschien meer geld hebben dan ik. Maar ik ben daar mee bezig, wat gaan de mensen zeggen.'

R: 'Je wordt bekeken als je daar binnen en buiten gaat; het is het laagste van het laagste.....'

R: 'De Voedselbank, eigenlijk is dat wel een goed ding, maar aan de andere kant, ik zou er nooit naar toe gaan, of alleen maar als ik echt niet verder kan. Dan ben je wel echt arm, als je daar naartoe gaat. Het is echt zo van, ik ben nu zo arm dat ik zelfs geen eten meer kan kopen. En die naam alleen al. Kunnen ze dat niet een andere naam geven, ik weet niet, een beetje meer design ofzo, dat dat niet zo stigmatiserend is? Ik ben blij dat ik er niet naartoe hoef, ik zou dat echt erg vinden.'

Indien het gaat om **vragen rond opvoeding**, zaken die de kinderen aanbelangen... zit de vrees veeleer naar 'kinderen afgepakt worden' of zelf het zeggenschap verliezen bij het zoeken van hulp.

R: 'Die psychologe van Largo zegt dat dat goed zou zijn voor mij om een cursus te volgen in groep om mijn agressie te leren beheersen. Maar ik doe dat niet, je ziet dat van hier. Als die van het CKG gaat horen dat ik zo'n cursus volg, nee nee, dat doe ik niet...'

R: (over een periode dat ze onder toezicht stond van de jeugdrechter): 'Dat is stresserend. Bij alles wat je doet, denk je van 'mag ik dat wel doen, zal hij niet ingrijpen, is dat wel juist...'

R: 'Je zit toch altijd met angst dat hulpverleners dingen tegen jou gaan gebruiken. Ze doen altijd alsof ze je beste vriend zijn. Maar toch, achteraf, zij denken dan hun dingen erover, en van 'goh dat is toch geen zo'n goede situatie' en dan beginnen bellen en al, je kent het ...'

De stap naar hulpverlening betekent voor veel mensen: moeten toegeven dat je het niet langer alleen kan. Dit weegt zwaar en zorgt ervoor dat de **stap naar hulp soms lang wordt uitgesteld**.

R (over de stap naar de Vrouwenopvang): 'Ik heb dat weken uitgesteld, dat was het laagste van het laagste, ik wilde dat niet. Maar ik kon echt niet anders. Ik geraakte onmogelijk aan een huis. Ook in het OCMW zeiden ze: het zou de beste oplossing zijn om naar daar te gaan. Ik vond dat een ontzettend moeilijke stap. Ik kende dat ook niet. Wij noemen dat het vluchthuis. Ik voelde dat aan als een mislukking. Ik heb altijd gedaan wat ik moest doen, gewerkt en gedaan, en dan door zo'n situatie naar daar moeten gaan, dat was echt wel een mislukking voor mij. En dat was mijn schuld niet. Dat was voor mij een ondergang.'

R: 'Ik heb me dan wel kunnen herpakken, doordat ik dan de stap gezet heb naar het OCMW om me te laten helpen. Ik heb zelf de stap gezet, met aanmoediging van mijn grootmoeder, doordat zij daar ook bij zit. Zij moedigde me aan om toch eens te gaan naar het OCMW voor hulp. Voor mij was dat een grote stap, ik wilde dat niet, maar ik moest iets doen. En toen viel er toch wel een zeer grote zorg van mij af. Zij bellen voor alles, zij kijken, zij doen..., en daarvoor moest ik dat allemaal zelf doen en ik kon het eigenlijk niet meer aan.'

Naar **financiële hulpverlening** zien we soms **de vrees om de totale zeggenschap te verliezen**, en van daaruit dan liever zelfstandig verder doen, ook al loopt dat moeilijk.

R: 'Nee, nooit een budgetbegeleider. Ik ga eens zeggen, ik wil dat wel doen, maar mijn vertrouwen daarin is weg. Want weet je, X (ex man) zat daar in, en ik denk dat ze veel te veel afgehouden hebben van hem om van hem te kunnen sparen. Want alles moest gebeuren met mijn loon. (...) Aan de andere kant, moest het CAW dat kunnen doen, dan zou ik dat doen. Maar niet bij het OCMW, niet bij OCMW.'

R: 'Ik val nog liever dood dan dat ik naar OCMW zou gaan. Ik zeg het je, dat is een straatje. Als je daar eens inzit, je geraakt daar niet meer uit.'

R: 'Die man waarmee ik samen ben zat in budgetbeheer. En toen we gingen samenwonen, zeiden ze dat ik ook mee moest stappen in dat budgetbeheer. Ik zeg 'ik dacht het niet'. Ik heb gezegd tegen X (partner); 'als je met mij wil voortdoen, ga je moeten stoppen met dat OCMW'. Nu doe ik alles zelf. Het is niet gemakkelijk, rekenen en tellen en bekijken welke schulden eerst

af te betalen. Maar dat zij gaan zeggen met hoeveel geld te week we moeten toekomen, niks van. Ik doe dat zelf.'

Op vlak van bereikbaarheid lijkt **Kind en Gezin**, met de huisbezoeken van regioverpleegkundigen aan huis, zeer goed te scoren. Ook de psychologische drempel lijkt hier zeer laag te liggen. We zien een zeer groot vertrouwen, zelfs bij mensen die zich ten aanzien van andere hulpverleners achterdochtig tonen.

R: 'Ik had wel een gemakkelijke die kwam, het was een wree lieve, ze verstond mijn situatie wel. Ze heeft ook nog een tijdje gekomen als we nog samen waren, en ik durfde tegen haar wel vertellen hoe het was.'

R: 'Maar ik vond dat wel goed. Ze was zij super lief en vriendelijk, en ze legde zij alles heel goed uit. Vooral van het eerste was dat belangrijk, je weet dan nog niet veel.'

R: 'X komt hier vaak, niet elke week, maar als het nodig is voor de kindjes. Ze is wel goed, we vertrouwen haar. Alleen haar.'

Ook **Dienstencentrum De Kersecorff** wordt omschreven als een dienst met een zeer lage drempel, en lijkt vaak een opstap te zijn naar verdere hulpverlening.

R: 'In het dienstencentrum, je bent daar welkom, er is daar een warme sfeer, en altijd iemand aanwezig om naar gelijk welke vraag te luisteren. Dat is goed. Heel anders dan in het OCMW. Je moet daar eerst al aan een ruitje zeggen voor wat het is. Dan wachten, wachten, wachten...Dan kom je soms bij iemand die nog de juiste niet is. Dat geeft niet op om daar naartoe te gaan.'

Welzijnsschakel 'Te Goare' is zelf geen formele hulpverleningsdienst, maar wordt door veel mensen wel als dusdanig beleefd. Haar naam trouw, vormt deze organisatie voor veel mensen effectief 'de schakel' naar formele hulpverleningsdiensten. Enkele van de vrijwilligers zijn enorme vertrouwenspersonen voor mensen in armoede, en kunnen bijgevolg de psychologische drempel naar hulpverlening vaak sterk verlagen.

R: *'Als zij (vrijwilliger van Te Goare) zegt dat die dienst goed is of betrouwbaar, dan durf ik gaan. Ze zou zelfs meegaan met mij als ik niet alleen durf.'*

R: *'De vrijwilligers van Te Goare, ewel, dat zijn voor mij mijn beste hulpverleners.'*

4.3.2 Beschikbaarheid

Beschikbaarheid verwijst naar **de mate waarin goederen en diensten daadwerkelijk voorhanden zijn voor alle potentiële gebruikers**. Zo kunnen toelatingsvoorwaarden, wachtlijsten en sociale differentiatie in het voorzieningenaanbod de toegang tot bepaalde essentiële goederen en diensten verhinderen. **Het verwijst naar het bestaan van een voldoende gedifferentieerd aanbod**. Het refereert ook naar de **aanwezigheid en aanspreekbaarheid van hulpverleners, ook als de vraag buiten hun formele opdracht ligt**.

Beschikbaarheid: probleem van de wachtlijsten

Vooral tijdens de focusgroep met hulpverleners horen we bezorgdheid omtrent **wachtlijsten**, zowel voor eerste- als tweedelijns hulpverlening.

Hulpverlener – klankbordgroep : 'Je ziet noden bij de mensen, je probeert ze te overtuigen, te motiveren tot hulpverlening, en vervolgens botsen ze dan op een wachtlijst. Dat werkt niet.'

De gezinnen klagen vooral over **de wachttijd voor het bekomen van een sociale woning**.

R: *'Het is al drie jaar dat we aan het wachten zijn, veel te lang.'*

R: *'Ik sta op die wachtlijst, maar ik woon in bij mémé, en ik denk dat ze daarom geen moeite doen voor mij, ik ben niet dakloos. Maar ik wil hier weg.'*

Beschikbaarheid: toelatingsvoorwaarden

Omtrent **beschikbaarheid van de voedselbedeling** horen we bedenkingen in verband met de voorwaarden om hierop beroep te kunnen doen. Je dient een toelating te krijgen van het OCMW, deze is afhankelijk van de hoogte van je inkomen. Een aantal gezinnen geeft aan dat zij hun recht op voedselbedeling zijn verloren door een kleine verhoging van hun inkomen. Dit wordt aangevoeld als een sanctie omwille van vooruitkomen. Anderzijds merken we ook wel begrip voor het feit dat er grenzen gesteld worden aan het beroep doen hierop.

R: 'Ik ben daarvoor kwaad op het OCMW, voor dat beetje dat we teveel hebben. Dat ze dan eens komen kijken hoe het hier zit hé, en hoe moeilijk wij het hebben.'

R: 'X (echtgenoot) werkt slag om slinger, overuren elke dag, en daardoor is ons inkomen hoger. Maar wordt wel allemaal gebruikt om de schulden af te betalen hé. Ik zou dat ook goed kunnen gebruiken hoor om daar eens heel mijn meuzel te mogen vullen voor vijf euro, ik zou dat goed kunnen gebruiken. Eigenlijk is dat ook een beetje gestraft zijn omdat je je best doet.'

Een alleenstaande vader, in een zeer zwaar belastende gezinssituatie, werd via zijn OCMW hulpverlener en huisarts in contact gebracht met de **dienst thuiszorg**, via de welke hij beroep kon doen op een poetsvrouw en een verzorgende. Hij beleefde dit als een zeer grote ondersteuning. Hij vertelt me dat de hulp van de éne dag op de andere werd stopgezet, zonder reden – zonder uitleg. Hij begrijpt het niet en is diep teleurgesteld over het niet langer beschikbaar zijn van deze hulp.

R: 'Je ziet het, je stelt je open voor de mensen, van tis goed, kom maar om te poetsen en al; en plotseling – hup- niets meer, je ziet ze niet meer. Afgesneden met een schaar, geen telefoontje, geen briefje niks. En hoe moet ik dan vertrouwen hebben? Als ze zo doen met jou. Niet meer komen en niets zeggen, gelijk dat ik een stuk vuil ben.'

Twee mama's vertellen ons hoe ze op een bepaald moment beroep wilden doen op de **residentiële vrouwenopvang**, en deze voor hen niet beschikbaar was.

R: 'Ik stond daar aan de deur met acht kinders, zij konden geen zo'n groot gezin opvangen.'

R: 'Ik was er vroeger al eens geweest en ging terug en kreeg toen te horen van 'dat is hier allemaal veranderd, en sorry gij zijt veel te zelfstandig, dat is niks voor u.' Ja, en ik stond daar

dakloos. Ik zeg: sorry dat ik zelfstandig ben. Ik zeg: ik zal doen gelijk de rest hé dan. Wat wil je dan van mij ? Dat ik drugs begin te pakken, mij niet meer was, geen paspoort meer heb..., en dan ga je mij wel helpen of wat ? Dus dan heb ik vier dagen geloged bij een vriendin. '

Beschikbaarheid: de persoon van de hulpverlener

In de gesprekken met de gezinnen leren we veel over **het belang van de beschikbaarheid van de persoon van de hulpverlener**. De verhalen die we hier horen, komen overeen met de resultaten van een voorgaand onderzoek, naar kwaliteit van hulpverlening, uitgevoerd binnen OCMW, straathoekwerk en CAW in de regio Kortrijk (Cox, Pype, & Van der Vorst, 2013). Een beschikbare hulpverlener, die zijn aanbod echt kan afstemmen op de persoon in kwestie, lijkt garant te staan voor positieve uitkomsten. Een generalistische hulpverlener, aanspreekbaar in verband met verschillende levensdomeinen, wordt sterk gewaardeerd door de mensen. Helaas vinden we die in alsmaar minder diensten terug.

R: (over Begeleid Wonen via VAPH) 'X, komt hier elke week. En met haar kunnen we alles bespreken. Van het geld, van de kleine, van de papieren ... Echt alles. Als hij straks naar school moet, zal zij ook helpen kijken daarvoor. Of als het eens slecht gaat tussen ons, zij weet dat ook.'

R: 'Ik kan altijd terugvallen op mijn begeleidster van het OCMW als er iets is, ze is heel lief en vriendelijk.'

Vertrouwenspersoon van één van de respondenten, vrijwilliger : 'Vaak geef ik advies, waarvan ik weet dat het niet wordt opgevolgd, maar goed, moet je ze daarom laten vallen. Ik vind dat je tien – twintig keer nieuwe kansen moet geven. En dat is soms het probleem met de hulpverlening. Mensen doen niet wat ze zeggen, en dan zegt de dienst 'als je het zelf beter weet, trekt dan je plan he' en dan stopt de hulpverlening. Ik merk, door te volharden en in contact te blijven, dat je op de lange duur toch soms tot hen kan doordringen.'

R: *'Maar als ik een probleem heb, met papieren ofzo, dan weet ik wel waar naartoe, ik kan altijd naar CAW. Ik ken daar X en Y ik heb vroeger nog met hen gesproken, en ik weet dat ik altijd naar hen toe kan. Ik moet geen afspraak maken, ik kan zomaar gaan.'*

R: *(over wat voor haar een goede thuisbegeleiding is)'Vooraf een luisterend oor. En dat ze raad en tips geven, dat vooral. Niet je moeien, dat is dan dat je het moet doen zoals zij zeggen. Ze mogen niet denken dat ze alles beter weten. Gelijk ik heb veel miserie gehad met eten, slapen, op potje gaan.... en dan gaan ze mee met jou zoeken van hoe kunnen we dat aanpakken. Probeer het eens zo, en dan weer bespreken, en probeer het nu eens zo...'*

R: *'Een hulpverlener moet de mensen ontvangen met vriendelijkheid en warmte, dat is belangrijk. In het dienstencentrum heb ik dat gevoel, in het OCMW niet.'*

Het is frustrerend en weinig helpend voor mensen wanneer ze **van hulpverlener moeten veranderen** nadat ze deze eindelijk hun vertrouwen hebben kunnen schenken.

R *'Mijn begeleidster in de Vrouwenopvang is goed en lief, ik vertrouw haar. Maar nu ik alleen woon mag ik niet meer naar haar, nu moet ik naar iemand van CAW. Dat is ook een goeie, maar toch spijtig dat ik weer opnieuw moet beginnen. Ik had met haar een band opgebouwd.'*

R: *'Eerst mocht die begeleidster van CKG gewoon verder doen, maar toen was daar de termijn om (max.1 jaar), en werd dat overgenomen door thuisbegeleidingsdienst X. Ik moest toen van begeleider veranderen, wat ik heel moeilijk vond. Want ik laat niet graag mensen in mijn privé binnen. Ik heb veel problemen gehad met dat meisje van X. Die begeleidster was mijn leeftijd, was pas beginnen werken, had geen kinderen.... Ik kon daar niet mee overeen komen. Zij spelde mij de les van hoe ik het moest doen, en ik kon dat moeilijk verdragen. Maar ik heb toch doorgebeten, ik kon niet veel anders.'*

Verschillende getuigenissen van mensen gaan over **het weinig beschikbaar zijn van de persoon van de hulpverlener**. Het lijkt vooral ook te gaan om een **gebrek aan betrokkenheid**. Dit zorgt voor negatieve ervaringen met de hulpverlening en moedigt zeker niet aan om hier verder beroep op te doen.

R: *'Daar (OCMW) ben ik geweest voor huisvesting, maar ze hebben me niet kunnen helpen.(...) Ik ben eigenlijk wel kwaad gekomen hoor daar op het laatste. Na maanden 'tjoolen' ga je*

naar daar, en altijd dat zelfde van 'goh ja, we kunnen je niet helpen; je zal moeten naar de vrouwenopvang gaan. Ik had niet de indruk dat zij echt meezocht. Het was van: kijk eens op de computer voor huizen. Zij trok zich mijn situatie niet echt aan, t was precies of ze daar zelf tegen haar gedacht zat.'

R: (over haar schuldbemiddelaar) 'Ik zie die nooit, want die woont in Munk Zwalm, waar ik vroeger woonde. En dat was een heel slameur om te veranderen. Maar zo is ook ambetant, ik weet daar bijna niets van af, weet zelfs hoeveel inkomen er is, wat er al betaald is... Als ik iets nodig heb moet ik bellen, maar dan is hij ook soms niet bereikbaar. Dat is niet te doen.'

R: 'In het OCMW hier mag je het eigenlijk ook allemaal uit hun neus halen hoor. (nav het feit dat ze haar nooit ingelicht hebben ivm voedselbedeling) Dat is echt schandalig. Had ik mijn moeder niet gehad, of andere mensen die in een gelijkaardige situatie zitten, ik ging echt niet weten hoe of wat. (...) Op wat je recht hebt, waar je terecht kan voor dit of dat; tja het zijn al aparte diensten – ze zeggen zij niets, je moet alles zelf vragen. Ik vind dat er niemand is die eens naar heel je situatie luistert en bekijkt wat er voor jou allemaal interessant is. Ik vind eigenlijk dat het heel laks is in het OCMW.'

4.3.3 Betaalbaarheid

Betaalbaarheid heeft betrekking op de ruime kosten die verbonden zijn met het gebruik maken van het aanbod (zoals kostprijs van het aanbod, verplaatsingskosten, opvangkosten...) en de psychologische kosten (zoals vooroordelen of stigmatisering verbonden aan het gebruik maken van een bepaald aanbod of het opgeven van privacy.)

In de gesprekken krijgen we **niet de indruk dat het financiële echt de drempel vormt** naar gebruik van hulp –en dienstverlening. De meeste eerstelijnsdiensten die ter sprake komen zijn kosteloos voor de gebruikers. Tweedelijnsdiensten (bv. CGG Largo) kosten iets, maar dat is inkomensgerelateerd en lijkt voor de mensen goed mee te vallen.

Wanneer men tweedelijns hulpverlening moet gaan zoeken **buiten het gesubsidieerd aanbod** (privé therapie), hangt hier **wel een aardig prijskaartje** aan vast. Slechts in één van onze

interviews komt deze hulpverlening aan bod als iets dat overwogen wordt ; voor de anderen is het gewoon uitgesloten om hiervan gebruik te maken omwille van de kostprijs.

R: 'We gaan nu deze week naar de relatietherapeute, op aanraden van de huisarts. Het is wel 75 euro per gesprek. Maar de dokter zegt ook, als je moet wachten tot je naar Largo kan gaan, je bent er wel mee.'

4.3.4 Bruikbaarheid

Bruikbaarheid heeft te maken met **de mate waarin individuen het aanbod ervaren als zinvol en ondersteunend en de mate waarin ze geloven in het nut ervan voor hun persoonlijke ontplooiing**. Het heeft daarenboven ook te maken met de mate waarin het aanbod wordt ervaren als **recht doend aan de concrete vraag en rekening houdt met de concrete context van de gebruiker**. Het gaat in essentie over de vraag of de interventie werkelijk en op lange termijn als ondersteunend wordt ervaren.

Bruikbaarheid en financiële hulpverlening

Betreffende **financiële hulpverlening** horen we hoe dit door verschillende respondenten beleefd wordt als een zeer noodzakelijke hulp. Opmerkelijk is hier dat heel wat mensen niet het verlangen hebben om dit ooit weer zelf te gaan opnemen, maar veeleer **de wens uiten om hier blijvend te kunnen beroep op doen**. Het lijkt alsof het zelf moeten runnen van de financiën mensen heel veel stress bezorgt. Dat iemand anders dan bepaalt hoeveel ze kunnen uitgeven per week, lijken ze er in veel gevallen zonder problemen bij te nemen.

R: 'Zonder het OCMW dat lukt echt niet van mij, ik zie dat echt niet zitten. Ik ga dat altijd nodig hebben. Want zelf, ik zou dan zeggen 'oh, er staat zoveel geld op mijn rekening', ik wil dit en dat ..., maar ik zeg dan van nee, je mag niet, ... Als ik nu iets vraag aan X, ik krijg dat meestal wel hoor. Ze spaart ook voor ons. Gelijk voor de eerste communie van mijn zoon, we hebben alles gekregen wat we vroegen, tot een splinternieuwe fiets en alles. (...) Het is goed dat X dat regelt, ik moet me daar nu niet meer van aantrekken, ik ga geen deurwaarders meer hebben. Want vroeger ze hadden hier een abonnement de deurwaarders.'

R: (over haar collectieve schuldenregeling) 'Ik vind dat eigenlijk wel gemakkelijk. Hij regelt alles voor mij, ik moet me geen zorgen maken in betalingen. Ik kom toe met het bedrag dat ik moet toekomen, dat lukt wel. Ik ervaar dat niet als een beperking van mijn vrijheid, integendeel. Ik moet zelf nog op mijn plooi komen, en die stress van al die betalingen enz. zou ik echt nog niet aankunnen. Mocht ik elke maand mijn volledig inkomen hebben, ik denk dat ik toch zou moeten krabben en doen om toe te komen. (...) Het is geen beperking van mijn vrijheid, zolang ik alles kan kopen wat ik nodig heb.'

Bij één respondent ligt dat anders: zij wil **de budgetbegeleiding gebruiken als een 'leerkans'** om het binnen afzienbare tijd opnieuw op eigen houtje te redden.

R: 'Ik vraag het nu wel om de twee maand, zodat ik een goed zicht heb op de zaak. Ik zou dat heel graag weer allemaal zelf doen, heel graag, maar eerst moet ik af van die miserie van vroeger. Ik wil het graag weer zelf doen, eens alle schulden zijn afbetaald. Ik weet dat ik opnieuw de kans zal krijgen om het alleen te doen.'

Bruikbaarheid en psychotherapeutische hulpverlening

Op vlak van **psychotherapeutische hulpverlening** (ambulante geestelijke gezondheidszorg) horen we veel verhalen over contacten met CGG Largo die precies niet lijken aan te slaan bij de mensen.⁴³ Een vermoeden is dat de gebruikte werkmethoden heel wat communicatieve en introspectieve vaardigheden vereisen. In de literatuur wordt gesproken over de 'vaardigheidskloof' om te duiden op een verschil in vaardigheden tussen mensen die wel en niet in armoede leven (Spiesschaert, 2005). Hogergenoemde vaardigheden worden hierin ook besproken. Mogelijk biedt dit een verklaring voor het weinig aansluiten van deze vorm van hulpverlening op de vragen/klachten van de mensen van de doelgroep.

⁴³ Zie ook 3.6.

Bruikbaarheid en woonbegeleiding

Verschillende gezinnen hadden ervaring (in heden en/of verleden) met **woonbegeleiding**. Hun verhalen bieden inzicht in wanneer zij deze begeleiding eerder als helpend, dan wel eerder als storend beleven. Een éézijdige focus op zaken die niet in orde zijn in de woning wekt zeer veel weerstand op. Het lijkt een goede samenwerkingsrelatie met de woonbegeleider erg te verhinderen. Een begeleider die, naast het aspect wonen, ook aanspreekbaar is op andere levensdomeinen, lijkt veel meer toegang te krijgen tot de gezinnen. Voelen dat de begeleider écht betrokken is, en écht met je vooruit wil, ook als de dingen niet onmiddellijk vanzelfsprekend lukken; lijkt veel kansen te bieden tot een geslaagde woonbegeleiding.

R: 'Altijd al die controle. Ik doe alles wat ik kan, en van het minste prulleke, ze maken een hele tralala. Ze kijkt dan in de tuin en ze ziet daar ballen liggen en ze zegt 'dat duurt twee minuten om dat in het tuinhuis te leggen'; blijkbaar kan dat voor hen niet dat de ballen rondliggen in het gras. Ik kom al nerveus als ik ze zie, overal zo'n 'spil' van maken. Dat gaat eigenlijk ver hoor.(...) Ze kijkt dan naar de WCpot en als er daar een klein beetje kalk aan hangt, ze denkt dat ik een half uur ga staan frotten, maar er hangt er weeral aan hoor, zeg, wat denkt zij wel. Moest ze nu vandaag komen, het zou zeker al weer niet wel zijn, want er staat een massa bucht in mijn garage voor het containerpark. Van hen, dat moet direct weg.(...) Mijn vitrinekast, dat staat hier vol met engeltjes, ik zie dat graag, maar ze staat daar dan naar te kijken, zo van 'ebde gij wel tijd om dat allemaal af te stoffen'; maar jongens toch, dat ze mij gerust laat – het is toch mijn bucht, heeft zij daar zeer van als er daar stof op ligt? (...) Als er speelgoed rond ligt boven, dat kan ook al niet. Maar wat willen ze dan? Het zijn toch kinderen. Moet ik ze vastbinden aan de stoel misschien? (... Ge kunt daar niet mee klappen.'

R: 'Dat is X die mij begeleidt, het is een toffe. Goh ja, het is niet dat ze mij zo in de mot houdt hoor, ze moet zij gewoon een beetje opletten dat ik mijn betalingen doe. Het is meer voor het financiële hé. De verplichting is wel dat mijn geld bij haar moet toekomen, en zij betaalt daar dan de huur van aan de eigenaar, zodat die zeker zijn geld heeft. En anders betaalt zij gewoon

de huur, en de rest stort zij dan door naar mij. (...) Het is vooral voor het financiële, maar je kan eigenlijk met haar over van alles klappen hoor, hoe het is enzo. (...) In het begin was dat één keer in de week, dan één keer in de twee weken ; het is eigenlijk zo : als je het goed doet ga je ze minder zien. Dat is eigenlijk maar voor een bepaalde periode, en ik ga dat eigenlijk wel spijtig vinden als dat stopt. Maar ik heb wel een beetje schrik. Moest zij er niet meer zijn, en ik die controle niet meer heb van iemand die eens mee komt kijken of ik alles wel heb betaald die maand; ik zou toch bang zijn dat het dan weer fout zou gaan. Ik kan het eigenlijk wel, maar toch als er niemand een oogje in het zeil houdt... ’

Bruikbaarheid en ondersteuning in opvoeding en onderwijs

Opvoedingsondersteuning, waarbij een deskundige aan huis langskomt, wordt over het algemeen positief gewaardeerd.

R: ‘Hier komt er een begeleider van X bij ons thuis. Die praat met ons en met de kinderen. We zoeken samen oplossingen voor problemen, ik vind dat goed.’

R: ‘Die opvoedingsondersteuning van CKG hebben wij één jaar gehad, en dat was echt nodig. Wat er gemakkelijk was met X (begeleider), hij was niet zo’n kantoortype, maar meer gelijk een maat bijna. Je durfde daar alles aan zeggen en vragen. En naar oudercontact ging hij mee om te praten met de juffrouw, en hij kon uitleggen dat onze X (zoon) geen luiertje was, maar wel zijn best deed. Die juffrouw heeft toen heel anders gedaan tegen hem daar achter.(...) Het is nu gedaan en we gaan hem missen.’

De **studie ondersteuning vanuit ‘De Katrol’** wordt als zeer bruikbaar en ondersteunend beleefd. Wel is er hier frustratie omtrent de korte termijn van beschikbaarheid. Een tijdelijke begeleiding van 10 weken volstaat niet, mensen zijn vragende partij naar blijvende ondersteuning bij het huiswerk.

R: ‘Ze zijn vorig jaar gekomen voor X (zoontje, 7 jaar) en dat was heel goed. Hij deed alles wat ze vroegen, dat huiswerk ging hier voor niets. Maar nu dat ze niet meer komen doet hij dat niet meer zo, naar mij luistert hij zo niet.’

Bruikbaarheid en residentiële hulpverlening

Over residentiële hulpverlening krijgen we enkele verhalen vanuit **de Vrouwenopvang**. De beleving hiervan is uiteenlopend. Eén mama vond het zonde om daar te moeten verblijven, enkel en alleen omdat ze dakloos was terwijl ze verder geen hulpvraag had. Een andere mama vond er de begeleiding zeer goed, maar ervoer het samenleven met de andere vrouwen als een last. Verschillende mama's waren zeer lovend over het begeleidingsaanbod in de Vrouwenopvang.

R: 'Ik ben daar dan verbleven van april tot januari. Een negen maand ofzo. De begeleiders dat viel wel mee, maar die vrouwen die daar verblijven, dat is niet te doen hoor. Die pakten bic stylo's af, om dat buisje daar uit te halen en daarmee drugs te snuiven. En dan zat ik daartussen met mijn twee bengels.(...) Ik had één slaapkamer voor mij en mijn kinderen, ze waren toen twee jaar en vijf jaar. De kinderen zagen daar veel te veel dingen die niet goed waren. Er waren daar ook mensen die mannen binnenbrachten 's nachts, vaak agressieve mannen – gasten met drugs e.d.; mijn kamerdeur was altijd op slot.'

Bruikbaarheid van de voedselbedeling

Over de bruikbaarheid van **de voedselbedeling** lopen de meningen sterk uiteen. Sommige respondenten zijn zeer lovend en dankbaar; anderen vinden dat het aanbod niet aansluit op hun behoeften.

R: 'En dat is dan al het fruit dat niet verkocht geraakt, waar er plekken inzitten en al; dat krijg je dan. Qua vers fruit en groenten, vind ik het wel jammer dat je dan maar dat krijgt van kwaliteit. Tis van OK ja, het geraakt niet verkocht, het is bijna rot, dan gaan we het geven. Je bent daar dan zelf eigenlijk ook niets mee hé. Ik heb ook nog dingen meegekregen die al over de datum zijn en al. Als ik zwanger was durfde ik dat toch niet riskeren om daarvan te eten. Als ik niet zwanger ben, zou ik nog durven. Ik vind dat ze dat niet moeten meegeven met mensen die zwanger zijn.'

R: 'Die Voedselbedeling, ik ga er wel, maar het is ook niet alles. Ze houden geen rekening met de gezinsgrootte. Ik kom hier dan thuis met één fles cola voor acht kinderen, dat gaat niet. Of

één bokaal stoofvlees voor zo'n grote menage, ik ben daar niks mee. Maar je mag niet meer stuks nemen, ik ben daarvoor al eens op de vingers getikt. Ik versta wel dat ze moeten verdelen, maar voor mij is dat ook moeilijk zo.'

R: 'Ge betaalt daar max. vijf euro voor of zoiets, maar ge komt wel buiten met vier grote zakken vol gerief. Ik vind dat we daarover niet mogen klagen. Er zijn ook veel verse groenten en fruit.'

R: 'Die voedselbedeling helpt mij toch goed vooruit, dat scheelt toch in je uitgaven voor boodschappen.'

4.3.5 Begrijpbaarheid

Begrijpbaarheid gaat over **kunnen begrijpen waar een dienst voor staat en welke hulp je daar kan krijgen.**

Administratief kluwen

Administratieve zaken zijn complex. Laaggeschoold zijn en vaak ook leven in een multi-probleem situatie die heel veel van je krachten eist; maken het er zeker niet makkelijker op.

R: 'Maar ja, ken je het, ik en papieren. Ze (begeleidster van OCMW) wil dat ik dat zelf leer doen, maar ik ben iemand qua papieren – ik ken daar niets van. En zij kent dat dan wel allemaal, en ze kan dat dan uitleggen en doen, en ze komt daar dan af met een bundeltje papieren en zegt 'je moet dat sorteren en doen', en ik kom thuis en het vliegt daar in de kast. Ik ben dan zulk éne. Dat is echt wel een minpunt van ik.'

R: 'Die periode bij hem was dus eigenlijk wel enorm moeilijk: problemen op mijn werk, ik werd ziek, op de duur had ik dan geen inkomen meer.... alles samen. En dan denk je ook niet van naar ACV gaan ofzo, ik zat meer te denken 'hoe ga ik hier uitkomen'. Ik moest aan al zijn dingen denken, en ik vergat de dingen voor mezelf. Ik zag hem ook graag hé, en ik deed ook alles om hem te kunnen helpen.'

R: 'Ik kreeg wel iets van de CM, maar dat was maar 100 of 150 euro, dat was niet genoeg. Er was ergens iets van papieren dat niet in orde was, ik verstond het niet, ik dacht dat ik alles had gedaan. Doordat ik geen inkomen had zoals het moest, is dat beginnen rollen en rollen.'

Voor **allochtone mensen**, die nog minder vertrouwd zijn met de structuren in ons land, wordt dit vaak **nog complexer**.

R: (alleenstaande allochtone mama) 'Zoveel informatie, zoveel papieren, zoveel dingen..... Is veel te moeilijk allemaal.'(zucht heel diep)

X, vertrouwenspersoon van de allochtone mama hierboven geciteerd : 'Ik denk dat een deel van het probleem van X is dat ze te weinig op de hoogte is van allerlei vormen van hulp- en dienstverlening die haar zouden kunnen vooruit helpen. Veel dingen waarvan ze zegt 'dat is mijn probleem, ik moet dat zelf oplossen' zijn eigenlijk zaken waarvoor ze hier wel hulp zou kunnen krijgen.'

Speelbal van de hulpverlening?

Het is belangrijk dat mensen een **goed zicht hebben op waar de dienst voor staat, met welk soort zaken je er terecht kan en welk aanbod er is**.

Daarnaast is het ook belangrijk dat mensen kunnen begrijpen waarom bepaalde hulp of bepaald advies gegeven wordt, zodat ze als cliënten niet alles uit handen moeten geven. Het is belangrijk dat mensen het belang en het nut van het advies kunnen begrijpen en het advies met een gerust gevoel kunnen volgen.

In dat verband denken we aan het gesprek met een gezin waar beide **kindjes geplaatst** werden.

R: 'We hadden het vrijwillig gevraagd voor hulp van CKG, ik zou het nooit meer doen. Ze hebben ons niet geholpen, alleen de kindjes afgepakt, zonder te zeggen wat we moesten doen.'

Beide ouders begrijpen totaal niet waarom deze ingreep is gebeurd. Ze lijken ook geen zicht te hebben op wanneer deze maatregel een einde neemt, welke voorwaarden zij hiertoe

moeten vervullen... Schrijnend is dat een nieuwe zwangerschap hier als 'uitweg' gezien wordt door de ouders.

R: 'We gaan elke dag naar de kindjes, maar er is daar niemand die tegen ons spreekt of iets zegt. Niemand is bezig met ons.(...) Hoe lang ze daar nog moeten blijven ? Dat weten wij niet, niemand zegt daar iets over. Maar met deze (moeder wijst naar haar buik) zal het geen waar zijn, die pakken ze niet af.'

Het **aanvullend aanbod van de OCMW's** is voor mensen onduidelijk en ze begrijpen niet wat de beweegredenen zijn om dit zo verschillend te maken van stad tot stad. De ongelijkheden daarin beleven ze als fundamenteel onrechtvaardig.

R: 'En als ik het OCMW van X vergelijk met leper hier, dat is daar veel beter. Ze betalen daar de helft van je pacht, er is daar één keer in de maand voedselbank ; ze helpen daar echt in alles hé, in alles. En ze moeten niets terug betalen hé, allee de helft van de pacht. En hier in leper doen ze dat niet hé. Dat is toch niet eerlijk.'

4.4 Besluit

De gesprekken geven ons een zicht op hoe jonge gezinnen in armoede hun situatie ervaren. Hun verhalen helpen ons om het soms ‘onbegrijpbare’ toch te begrijpen, wanneer we hun motieven kennen. Veel van hun inzichten bieden inspiratie voor een (nog) beter afstemmen van de bestaande hulpverlening op hun specifieke problemen.

Op vlak van **materieel welzijn** zien we de beperktheid van financiële middelen, in veel gevallen gecombineerd met schuldenproblematiek. De ouders met een goede en zeker job zijn veeleer uitzondering dan regel. We maakten kennis met heel wat drempels die ‘arbeid als oplossing’ in de weg staan.

Wanneer we de **huisvesting en leefomgeving** bekijken, stellen we vast dat gebrekkige woonomstandigheden vrijwel voor alle mensen aan de orde zijn. Dit niet evident aanwezig zijn van een basiscomfort, heeft sterke invloed op andere levensdomeinen (gezondheid, onderwijs, sociaal netwerk). Een sociale woning kunnen betrekken heeft een gunstige invloed op het besteedbaar budget, helaas overtreft de vraag hier zeer sterk het aanbod – met lange wachttijden tot gevolg. Mobiliteit is vooral problematisch voor wie niet over een eigen wagen beschikt (velen van deze doelgroep!) en wie in de deelgemeenten woont.

Opvoeding en onderwijs is een thema dat vrij vlot aan bod komt in de gesprekken, gezien de specifieke doelgroep. We onthouden dat zwangerschap en geboorte vaak beladen zijn door problemen op andere levensgebieden. Kinderen opvoeden is een uitermate belangrijk levensproject, zeker voor de moeders. Zelf kunnen zorg dragen voor het eigen kind verdient de voorkeur boven het beroep doen op voorzieningen voor kinderopvang. Omtrent ondersteuning op dit vlak is de houding dubbel : aversie ten aanzien van bemoeienis en dominantie maar terzelfdertijd nood aan (en dankbaarheid voor) goede ondersteuning door een betrokken en warme hulpverlener. Het moeten waarmaken van opvoeding, zelf belast met een ‘zware rugzak’ vanuit het verleden, is een frequent gedeeld gegeven. Een goede match tussen thuismilieu en onderwijsmilieu is niet voor de hand liggend. Tal van elementen zorgen ervoor dat er vaak een grote kloof bestaat tussen beide werelden. We zien een sterke betrokkenheid van ouders. We veronderstellen ook in zeer veel gevallen een grote inzet en

engagement van onderwijzers. Toch lijkt de verbinding tussen deze twee partijen vaak zeer moeizaam te verlopen. Ouders maken ons duidelijk wat hier volgens hen in speelt.

De sociale gradiënt op vlak van **gezondheid** wordt uitgebreid geïllustreerd in de vele verhalen. Treffend is dat het veel voorkomen van psychische problemen niet samengaat met een frequent beroep doen op de (ambulante) geestelijke gezondheidszorg.

De deelname aan **georganiseerde vrijetijdsbesteding** is laag, zowel bij ouders als bij kinderen. Sociale netwerken zijn veelal beperkt en/of gebroken. Een vereniging als 'Te Goare' vormt voor veel geïsoleerde gezinnen een schakeltje naar een samenleving waar ze in hun gevoel ver van af staan.

De **ervaringen** van de doelgroep **met hulp-en dienstverlening**, bekeken we doorheen de bril van de '5 B's'. De verhalen leren ons dat hulp-en dienstverlening in eerste instantie toegankelijk en doorzichtig dient te zijn. Complexiteit verhoogt de drempel én de weerstand om hier beroep op te doen. Een empowerende en tijdelijke hulpverlening, die mensen terug 'onafhankelijk' moet maken is niet steeds een evidentie. Op bepaalde vlakken (financieel, huiswerkbegeleiding) formuleren mensen een nood aan blijvende ondersteuning. De 'psychologische kost' van het beroep doen op bepaalde vormen van hulp-en dienstverlening mag niet worden onderschat (cfr. voedselbedeling). Een aanklappende, generalistische hulpverlener lijkt garant te staan voor constructieve mogelijkheden tot samenwerking met deze gezinnen. Een warme, betrokken hulpverlener; die er echt voor je is wanneer het nodig is én die bij alles kan uitleggen 'waarom', krijgt pluimen van de doelgroep. Helaas kwamen velen die nog niet tegen; of indien wel, dienden ze (naar hun mening) te vroeg afscheid te nemen ervan.

5. SWOT-analyse

5.1 Inleiding

We vatten onze resultaten van de omgevingsanalyse en het kwalitatieve onderzoek samen in een SWOT-analyse. De **SWOT-analyse** is een methode om sterktes, zwaktes, opportuniteiten en bedreigingen in kaart te brengen met betrekking tot een project, een organisatie, een sector of - in ons geval - een beleidsdomein. De sterktes en de zwaktes zijn de mee-en tegenwerkende interne factoren met betrekking tot het beleid rond kinderarmoede in Ieper, de opportuniteiten en bedreigingen zijn de mee-en tegenwerkende externe factoren.

Deze analyse kunnen we vervolgens gebruiken om onze beleidsaanbevelingen vorm te geven.

5.2 Sterktes

5.2.1 Omgevingsanalyse

In de omgevingsanalyse zien we dat Ieper een aantal sterke punten heeft inzake de armoedeproblematiek.

Ten eerste zien we dat er relatief **weinig vreemdelingen en personen van buitenlandse afkomst** wonen in Ieper, met name 13% in 2014 waar gelijksoortige steden (VRIND structuurondersteunende steden) aan 17% zitten. Op zich kan de aanwezigheid van niet-Belgen zeker een meerwaarde bieden voor een gemeente. Onderzoek wijst echter uit dat deze groepen bijzonder kwetsbaar zijn om in armoede te geraken. Dat we de lage aanwezigheid van deze groep als sterkte formuleren, zou onterecht de indruk kunnen wekken dat we pleiten voor het ‘buiten houden’ van deze groep als element van een goede armoedebestrijding. Dit is geenszins het geval. We menen integendeel dat het mee ‘aan boord’ krijgen en houden van deze groep een belangrijke en niet te vermijden uitdaging is voor de toekomst.

Minder goed nieuws is dat uit de interviews blijkt dat de verdraagzaamheid tegenover deze groep opvallend klein is bij de autochtone mensen in armoede. Ze hebben het gevoel dat de vreemdelingen met ‘hun rechten’ gaan lopen, dat ze ‘meer krijgen’ dan de autochtone armen.

Deze racistische ingesteldheid vormt als het ware een rode draad doorheen de interviews. Opmerkelijk is ook dat – als we naar de werkloosheidscijfers kijken – de werkloosheid binnen deze groep niet-autochtonen relatief groter is dan in West-Vlaanderen en Vlaanderen.

Een tweede vaststelling die we kunnen zien als een sterkte, is de stabilisatie van het aantal **werklozen** (18-64 jaar) in Ieper. *Echter*, als we enkel kijken naar jongeren tussen 18 en 24 jaar, zien we een stijging tussen 2012 en 2013 van 2%, namelijk van 10.16% in 2012 naar 12.91% in 2013. Jongeren blijven met andere woorden een risicogroep inzake tewerkstelling.

Eigen huisvesting blijkt een goede buffer te zijn tegen armoede. Uit de Vlaamse armoedebaarometer zien we dat 31% van de kinderen die opgroeien in een huurhuis onder de armoederisicogrens zitten. Voor kinderen van eigenaars is dit slechts 5%. Dat in Ieper 66% van de inwoners huiseigenaar zijn, kan in beleidstermen dus als een sterkte gezien worden. In West-Vlaanderen ligt dit percentage zelfs nog hoger (71%).

Een laatste sterkte die we uit de omgevingsanalyse kunnen halen is het **bereik van Kind en Gezin**. In het gezondheidsrapport van LOGO Midden-West-Vlaanderen (2012) zien we dat in Ieper 81.2% van de kinderen gevaccineerd zijn door K&G. Hiermee halen ze een hoger bereik dan gemiddeld in West-Vlaanderen (77.8%) en Vlaanderen (66.1%). De interviews tonen in deze ook een grote appreciatie voor Kind en Gezin. Ze slagen erin om de meest kwetsbaren te bereiken en op te volgen gedurende de eerste drie levensjaren.

5.2.2 Kwalitatieve analyses

Voorgaande sterktes komen voornamelijk uit de omgevingsanalyse. Uit de interviews en de focusgroepen konden we ook een aantal positieve signalen horen met betrekking tot de situatie in Ieper. Ten eerste wordt de aanwezigheid en het werk van **welzijnsschakel** ‘Te Goare’ positief gepercipieerd door de mensen van de doelgroep die de organisatie kennen. Respondenten uit de interviews zien de vrijwilligers van ‘Te Goare’ als mensen die **naast** hen staan in plaats van boven hen. Hun werking is enerzijds op praktische hulp gericht, maar ze gaan ook mee naar de hulpverlening om de rechten van de individuen gewaarborgd te zien.

Ten tweede horen we uit de verhalen een overwegend **positieve perceptie van een aantal initiatieven en diensten**. CAW komt positief naar voor, opvoedingsondersteuning vanuit CKG en Kind en Gezin ook. De psychologische drempel lijkt hier beduidend lager dan bij voorzieningen als CGG Largo en het OCMW. Ontevredenheid merken we eveneens bij de, als sterk controlerend ervaren aanpak van woonbegeleiding door SHM 'Ons Onderdak'.

Ten derde heeft Ieper een aantal initiatieven genomen specifiek voor de doelgroep (selectief beleid), zoals de **voedselbank** en de '**V-en C-paks**'. Van de voedselbank wordt dankbaar gebruik gemaakt, maar anderzijds geven mensen aan dat ze hiervoor een hoge psychologische drempel over moeten (schaamte). Ook geven een aantal respondenten aan dat de voorwaarden om recht te hebben op de voedselbank te streng zijn. Wat betreft de vrijetijds- en de cultuurpaks, zijn deze *weinig bekend* en dus weinig gebruikt bij de doelgroep.

Ten slotte wordt er in de interviews zeer lovend gesproken over de **huiswerkbegeleiding** (Katrol) en de **huiswerkclassen**. Veel mensen in armoede hebben het gevoel dat ze deze begeleiding nodig hebben om hun kinderen voldoende leeransen te geven. *Echter*, ze geven hiernaast ook sterk aan dat een kortdurende begeleiding niet voldoende is.

5.3 Zwaktes

Naast de sterktes, halen we uit de omgevingsanalyse en het kwalitatieve onderzoek ook heel wat aspecten die we als een aandachtspunt of een zwakte kunnen bestempelen.

5.3.1 Omgevingsanalyse

Vanuit de literatuur weten we dat armoede niet ad random voorkomt. Bepaalde groepen hebben een groter risico om in de armoede terecht te komen. Als bepaalde kwetsbare groepen dan erg vertegenwoordigd zijn in een gemeente, is het logisch dat het armoederisico groter is. Bij de sterktes zagen we reeds dat niet-Belgen een relatief kleine populatie vormen in Ieper, vergeleken met andere structuurondersteunende steden en Vlaanderen. Echter, andere groepen zijn dan weer sterk vertegenwoordigd, of blijken te stijgen in Ieper. Zo zijn er drie risicogroepen waar Ieper extra aandacht voor moet hebben:

Ten eerste, de **eenoudergezinnen**: 14% van de leperse kinderen (0-19j) groeien op in een eenoudergezin. Hier zien we ook een concentratie in bepaalde wijken in het centrum van leper, met name Sint-Jacob, Sint-Maarten/Sint-Niklaas, Sint-Pieter en Wieltjesgracht. Dit betekent uiteraard niet dat al deze kinderen in de armoede zitten, maar ze vormen wel een kwetsbare groep in deze. Welke kinderen wel in armoede leven, zijn degenen die geboren worden in kansarme gezinnen, berekend door kind en gezin onder de noemer van **kansarme geboortes**. In het algemeen zien we hier een serieuze stijging, maar in leper is deze stijging verontrustend: van 3.9% in 2001 tot 11.8% in 2013. Dit percentage ligt hoger dan gemiddeld in Vlaanderen (11.2%) en in West-Vlaanderen (10.8%). In leper zien we ook dat het aandeel autochtone kansarme geboortes (48.4%) groter is dan gemiddeld in Vlaanderen (35.7%).

Als derde zijn groepen met een laag inkomen kwetsbaar voor armoede. Op lokaal niveau wordt dit doorgaans berekend door te kijken naar het aantal mensen die recht hebben op **verhoogde tegemoetkoming** in de ziekteverzekering. Hier zien we een verdubbeling de laatste vijf jaar: 8.2% van de inwoners in leper heeft recht op een verhoogde tegemoetkoming. Dit percentage ligt hoger dan gemiddeld in West-Vlaanderen (6.5%).

Ten vierde zien we in de omgevingsanalyse een stijging van het aantal **vroegtijdige schoolverlaters**. Als we weten dat het gebrek aan opleiding in negatief verband staat met tewerkstellingskansen, kunnen we ook stellen dat deze groep een risicogroep vormt voor armoede. In leper steeg dit percentage van 7.6% in 2009-2010 tot 10.3% in 2012-2013. In Vlaanderen en West-Vlaanderen daarentegen, zien we een dalende trend. De schoolse vordering van kinderen blijkt ook nog steeds sterk samen te hangen met de opleiding van de moeder, de thuistaal en het gezinsinkomen. Kinderen met een laag opgeleide moeder, een thuistaal die niet het Nederlands is of een beperkter inkomen, blijken nog steeds minder mee te kunnen in het onderwijs dan hun leeftijdsgenoten. In leper zien we opnieuw een concentratie van deze kenmerken in bepaalde wijken.

Naast de vertegenwoordiging van deze kwetsbare groepen, valt nog een ander aandachtspunt op in de omgevingsanalyse. De cijfers over sociale huisvesting laten een ruime aanwezigheid van sociale woningen zien in leper, maar als we opsplitsen naar doelgroep zien we dat er relatief **weinig woningen zijn voor huishoudens met kinderen**.

5.3.2 Kwalitatieve analyses

Naast de cijfers, de verhalen en percepties van de respondenten. Hier zien we vooral aandachtspunten bij de invulling en aansluiting van hulpverlening en onderwijs bij de doelgroep. Er wordt een **kloof** ervaren **tussen de verschillende leefwerelden**. De doelgroep voelt zich vaak ‘niet begrepen’ en ‘niet gerespecteerd’ door onderwijs en hulpverlening.

Het hulpverleningsaanbod is **te versnipperd, te weinig gecoördineerd en te weinig doorzichtig** voor veel mensen in armoede en zelfs voor hulpverleners zelf. Er heerst een perceptie dat veel hulpverleners/diensten de mensen **te weinig toe leiden naar hun rechten**. Ook worden voorzieningen en rechten administratief **te moeilijk** ervaren. Brieven worden niet begrepen, officiële documenten worden niet gevonden... Problemen met hulpverlening liggen met andere woorden zowel op vlak van **bereikbaarheid, bruikbaarheid, beschikbaarheid** als **begrijpbaarheid**.

Bepaalde specifieke diensten worden ook redelijk consequent **negatief gepercipieerd**, zoals het OCMW, CGG Largo en SHM Ons Onderdak. Respondenten vinden het aanbod sociale woningen te klein en er zijn ook veel klachten over het comfort van de woningen en de begeleiding die zeer sterk op controle gericht is, en dit met een niet-altijd-even-respectvolle houding naar de bewoners toe.

We merken op dat er **weinig respondenten beroep doen op kinderopvang** omdat ze enkel de economische functie hiervan zien. Niet werken en toch opvang wordt gelijkgesteld aan ‘een slechte moeder’. Ook het vertrouwen in de kinderopvang is niet even groot bij iedereen.

Verder zien we als aandachtspunt nog de **moeilijke samenwerking tussen Stad/OCMW** en de aanwezige **welzijnsschakel**, en het gevoel van deze laatste dat ze onvoldoende gehoord, gerespecteerd en ondersteund worden. Ook de **zeer geringe aanwezigheid van outreachende, laagdrempelige hulpverlening** en het **gebrek aan ontmoetingsplaatsen** (buurtwerk, opbouwwerk) op buurtniveau komen als zwaktes uit de kwalitatieve analyses.

Ten slotte komt het thema van **mobiliteit** zeer veel naar voor in de gesprekken. Vooral mensen die niet in het centrum wonen, hebben moeilijkheden met **beperkte mobiliteit**.

Hierdoor missen ze arbeidskansen, raken ze niet tot de hulpverlening, kunnen ze hun kinderen niet laten deelnemen aan het vrijetijdsaanbod,...

5.4 Opportuniteiten

Een derde luik van de SWOT-analyse, wijst op de opportuniteiten van het beleid, en dit bekeken vanuit de context: welke factoren buiten de organisatie zelf kunnen versterkend werken of creëren kansen om het project te doen slagen?

Gedurende ons onderzoek kwamen we een heel aantal positieve factoren tegen.

Ten eerste staat kinderarmoede sinds 2010 hoog op de **politieke agenda**, en dit zowel op regionaal, nationaal als Europees niveau. Deze aandacht voor het thema zorgt ervoor dat er een draagvlak is voor onderzoek, beleid en projecten inzake het thema, en dat er momenteel een aantal **projectmatige subsidiekanalen** beschikbaar zijn. Als lokaal beleid kunnen we hierop inspelen door fondsen en projecten in het oog te houden en in te tekenen waar relevant. Voorbeelden hiervan zijn het kinderarmoedefonds en subsidies via Leader Westhoek, de Koning Boudewijnstichting,....

Een tweede opportuniteit zit hem in de aanwezige **partners** in en rond Ieper. Armoedebeleid dient een gedeeld verhaal te zijn. Een stad of een OCMW alleen kan armoede niet aanpakken. Juist omdat voor de armoedeproblematiek een integrale en horizontale aanpak vereist is, is het essentieel dat alle actoren hier aandacht voor hebben en hun schouders eronder kunnen/willen steken. Tijdens het onderzoek zagen we dat er veel goodwill is, en dit zowel binnen de hulpverlening als het onderwijs. Tegelijk merken we dat veel partners mekaar niet echt kennen, dat er te weinig kennis is van wat er allemaal bestaat rond armoedebestrijding in Ieper, en dat er te weinig kennis is van het 'leven in armoede' op zich. De **goodwill** en de **motivatie** om samen aan een armoedeverhaal te werken is aanwezig, en het is dit dat door het beleid met beide handen aangepakt en uitgewerkt dient te worden.

Naast de partners in Ieper, vormen ook andere actoren een springplank naar een beter armoedebeleid. Het **welzijnsoverleg in de Westhoek** zoekt naar trajecten om regionale welzijnsinzet op niveau van de Westhoek te realiseren, naar een verankerde vorm om op

structurele wijze intergemeentelijk en intersectoraal samen te werken aan sociaal beleid in de regio Westhoek. Ze waren gedurende het onderzoek geïnteresseerde betrokkenen, en konden antwoorden bieden op problemen die moeilijk op lokaal (Iepers) niveau opgelost kunnen worden. Zo toonde het lokale onderzoek dat mobiliteit een reële drempel vormt voor veel mensen in armoede, zowel op vlak van tewerkstelling, sociaal netwerk en participatie aan de samenleving. Zeker met de veranderingen die nu spelen inzake organisatie van het openbaar vervoer konden we hier weinig concrete aanbevelingen doen – maar op Westhoek-niveau is men sterk bezig met deze problematiek, en kunnen de resultaten van ons onderzoek een versterking zijn voor dit project. Ook het **Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen** is hier het vermelden waard. Zij staan in voor een snelle en kwalitatieve dienstverlening als het gaat over lokaal cijfermateriaal. Hierdoor kan een gemeente jaarlijks de vinger aan de pols houden, want ook al zeggen cijfers niet alles, ze bieden wel de mogelijkheid om evoluties in de eigen gemeente op te volgen. Dit kan waardevolle informatie opleveren om het gevoerde beleid aan af te toetsen en toekomstig beleid op te enten.

De komst van ‘**Huis van het Kind**’ en de investering in een ‘**coördinator jeugdwelzijn en kinderarmoede**’ zijn de volgende opportuniteiten die er toe doen. Als er bij het ‘**Huis van het Kind**’ – een regionaal verhaal – voldoende rekening gehouden wordt met alle betrokken actoren (hulpverlening en doelgroep) – kan dit initiatief functioneren als een forum voor intensieve samenwerking tussen de verschillende actoren actief op dit gebied – hetgeen de doelgroep alleen maar ten goede kan komen.

Ten slotte proberen we onze – eerder globale - beleidsaanbevelingen (zie volgend hoofdstuk) telkens te vertalen op lokaal niveau en reeds een mogelijke invulling te geven om eraan tegemoet te komen. Doordat (kinder)armoede en de uitdagingen die hiermee samen gaan geen uniek verhaal is, vinden we her en der ‘**good practices**’ in andere steden en gemeenten. Veelal gaan grotere steden ons hier voor, omdat ze meer middelen hebben en de problematieken in veel gevallen ook meer uitvergroot zijn in hun context. Door op zoek te gaan naar deze good practices en initiatiefnemers te bevragen, kunnen we projecten opzetten die de beginnersfouten reeds ontgroeid zijn en hierdoor sneller een effect kunnen genereren.

5.5 Bedreigingen

Helaas vinden we, naast de opportuniteiten, ook een aantal mogelijke bedreigingen terug die stokken in de wielen dreigen te steken inzake lokaal armoedebeleid.

De belangrijkste bedreiging is deze van de **bepaalde daadkracht⁴⁴ van lokaal beleid**. Er wordt wel eens gesteld dat een lokaal bestuur armoede niet kan uitroeien omdat het volledig afhankelijk is van beslissingen die op een hoger niveau genomen worden. Als de federale regering beslist het leefloon niet op te trekken tot het ‘menswaardig minimum’, kan een lokaal beleid moeilijk een bestaansminimum garanderen aan haar inwoners. Als de Vlaamse regering het decreet inzake kinderopvang zo herschrijft dat door kansarme gezinnen in de praktijk alleen maar meer uitgesloten worden, kan lokaal beleid dit niet zomaar oplossen.

Hierop volgend wordt dan nogal eens gesteld dat lokaal beleid de armoede niet kan oplossen, maar dat ze enkel een beleid kan opzetten om de gevolgen van leven in armoede te **verzachten**, oftewel te **flanker** (flankerend beleid). Voorbeelden hiervan zijn dan het installeren van opvoedingsondersteuning, budgetbeheer, voedselbank, aanbieden van een cultuurpas, zorgen voor laagdrempelige ontmoetingsplaatsen, aanbieden van gratis pampers of poedermelk... Lokaal armoedebeleid kan met andere woorden de armoede niet uitroeien, maar kan wel een verschil maken voor de leefbaarheid voor de mensen in de eigen gemeente.

Wij menen dat deze bedreiging reëel is, en dat binnen de huidige federale en gewestelijke beleidscontext het armoedeverhaal op lokaal niveau een frustrerend en weinig structureel verhaal kan worden. Maar ondanks deze analyse geloven we in de structurele kracht van lokaal beleid. De leefbaarheid en de zelfredzaamheid van burgers in armoede zoveel mogelijk versterken én de signaalfunctie naar hogere overheden blijven opnemen, kan een lokaal, ‘flankerend’ beleid optrekken tot structureel beleid.

⁴⁴ Onder daadkracht wordt hier begrepen : het vermogen om snel en goed je plannen uit te voeren.

5.6 Besluit

Deze SWOT-analyse geeft ons inzicht in de voornaamste sterke en zwakke punten in het armoedebeleid van Ieper, zowel van binnenuit als vanbuiten af. Het geeft ons een houvast om voorstellen te doen naar de toekomst. Hierover lees je meer in het volgende hoofdstuk, de ‘beleidsaanbevelingen’.

6. Beleidsaanbevelingen

6.1 Participatie van de doelgroep: Cultuur van het zwijgen

Mensen laten meedenken over wat de stad zou kunnen doen om hen en hun kinderen alle kansen te geven is geen makkelijke opgave. De opdrachtgevers van het onderzoek hechten terecht sterk belang aan participatie van de doelgroep. In de focusgroepen en de interviews bevroegen we als afsluiter welke aanbevelingen ze zelf zouden doen ten aanzien van het beleid om de situatie te verbeteren. Dit bleek een moeilijke vraag te zijn voor veel respondenten.

We gaan ervan uit dat het moeilijk kunnen meegaan in deze denkoefening, samenhangt met wat Freire (1972) omschrijft als de **'cultuur van het zwijgen'**. De 'cultuur van het zwijgen' wordt gekenmerkt door een sterk isolement en geringe maatschappelijke invloed, maar ook door berusting in de eigen situatie en apathie voor acties die hierin verandering zouden kunnen brengen. Het gaat hier niet om een eigenschap van mensen in armoede, wel om een gevolg van socialisatie in armoede.

Vragen met betrekking tot beleidskwesties zijn in dat opzicht moeilijke materie. Ze vragen dat mensen zich mentaal kunnen verplaatsen in een positie waar ze macht en zeggenschap over de dingen hebben. Heel veel van deze mensen hebben echter geleerd dat ze geen of maar zeer weinig invloed kunnen uitoefenen op de zaken. Ze hebben geleerd zich tevreden te stellen met het weinige dat ze hebben en vinden het daarom moeilijk om suggesties voor verandering te geven.

R: 'Ik ken daar niets van van al die politieke dingen. Het zijn allemaal gelijke, veel beloven en niets doen en je geld opdoen.'

R: 'Dat is moeilijk om op deze vraag te antwoorden. Voor mij, ik vraag ook niet zoveel, ik moet niet zoveel vragen voor mijzelf. Dat ik en mijn kinderen kunnen overleven, dat is belangrijk voor mij. Voila, dat is de basis. Als ik geen eten tekort heb, ik ben blij. Meer kan ik niet vragen. Ik weet dat de wereld waarin we leven moeilijk is, en de dingen die komen niet zomaar. Mensen moeten werken en hard werken om iets te kunnen hebben. Het is zo'n systeem, ik kan niet veranderen, ik kan niet meer vragen. Als ik moet gaan werken, ik moet gewoon gaan

werken. Mijn bijdrage doen zoals iedereen. Ik moet gewoon respecteren de regels van het land, van de mensen, van de leiders van dit land.'

Bovenstaande citaten illustreren hoe bij enkele respondenten zeer duidelijk sprake is van deze 'cultuur van het zwijgen'. Andere respondenten slagen er beter in om dit soort vragen te beantwoorden, maar het blijft steeds moeilijk om de eigen situatie even los te laten, en te gaan denken op niveau van het 'algemeen belang'. Vaak vertalen de suggesties zich dan in zeer concrete zaken, die vooral betrekking hebben op de eigen situatie.

Veel beleidssuggesties zijn echter ook **af te leiden uit de ervaringsverhalen**, waar mensen het hebben over de beleving van hun leven in al zijn aspecten. Hierover op verhaal komen lukte veel makkelijker dan te antwoorden op specifieke vragen met betrekking tot beleid. Doorheen die verhalen, doorspekt van frustraties, boosheid, verdriet, teleurstelling.... horen wij als onderzoekers ook wat mensen van belang vinden en graag anders willen zien.

Het blijft belangrijk om voor ogen te houden dat **echte participatie alleen daar kan ontstaan waar langere tijd, echt procesmatig, met de mensen uit de doelgroep samengewerkt wordt**. De idee om de werking van de nu opgerichte klankbordgroep met mensen uit de doelgroep te bestendigen tijdens de beleidsuitvoering lijkt ons om die reden een zeer goede piste.

In bijlage 2 geven we een opsomming van de verschillende aanbevelingen die we hoorden in de interviews en in de focusgroepen (met de doelgroep en met de hulpverleners).

6.2 Beleidsaanbevelingen, ingebed binnen een visie op (kinder)armoede

Vooraleer over te gaan tot het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen, verduidelijken we vooraf de visie op armoede die als uitgangspunt gehanteerd werd voor deze studie. Dit uitgangspunt is immers onlosmakelijk verbonden met de interventies die voorgesteld worden.

Deze visie kan voor OCMW/Stad Ieper tevens een toetssteen zijn bij het verder vorm geven aan hun beleid.

6.2.1 Armoede en de definiëring

In het inleidende hoofdstuk waar de probleemstelling uitgewerkt werd werd stilgestaan bij twee definities van ‘armoede’. De definitie gehanteerd door Kind en Gezin en de definitie van prof. Jan Vranken werden hier voorgesteld.

Als opstap naar de beleidsaanbevelingen zoomen we graag nog even in op het begrip ‘armoede’.

Gemeenschappelijk voor alle mensen in armoede is het beschikken over een laag inkomen. Een leefbaar inkomen is een noodzakelijke (doch niet de enige) voorwaarde om minimaal te kunnen participeren aan het maatschappelijk (Storms & Van den Bosch, 2009 ; Van Lancker, 2013).

Roets (2013) en Bouverne-De Bie et al (2013) komen tot een definitie waarbij drie elementen aanwezig zijn:

1. een gebrek aan middelen;
2. sociale uitsluiting;
3. een socialisatie in een cumulatie van uitsluitingen.

Armoede verwijst in deze definitie naar het gebrek aan zowel materiële als immateriële (of sociale) maatschappelijke hulpbronnen (Lister, 2004) . De cumulatie van sociale uitsluitingen kan ertoe leiden dat mensen in armoede (maar ook andere burgers) een cultuurpatroon opbouwen waarin armoede als een evidentie wordt beschouwd (cfr. cultuur van het zwijgen). Dit laatste is geen eigenschap van de armen zelf maar wel een gevolg van een socialisatie in armoede van zowel armen als niet-armen: het geleerd hebben zich neer te leggen bij processen van sociale uitsluiting.

Vanuit deze omschrijving pleiten Roets (2013) en Bouverne-De Bie et al (2013) voor een driedelige aanpak:

1. maatregelen die de bestaanscondities van mensen verbeteren;

- 2. maatregelen die structureel bepaalde processen van uitsluiting tegengaan;
- 3. maatregelen die armen en de samenleving aanspreken om de cultuur van het zwijgen te doorbreken.

Het is belangrijk om bij het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen, af te toetsen of we voldoende tegemoet komen aan deze drie criteria.

6.2.2 Individu en/of structuur?

Hoe we kijken naar sociale problemen, heeft een zeer grote invloed op ons denken over passende interventies om deze sociale problemen aan te pakken. Uiteraard is dit ook het geval wanneer het over armoede gaat.

Verhitte discussies over de oorzaken van armoede, over de juiste strategieën voor de bestrijding... zijn realiteit. Doorheen deze discussies ontwaren we veelal een spanningsveld tussen individuele en structurele verklaringmodellen voor armoede. Het verklaringmodel voor armoede en sociale problemen waar meestal naar teruggegrepen wordt, is datgene ontwikkeld door Jan Vranken en verder uitgebouwd door Driessens & Geldof (2009)

Verklaringsmodellen voor armoede en sociale problemen

Modaliteit Niveau	Schuld (intern)	Ongeval (extern)
MICRO Individu/gezin	Individueel schuldmodel Focus op houding, motivatie en eigen verantwoordelijkheid	Individueel ongevalmodel Focus op individuele tegenslagen, genetische verklaringen
MESO Groep/ Organisatie	Institutioneel schuldmodel Focus op armoedecultuur, drempels, selectiemechanismen	Institutioneel ongevalmodel Focus op aanpassingsstrategieën, sociale isolatie, etiketering
MACRO Maatschappij	Maatschappelijk schuldmodel of structurele model Focus op dualisering, op de maatschappelijke ordening die onwelzijn produceert	Maatschappelijk ongeval-model of conjuncturele model Focus op conjuncturele ontwikkelingen, economische crisis, demografische en technologische ontwikkelingen

Maatschappelijke kwetsbaarheid empowerment

Interessant is om deze verklaring modellen te bekijken binnen de recente maatschappelijke ontwikkelingen. In het huidige maatschappelijke debat is de tendens tot individualisering sterk aanwezig. Denk aan de vele discussies over de houdbaarheid van de uitgebouwde welvaartsstaat.

Verklaring modellen die de nadruk leggen op individuele verantwoordelijkheid bepalen in belangrijke mate hoe er op armoede als sociaal probleem wordt ingespeeld (denk aan activering, nadruk op plichten, sanctionering en disciplineren...). We zien een sterke focus op werken op individueel niveau. Er is weinig oog voor de maatschappelijke context waarin sociale problemen ontstaan.

Sinds de economische, financiële en sociale crisis van 2008 zien we opnieuw groeiende armoede en werkloosheid, toenemende sociale ongelijkheid en extreme vormen van uitsluiting en stigmatisering. In deze context zien we tevens nieuwe pogingen tot het herpolitiseren van sociale kwesties.⁴⁵ Zo focussen belangrijke sociale middenveldorganisaties in Vlaanderen sinds 2008 opnieuw op de nood aan structurele, maatschappelijke keuzes voor een meer rechtvaardige samenleving.

Dit toont dat we vandaag opnieuw sterk het spanningsveld individu/structuur zien opduiken. Gaan we verder terug in de tijd, dan stellen we eigenlijk een constante slingerbeweging tussen beide polen vast.

Waar sprake is van een slingerbeweging, of vermeende tegenstelling, is de verleiding groot om zich aan één kant van de slinger te gaan positioneren en dat standpunt met verve te verdedigen.

Driessens en Geldof (2009) houden in hun artikel een pleidooi om deze dualiteit te overstijgen. Ze geven aan hoe elk van deze modellen ontoereikend is als volledige verklaring, gezien de te éénzijdige kijk op de werkelijkheid.

‘Armoede ontstaat immers meestal uit een samenspel van factoren, waarbij het niet gaat om individu of structuur. Daarom kiezen wij voor een interactionistische bril, die sociale problemen verbindt met maatschappelijke kwetsbaarheid.(...) De theorie van

⁴⁵ Cfr. ‘Decenniumdoelen’, ‘Hart boven Hard’, ...

maatschappelijke kwetsbaarheid integreert factoren op micro-, meso-en macroniveau in één kader en vertrekt vanuit een structurele visie.' (Driessens & Geldof, 2009, p. 10)

Driessens en Geldof (2009) geven hiermee aan dat naast de structurele dimensie ook de individuele en institutionele dimensie én het samenspel tussen deze dimensies in rekening moeten gebracht worden als verklaring voor armoede.

Als vertrekpunt voor onze beleidsaanbevelingen, sluiten we ons aan bij deze visie. Een doelgerichte aanpak van armoede als sociaal probleem behelst een individueel veranderingsaspect, maar vereist ook een aanpak van structuren en processen in de samenleving die onwelzijn produceren.

6.2.3 Universeel, categoriaal of progressief universalistisch beleid ?

Een beleid voeren omtrent kinderarmoede, roept de vraag op welke doelgroep de focus moet zijn van de interventies. Ga je vooral zaken doen gericht op een specifieke groep, of zijn er goede redenen om dat net niet te gaan doen? We geven hieronder enkele belangrijke lijnen weer in deze complexe discussie.

Bij een **selectief, ook wel categoriaal beleid** genoemd wordt het beleid gericht op specifieke doelgroepen, hier i.c. kinderen in armoede. Voorstanders van een dergelijke benadering verdedigen dit door onder andere te wijzen op de contraproductieve Mattheüseffecten die gepaard kunnen gaan met een universalistisch beleid (Deleeck, 1983). Dit wijst erop dat de voordelen van het sociaal beleid vaak eerder en in hogere mate worden benut door de sterkere groepen in de samenleving dan de zwakkere. Denk aan bouwpremies die vooral bij middenklasse terecht komen, ondergebruik van de kinderopvang door kansengroepen (Ghysels & Van Lancker, 2009). Er wordt gesteld dat het gericht besteden van overheidsmiddelen gefocust op de zwakste groepen de bestending van de ongelijkheden kan doorbreken.

Bij een **universalistische benadering** krijgen we een pleidooi voor een sociaal beleid, en de eruit voortvloeiende interventies die voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Een belangrijk argument bij voorstanders van deze benadering is dat overheidsinterventies die zich richten

op bepaalde categorieën net het draagvlak voor interventies ten aanzien van deze categorieën laten afkalven. De hogere en middengroepen komen niet in het plaatje voor, de maatregelen zijn niet voor hen, ze zijn enkel van toepassing op een restgroep in de samenleving. Dit kan het draagvlak voor dergelijke herverdelende interventies in het gedrang brengen (Pintelon, 2015).

De ‘paradox van de herverdeling’ (Korpi & Palme, 1998) wijst erop dat universalistische initiatieven een groter draagvlak hebben en op termijn meer impact hebben op armoede dan categoriale maatregelen. Verder vermelden ze ook enkele negatieve effecten van doelgroep-specifieke voorzieningen. Het leidt tot afbakenen van doelgroepen, waar een bijzondere vorm van zorg voor nodig is, wat marginalisering bestendigt en mogelijk verder in de hand werkt. Daarenboven zouden deze voorzieningen enkel sociale contacten binnen de eigen groep mogelijk maken (Schiettecat, 2013) en weinig kansen tot het bouwen van bruggen en banden met de diversiteit van mensen in de samenleving in zich houden (Geens & Vandenbroeck, 2012)

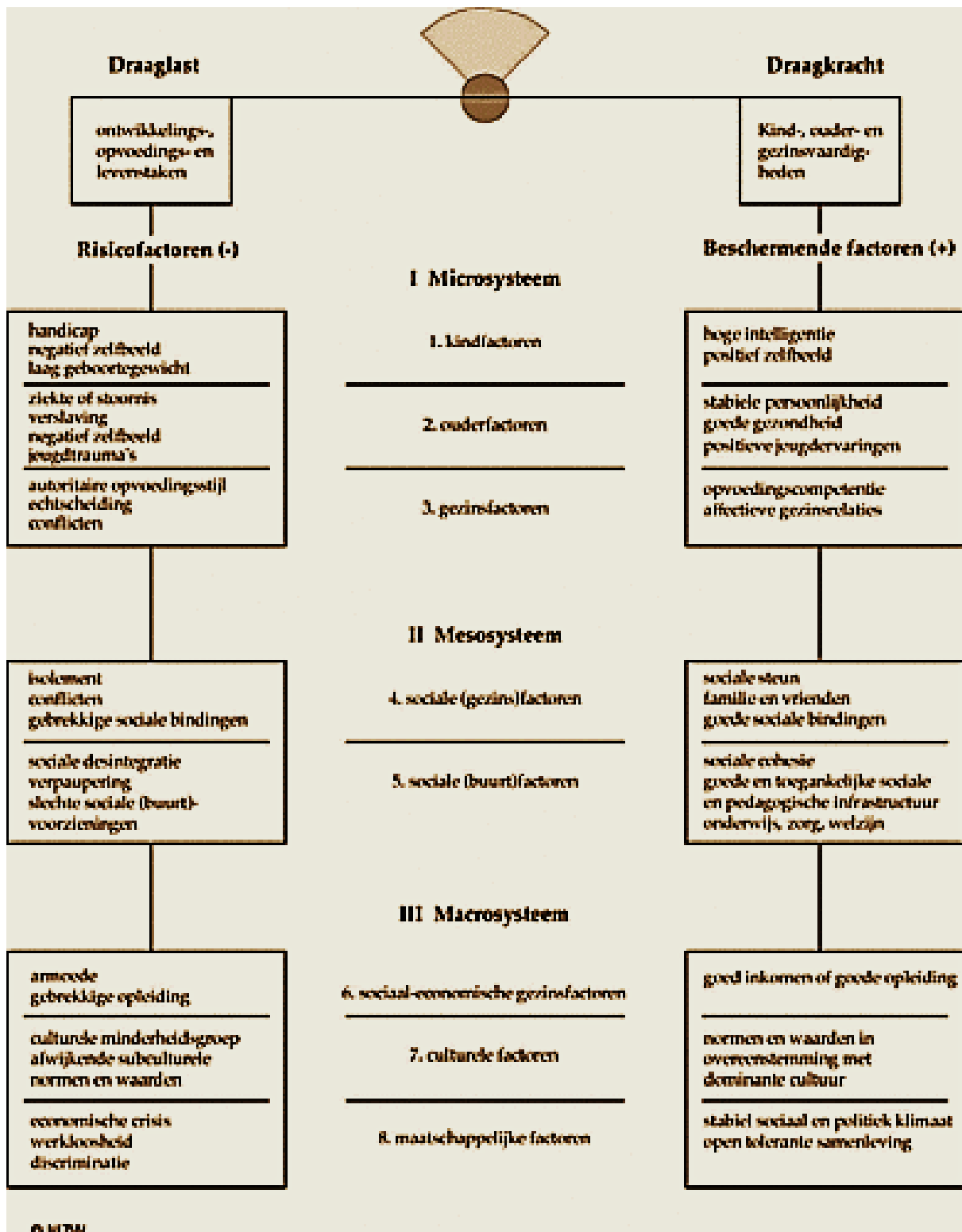
De tweedeling tussen deze beide benaderingen wordt overstegen in de visie van het **progressief of proportioneel universalisme** (Marmot, 2010). Vanuit deze visie wordt ingezet op een sterk universeel aanbod, met daarbinnen extra aandacht of een aanvullend aanbod voor groepen met specifieke noden. Kort samengevat komt het neer op ‘selectiviteit binnen universaliteit’.

Rekening houdend met bovenstaande discussie, zullen wij bij het formuleren van beleidsaanbevelingen voor leper zoveel als mogelijk uitgaan van een universalistische benadering; zonder daarbij echter specifieke aandacht voor bepaalde doelgroepen of noodsituaties uit het oog te verliezen. De visie van het progressief universalisme vormt aldus een belangrijke richtlijn bij het uitwerken van een lokaal beleid inzake kinderarmoede. Deze visie werd in de focusgroepen achteraf ook erg ondersteund door doelgroep en professionals.

6.2.4 Het balansmodel van Bakker als handvat voor interventies

Het in gesprek gaan met gezinnen in armoede maakt duidelijk dat niet elk gezin nood heeft aan dezelfde hulp of ondersteuning. **Materiële noden en tekorten verbinden alle gezinnen in armoede; daarnaast zien we echter zeer grote verschillen.** Willen we op een efficiënte manier tussenkomen, dan is het van groot belang om met deze verschillen rekening te houden en aan het gezin datgene aan te bieden wat nodig is. Soms gaat het om zeer beperkte interventies waarmee mensen weer verder kunnen; soms gaat het om zeer intensieve, langdurige en aanklappende tussenkomsten.

Het balansmodel van Bakker (Bakker, Bakker, Van Dijke, & Terpstra, 1998) kan een hulpmiddel zijn voor degelijke 'zorg op maat'. Wat deze dan precies inhoudt, maakt deel uit van een onderhandelingsproces, waarin de gezinnen in kwestie een volwaardige gesprekspartner zijn.

In het balansmodel van Bakker staat het zoeken naar een balans tussen **draaglast** en **draagkracht** centraal. Doorheen zijn leven komt een individu in aanraking met bepaalde risicofactoren. Dit zijn factoren -door wetenschappelijk onderzoek aangetoond- die de

mogelijkheid op het zich voordoen van problemen of stoornissen bij een individu gevoelig verhogen. Zo kan weinig sociale steun een risicofactor zijn in een gezin. Naast de risicofactoren bestaan ook protectieve of beschermende factoren. Dit zijn factoren waarvan is bewezen dat ze de mogelijkheid op het ontstaan van problemen of stoornissen bij een individu gevoelig verlagen. Een goede huisvesting kan dan een beschermende factor zijn. Deze factoren kunnen voorkomen op microniveau (kind, ouder, gezin); op mesoniveau (sociale gezinsfactoren, sociale buurtfactoren) en op macroniveau (sociaal-economische, culturele, maatschappelijke factoren).

De aanwezigheid van één enkele risicofactor genereert een kleine kans op problemen. Hoe meer risicofactoren zich echter opstapelen, hoe groter de kans op problemen.

Om het samenspel tussen deze risico-en protectieve factoren beter te kunnen begrijpen werden de begrippen draaglast en draagkracht geïntroduceerd. Draagkracht wordt omschreven als de verzameling van vaardigheden en protectieve factoren waarmee opvoeders en kinderen de draaglast aankunnen. Draaglast is de verzameling van taken waar opvoeders en kinderen aan moeten kunnen tegemoet komen. De cumulatie van dergelijke factoren en de verhouding tussen risico-en protectieve factoren doen de balans van draagkracht en draaglast in evenwicht blijven of doorslaan.

Terugblikkend op onze gesprekken met gezinnen in armoede, zien wij **een enorme diversiteit op vlak van draaglast/draagkracht**. We halen twee situaties aan om dit te illustreren.

Een allochtone mama, hoogopgeleid in het land van herkomst, met een baby van negen maand. Ze woont met haar kind in een oncomfortabele studio en heeft een inkomen via het OCMW. Mama is bezig met lessen Nederlands en maakt zeer snel vorderingen. De baby gaat naar de kinderopvang. Mama probeert haar diploma te regulariseren in ons land, hoopt erop gauw een job te vinden; die haar en haar kind mogelijkheden kan bieden in de toekomst. Met haar beperkte middelen slaagt ze er zeer goed in het dagelijks leven en de opvoeding van haar kind te organiseren. Hoewel ze nog maar kort in België verblijft, slaagde ze er reeds in om een netwerk met zinvolle sociale contacten uit te bouwen.

Wanneer we bij X en Y langsgaan, treffen we twee teneergeslagen mensen aan. Beide kinderen zijn geplaatst in een residentiële voorziening. De ouders zeggen niet te weten waarom. Papa is psychisch ziek en kan niet meer werken. Normaal stempelt mama maar nu is ze tijdelijk in ziekteverlof vanwege een nieuwe zwangerschap. Beide ouders zijn laag opgeleid (bijzonder onderwijs). Mama kende een verleden van plaatsing. Alle contacten met de familie zijn verbroken, beiden zeggen geen contact meer te willen. De woning is donker en koud. Alleen een wand vol met foto's van de twee kleintjes is betekenisvol. Tijdens het gesprek kijkt papa onafgebroken naar de televisie. Mama geeft aan dat ze 'het vaak niet meer ziet zitten en veel moe is'.

Twee gezinnen in armoede; en toch twee verschillende werelden. In de eerste situatie kunnen we mama op weg helpen door tegemoet te komen aan haar materiële noden: een comfortabele en betaalbare woning, een inkomen dat voldoende groot is, een job die kansen biedt. Hiermee zal deze mama verder kunnen.

In de tweede situatie zien we een opeenstapeling van risicofactoren. Tussenkomen in materiële noden is ook hier erg nodig; maar onvoldoende om bestaande noden op te vangen. Deze mensen hebben nood aan een zeer intensieve en langdurige ondersteuning, die hen kan helpen het hoofd te bieden aan de grote draaglast die zij te torsen hebben. Op die manier kunnen zij, wellicht samen met professionelen, gedeelde zorg opnemen voor hun kinderen.

6.2.5 Hiërarchie in beleidsaanbevelingen : een piramide

Na deze situering, zetten we de stap naar 'beleidsaanbevelingen' voor stad Ieper. We concentreren ons op **lokale beleidsaanbevelingen** en brengen die terreinen in beeld waar een lokale overheid een relevante invloed kan op uitoefenen.

Voorafgaand maken we echter nog **twee bedenkingen**:

Het **globale sociaal beleid** -en meer bepaald het armoedebeleid- op Europees, federaal en Vlaams niveau heeft een grote impact op het lokaal gebeuren. Het beleid op deze niveaus vertaalt zich naar de concrete realiteit op lokaal niveau. Het laat zich net op dat lokale niveau, via directe contacten met kinderen en gezinnen, heel concreet voelen. Een lokale overheid

zit zelf mee gevangen in deze supra-beleidsniveaus en moet binnen de regelgeving functioneren. Dit maakt dat de lokale overheden voor zeer grote uitdagingen komen te staan. We spitsen ons in de aanbevelingen toe op die terreinen waar lokaal kan op ingezet worden, zonder na te laten hier en daar te wijzen op de verantwoordelijkheden op hogere echelons. Wim Van Lancker (2013) wijst in deze terecht op de zware verantwoordelijkheid van de hogere beleidsniveaus: *‘Om op lange termijn vooruitgang te boeken, moet het lokale armoedebeleid een noodzakelijke aanvulling zijn van een stevig doorgedreven structureel armoedebeleid. Niet omgekeerd.’* (Van Lancker, 2013, p. 20). Dit gegeven kwam ook meermaals terug in de focusgroepen. Een gevoel van machteloosheid omdat hogerop beslissingen genomen worden die het op lokaal vlak moeilijk maken om daadkrachtig in te zetten op (kinder)armoede in de eigen gemeente.

Daarnaast blijft het bij het lezen van de beleidsaanbevelingen belangrijk voor ogen te houden hoe deze beleidsaanbevelingen tot stand kwamen. Het onderzoek wilde een **stem geven aan mensen in armoede zelf**. Het is de taak van de onderzoekers om deze stem maximaal te respecteren en authentiek weer te geven. Anderzijds blijft het evenzeer belangrijk hun noden binnen een breder kader te plaatsen zodat het een leidraad kan vormen voor de lokale beleidsmakers.

De **brede basis van de piramide** vormt het vertrekpunt en legt accent op ‘voorkomen’, op ‘preventie’. Lokaal sociaal beleid moet voortdurend inzetten op het **voorkomen dat mensen terecht komen in armoede**. Een zeer gericht **‘kansenbeleid’**, een sterk **‘rechtenbeleid’** en het zorgen voor kwaliteitsvolle en toegankelijke basisvoorzieningen voor iedereen, zijn hierbij belangrijk.

Niettegenstaande een met zorg gevoerd lokaal sociaal beleid, moeten we vaststellen dat in leper 11,7% van de geboortes plaatsvindt in een gezin dat we als ‘kansarm’ kunnen benoemen.⁴⁶ Ook voor deze gezinnen vormt de basis van de piramide een essentieel

gegeven, maar er dient nog meer te gebeuren. Wat gebeurt in de basis van de piramide is erg belangrijk en fundamenteel, maar is vaak niet toereikend om ervoor te zorgen dat mensen echt uit de (kans)armoede geraken. **Bijkomende interventies** – de buik van de piramide - **zijn nodig om te voorkomen dat een volgende generatie ook in de armoede terecht komt.** Ook hier gaan we het vooral hebben over basisvoorzieningen, maar de focus gaat dan vooral naar: hoe ervoor zorgen dat mensen die in armoede leven voldoende beroep doen op deze voorzieningen, er voldoende winst uithalen...

De **top van de piramide** brengt de beleidsmaatregelen in beeld die zeer **acute noden opvangen** van mensen in armoede. Hier wordt zeer concreet ingespeeld op directe noden (vb. voedselbedeling, terugbetalen van leeftijdsmelk, ...), die voortvloeien uit een leven in armoede. Wanneer wij in de gesprekken mensen bevragen op mogelijke beleidsmaatregelen, krijgen we vaak suggesties te horen die zich in dit stuk van de piramide bevinden⁴⁷. Enerzijds wijst dit op het belang dat mensen in armoede hechten aan dergelijke maatregelen; anderzijds toont het evenzeer dat bij het continu leven in een situatie van tekort, de denkoefening naar bredere en meer structurele maatregelen geen evidentie is. Gezinnen zoeken in de eerste plaats naar een oplossing voor het tekort.

Investeren in beleidsmaatregelen die behoren tot de top van de piramide, dient met de nodige zin voor nuance te worden bekeken. Enerzijds is het aanlokkelijk om vooral in die concrete zaken te investeren. De maatregelen zijn concreet, zichtbaar, worden gewaardeerd

⁴⁶ Zie 3.2.3.

⁴⁷ Zie bijlage 2

door het doelpubliek, hebben veelal ook een ruim draagvlak bij de bevolking... Anderzijds houdt te eenzijdig investeren in dergelijke maatregelen ook een **risico** in. Indien enkel ingespeeld wordt op de 'gevolgen van', zonder voldoende inzet op 'voorkomen van'; riskeren dergelijke maatregelen op de lange termijn onhoudbaar te worden vanwege de hoogte van de vraag. Bij wijze van voorbeeld verwijzen we hier naar de toename van vragen voor voedselbedeling, in gans Vlaanderen maar ook in Ieper. In Ieper is de vraag in die mate toegenomen dat het systeem enkel houdbaar is indien mensen hier slechts om de twee weken beroep kunnen op doen. Dit onderstreept mee de noodzaak van maatregelen in niveau 1 en 2 van de piramide.

6.3 Tien concrete beleidsaanbevelingen voor Ieper

De uitdaging om op basis van het vele onderzoeksmateriaal ‘slechts’ tien concrete beleidsaanbevelingen te formuleren, is groot. De problematiek werd diepgaand verkend, en bijgevolg komen dan ook zeer veel ‘sporen’ in beeld waarop zou kunnen ingezet worden.

Tallose beleidsaanbevelingen formuleren heeft als voordeel ‘volledigheid’; het risico is echter dat het dan blijft bij een zeer gedegen opsomming van mogelijkheden die niet in de praktijk worden gebracht. Dit was uitdrukkelijk niet de bedoeling van de opdrachtgevers van dit onderzoek.

Bij het lezen van een beperkt aantal beleidsaanbevelingen, dient rekening te worden gehouden met volgende zaken :

-Bij het selecteren werd gebruik gemaakt van volgende **criteria**: haalbaarheid op lokaal niveau, aansluiting bij de wensen van de doelgroep, aansluiting bij de hierboven uitgeschreven visie op armoede, inschatting draagvlak voor realisatie van dergelijke aanbeveling, structureel karakter.

-Er kunnen met stellige zekerheid bijkomende beleidsaanbevelingen worden geformuleerd die relevant zijn en niet in de huidige lijst voorkomen. Het geheel heeft enkel de bedoeling het lokaal bestuur en zijn partners ‘grond onder de voeten’ te geven bij het maken van keuzes. Het heeft niet de bedoeling de volledige basis te vormen voor een kant-en-klaar (kinder)armoedebeleidsplan.

-We probeerden per beleidsaanbeveling het wat, het waarom en het hoe te beschrijven. Het ‘**wat**’ geeft een omschrijving van de aanbeveling. Het ‘**waarom**’ grijpt terug naar de resultaten van dit en ander onderzoek om de relevantie ervan te duiden. Het ‘**hoe**’ gaat dan op zoek naar ‘good practices’ in andere gemeentes, en naar mogelijke manieren om de aanbeveling te operationaliseren. Een aanbeveling als ‘zorg voor goede huisvesting’ bijvoorbeeld, klinkt als een open deur intrappen. En dat is het ook: iedereen wéét dat huisvesting een groot probleem is binnen het kader van armoede. Het hoe gaat daarom een stapje verder en bekijkt op welke manier we in Ieper deze huisvesting nog kunnen verbeteren... In bijlage 3 geven we alle aanbevelingen nog eens weer in een beknopt schema.

-We toetsten deze aanbevelingen af in twee focusgroepen met professionals, een focusgroep met de doelgroep en ook bij de voorstelling van de resultaten aan het jeugdwelzijnsoverleg. Hierin vroegen we hen prioriteiten en haalbaarheid te bepalen. De resultaten hiervan werden verwerkt in de beschrijving van de beleidsaanbevelingen zelf.

6.3.1 Zorg voor bewaken van visie : armoedetoets

Wat?

Een armoedetoets is een proces waarbij **beleidsmaatregelen bekeken worden naar hun mogelijke/waarschijnlijke impact die deze al of niet zullen hebben op armoede** en ongelijkheden die tot armoede kunnen leiden (Dierckx, Coene, & Raeymaeckers, 2014). We spreken ook van een ‘armoede-effectrapportage’ of ‘poverty proofing’.

Voor elke te nemen beslissing zal vooraf worden nagegaan of deze een impact heeft op mensen die in armoede leven en, indien het om een negatieve impact gaat, wat hier aan gedaan kan worden. Hierbij wordt niet enkel gekeken naar het financiële aspect van armoede. Ook het effect van maatregelen op huisvesting van mensen in armoede, hun gezondheid, mobiliteit, sociale contacten, participatie aan de samenleving... wordt onder de loep genomen.

Een essentieel onderdeel van de armoedetoets bestaat er ook in na te gaan of er voldoende, en op aangepaste wijze gecommuniceerd wordt over beleidsmaatregelen van stad en OCMW. Het verzorgen van de communicatie moet garanderen dat mensen goed op de hoogte zijn van de zaken die voor hen relevant zijn.

Waarom?

Het voorkomen/bestrijden van armoede hangt samen met het beleid op zeer diverse beleidsdomeinen. Dit kwam ook heel expliciet terug in de verhalen van de respondenten zelf. Een beleid met prioriteit ‘**armoede voorkomen**’ zal dan ook alle beleidsmaatregelen gaan afwegen aan hun mogelijk effect op armoede, kinderen in armoede en sociale ongelijkheid.

De toets moet vermijden dat beleidsbeslissingen ongewild leiden tot meer armoede of ongelijkheid. Bij beleidsverantwoordelijken kan de toets ook bijdragen tot een grotere **alertheid voor de armoedeproblematiek**.

Deze beleidsaanbeveling kreeg veel bijval in de focusgroepen achteraf, zowel in de focusgroep met professionelen als deze met de doelgroep zelf.

Hoe?

Op Vlaams niveau wordt reeds gewerkt met een armoedetoets. Op 14.03.2014 keurde de Vlaamse Regering de implementatie van de armoedetoets goed. Een armoedetoets is verplicht op Vlaams niveau, als door nieuwe of wijzigende regelgeving een effect op (mensen in) armoede te verwachten is. In dat kader werd door de Vlaamse Overheid een handleiding uitgewerkt (Handleiding voor de opmaak van een armoedetoets, 2015). Deze biedt nuttige informatie, die te vertalen is naar het lokale niveau.

Uit deze handleiding weerhouden we een **topiclijst**, die tevens interessant kan zijn als basis van een lokale armoedetoets.

1. *De hoogte (het aantal mensen in armoede)*
 - a. *Daalt of stijgt het aantal mensen dat in armoede leeft door de voorgenomen maatregel?*
 - b. *Is er een verschuiving van de ene doelgroep naar de andere (bv. van ouderen naar jongeren, van mannen naar vrouwen)?*
2. *De breedte (armoede op verschillende terreinen tegelijk)*
 - a. *Welke impact bestaat er vanuit deze maatregel op andere terreinen (bv. de impact van een mobiliteitsmaatregel op toegang tot de arbeidsmarkt of vrijetijdsbesteding)?*
3. *De diepte (de kloof die mensen in armoede scheidt van de rest van de samenleving)*
 - a. *Gaat het over een inclusief, progressief universalistisch of een categoriaal beleid? Dreigt de maatregel de doelgroep verder op te sluiten in een eigen leefwereld met specifieke voorzieningen?*

- b. *Wordt de doelgroep(en de diensten en voorzieningen waarop hij beroep doet) meer of minder gestigmatiseerd?*
4. *De tijd (de duur van de armoedesituatie)*
- a. *Heeft de maatregel dezelfde effecten op mensen die kort in armoede leven dan op mensen in generatie-armoede?*
- b. *Welke impact heeft de verblijfsduur in armoede op de kansen om mensen in armoede via deze maatregel te bereiken en uit de armoede te helpen?*
- c. *Bestaan er risico's dat mensen op de rand van armoede door deze maatregel in langdurige armoede geraken?*

In de provincie West-Vlaanderen is er **ervaring** met een lokale armoedetoets in de **Stad Brugge**. Sedert 2014 werd deze ingevoerd binnen het lokaal beleid. Wellicht kan er geleerd worden uit hun recente ervaringen.

Het goed uitvoeren van een armoedetoets vraagt om **een dialoog tussen beleid, mensen of organisaties met ervaringskennis** (opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting, leden van Welzijnsschakel Te Goare, Vlaams Netwerk tegen Armoede, professionelen die frequent in contact komen met mensen in armoede) en **mensen of organisaties met wetenschappelijke kennis** (bvb. Vlaams Armoedesteunpunt) .

6.3.2 Zorg voor kennis mbt leven in armoede: benut ervaringsdeskundigheid

Wat?

‘Opgeleide ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting’ zijn de **noodzakelijke schakel** om de ‘missing link’ tussen mensen in armoede aan de ene kant en hulpverleners en beleidsmedewerkers aan de andere kant te overbruggen (vzw De Link, 2015).

Het zijn zij die armoede van in de wieg aan den lijve hebben ondervonden en kunnen vertrekken vanuit hun eigen beleving van armoede en bijhorende overlevingsstrategieën.

Door de opleiding hebben ze deze individuele armoede-ervaring kunnen verwerken en omzetten in bredere kaders van armoede en uitsluiting. Zij hebben bovendien de vaardigheden verworven om hierover in dialoog te gaan met hulpverleners, organisaties, diensten, het beleid maar ook met mensen in armoede die naar de hulpverlening stappen.

Waarom?

Gedurende het onderzoek merkten we dat hulpverlening, kinderopvang, onderwijs... niet altijd even positief ervaren werd door gezinnen in armoede. **In de verhalen van de respondenten horen we vaak onbegrip vanuit deze sectoren, of gewoon onkunde om met de doelgroep om te gaan.** Ook omgekeerd hoorden we dit bij een aantal respondenten in de focusgroepen met de professionals, sprekend over de doelgroep: *‘ze kunnen zich wel een TV veroorloven, maar betalen niet voor de middagmaaltijden op school’* en: *‘als je ze niet streng controleert in hun huizen, vernielen ze deze. Ze weten niet hoe ze een huis moeten onderhouden’*. Deze bevindingen zijn niet uniek voor leper, en zijn in de literatuur al meermaals besproken. Het initiatief van de opleiding ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting speelt net hierop in.

Het werken met opgeleide ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting in allerlei domeinen biedt een mogelijkheid om **de arme** in te schakelen **als een essentiële en actieve partner in armoedebestrijding**. Vooral in de focusgroep met de doelgroep zelf werd deze aanbeveling prioritair geacht.

Hoe?

Opgeleide ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting kunnen als **vaste schakel** fungeren binnen organisaties en instellingen die werken met en voor mensen in armoede en binnen het beleid.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om als organisatie een beroep te doen op een ‘pool’ van ervaringsdeskundigen. Deze Teams voor Advies en Ondersteuning rond armoede (TAO Armoede) kunnen op losse basis, voor kortere of langere tijd ingeschakeld worden voor bepaalde opdrachten op maat van hulp- en dienstverlening en beleid.

Meer info : tao-oost&west-vlaanderen@de-link.net

De **coördinator Jeugdwelzijn en Kinderarmoede** lijkt een geschikte figuur om inschakeling van een opgeleide ervaringsdeskundige te plannen en te coördineren. Vanuit haar functie heeft zij een zicht op waar deze inschakeling een meerwaarde zou kunnen vormen.

6.3.3 Zorg voor een menswaardig gezinsinkomen

Wat?

Artikel 1 van de organieke wet van het OCMW bepaalt dat :

‘Elke persoon recht heeft op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid’. (Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, 1976)

Een voldoende groot inkomen vormt een essentiële voorwaarde om een menswaardig leven te kunnen leiden.

We spreken van een menswaardig inkomen wanneer dit inkomen mensen toelaat de basisbehoeften te vervullen én daarnaast op een volwaardige manier te kunnen deelnemen aan de samenleving. Hoe hoog zo’n menswaardig inkomen dan wel is, is een complexe zaak. De hoogte hiervan is tijd-en contextgebonden.

Storms & Van den Bosch (2009)geven, op basis van diepgaand onderzoek, nauwkeurig weer hoeveel een gezin nodig heeft om op een menswaardige manier deel te nemen aan de samenleving. Ze maken hierbij onderscheid tussen verschillende gezinstypes. Dit wetenschappelijk werk vormde de basis voor het ontwikkelen van een webapplicatie, genaamd REMI. REMI staat voor ‘referentiebudget menswaardig inkomen’. Het CEBUD⁴⁸ ontwikkelde deze webapplicatie, in nauw overleg met het werkveld. Het gebruik van deze applicatie laat OCMW’s toe om het beleid met betrekking tot aanvullende steun te stroomlijnen aan de hand van een wetenschappelijk vastgelegde budgetstandaard.

Waarom?

In België woont bijna de **helft van alle kinderen in armoede in een huishouden waar niemand werkt** (De Boyser, 2009). Die tendens zagen wij ook bevestigd in ons onderzoek te leper.

⁴⁸ CEBUD= centrum voor budgetadvies en –onderzoek. Dit centrum zit ingebed binnen de Thomas More Hogeschool.

Deze gezinnen moeten het dus doen met een vervangingsinkomen (ziekte, werkloosheid...) of een sociale uitkering (leefloon...)

Op vandaag blijven we vaststellen dat de **bedragen van het leefloon** zich een stuk **onder de Europese armoedegrens** blijven bevinden.⁴⁹

In onze omgevingsanalyse lezen we dat **11% van de Vlaamse bevolking** leeft in een gezin met een **inkomen lager dan de armoedegrens**.

Als ouders alle kansen geven aan kinderen in een dergelijke inkomenssituatie is bijzonder moeilijk.

Hoe?

-Het **pro actief inzetten op sociale bescherming**, door **zeer gericht alle rechten te gaan verkennen**, kan een eerste stap zijn . Soms biedt deze mogelijkheden tot verhoging van het inkomen. Mensen beschikken immers niet steeds over alle kennis met betrekking tot zaken die hen financieel kunnen vooruithelpen. Elke hulpverlener die met deze gezinnen in contact komt dient hierin verantwoordelijkheid op te nemen. Dit vraagt **meer dan een louter vraaggerichte benadering**. Mensen zullen immers geen vragen stellen over zaken waarvan ze niet weten dat deze bestaan. Niet elke hulpverlener kan specialist zijn in deze zaken, maar hun basiskennis moet volstaan om indien nodig gericht door te verwijzen. Alle expertise op dit domein is zeker aanwezig bij de OCMW-maatschappelijk werkers, die hier zonodig ook andere hulpverleners kunnen in ondersteunen door kennis te delen. In de onderzoeksresultaten zagen we bij het bespreken van de vijf B's binnen de hulpverlening, dat dit inderdaad een probleem is. Hulpverleners weten niet wat er allemaal beschikbaar is, en zowel hulpverleners als mensen in armoede ervaren een gebrek aan integrale hulpverlening. Deze aanbeveling werd dan ook zeer ter harte genomen in de focusgroepen achteraf.

⁴⁹ Hoe de Europese armoedegrens wordt bepaald, wordt uitgelegd in de omgevingsanalyse onder 3.1.1. Ter vergelijking : **Europese armoedegrens in euro/maand anno 2012** : alleenstaande 1074€ ; koppel met twee afhankelijke kinderen 2256€ (Oases-Cijfers over armoede en sociale uitsluiting, update januari 2015, 2015) **Bedragen leefloon in euro/maand (nettobedragen van kracht vanaf 01.09.2013)** : cat.1 samenwonende : 544.91€ ; cat.2 alleenstaande : 817.36€ ; cat.3 ps die samenwoont met gezin te zijnen laste : 1089.82€. (POD Maatschappelijke Integratie, 2015)

-Het **vinden van een job** helpt mensen in zeer veel gevallen aan een menswaardig inkomen. We zagen in onze gesprekken met gezinnen dat het verlangen naar een job meestal zeer groot is, doch er heel wat factoren in de weg staan om dit gerealiseerd te krijgen. Het **bemiddelen naar een geschikte tewerkstelling** blijft een belangrijke opdracht van de lokale overheid, in samenwerking met andere belangrijke actoren, zoals de VDAB. Activering 'op maat' is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Dit betekent dat de focus dient te liggen op werk én welzijn, binnen een **integraal begeleidingstraject**. Een tewerkstelling moet leiden tot een algemene verhoging van de kwaliteit van leven van het gezin, zonet is dit weinig of niet motiverend.

In onze gesprekken ontmoetten wij echter heel wat mensen voor wie de drempel naar het reguliere economisch circuit te hoog is omwille van diverse redenen. De verdere uitbouw van sociale economie en vooral **lokale diensteneconomie** in Leper dient bijzondere aandacht te schenken aan de **inschakeling van deze ouders met jonge kinderen**. Oog hebben voor de combinatie arbeid-gezin is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Ook hier werd in de focusgroepen achteraf positief op gereageerd, maar het moet duidelijk zijn dat OCMW/Stad Leper, hier een regierol moeten vervullen, en niet als enige uitvoerder ervan aangesteld moet worden. De andere (welzijns)actoren moeten hier ook actief toe bijdragen en een voorbeeldrol opnemen inzake sociale tewerkstelling.

-Niettegenstaande een breed activeringsverhaal zal het realiteit blijven dat een aantal mensen niet kunnen ingeschakeld worden in het productieproces. Leven van een **vervangingsinkomen of een leefloon** is dan de enige resterende mogelijkheid. Het lokaal bestuur draagt hier de verantwoordelijkheid om voor deze groep te bewaken dat ze kunnen beschikken over een menswaardig inkomen. Zij dienen blijvend te **signaleren** aan de federale overheid dat de leeflonen dienen opgetrokken, minstens tot aan de Europese armoededrempel. In de tussentijd dienen zij via een **gestroomlijnd beleid met betrekking tot aanvullende steun** te zorgen voor een menswaardig inkomen. Wij verwijzen in dit verband naar het voorbeeld van OCMW Kortrijk, dat sedert 01.01.2014 het **REMI-systeem** invoerde.⁵⁰

⁵⁰ Binnen OCMW Kortrijk worden specifieke richtlijnen gehanteerd voor toepassing van het REMI-systeem, die ervoor zorgen dat dit financieel haalbaar blijft voor het lokaal bestuur. Binnenkort wordt een onderzoek gevoerd bij maatschappelijk werkers en cliënten om dit systeem te evalueren na anderhalf jaar toepassing.

6.3.4 Zorg voor een degelijke huisvesting

Wat?

Huisvesting of wonen hangt nauw samen met andere dimensies van armoede. Gezinnen in armoede hebben weinig of geen keuze in hun huisvesting, hebben meestal niet de kans om een eigen huis te kopen en komen vaker terecht in ongezonde en/of onveilige woonomgevingen (Dierckx, Coene, & Raeymaeckers, 2014)

In Vlaanderen wordt **sociale huisvesting gezien als een valabele manier om huisvesting betaalbaar te maken voor kwetsbare groepen** – en worden gemeenten verplicht (via het bindend sociaal objectief) een voldoende aanbod sociale huurwoningen, koopwoningen en/of kavels te realiseren (Vlaanderen is wonen, 2015).

Waarom?

In de omgevingsanalyse komt naar boven dat Ieper procentueel iets meer sociale woningen heeft dan West-Vlaanderen. Als we kijken naar het profiel van de huurders, zien we wel dat een groot aandeel van de sociale woningen benut wordt door ouderen⁵¹, en niet door onze doelgroep (kansarme gezinnen – lage inkomens).

Daarnaast merken we een laag aanbod van woningen voor **grotere gezinnen**⁵², en een nood aan **crisiswoningen**⁵³ voor onmiddellijke noodopvang. Het OCMW beschikt over 5 crisiswoningen, maar blijkbaar is dit niet goed bekend bij andere organisaties. In de focusgroep met de hulpverleners werd positief gereageerd op de aanwezigheid van crisiswoningen, vooral vanuit de ervaring dat vrouwen zonder begeleidingsnood eigenlijk niet

Ook de financiële implicaties voor het OCMW zullen hierbij worden in beeld gebracht (Gesprek met Shirley Ovaere, Hoofdmaatschappelijk Werker OCMW Kortrijk, 2015).

⁵¹ 65% van de huurders van Ons Onderdak zijn 51 of meer (Jaarverslag 2013 - Ons Onderdak CVBA)

⁵² Ongeveer 1/5 (312/1435) van de huurwoningen van Ons Onderdak beschikt over vier of meer slaapkamers (Jaarverslag 2013 - Ons Onderdak CVBA)

⁵³ SHM 'Ons Onderdak' beschikt over 10 woongelegenheden voor dakloze personen/gezinnen. Deze kunnen beschouwd worden als crisiswoning, in die zin dat mensen de wachtlijst niet moeten passeren om hier beroep op te doen (Jaarverslag 2013 - Ons Onderdak CVBA) + vijf crisiswoningen OCMW.

in de vrouwenopvang horen, en vanuit het ‘housing first’ principe dat in andere steden succesvol blijkt te zijn.

Een tweede item dat opvalt, is het **lage percentage sociale woningen via het sociaal verhuurkantoor**. Vergeleken met de evolutie in Vlaanderen en West-Vlaanderen, zien we dat het aandeel woningen via het SVK significant stijgt, maar dat het in Ieper stagneert. Dit is deels te verklaren door het groeipad dat opgelegd werd door de Vlaamse overheid waardoor er extra inspanningen werden geleverd door de RSVK’s die nog niet aan de opgelegde quota kwamen.

In alle focusgroepen horen we een zeer sterk pleidooi voor verregaande investeringen in dit domein: bijkomende en betaalbare huisvesting met respect voor het gezin. We horen kritiek op het sociaal verhuurkantoor, dat volgens sommigen onvoldoende investeert in Ieper en niet langer gebruik maakt van sociale tewerkstelling via artikel 60, waarin het OCMW hen ondersteunde.

Daarnaast horen we uit de interviews enerzijds klachten over de lange wachtlijsten binnen de sociale huisvesting, en anderzijds heel wat klachten over de manier waarop huurders zich ‘gecontroleerd’ voelen door woonbegeleiders binnen de SHM. Woonbegeleiding vanuit het CAW, wordt wel positief ervaren.

Hoe?

Om **sociale huisvesting** nog te **versterken** in Ieper, is het nodig dat er hier bewust op ingezet wordt. Wij zien nog mogelijkheden tot uitbreiding van het patrimonium van het RSVK in Ieper – maar dit kan maar als de lokale overheid hiervoor kiest en er middelen tegenover zet.

Door het RSVK wordt niet intensief ingezet op actieve rekrutering van nieuwe eigenaars in Ieper omwille van het bestaande patrimonium, maar er bestaat wel een doorverwijzing vanuit de dienst huisvesting van stad Ieper (via een folder). In Ieper is er een streng beleid rond leegstand waardoor het aantal leegstaande huizen eerder beperkt blijft. Eigenaars die met

leegstand zitten, blijken sneller zelf contact op te nemen met de huisvestingsdienst om oplossingen te zoeken voor de leegstand. Hier verwijst men echter niet door naar de mogelijkheid om in te stappen in het RSVK-verhaal (Telefonisch contact Huisvestingsdienst Ieper, Isabel Devos, 2015). Een actievere sensibilisering van potentiële eigenaars vanuit de lokale overheid in samenwerking met het RSVK en een meer doordachte strategie om het sociale huisvestingspatrimonium te vergroten kan hier zeker groei betekenen.

De eerste kernopdracht van het SVK vanuit de Vlaamse overheid, ligt in het huren op de private huurmarkt om deze onder te verhuren of te verhuren aan woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden. Om eigenaars aan te trekken om in dit verhaal te stappen, is het noodzakelijk hen enerzijds te sensibiliseren rond de noodzaak ervan, en anderzijds moet men kunnen garanderen dat de woning ‘in goede handen’ is. Hiervoor hebben veel SVK’s een renovatieploeg via sociale tewerkstelling, zo ook in Ieper. Door als lokale overheid extra te investeren in bijvoorbeeld deze renovatieploeg, krijgt het SVK meer werkruimte om dit uit te bouwen en de mogelijkheid om meer woningen in hun patrimonium op te nemen. Dit is niet alleen een boost voor de sociale huisvesting, maar het zorgt tevens voor bijkomende arbeidsplaatsen in de sociale economie. SVK De Woonsleutel krijgt hier reeds subsidies voor van de betrokken OCMW’s, maar dit blijkt onvoldoende waardoor ze genoodzaakt zijn hun renovatiewerken te beperken tot het ‘eigen’ patrimonium. Eigenaars die eventueel geïnteresseerd zijn om te verhuren via SVK, moeten eerst zelf de renovatiewerken uitvoeren (waaraan tegenwoordig wel wat premies verbonden zijn). Daarnaast vallen de subsidies van WEP-plus⁵⁴ weg vanaf 30/09/2015 hetgeen voor SVK De Woonsleutel een verlies van een viertal werknemers betekent.

Als mogelijke **good practice**, kijken we naar het **RSVK in de regio Izegem**. Hier subsidiëren de lokale overheden jaarlijks ongeveer 20.000 euro per gemeente om specifiek in te zetten op de werking van de renovatieploeg als sociaal tewerkstellingsproject binnen het RSVK (<http://www.huisvesting-regio-izegem.be/websites/35/uploads/file/Samenwerkingsovereenkomst%20SVK%20Regio%20Ize>

⁵⁴ Werkervaringsprojecten. Zie: <http://www.werk.be/online-diensten/tewerkstelling-en-sociale-economie/werkervaringsprojecten-wep-plus>.

[gem%20%20Wonen%20en%20Werken%20-%20geconsol%20%20versie%20-%20september%202013.pdf](#)).

Naast het versterken van de werking van het RSVK dient er **actief geïnvesteerd worden in betaalbare gezinswoningen**. Het grootste deel van de sociale woningen in Ieper zijn voorzien voor senioren eerder dan voor jonge gezinnen.

6.3.5 Zorg voor een kinderopvang waar kinderen én ouders zich goed voelen

Wat?

Onderzoek leert ons dat **kinderopvang een belangrijke hefboom** is naar gelijke kansen in het verder leven, bijvoorbeeld naar onderwijskansen. In Vlaanderen zijn de voorschoolse voorzieningen goed uitgebouwd en wordt er op structurele manier aandacht besteed aan de meest kwetsbare gezinnen. Zo bereikt Kind en Gezin bijna alle jonge gezinnen en hebben ze een goed zicht op de gezinssituatie. Daarnaast is de kostprijs voor kinderopvang veelal gekoppeld aan het inkomen, en wordt er naast de economische functie (ouders laten deelnemen aan het arbeidsproces), ook aandacht besteed aan diens sociale en pedagogische functie. De sociale functie betekent dat kinderopvang via herverdeling en maatschappelijke integratie bijdraagt tot een meer rechtvaardige samenleving. De educatieve of pedagogische functie erkent de kinderopvang als sociale leerplaats (Verschuere, 2014). Voornamelijk deze laatste functie erkennen, betekent ook dat kinderen van ouders die werkloos zijn, een gerechtvaardigde plaats krijgen binnen de kinderopvang.

Echter, er blijven **problemen met de toegankelijkheid** tot kinderopvang in Vlaanderen, waarbij gezinnen in armoede en gezinnen van buitenlandse origine oververtegenwoordigd blijven bij mensen die een plaats wensen in de kinderopvang, maar er geen vinden (MAS, 2007). **De recente ontwikkelingen zullen de toegankelijkheid niet verhogen**, integendeel. De kloof dreigt groter te worden om diverse redenen: het nieuwe decreet voor de kinderopvang stelt dat het de bedoeling is om kinderopvang te voorzien voor iedereen die er behoefte aan heeft, maar zolang de capaciteit nog niet groot genoeg is, zullen er prioriteiten gegeven moeten worden, en dan voornamelijk in kader van tewerkstelling. **Zolang onvoldoende aanbod is, blijft de stigmatiserende idee van kinderopvang als een puur economisch noodzakelijke voorziening, eerder dan een educatief milieu, bevestigd.** Daarnaast zien we in het nieuwe decreet een responsabilisering van besturen en ouders, die een afkalving van de solidariteit betekent: het nieuwe decreet voert een meer responsabiliserend subsidiesysteem in, waarbij ongebruikte plaatsen niet gesubsidieerd worden. Voorzieningen moeten met de gezinnen onderhandelen over een opvangplan, waarbij geldt dat 'opvang

bestellen is opvang betalen', ook als deze niet gebruikt wordt – behalve 18 respijtdagen⁵⁵ per jaar. Dit betekent dat je op voorhand goed moet weten wanneer je al dan niet opvang nodig hebt, en **laat geen flexibele opvang meer toe**. Gezinnen in armoede hebben echter een veel onregelmatiger leven, waardoor het veel moeilijker is om op voorhand de opvangnoden te plannen en hebben daarom nood aan flexibiliteit (Vandenbroeck M. , 'Kinderarmoede: waarom het een populair thema is en waarom dat zowel een bedenkelijk als een goed idee is., 2014). Ook de besturen zullen minder geneigd zijn om veel van dit soort gezinnen op te nemen, omdat het risico op ongebruikte plaatsen groter is hetgeen een verlies aan subsidies tot gevolg heeft. **Deze responsabiliseringsgedachte dreigt met andere woorden tot de uitsluiting van de zwaksten te leiden** (Vandenbroeck M. , 2014).

Waarom?

De omgevingsanalyse leert ons dat er in Ieper waarschijnlijk voldoende plaatsen⁵⁶ zijn binnen de kinderopvang⁵⁷, maar zegt weinig over het gebruik van de kinderopvang door kansarme gezinnen.

In het kwalitatieve gedeelte, komen een aantal ervaringen met de kinderopvang naar boven. Het meest opvallend is **de overtuiging dat kinderopvang 'enkel voor ouders die gaan werken' is, en dat het vertrouwen in de kinderopvang bij velen klein is**. Dezelfde overtuiging horen we trouwens ook terugkomen in de focusgroepen – hetgeen erop wijst dat er hier eerst een mentaliteitswijziging moet gebeuren als we hier werkelijk op willen inzetten.

Hoe?

⁵⁵ Dagen waarop ouders de opvang niet moeten betalen, ook als ze die bestelde dagen geen gebruik van de opvang maken, bijvoorbeeld door ziekte.

⁵⁶ Het gaat hier om een puur 'cijfermatige' voldoende. Dit betekent niet dat alle mensen ook vlot een plaats vinden. Het specifieke aanbod in de deelgemeenten is bvb. vaak veel kleiner dan de lokale vraag. (zie ook de ervaringen van mensen hieromtrent onder 4.2.3.)

⁵⁷ Zie 3.5.1.

De uitdaging in deze zit in het blijvend durven **kiezen voor een kinderopvang** waar niet alleen de **economische functie**, maar ook de **educatieve en sociale meerwaarde**, belangrijk wordt geacht. Dit is geen gemakkelijke opdracht, omwille van het beperkt aantal plaatsen, de overtuiging van vele gebruikers én voorzieningen, en de nieuwe decretale regels die uitsluiting dreigen te bevorderen in plaats van omgekeerd.

Op basis van het kwalitatieve onderzoeksdeel, focussen we de beleidsaanbeveling hier toe op een mentaliteitswijziging:

Zoek manieren om de sociale en pedagogische functie van kinderopvang een meer centrale plaats te geven.

In hoofde van de gezinnen zelf: kwalitatieve kinderopvang is een meerwaarde voor ELK kind, niet alleen voor kansarme gezinnen. Zolang we de idee van kinderopvang als economische noodzaak blijven verengen, zullen de sociale en pedagogische functies nooit een volwaardige plaats krijgen. Niet in de feiten en niet in de zienswijzen.

In hoofde van de voorzieningen: Hier botsen we weer op een cultuurverschil tussen gezinnen in armoede en de voorzieningen. Gezinnen voelen zich niet welkom, veroordeeld of niet begrepen (zie interviews). Zet hier opnieuw in op kennis en vorming om de kloof te overbruggen.⁵⁸

⁵⁸ Zie ook 6.3.2.

6.3.6 Zorg voor een school waar kinderen én ouders zich goed voelen

Wat?

Elke school streeft ernaar een plek te zijn waar kinderen/jongeren en hun ouders graag naartoe komen, ongeacht hun achtergrond. Mensen hebben nog te vaak het gevoel in bepaalde scholen wél thuis te horen en in andere niet. Op die manier ontstaat een ‘tweedeling’ tussen scholen voor ‘sterke’ leerlingen en scholen voor ‘zwakke’ leerlingen. Nog al te vaak bepaalt de sociaal-economische achtergrond, eerder dan de intelligentie, in welke school/opleidingsvorm kinderen terecht komen. Op die manier gaan heel wat kansen verloren.

Streefdoel dient ‘**inclusief onderwijs**’ te zijn, waar iedereen erbij hoort, niemand uitgesloten wordt. Zo wordt de school een afspiegeling van de maatschappij, waar ook mensen in alle diversiteit met elkaar samenleven.

Waarom?

We zien in Ieper in de voorbije jaren een **stijging van het percentage vroegtijdige schoolverlaters**.⁵⁹ We lezen daar tevens dat dit vroegtijdig schoolverlaten een klem zet op het vinden van een job. We zien ook dat de kansen van kinderen in het onderwijs stijgen naargelang de opleidingsgraad van de moeder verhoogt. Investeren in onderwijskansen is een bijzonder belangrijk middel om de intergenerationele cirkel van armoede te doorbreken. Ides Nicaise (2013) spreekt in deze over een ‘**twee-generatiestrategie**’⁶⁰.

Zowel uit de literatuur, als in onze interviews blijkt dat mensen in armoede ‘onderwijs voor hun kinderen’ belangrijk vinden, maar tegelijk vaak het gevoel hebben in de steek gelaten te worden door het onderwijs. Ze hebben het gevoel dat **het onderwijs de sociale ongelijkheid**

⁵⁹ Zie 3.5.2.

⁶⁰ ‘We moeten werken aan de huidige en aan de toekomstige ouders: investeren in jongeren en hun ouders: creëren van een positieve schoolloopbaan. (zodat toekomstige ouders geen traumatische ervaringen hebben opgelopen in school waardoor ze de kinderen reeds opzadelen met een negatieve perceptie tav school).’

eerder bevestigt en versterkt, dan wel dient als hefboom om deze te doorbreken. Heel wat cijfermateriaal objectiviseert hun gevoel hieromtrent (Ghysels & Debacker, 2007; Groenez & Nicaise, 2004; Steensens, Aguilar, Demeyer & Fontaine, 2008).

Hoe?

Gezien de school een basisvoorziening is, die een zeer breed publiek bereikt, biedt ze ook talloze kansen tot het bijdragen aan het doorbreken van kinderarmoede. Aansluitend bij de specifieke bevindingen uit het onderwijs in Ieper, kiezen wij ervoor drie mogelijkheden in de focus te plaatsen, zijnde :

- het inschakelen van brugfiguren in het kleuter- en lager onderwijs⁶¹
- het voorzien van langdurige huiswerkbegeleiding/studie-ondersteuning
- het aanstippen van enkele interessante mogelijkheden binnen een flankerend onderwijsbeleid

Wij lichten deze drie mogelijkheden hieronder beknopt toe :

Het inschakelen van brugfiguren in het kleuter- en lager onderwijs

De brugfiguur bouwt bruggen tussen school, ouders en andere relevante actoren uit de directe buurt en het netwerk. Gezien het brede publiek dat bereikt wordt binnen de school, heeft een brugfiguur een direct aanknopingspunt met alle gezinnen met jonge kinderen. De brugfiguur fungeert als een zeer laagdrempelig aanspreekpunt voor ouders, bij wie ze terecht kunnen met vragen en behoeftes, al dan niet schoolgerelateerd. De brugfiguur werkt outreachend, in die zin dat ze zelf actief toestapt op mensen bij wie een vermoeden leeft van nood of hulpvraag. Hierdoor heeft deze figuur zeer belangrijke sleutels in handen om proactief in te zetten op sociale bescherming: heeft iemand recht op een schooltoelage en zo ja, is deze ook aangevraagd; is iemand rechthebbend op systeem 'betalende derde' zonder daar weet van te hebben; worstelt het gezin met problemen op andere levensgebieden, waarmee

⁶¹ Vooral de twee eerste voorstellen, met name het inschakelen van brugfiguren en het voorzien van huiswerkbegeleiding, kregen zeer veel bijval in de focusgroepen.

ze niet weten waarheen.... De brugfiguur kan hier een schakel vormen naar andere welzijnsdiensten.

De samenwerking met andere relevante actoren op vlak van cultuur en vrije tijd, kan ertoe leiden dat deze domeinen meer ‘binnengebracht’ worden in de school. Op die manier komen kinderen in contact met zaken waarnaar de drempel vaak te hoog is (principe ‘Brede School’⁶²).

Tevens heeft deze de opdracht om de communicatie tussen school en gezin te verbeteren. In functie daarvan is het essentieel de taak om kennis met betrekking tot leven in armoede binnen te brengen in het schoolteam en in het beleid van de school. Hoe kan een school omgaan met de vraag naar ‘extra knutselmateriaal’, de vraag naar ‘extra betaalde schoolevenementen’, met niet tijdig betaalde rekeningen,... Vaak ontstaan communicatieproblemen tussen ouders en school, die samenhangen met een gebrek aan kennis van mekaars leefwereld. De brugfiguur kan mee zoeken hoe de drempel naar school (vb. voor oudercontacten) en ‘van school’ te verlagen. Ook omgekeerd kan zij meehelpen om boodschappen van leerkrachten naar kinderen/ouders te helpen ‘vertalen’.

In diverse Vlaamse steden zijn positieve ervaringen met het werken met brugfiguren. Meestal zijn ze in dienst van gemeente of OCMW. In **Kortrijk** wordt bijvoorbeeld gewerkt met vijf brugfiguren die samen zeven scholen bedienen.

De omgevingsanalyse kan aanknopingspunten bieden om te bekijken in welke buurten een brugfiguur de grootste meerwaarde zou kunnen vormen.

Het voorzien van langdurige huiswerkbegeleiding/studie-ondersteuning

Het bestaande aanbod van De Katrol (studie ondersteuning aan huis) wordt door ouders hoog gewaardeerd (cfr. info uit diepte interviews). Een breekpunt is echter de tijdelijkheid. Een

⁶² *‘Een Brede School is : een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren waaronder één of meerdere scholen, die samenwerken aan een brede leer-en leefomgeving in de vrije tijd en op school, met als doel maximale ontwikkelingskansen voor àlle kinderen en jongeren. Een kwalitatieve bredeschoolwerking heeft oog voor diversiteit, verbindingen en participatie. De concrete werking hangt af van de lokale context.’* (Joossens & Ernasteen, 2010)

aantal ouders geven aan dat het moeilijk is voor hen om zelf deze ondersteunende houding over te nemen eens de begeleider verdwijnt. Ouders verwijzen daarbij ook vooral naar ‘de nodige kennis hebben’ om correct bij huistaken te ondersteunen.

Een mogelijkheid tot langdurige ondersteuning kan een belangrijke bijdrage leveren tot gelijke kansen. Om dit mogelijk te maken dient naast het huidige publiek (hogeschoolstudenten) ook gezocht naar een ander segment van de bevolking die hierin een bijdrage kan leveren. De vergrijzing van de bevolking, die uiteraard ook in leper voelbaar is, kan hier mogelijk kansen bieden.

Het aanstippen van enkele interessante mogelijkheden binnen een flankerend onderwijsbeleid

Flankerend onderwijsbeleid wordt als volgt gedefinieerd :

‘Het geheel van acties van een lokale overheid om, vertrekkende vanuit de lokale situatie en aanvullend bij het Vlaamse onderwijsbeleid, een onderwijsbeleid te ontwikkelen in samenwerking met de lokale actoren.’ (Decreet Flankerend Onderwijsbeleid, 2007)

Dit decreet bood lokale overheden de mogelijkheid om tussenkomsten te doen ten voordele van scholen voor niet-onderwijsgebonden doelen, zogenaamde ‘sociale voordelen’. Deze tussenkomsten konden zowel financieel, materieel als logistiek zijn. Het nieuwe regeerakkoord echter, bepaalde dat een aantal sectorale subsidies, waaronder flankerend onderwijsbeleid, in het Gemeentefonds worden geïntegreerd. Het gevolg van deze integratie is dat die middelen vanaf 2016 niet langer geoormerkt⁶³ zijn. De lokale besturen krijgen met andere woorden een grotere autonomie in de keuzes die ze maken inzake de besteding van deze middelen.

Enkele mogelijkheden om flankerend te werken binnen het onderwijs zijn het financieel tussenkomen in schoolmaaltijden, het werken met onderwijscheques voor specifieke doelgroepen of het tussenkomen in kosten voor schoolzwemmen. In de focusgroepen gingen de meeste stemmen op voor het werken met onderwijscheques.

⁶³ Dit wil zeggen dat de middelen niet per definitie aan flankerend onderwijsbeleid besteed moeten worden.

6.3.7 Zorg voor vrijwilligersinitiatieven van onderuit

Wat?

Aan de basis van de samenleving zien we **engagement en solidariteit** ontstaan met mensen die het moeilijk hebben. Toegespitst op ons thema, zien we in Ieper de welzijnsschakel Te Goare hier een belangrijke rol in spelen.

Net het niet professioneel zijn zorgt ervoor dat deze mensen vaak toegang krijgen waar het professionals in eerste instantie niet lukt.

Waarom?

Vermaatschappelijking van de zorg is een speerpunt in het Vlaams beleid. Het wordt als volgt omschreven :

‘Verschuiving binnen de zorg waarbij ernaar gestreefd wordt om mensen met beperkingen, chronisch zieken, kwetsbare ouderen, jongeren met gedrags- en emotionele problemen, mensen die in armoede leven,... met al hun mogelijkheden en kwetsbaarheden een eigen zinvolle plek in de samenleving te laten innemen, hen daarbij waar nodig te ondersteunen en de zorg zoveel mogelijk geïntegreerd in de samenleving te laten verlopen. Begrippen die hierbij een rol spelen zijn onder meer desinstitutionalisering, communitycare, empowerment, kracht- en contextgericht werken, vraagsturing en respijtzorg.’ (2012)

In het licht van deze groeiende vermaatschappelijking is het belangrijk dat het lokaal beleid de nodige ondersteuning kan bieden om de ‘communitycare’ ten volle tot zijn recht te laten komen.

Een ondersteuning van en goede samenwerking met de welzijnsschakel biedt meteen ook de mogelijkheid om **de doelgroep voortdurend bij het beleid te betrekken**. Voor het toetsen van beleidsmaatregelen kunnen zij fungeren als een belangrijke klankbordgroep. Reeds bij aanvang van dit onderzoek werd deze participatie centraal gezet door de opdrachtgevers. Ook in de focusgroepen komt het belang hiervan meermaals terug. De interviews geven ons

daarnaast ook de indruk dat de aanwezige welzijnsschakel in Ieper (Te Goare) er in slaagt om mensen te bereiken die slechts heel minuscule verbonden zijn met de samenleving. Voor verschillende mensen met wie we spraken tijdens de interviews, hielpen vrijwilligers van Te Goare om mee de brug te slaan naar bestaande diensten en welzijnsinitiatieven die mensen niet op eigen kracht konden vinden. In deze kan het dus zeer waardevol zijn hen een structurele stem te geven binnen het armoedebeleid.

Hoe?

-Binnen een **armoedetoets**⁶⁴ is welzijnsschakel Te Goare een **volwaardige gesprekspartner**. Mogelijke beleidsmaatregelen worden ook bij hen afgetoetst op hun impact op (kinder)armoede. Vanuit hun nauw contact met mensen behorend tot de doelgroep is hun stem van bijzonder belang in dit debat. Dergelijke formele erkenning krijgen van een lokaal bestuur kan belangrijk zijn om het enthousiasme en overtuigd engagement aan de basis in stand te houden. Van welzijnsschakel Te Goare vraagt dit ook dat zij binnen hun werking voldoende oog hebben voor **structureel en politiek werken**. Dit werd in de focusgroepen met de professionals benadrukt: *‘Te Goare geeft soms de indruk nogal ‘caritatief’ tewerk te gaan, een meer professionele en structurele werking zou de werking en de samenwerking ten goede komen’*.

-Het voorzien van **een vaste locatie** voor de werking van welzijnsschakel Te Goare. Uiteraard werkt Te Goare veel op verplaatsing: zij gaan vaak op huisbezoek, organiseren activiteiten her en der... Een vaste stek voor deze werking kan echter heel wat voordelen bieden. Voor de leden kan het een vertrouwde plaats zijn waar ze terecht kunnen. Het ontlast de organisatoren ook van het steeds weer zoeken naar geschikte locatie voor activiteiten allerhande.

⁶⁴ Zie 6.3.1.

6.3.8 Zorg voor een gecoördineerd en transparant aanbod van hulpverlening

Wat?

Het aanbod van hulp- en dienstverlening dient laagdrempelig, overzichtelijk en goed toegankelijk te zijn.

Eén aanspreekpunt waar mensen vragen kunnen formuleren, over alle levensdomeinen heen én ook daadwerkelijk vooruit geholpen worden is een must voor een kwalitatieve hulp- en dienstverlening.

Waarom?

Het aantal diensten en initiatieven in Ieper dat een aanbod heeft voor kinderen en jongeren is zeer uitgebreid (2014).

Er is heel wat aanbod en expertise voorhanden om kinderen/jongeren vooruit te helpen en kansen te bevorderen... Zowel in onze gesprekken met gezinnen, als in onze focusgroep met hulpverleners, horen we dat dit **aanbod bijzonder weinig doorzichtig** is. Voor veel mensen is niet duidelijk met welke vraag ze waar naartoe moeten, hulpverleners kennen mekaar aanbod soms niet of nauwelijks, samenwerking over diensten heen is geen evidentie. Zeker bij hulpverleners leeft de overtuiging dat een grotere transparantie, coördinatie en samenwerking zou bijdragen tot een meer kwalitatieve hulp- en dienstverlening aan kinderen/jongeren en hun gezinnen.

Hoe?

In verschillende gemeentes vervult een **fysiek Sociaal Huis** deze functie. In Ieper is het initiatief Sociaal Huis tot op vandaag beperkt tot een digitaal verhaal. Hoewel zeker inspanningen gebeurd zijn om de zaken beter op mekaar af te stemmen en goed toegankelijk te maken, zien we dat het ontbreken van één fysiek Sociaal Huis, waar mensen daadwerkelijk kunnen aankloppen met een concrete vraag de drempel naar hulpverlening nog steeds in stand houdt.

Gezien de doelgroep ‘kinderen/jongeren’ verwachten wij op dit vlak een positieve ontwikkeling met de oprichting van het initiatief ‘**Huizen van het Kind**’⁶⁵. In dit initiatief kunnen er al heel wat linken gelegd worden met de voorliggende onderzoeksresultaten:

-Het voorzien van een **gecentraliseerd kinderopvangloket** moet de zoektocht naar kinderopvang makkelijker maken.

-Tevens biedt het ‘Huis van het Kind’ zeker mogelijkheden **om pro actief in te zetten op sociale bescherming**. De lage drempel, en combinatie van diverse initiatieven, dient ervoor te zorgen dat een brede doelgroep wordt bereikt. Dit biedt mogelijkheid om op aanklappende wijze te werk te gaan bij het verkennen of mensen alle rechten die voor hen gelden reeds realiseerden.

-Het ‘Huis van het Kind’ dient een **doorgedreven samenwerking en afstemming tussen alle diensten die werken met kinderen/jongeren te bevorderen**. Een intensieve vorm van casemanagement⁶⁶, waarbij diverse betrokken hulpverleners in één casus gaan overleggen, kan hieruit voortvloeien.

-Een **werkelijk ‘fysiek’ ‘Huis van het Kind’** lijkt ons heel wat voordelen te bieden. Het geeft de mogelijkheid tot het combineren, op één plaats, van verschillende zaken die interessant zijn voor de doelgroep. Dit maakt het **weinig stigmatiserend** om hier beroep op te doen.⁶⁷ Gezien de uitgestrektheid van de regio (Westhoek) is het hier wellicht aangewezen te werken met verschillende ‘steunpunten’. Mocht dit daarboven op **kunnen gecombineerd worden met een ‘fysiek’ Sociaal Huis**, dan wordt nog sterker tegemoet gekomen aan de noden van de doelgroep betreffende algemene toegankelijkheid van de hulpverlening. Een fysiek sociaal huis echter, botst op weerstand vanuit het lokaal bestuur, maar krijgt veel bijval van professionals en doelgroep in de focusgroepen.

⁶⁵ Verdere info mbt ‘Huizen van het Kind’ is terug te vinden in : <http://www.kindengezin.be/img/20140328-BVRHvhkgetekend.pdf>

⁶⁶ Het is belangrijk in deze uitdrukkelijk oog te hebben voor de positie van de cliënt (het gezin). Deze dient in dit proces van overleg op een volwaardige manier betrokken te worden, teneinde het gevoel van ‘greep verliezen op’ te voorkomen.

⁶⁷ Je kan er bij wijze van spreken terecht voor info over jeugdbewegingen ; maar ook om beroep te doen op opvoedingsondersteuning. Het binnengaan in het gebouw kan velerlei betekenissen hebben, wat de drempel aanzienlijk verlaagt.

6.3.9 Zorg voor een brede vorm van gezinsondersteuning voor het volledig traject dat gezinnen afleggen

Wat?

Niet alle gezinnen kunnen de verantwoordelijkheid voor het opvoedingsproces volledig op eigen kracht aan. Vaak gaat het hier om ouders die zelf zijn opgegroeid in armoede. Een moeilijke opvoedingsgeschiedenis kan hen tekenen als ouders. Het hebben van kinderen is voor hen een bijzonder waardevol project. Tegelijk worden ze geconfronteerd met veel vragen en onzekerheden, waarbij ze veelal geen beroep kunnen doen op een steunend sociaal netwerk. In dergelijke situaties is er nood aan **gedeelde zorg** (Bakker, Bakker, Van Dijke, & Terpstra, 1998)

Waarom?

Sommige gezinssituaties zijn zeer complex. We zien een **verwevenheid van problematieken** op zeer diverse levensgebieden, die de draagkracht van het gezin sterk aantasten. Tussenkomen op materieel vlak en op vlak van basisvoorzieningen zijn voor deze gezinnen onontbeerlijk, doch onvoldoende om op eigen kracht een volwaardig opvoedingsklimaat te creëren voor hun kinderen. Het is in dergelijke gezinnen niet toereikend om rond één afgebakende (opvoedings)vraag te gaan werken. Een **brede vorm van gezinsondersteuning** dringt zich in deze situaties op. Het gaat om gezinnen die nood hebben aan een **continue ondersteuning op diverse levensgebieden**, teneinde een warm en veilig opvoedingsklimaat voor hun kinderen mogelijk te maken.

In onze ontmoetingen met gezinnen zagen wij dat in dergelijke situaties soms zeer veel hulpverleners in meer of mindere mate betrokken zijn op een gezin, terwijl **zeer belangrijke vragen of noden toch door de mazen van het net glippen**. Elke hulpverlener is gericht op een bepaald aspect van de situatie, neemt op dat vlak wel verantwoordelijkheid, maar de totale situatie verdwijnt uit ieders beeld. Rekening houdend met het vaak grote wantrouwen van de doelgroep ten aanzien van de hulpverlening is het voor hen zeker ook niet evident om vertrouwensrelaties uit te bouwen met veel verschillende hulpverleners.

Hoe?

Dergelijke vorm van hulpverlening dient aan een **aantal voorwaarden** te voldoen :

-De hulpverlener werkt **generalistisch en niet specialistisch**. We bedoelen hiermee dat de hulpverlener in staat moet zijn tot het bieden van een sterke eerstelijns-hulpverlening, over alle levensgebieden heen. Het gaat om een **integrale** (samenhangende) aanpak van de volledige vraag van het gezin. De hulpverlener fungeert hierbij als **'casemanager'** wanneer ook andere diensten moeten worden ingeschakeld. Hij blijft voor het gezin 'de' centrale figuur die het geheel overziet en coördineert.

-De hulpverlener dient in de mogelijkheid te zijn om **aan huis** te gaan, wanneer dit aangewezen lijkt. Dit vraagt een grote investering maar biedt veel mogelijkheden tot kwaliteitsvolle zorg.

-Dergelijke hulpverlening kan alleen dan slagen wanneer deze **niet gebonden** is **aan termijnen**. Al te vaak zien we hoe gezinnen een groot gevoel van ondersteuning ervaren (bvb. bij CKG begeleiding aan huis) tijdens een begeleiding, maar er niet in slagen op eigen kracht het opvoedingsproces volledig in handen te nemen eens de begeleiding eindigt. Uiteraard dient steeds gewerkt te worden aan het versterken van mensen en het streven naar terug zelf in handen nemen van de situatie. Tegelijk is het belangrijk om te erkennen dat er gezinnen zijn die alleen dan goed kunnen functioneren wanneer een blijvende ondersteuning aanwezig is.

-Het werken vanuit **de presentiebenadering** biedt mogelijkheden tot het uitbouwen van een sterke vertrouwensband, waarbinnen heel nauw kan aangesloten worden bij de noden/vragen van het gezin (Baart, 2001).

-De **samenwerking met een opgeleide ervaringsdeskundige** in de armoede en sociale uitsluiting kan mogelijk een meerwaarde vormen binnen een dergelijke hulpverleningsvorm.

We verwijzen naar **'Team Gezinsbegeleiding De Kroost'** in Kortrijk als 'good practice' op dit vlak in de nabije regio. Dit team maakt deel uit van de sociale dienst van het OCMW.

6.3.10 Zorg voor ontmoetingskansen en netwerkbevordering

Wat?

Het creëren van **laagdrempelige ontmoetingskansen voor ouders met kinderen**. De ingangspoort tot het ontmoeten is het opvoeden van kinderen, dit is wat alle bezoekers gemeen hebben. Niettemin biedt een dergelijke ontmoetingsplaats mogelijkheden tot het werken op zeer diverse levensdomeinen.

Waarom?

Zowel uit de literatuur als uit onze contacten met mensen in armoede, blijkt dat de aanwezigheid van betekenisvolle sociale relaties voor veel gezinnen geen evidentie is. Er is dan ook vaak sprake van een grote mate van **sociaal isolement**. Dit maakt dat mensen weinig mogelijkheden hebben om hun zorgen en bekommernissen met anderen te gaan delen. Het balansmodel van Bakker ⁶⁸toont ons dat het hebben van zinvolle sociale contacten, het behoren tot een **sociaal netwerk**, een belangrijke **beschermende factor** vormt voor gezinnen.

In de focusgroepen werd deze aanbeveling sterk bekrachtigd, maar tegelijkertijd werd er gewaarschuwd dat deze initiatieven niet mogen leiden tot segregatie: een mix van publiek wordt belangrijk geacht. In de interviews met de doelgroep komen hieromtrent ook beleidsvoorstellen naar voor: *‘geef ons een plek waar we kunnen komen met onze kindjes en andere mensen kunnen ontmoeten, zonder dat het altijd geld moet kosten’*.

⁶⁸ Zie 6.2.4.

Hoe?

Een dergelijk initiatief kan velerlei vormen aannemen. We kennen in de provincie West-Vlaanderen enkele initiatieven waarnaar we kunnen verwijzen als ‘good practices’. We denken aan het project ‘**Familiesalons**’ te **Oostende**, samenwerkingsverband tussen Samenlevingsopbouw en stadsbestuur en aan het project ‘**Sterke mama’s**’, een samenwerkingsverband tussen Samenlevingsopbouw en OCMW **Houthulst**

In deze initiatieven wordt ingezet op ontmoeting, vorming, opvoedingsondersteuning... **Verschillende andere initiatieven, die tevens interessant zijn voor de doelgroep, kunnen hier aan gekoppeld worden.** (bvb.: ruilhoekje voor speelgoed en kinderkledij, pampersbank, spelothek....) Ook hier weer kan het pro actief inzetten op sociale bescherming een aandachtspunt zijn. Bestaande vrijwilligerswerkingen (bvb. welzijnsschakel ‘Te Goare’ in Ieper) kunnen mee ingeschakeld worden om een dergelijke werking vorm te geven.

Indien de werking op die manier kan uitgebouwd worden dat deze interessant is voor een zeer **breed publiek**, en niet enkel voor mensen in (kans)armoede, biedt dit mogelijkheden tot het ontstaan van zeer diverse en niet stigmatiserende netwerken.

7. Besluit

In dit besluit willen we beknopt stilstaan bij **de specifieke sterktes en beperkingen** van dit onderzoek. Daarnaast blikken we graag vooruit op **de toekomst**.

Er bestaat geen onderzoek zonder **beperkingen**. Elk onderzoek is gebaseerd op een aantal keuzes en ook hier betekent ‘kiezen verliezen’. Dit praktijkgericht onderzoek vond niet plaats in een afgesloten labosituatie waar we alle factoren onder controle hadden: we kunnen onze populatie niet dwingen deel te nemen, noch kunnen we perfect controleren of de respondenten alles waarheidsgetrouw vertellen en of ze vertellen wat ze er écht van vinden. Zonder afbreuk te doen aan de waarde van deze studie, willen we hier toch kritisch stilstaan bij een aantal methodologische keuzes en beperkingen van dit onderzoek.

Dit onderzoek focuste zich op de doelgroep ‘kleine kinderen (0-3j) in armoede’. Hiervoor bevroegen we ouders met kinderen van deze leeftijd. In de opzet van de interviews was het de bedoeling om het hele gezin te betrekken in het interview. Echter, de meeste ouders kozen ervoor het gesprek te laten doorgaan op momenten dat de kinderen niet thuis waren, juist om de mogelijkheid te hebben rustig te kunnen praten. Ingaan op de beleving van kinderen zelf, vraagt verder onderzoek. Daarnaast waren de ‘ervaringen met het onderwijs’ en ‘participatie in het jeugd-verenigingsleven’ specifieke dimensies die we bevroegen in de interviews. Echter, omwille van de jonge leeftijd van de kinderen, waren er een aantal respondenten die hier nog geen ervaringen over konden delen.

Wanneer het gaat om het gebruik van bestaande voorzieningen, konden we moeilijk zicht krijgen op de exacte mate waarin hier van gebruik gemaakt wordt door mensen uit de doelgroep. Kwantitatieve gegevens hierover waren niet beschikbaar. Vooral wat betreft de voorzieningen voor kinderopvang wordt dit aangevoeld als een beperking. Daarnaast zagen we in de omgevingsanalyse hier en daar dat we niet over de juiste relatieve percentages beschikten, waardoor een accurate vergelijking tussen Ieper, West-Vlaanderen en Vlaanderen moeilijk bleef. Ten slotte beschikten we voornamelijk met betrekking tot de

dimensie ‘gezondheid’ als de dimensie ‘participatie aan de samenleving’ over weinig tot geen cijfermateriaal waardoor we hierover weinig kwantitatieve uitspraken konden doen.

Naast de zwaktes, kunnen we in dit onderzoek ook een aantal **sterktes** meegeven. De mixed methods-methode die gebruikt werd, namelijk de combinatie tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek, versterkt de conclusies. Cijfers zeggen lang niet alles; conclusies uit verhalen van mensen worden pas betekenisvol wanneer zelfde ‘rode draden’ telkens terug opduiken. Het samenleggen van zowel kwantitatieve als kwalitatieve bevindingen biedt een gedegen basis om een structureel beleid op te bouwen. Door binnen het kwalitatieve gedeelte te werken met focusgroepen voor-en achteraf, compenseerden we voor een stuk de kleine steekproef voor de interviews.

In tegenstelling tot wat we leerden uit eerder onderzoek met deze doelgroep, verliep het in contact komen met de gezinnen hier bijzonder vlot. Wij kregen geen ‘gesloten deuren’. De geëngageerde medewerking van de verschillende welzijnsactoren speelt hierin zeker een voorname rol. Gezien de kwetsbaarheid van de doelgroep, was de keuze om de interviews te laten afnemen door ervaren onderzoekers te verantwoorden. De geëngageerde medewerking van de gezinnen leverde zeer veel informatie op, wat ons toeliet om ruimer te focussen dan ‘kinder’armoede.

Zowel de doelgroep als de aanwezige welzijnsactoren werden gedurende heel het onderzoeksproces nauw betrokken. Dit vormt een goede aanzet tot een gedragenheid van de resultaten, die de concrete implementatie in de praktijk zeker ten goede zal komen.

We sloten dit onderzoek af met 10 concrete beleidsaanbevelingen, op voorhand gesitueerd binnen een aantal gebruikte theoretische kaders en opgehangen aan de onderzoeksresultaten. Op het eerste zicht zou je kunnen zeggen dat deze aanbevelingen ‘open deur-intrappingen’ zijn. Iedereen ‘weet’ dat er lange wachtlijsten zijn voor sociale huisvesting, en we weten ook al langer dan vandaag dat ons onderwijs er niet in slaagt gelijke kansen te bieden aan alle kinderen. Dat deze ‘hete hangijzers’ opnieuw de kern vormen van de beleidsaanbevelingen, is net een bewijs dat ook de gezinnen in armoede hierop blijven botsen, en dat het ook aan het lokaal beleid is om hier zoveel mogelijk op in te spelen. Deze ruime aanbevelingen werden daarom vertaald naar praktische suggesties hoe een lokaal

bestuur hierop kan inspelen. Ondertussen werden deze topics reeds opgepikt door de kinderarmoedecoördinator die in samenwerking met de welzijns- en onderwijssector enerzijds, en de doelgroep anderzijds een prioriteitenplan zal opmaken en stap voor stap zal werken aan de noden die uit dit onderzoek nog eens duidelijk werden.

BIJLAGEN

Bijlage 1 : Beschrijving van de wijken gebruikt door Steunpunt Sociale Planning

Wijk	Beschrijving
Augustijnenwijk	Buurt tussen de Noorderring – Poperingseweg – Molenweg en Westkaai
Boezinge	Deelgemeente
Brielen	Deelgemeente
Capucienewijk	Buurt tussen de Poperingseweg – spoorweg – Dikkebusseweg en de Omloopstraat
Dikkebus	Deelgemeente
Elverdinge	Deelgemeente
Hollebeke	Deelgemeente
Pannenhuis-Hommelhofstraat	Buurt tussen de Dikkebusseweg – Pannenhuisstraat – Kemmelseweg – Rijselseweg en de Oudstrijderslaan
Sint-Jacob	Buurt tussen de Rijselsestraat – Leopold III-laan – Meensestraat en de Jaime Picanollaan
Sint-Jan	Deelgemeente tussen de Oostkaai – Brugseweg – Jan Ypermanstraat – Zonnebeekseweg – Pilkemseweg en de Noorderring
Sint-Maarten/Sint-Niklaas	Buurt tussen het Sluispad – Molenweg – Diksmuidsestraat – Boterstraat en de spoorweg
Sint-Pieter	Buurt tussen de Rijselsestraat – Gustave de Steurstraat – Boterstraat en de Oudstrijderslaan
Sportcentrum-Oude Bellewaerdestraat	Gebied tussen de Zuiderring – Zonnebeekseweg en de Leopold III-laan
Vlamertinge	Deelgemeente
Voormezele	Deelgemeente

Wieltjesgracht	Buurt tussen de Diksmuidsestraat – Brugseweg – Jan Ypermanstraat – Maarschalk Frenchlaan en de Zonnebeekseweg
Zillebeke	Deelgemeente
Zuidschote	Deelgemeente

Bijlage 2 : Beleidsvoorstellen geformuleerd door doelgroep en professionals

In deze bijlage worden de suggesties zoveel als mogelijk 'letterlijk' weergegeven zoals de mensen dit aan ons vertelden. Het gaat hier om **hun suggesties**. Deze vormen een belangrijke basis voor de suggesties die wij als onderzoekers voorstellen, niettemin zijn ze niet steeds volledig gelijklopend.

Soms formuleren mensen hier ook suggesties omtrent zaken die nu reeds bestaan in Ieper. We geven deze toch weer, gezien ze duidelijk maken dat het betreffende aanbod dan niet gekend is. Betere bekendmaking hieromtrent kan dan een aandachtspunt zijn.

Onderstaande weergave geeft **niet echt een beeld van de frequentie** waarmee de suggesties voorkomen. Die frequentie is niet steeds relevant, het gaat hier immers om kwalitatief onderzoek. Toch is het belangrijk om aan te geven dat de gezinnen in hun suggesties zeer **veel nadruk** leggen **op het comfortabel en betaalbaar wonen**. Dit is bijna zonder uitzondering een suggestie van alle twintig gezinnen.

Suggesties betreffende de dimensie materieel welzijn

De gezinnen vragen....

-Financiële tussenkomst in elektriciteitskosten, verwarmingskosten...

De professionals vragen....

-Ten laste name van leeftijdsmelk voor zuigelingen door OCMW.

Suggesties betreffende de dimensie huisvesting en leefomgeving

De gezinnen vragen....

-Voldoende en betaalbare woningen, die voorzien zijn van basiscomfort.

-Indien geen sociale woning beschikbaar, financiële ondersteuning krijgen op de private huurmarkt.

-Beter openbaar vervoer vanuit de deelgemeenten.

-Meer en betere openbare speelruimte/speelpleintjes voor kinderen in de buurt.

De professionals vragen....

-Beheersing van de wachtlijst voor een sociale woning.

Suggesties betreffende de dimensie opvoeding en onderwijs

De gezinnen vragen....

-Onderwijscheques ('zoals in Oostende').

-Opvang en warme maaltijden op school minder duur aanbieden. Alle kinderen zouden warm moeten kunnen eten op school, ook wanneer hun ouders dat niet kunnen betalen.

-Kinderen mogen op school nooit aangesproken worden omtrent betalingsproblemen. Betalingsproblemen mogen de deelname van kinderen aan activiteiten niet verhinderen.

- Een attitudeverandering bij de leerkrachten door middel van vorming over armoede.

-De school moet verbieden dat kinderen dure spullen (GSM, iPads, iPod....) meenemen naar school om mee te 'pronken'.

-Studie ondersteuning aan huis (cfr. De Katrol) met permanent karakter.

-Voldoende kinderopvang, zonder lange wachttijden.

-Flexibele kinderopvang :

- Het kan niet dat je ook moet betalen als je kinderen eens niet gaan omdat je zelf niet moet werken.
- Een opvang waar je beroep kan op doen wanneer je in ploegenstelsel werkt.

-Betaalbare kinderopvang : er is bezorgdheid over de verhoging van het minimumtarief van 1.5 euro naar 5 euro. Kan deze verhoging gecompenseerd worden door de stad voor mensen met een beperkt inkomen ?

-Organisatie van busvervoer naar de scholen. Wordt vaak genoemd als een ‘voordeel’ van gemeenschapsonderwijs tegenover vrij onderwijs. Ouders zijn vragende partij om dit systeem ook in het vrij onderwijs in te voeren.

-Opvang voor kinderen van 3j – 12j: buitenschoolse opvang is OK, maar tijdens de zomervakantie is deze één maand gesloten. Speelplein is enige alternatief en wordt door veel ouders niet geschikt geacht.

De professionals vragen....

-Schoolopbouwwerk: brugfiguur school-gezin, inzetten op het overbruggen van de afstand gezin-school.

-Werken aan attitudevorming van onderwijzend personeel tav kinderen in armoede : er wordt nog te snel en te vaak veroordelend gesproken over kinderen/ouders uit kwetsbare gezinnen. Dit beïnvloedt de leerkansen van kinderen in negatieve zin.

-Het zeker continueren van de bestaande ‘huiswerkklas’werking.

-Aanbod van opvoedingsondersteuning voor anderstaligen. Hulpverleners stellen geregeld zware opvoedingsproblemen vast binnen allochtone gezinnen, waar een aanbod van opvoedingsondersteuning zeer nuttig zou zijn. Het huidige aanbod kan niet inspelen op anderstaligen.

-Voldoende kinderopvang, zonder lange wachttijden.

-Flexibele kinderopvang, ook toegankelijk voor mensen met bijzonder verblijfsstatuut (vb. nog niet erkende asielzoekers). Nu zit daar vaak een probleem door het feit dat men niet aan de kind-code raakt, gezien nog geen identiteitskaart.... Dit verhindert deze mensen om gebruik te maken van het aanbod en bemoeilijkt hun kansen tot integratie.(Nederlandse les.)

Suggesties betreffende de dimensie gezondheid

De gezinnen vragen....

- Systeem derde betaler: ook bij tandarts en specialist !
- Aanpakken van de drugproblematiek in Vlamertinge .

De professionals vragen....

- Systeem derde betaler: gezondheidswerkers sensibiliseren om automatisch toe te passen bij mensen die rechthebbend zijn ; evt. in samenwerking met mutualiteiten.
- Idee wijkgezondheidscentrum: forfaitaire betaling van de gezondheidswerkers, inzet op preventie, inzet op 'brede' eerstelijnsgezondheidszorg met wijkgerichte aanpak.
- Toegankelijkheid van de tweedelijns geestelijke gezondheidszorg verhogen. Werkmethoden zijn niet steeds afgestemd op de noden van de doelgroep.

Suggesties betreffende de dimensie participatie aan de samenleving

De gezinnen vragen....

- Structurele ondersteuning van Welzijnsschakel 'Te Goare' : subsidies van de stad, ter beschikking stellen van ruimte.
- 'Een plaats waar we naartoe kunnen en andere ouders ontmoeten en waar de kinderen kunnen spelen.'
- 'Een binnenspeelruimte voor kinderen, alternatief voor het speelplein wanneer het koud is.'
- De mogelijkheid om een opleiding te volgen, alsnog een diploma te kunnen behalen indien je dat niet haalde als jongere .

De professionals vragen....

- Laagdrempelige ontmoetingsruimte voor ouders/kinderen, gekoppeld aan ruilhoekje baby materiaal, pamberbank... Nastreven dat dit een plaats is waar ouders/kinderen uit alle sociale klassen naartoe gaan, geen 'getto' voor kansarme mensen.

-Buddies (vrijwilligers) die kwetsbare gezinnen kunnen bijstaan, begeleiden, de brug slaan naar formele hulpverleningsdiensten.(cfr. de huidige taken van de vrijwilligers binnen de welzijnsschakel)

-Systeem van 'V-packs' en 'C-packs' is niet handig. Vereenvoudigen ! Eventueel vervangen door een eenvoudige kortingspas.

Suggesties betreffende het hulpverleningsaanbod

De gezinnen vragen....

-Sociaal Huis : één locatie waar je terecht kan met elke vraag, lage drempel.

-Voedselbedeling :

- Meer flexibel omgaan met de voorwaarden voor toegang, niet enkel criterium 'inkomen' ,maar bekijken van de volledige situatie
- Aandacht voor het 'imago' van de voedselbedeling : kan er een positiever imago gecreëerd worden door andere naamgeving, andere aanpak?

-Informatie over het bestaande hulpverleningsaanbod + een hulpverlener *'die kijkt wat er voor jou interessant is en zou kunnen helpen, want als je het niet kent ga je het ook niet vragen'*.

-Huishoudelijke hulp tegen een betaalbare prijs.

-Een 'jongerenopbouwwerker' voor de 'jonge gasten'.

-Een vorm van crisishulpverlening, die steeds toegankelijk is.

-Bij situaties van dakloosheid is het uiterst belangrijk dat de ouder(s) samen met kinderen kunnen opgevangen worden.

-Het 'aanvullend aanbod' van OCMW leper kan beter. Er heerst de perceptie dat de OCMW's in het omliggende meer aanvullende steun verlenen.

De professionals vragen....

-Afstemming, coördinatie en samenwerking van het bestaande hulpverleningsaanbod. Een fysiek 'Sociaal Huis' zou hier een belangrijke rol kunnen in spelen.

-Inzetten op aanpak van sociale onderbescherming. Belangrijk om outreachend te werken, zich naar de doelgroep toe te bewegen. Hulpverleners moeten daar zijn waar de doelgroep komt (vb. voedselbedeling), aanwezig is. Zelf actief naar mensen toestappen, niet louter vraaggericht. Steunpunten/antennes van diensten in deelgemeenten?

-Een mogelijkheid tot langdurige, generalistische hulpverlening door één centrale persoon voor kwetsbare gezinnen. Dergelijke hulpverleners moeten tijd en ruimte krijgen om echt 'present' te kunnen werken. Werken met kwetsbare mensen vraagt tijd om te investeren in relatie- en vertrouwensopbouw; alleen deze werkwijze kan garant staan voor fundamenteel werk.

-Het inschakelen van ervaringsdeskundigen binnen de formele hulpverleningsdiensten (OCMW, CAW, CLB,.....) Deze methodiek wordt reeds ingezet bij 'Kind en Gezin' en optimaliseert sterk de aansluiting van het hulpverleningsaanbod op de noden van de doelgroep.

-Aandacht voor attitude van hulpverleners ten aanzien van mensen in situaties van kansarmoede. Ook hier is nog vaak sprake van veroordeling, weerstand... om met deze groep aan het werk te gaan. Houding van de hulpverlener zal sterk meebepalen of er al dan niet een werkbaar contact ontstaat tussen hulpverlener en gezin. Een 'doorleefde betrokkenheid' op mensen in armoede is een voorwaarde voor goed werk.

Suggesties betreffende het vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren

De gezinnen vragen....

-Informatiedoorstroom met betrekking tot vrijetijdsactiviteiten.

-Oudere en beter opgeleide moni's op het speelplein; meer aandacht voor 'zorg' en veiligheid.

-Speelpleinwerking in de deelgemeenten.

-Meer aanbod van jeugdbeweging in deelgemeenten.

-Voldoende aanbod van betaalbare hobby's voor kinderen.

Suggesties dimensie-overstijgend

De professionals vragen....

-Geen tijdelijke maatregelen. Zorgen voor continuïteit. De zaken die we nu opstarten moeten kunnen blijven bestaan, ook als de bijzondere subsidies rond kinderarmoede wegvallen.

-Geen of toch zeker zo weinig mogelijk categoriale maatregelen, die enkel focussen op mensen/kinderen in armoede. Zoveel mogelijk werken met 'algemene' maatregelen, die de mensen uit de doelgroep ten goede komen. Categorieaal werken verhoogt stigma, verhoogt kloof rijk-arm ; net wat we willen vermijden.

Bijlage 3 : Beleidsaanbevelingen schematisch

	WAT?	WAAROM?	HOE?
1	BEWAKEN VAN VISIE: de armoedetoets = Een proces waarbij beleidsmaatregelen bekeken worden naar hun mogelijke impact op armoede en sociale ongelijkheid.	-Omdat armoede een multi-dimensioneel probleem is hetgeen een integrale aanpak vereist.	-De armoedetoets vereist een dialoog tussen beleid, werkveld en doelgroep Good practices: Vlaamse overheid, Stad Brugge
2	KENNIS MBT LEVEN IN ARMOEDE: betrekken van ervaringsdeskundigen = zijn de noodzakelijke schakel om de 'missing link' tussen mensen in armoede aan de ene kant en hulpverleners/onderwijswereld en beleidsmedewerkers aan de andere kant te overbruggen.	-In het onderzoek werd op verschillende vlakken de kloof duidelijk tussen de doelgroep en de hulpverlening/onderwijs.	- Mogelijkheid om ervaringsdeskundigen tijdelijk 'in te huren' via TAO: <i>tao-Oost&west-vlaanderen@de-link.net</i> . De Armoedecoördinator kan hier een coördinerende rol in spelen. Good practices: Kind en Gezin Ieper heeft ervaringsdeskundigen vast in dienst.
3	MENSWAARDIG GEZINSINKOMEN: = Een voldoende groot inkomen vormt een essentiële voorwaarde om een menswaardig leven te kunnen leiden.	-Bedragen van het leefloon blijven onder de Europese armoedegrens: 11% van de Vlaamse bevolking bevindt zich onder de armoedegrens. -In het onderzoek blijft het gebrek aan voldoende middelen een centraal pijnpunt.	-Pro-actief inzetten op sociale bescherming – rechtenverkenner als basisattitude van ALLE hulpverleners (integrale hulpverlening) -Activering naar geschikte tewerkstelling: Bemiddelingsrol lokale overheid + vergroten van het aanbod sociale tewerkstelling voor jonge ouders (mama's)

	WAT?	WAAROM?	HOE?
			<p>-REMI installeren binnen OCMW leper = referentiebudget menswaardig inkomen: een webapplicatie die OCMW's toelaat om het beleid met betrekking tot aanvullende steun te stroomlijnen aan de hand van een wetenschappelijk vastgelegde budgetstandaard.</p> <p>Good practice: OCMW Kortrijk</p>
4	<p>DEGELIJKE HUISVESTING: = Investeren in sociale huisvesting voor gezinnen</p>	<p>-leper beschikt over heel wat sociale huisvesting, maar voor een groot deel wordt deze ingevuld door ouderen. Relatief weinig plaats voor (grote) gezinnen.</p> <p>-In het onderzoek zagen we dat huisvesting bij bijna alle respondenten een pijnpunt was. Financieel blijft de woonkost een grote hap uit het budget nemen (private huurmarkt). Daarnaast veel klachten over structurele tekorten van de woning en verregaande controle van de SHM.</p>	<p>-Bewuster inzetten op vergroten van het sociaal patrimonium: vooral via actief rekruteren/sensibiliseren van nieuwe eigenaars in leper (RSVK)</p> <p>-Koppelen van werking RSVK aan sociale tewerkstelling (renovatie, klusjesdienst,..)</p> <p>Good Practice: RSVK regio Izegem.</p>
5	<p>KINDEROPVANG WAAR KINDEREN EN OUDERS ZICH GOED VOELEN = Kinderopvang is een belangrijke hefboom naar gelijke kansen, bv naar onderwijskansen – dus het is voor</p>	<p>- Kinderen van werkloze ouders, krijgen nog steeds geen gerechtvaardigde plaats binnen de kinderopvang in de praktijk. Dit omwille van plaatstekort en omwille van een mentaliteit gericht op de</p>	<p>-Durven kiezen voor een kinderopvang voor alle kinderen, niet alleen deze van werkende ouders.</p>

	WAT?	WAAROM?	HOE?
	kinderen uit kansarme gezinnen een opportuniteit om gebruik te maken van deze opvangmogelijkheden.	<p>economische functie van de kinderopvang. Verder dreigt het nieuwe opvangdecreet de zwaksten eerder uit -dan in te sluiten.</p> <p>-De omgevingsanalyse leert ons dat er in Ieper waarschijnlijk voldoende plaatsen zijn binnen de kinderopvang, maar we hebben geen gegevens over het effectieve gebruik door kansarme gezinnen.</p> <p>-De interviews met de doelgroep laten een economische visie op kinderopvang zien. Daarnaast is ook het vertrouwen in de kinderopvang eerder klein en wordt hier ook een kloof ervaren tussen de cultuur in de kinderopvang en de thuiscultuur.</p>	-Mentaliteitswijziging op gang brengen bij de doelgroep zelf, maar ook bij de onthaalinitiatieven en de beleidsmakers.
6	<p>SCHOLEN WAAR KINDEREN EN OUDERS ZICH GOED VOELLEN = inzetten op inclusief onderwijs Nog al te vaak bepaalt de sociaal-economische achtergrond in welke school of opleidingsvorm kinderen terecht komen. De onderwijscultuur is nog steeds moeilijk toegankelijk voor kansarmen. Op die manier houden we ongelijke kansen in stand.</p>	<p>-De omgevingsanalyse laat een stijging zien van het percentage vroegtijdige schoolverlaters in Ieper, met als gevolg een groter risico op langdurige werkloosheid.</p> <p>- De omgevingsanalyse laat ook de sociale ongelijkheid zien: schoolachterstand is significant groter bij kinderen met een lagere SES.</p> <p>-uit de interviews blijkt dat mensen in armoede 'onderwijs voor hun kinderen' belangrijk vinden, maar tegelijk het gevoel hebben in de steek gelaten te worden</p>	<p>1)Inschakelen van brugfiguren in het kleuter-en lager onderwijs. Good-practice: brugfiguren Kortrijk (OCMW) -Voorzien van langdurige huiswerkbegeleiding en studie-ondersteuning: zoeken naar alternatieven voor hogeschoolstudenten. -Flankerend lokaal beleid: tussenkomen bij schoolmaaltijden of activiteiten, werken met onderwijscheques.</p>

	WAT?	WAAROM?	HOE?
		door dit onderwijs. Hier horen we voornamelijk getuigenissen over de kloof tussen de eigen leefwereld en deze van de school en diens leerkrachten.	
7	VRIJWILLIGERSINITIATIEVEN VAN ONDERUIT = Ondersteunen en betrekken van welzijnsschakel Te Goare: Aan de basis van de samenleving zien we engagement en solidariteit ontstaan met mensen die het moeilijk hebben.	-Uit de interviews: veel positieve verhalen over laagdrempelige, niet-professionele hulpverlening. -Uit de focusgroepen : toch soms een gespannen relatie tussen Te Goare en het beleid, terwijl ze een grote rol kunnen spelen bij het betrekken van de doelgroep bij het beleid.	-Te Goare betrekken als volwaardige gesprekspartner, bv ikv de armoedetoets. -Te Goare begeleiden naar een meer structurele en politieke aanpak. -Voorzien van materiële steun: eigen vaste locatie.
8	GECOÖRDINEERD EN TRANSPARANT AANBOD VAN HULPVERLENING = Een aanspreekpunt creëren waar mensen vragen kunnen formuleren, over alle levensdomeinen heen en ook daadwerkelijk vooruit geholpen worden.	-Uit focusgroepen en interviews hoorden we een duidelijk gemis van deze vorm van hulpverlening. Voor velen wordt het hulpverleningsaanbod in leper ervaren als een 'ondoorzichtig kluwen'.	-Inzetten huis van het kind met als mogelijkheden: het opzetten van een gecentraliseerd kinderopvangloket; pro actief inzetten op sociale bescherming; doorgedreven samenwerking en afstemming tussen alle diensten die werken met kinderen/jongeren;... -Opzetten van een fysiek sociaal huis .
9	BREDE VORM VAN GEZINSONDERSTEUNING VOOR HET VOLLEDIGE TRAJECT DAT GEZINNEN AFLEGGEN = Voor sommige gezinnen is gedeelde zorg een noodzaak.	-Sommige gezinnen kampen met een (te) zware draaglast en een (te) kleine draagkracht om alles op eigen houtje te realiseren. Een verwevenheid van problematieken op diverse levensdomeinen zorgt ervoor dat	-Inzetten van een casemanager: werken met een generalistische, outreachende hulpverlener die via een integrale aanpak de volledige vraag van het gezin in kaart brengt en zo de nodige diensten inschakelt. De casemanager blijft de centrale figuur die het geheel overziet en

	WAT?	WAAROM?	HOE?
		<p>materiële of tijdelijke ondersteuning niet voldoende is.</p> <p>-Tijdens de kwalitatieve dataverzameling zien we gezinnen waar veel hulpverleners betrokken zijn, zonder dat de toestand effectief verbetert voor hen.</p>	<p>coördineert. Dit kan enkel werken wanneer deze hulpverlening niet strikt gebonden is aan termijnen.</p> <p>Good practice: ‘Team Gezinsbegeleiding De Kroost’ (OCMW Kortrijk).</p>
10	<p>ONTMOETINGSKANSEN EN NETWERKBEVORDERING</p> <p>= Creëren van laagdrempelige ontmoetingskansen voor ouders met kinderen.</p>	<p>-Uit de interviews kwam naar voren dat veel respondenten een beperkt netwerk hebben – over het algemeen weinig contact/ondersteuning van familie of vrienden. Veelal is er sprake van sociaal isolement.</p>	<p>-Ontwikkelen van een fysieke ontmoetingsplaats waar ingezet wordt op ontmoeting, vorming, opvoedingsondersteuning; maar waar ook anderen initiatieven een plek kunnen krijgen: voedselbedeling (sociale kruidenier), ruilhoekje voor speelgoed en kinderkledij, pamperbank, speltheek, Te Goare, ...)</p> <p>Good practices: ‘Familiesalons’ in Oostende (samenlevingsopbouw & stad Oostende), ‘Sterke Mama’s’ in Houthulst (OCMW)</p>

Bibliografie

- Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Lemma.
- Bakker, I., Bakker, A., Van Dijke, A., & Terpstra, L. (1998). Balansmodel van Bakker. In *O en O in perspectief* (p. 21). Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.
- Berger, L., Paxson, C., & Waldfogel, J. (2009). Income and child development. *Children and Youth Services Review*, 31(9), 978-989.
- Bouverne-De Bie, M., Roets, G., Roose, R., & Versailles, P. (2013). Armoedebestrijding als democratisch vraagstuk. In W. Lahaye, I. Pannecoucke, J. Vranken, & R. Van Rossem, *Armoede in België 2013: jaarboek 2013* (pp. 181-199).
- Boyatzis, R. (2008). Transforming qualitative information. In J. Thomas, & A. Harden, *Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews*. Cleveland: Sage.
- Bradshaw, J., Hoelscher, P., & Richardson, D. (2007). *Comparing Child Well-Being in OECD Countries : concepts and methods*. Innocenti Research Centre: UNICEF, Innocenti Working Paper, Nr 2006-03.
- Brooks-Gunn, J., & Duncan, G. (1997). The effects of poverty on children. *The Future of Children*, 55-71.
- Brotman, L., Dwason-McClure, & E.J., C. (2013). Cluster(School)RCT of ParentCorps : Impact on Kindergarten Academic Achievement. *Pediatrics*, 131(5).
- Cox, N., Pype, A., & Van der Vorst, L. (2013). *Van zakelijk naar beter : een kwalitatief onderzoek naar de kwaliteit van algemeen welzijnswerk door de ogen van cliënten, hulpverleners en beleidsactoren op organisatieniveau*. Kortrijk: VIVES-Expertisecentrum Sociale Innovatie.
- De Jonghe, L. (2014). *Kansarmoede analyse. Gemeentelijke Steekkaart Ieper*. Brugge: Provinciebestuur West-Vlaanderen.
- De Kimpe, C., & Eeckhout, K. (2004). *Handleiding buurtgerichte kinderopvang*. Gent: VBJK.

- De Maeseneer, J. (2015, April 15). Zonder geld naar de huisarts, geen luxe maar een noodzaak. *De Morgen*.
- Deleeck, H. (1983). *Het mattheüseffect. De ongelijke verdeling van de sociale uitgaven in België*. . Antwerpen: Kluwer.
- Dierckx, D., Coene, J., & Raeymaeckers, P. (2014). *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 2014*. Leuven: Acco.
- Driessens, K. (2003). *Armoede en hulpverlening. Omgaan met isolement en afhankelijkheid*. . Gent: Academia Press.
- Driessens, K., & Geldof, D. (2009). Individu of structuur? Of wat wil het sociaal werk aanpakken? Opgehaald van Canon Sociaal Werk Vlaanderen: <http://www.canonsociaalwerk.be/essays/Driessens%20Geldof%20-%20Individu%20en%20of%20structuur.pdf>
- EU-SILC 2011*.
- EU-SILC 2012*.
- Freire, P. (1972). *Pedagogie van de onderdrukten*. Baarn: In den Toren.
- Geenen, G., & Corveleyn, J. (2010). *Helpende handen*. . Tiel: Lannoo.
- Geens, N., & Vandenbroeck, M. (2012). The (ab)sense of a concept of social support in parenting research : a social work perspective. . *Child and Family Social Work*, Early view DOI : 10.1111/cfs.12048.
- Gesprek met Shirley Ovaere, Hoofdmaatschappelijk Werker OCMW Kortrijk. (2015, Mei).
- Ghysels, J., & Debacker, M. (2007). Zorgen voor kinderen in Vlaanderen: een dagelijkse evenwichtsoefening? *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 17(3-4), 141-145.
- Ghysels, J., & Van Lancker, W. (2009). *Het mattheüseffect onder de loep : over het ongelijke gebruik van kinderopvang in België*. . Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid.
- Groenez, S., & Nicaise, I. (2004). Sociale ongelijkheid in het Vlaams onderwijs becijferd. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 14 (1-2).
- Heckman, J. (2008). *Schools, skills and synapses*. IZA Discussion Paper no.3515.

- Hoelscher, P. (2004). Tackling child poverty and social exclusion - European challenges. *Paper presented at ESPAnet conference 'European Social Policy : meeting the needs of a new Europe'*. Oxford, UK.
- Hubeau, B., & Parmentier, S. (1991). *Preadvies rechtshulp. Aanbevelingen voor het armoedebestrijdingsbeleid*. Brussel: Interdepartementale Commissie voor Armoedebestrijding.
- Huizinga, L. (2012). *Onderzoeksrapport. Werkzame factoren en methodieken in de residentiële werkvormen in de bijzondere jeugdbijstand: een review van bestaand onderzoek en een behoeftenonderzoek bij residentiële werkvormen*. Brussel: Agentschap Jongerenwelzijn.
- Jaarverslag 2013 - Ons Onderdak CVBA.
- Jaarverslag 2014 - SVK De Woonsleutel.
- Joossens, A., & Ernasteen, V. (2010). *Wat is een Brede School? Een referentiekader*. Steunpunt Diversiteit en Leren.
- Kadaster 2013.
- Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen. (2013). Brugge: Provincie West-Vlaanderen.
- Kelle, U., & Seidel. (1995). Different functions of coding in the analysis of textual data. In U. Kelle, *Computer-aided qualitative data-analysis: theory, methods and practice*. London: Sage.
- Kesteloot, C., & Meys, S. (2008). *Atlas van achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel*. Leuven: Instituut voor Sociale en Economische Geografie K.U.Leuven.
- Kornrich, S., & Furstenberg, F. (2013). Investing in Children : Changes in Parental Spending on Children, 1972-2007. *Demography*, 50(1), 1-23.
- Korpi, W., & Palme, J. (1998). The paradox of redistribution and strategies of equality: welfare state institutions, inequality, and poverty in the Western countries. . *American Sociological Review*, 63(5), 661-686.
- Leseman, P., & Slot, P. (2014). Breaking the cycle of poverty : challenges for European early childhood education and care. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(3).
- Lister, R. (2004). *Poverty*. Cambridge: Polity.

- Mani, A., Mullainathan, S., Shafir, E., & Zhao, J. (2013). Poverty impedes cognitive function. *Science*, 341(6149), 976-980.
- Marmot, M. (2010). *Fair society, healthy lives. Executive summary*. UK: Health Department.
- MAS. (2007). *Analyse van het zoekproces van ouders naar een voorschoolse kinderopvangplaats. (in opdracht van Kind en Gezin)*. Leuven: MAS.
- Morabito, C., Vandebroek, M., & Roose, R. (2013). 'The greatest of equalisers' : A critical review of international organisations' views on early childhood care and education. *Journal of Social Policy*, 42(3), 451-467.
- Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Nationale Gezondheidsenquête 2013*. (2015, Augustus 24). Opgehaald van <https://his.wiv-isp.be/nl/SitePages/Rapporten.aspx>
- Nicaise, I. (2013). *Gelijke kansen op school. Het kan. 16 sporen voor praktijk en beleid*. Mechelen: Plantyn.
- OCMW. (2013). *Kansarmoedebestrijdingsplan Ieper. Subsidieaanvraag lokale kinderarmoedebestrijding.2014-2019*.
- OCMW. (2013). *Omgevingsanalyse en participatief proces. Subsidieaanvraag lokale kinderarmoedebestrijding Ieper. 2014-2019*.
- Persoonlijke communicatie, 2015.
- Pintelon, O. (2015, May 22). *Sociaal beleid geprangd tussen universalisme en selectiviteit.(2010)*. Opgehaald van <http://poliargus.be/sociaal-beleid-geprangd-tussen-universalisme-en-selectiviteit/>
- Preventief Gezondheidsrapport Ieper. (2012). Logo Midden-West-Vlaanderen.
- Registratie RWO Vlaanderen 2013*.
- Roets, G. (2013). Armoedebestrijding en verschillende vormen van kennisverwerving als culturele actie. Postacademische vorming Armoede en Participatie, UGent.
- Roose, R. (2006). *De bijzondere jeugdzorg als opvoeder*. Gent : Academia Press.

- Schiettecat, T. (2013). *Een inventaris van voorschoolse voorzieningen voor gezinnen met kinderen tussen 0 en 3 jaar. VLAS-Studies 2*. Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Seligman, M. (1975). *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. San Francisco: W.H. Freeman.
- Spiesschaert, F. (2005). *Ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting. Een inleiding tot de methodiek*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Steenssens, K., Aguilar, L. M., Demeyer, B., & Fontaine, P. (2008). *Kinderen in armoede. Status quaestionis van het wetenschappelijk onderzoek voor België*. IGOA vzw.
- Steunpunt Sociale Planning West-Vlaanderen. (sd). Opgehaald van http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/welzijn_/wegwijzerennetwerking/steunpuntsocialeplanning/Paginas/default.aspx
- Storms, B., & Van den Bosch, K. (2009). *Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen*. Leuven: Acco.
- Telefonisch contact Huisvestingsdienst Ieper, Isabel Devos. (2015, Mei 5).
- Van Gils, J., & Willekens, T. (2010). *De beleving van kinderen die leven in armoede in Vlaanderen*. Kind en Samenleving vzw.
- Van Lancker, W. (2013). Kinderarmoede in België en Vlaanderen. *Sampol*, (1), 12-20.
- Vandenbroeck, M. (2009). Tevredenheid en kwaliteit: de wet van Magritte. In K. De Vos, H. Grymonprez, D. Kerger, G. Roets, R. Roose, & P. Verstraete, *Handboek Integrale Jeugdhulp* (pp. 339-350). Brussel: Politeia.
- Vandenbroeck, M. (2014). 'Kinderarmoede: waarom het een populair thema is en waarom dat zowel een bedenkelijk als een goed idee is. In D. Dierckx, J. Coene, & P. Raeymaeckers, *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2014*. (pp. 62-72). Leuven: Acco.
- Vandenbroeck, M., & Van Lancker, W. (2014). *Een tweesporenbeleid inzake kinderarmoede*. VLAS Studies .
- Vandenbroucke, F. (2013). *The Active Welfare State Revisited*. . Brugge: Die Keure.
- Verhaeghe, Pieter-Paul. (2015, Augustus 19). 'Onder heel wat platvloers racisme ligt een gevoel van sociale onrechtvaardigheid.'. Opgehaald van Website van Poliargus.be: <http://poliargus.be/>

Verschuere, B. (2014). *Welzijn in Vlaanderen*. Brugge: Die Keure.

Vlaamse armoedemonitor. (2014). Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Vlaanderen is wonen. (2015, Mei 28). Opgehaald van <https://www.wonenvlaanderen.be/>

Vranken, J., Geldof, D. & Van Menxel, G. (1997). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 1997*. Leuven/Voorburg: Acco.

Vranken, J., & Geldof, D. (2005). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2005*. Leuven/Voorburg: Acco.

Website van vzw De Link : http://www.de-link.net/?page_id=990 (2015, May 21)

Website van VDAB: *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen 2014 - schoolverlaters 2011-2012*. [http://www.competento.be/nieuws/werkzoekende-schoolverlaters-\(2015, Augustus 24\)](http://www.competento.be/nieuws/werkzoekende-schoolverlaters-(2015, Augustus 24)).

Website van Portaal Belgium.be: www.belgium.be/nl/huisvesting/sociale_huisvesting(2015, Augustus 24).

Website van OCMW Ieper - Dienst Huisvesting. (2015, Augustus 24).

Website van Kind en Gezin: www.kindengezin.be(2015, Augustus 26)

Website van Steunpunt Sociale Planning: *Aanbod kinderopvang in de Westhoek*. http://www.westvlaanderen.be/kwaliteit/welzijn_wegwijzerennetwerking/steunpuntsocialeplanning/Documents/Kinderopvang%20in%20de%20Westhoek%202014.pdf(2015, April 17).

Website van Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin: *Armoedebestrijding/Kinderarmoede*. <http://www4wvg.vlaanderen.be/wvg/armoede/kinderarmoede/Paginas/default.aspx> (2015, May 26)

Website van Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin: *Voortgangsrapport Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014*. <http://www4wvg.vlaanderen.be/wvg/armoede/vlaamsactieplan/Paginas/inhoud.aspx#vrtg>(2015, May 26).

Website van de Vlaamse Overheid: *Handleiding voor de opmaak van een armoedetoets*. http://www4wvg.vlaanderen.be/wvg/armoede/armoedetoets/Documents/fvdb_armoedetoets_handleiding_def_20140731.pdf (2015, May 21).

Over de auteurs:

Nele Cox is bachelor in het sociaal werk en doctor in de sociologie,
Heidi Detailleur is bachelor en master in het sociaal werk,
Helena Van der Vorst is bachelor in het sociaal werk en
master vergelijkende cultuurwetenschappen.
Allen zijn verbonden aan het
Expertisecentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool VIVES

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

